De löjliga familjerna

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

FÖRSTA KAPITLET.

Stationshuset i Borgestad låg mellan välklippta hagtornshäckar och blommande rabatter och väntade tåligt i augustikvällen på sista tåget. Stationskarlarna hängde sysslolösa utmed väggen så som endast stationskarlar kunna hänga, och deras svordomar förtonade sakta i skymningen medan telefontrådarna gnolade sin enformiga melodi.

Det brann endast en lykta på perrongen, för övrigt var det mörkt, men borta från ställverket lyste röda och gröna prickar. Inne på stinsexpeditionen satt stationsskrivare Lunderberg och petade naglarna, ty han hade intet annat att göra. Och under tiden grundade han över spörsmålet om han efter supén skulle dricka sin halva på Stadshotellet eller Restaurang Lindquist. Men som han var en viljestark människa, beslöt han att överlämna avgörandet åt stundens nyck. Om en halvtimme skulle han vara färdig; så vida inte tåget urspårade eller blev försenat... men nej, där klack det till i telegrafapparaten: Tåget hade i fullkomligt ordinarie tid avgått från närmaste station.

Tåget medförde flera stadsbor, som måste in till staden från sitt sommarnöje, emedan skolornaskulle börja. Först och främst fanns där major Holt, stadsfullmäktiges ordförande och en allmänt respekterad herre, och vidare skolans rektor Petrus Abraham Mandell samt dessa båda herrars familjer. Rektorn och majoren sutto och dåsade i en rökkupé och läto cigarrerna glöda till växelvis som repliker. Men de sade ingenting. Rektor Mandell strök sig över sin kala hjässa, fårad av uppfostrarens aldrig vilande bekymmer, och därefter drog han i sitt spetsiga hakskägg och lättade på guldpincenéen, som tycktes ha knipit hop hans näsa tills den blev bladtunn.

— Jo, nu är man snart inne i stan! konstaterade majoren och slängde cigarren. Det var det egna med honom att han aldrig talade utan ständigt röt som om han var ond. Han hade kolossala grå knävelborrar, som hängde ner som betar och gåvo honom en viss likhet med en valross. Den läraktiga skolungdomen, som hade honom till gymnastiklärare hade naturligtvis upptäckt detta och kallade honom mycket riktigt för valrossen.

Majorens äldste son Herman stod ensam ute på plattformen och grubblade, ty han skulle bli skald och föraktade därför världen. Den visste inte ännu vem han var, men till våren skulle han ta studenten, och när han gjort det, d. v. s. fram på sommaren nån gång skulle han avslöja tillvarons monumentala uselhet och enorma humbug och visa mänskligheten, vilket brottsligt lättsinne det var att gå omkring och känna sig belåten med tillvaron. Men innan detta kunde ske, hade han två terminer att genomgå.

Han frös till av ensamhet och övergivenhet. Han visste, att i hela världen fanns ingen enda människa, för vilken han kunde yppa sitt hjärtas tankar, om han nu en gång föll på den idén att verkligen säga vad han tänkte. Han vågade för resten inte gå in i kupén, ty där fanns en flicka, som han älskade.

Fruarna sutto i sin kupé och småpratade och det förnams ett sakta monotont sorl som om de malde sitt samtalsämne till fint stoft.

Marianne, rektorns sextonåriga dotter, satt inklämd i sitt hörn och försökte förgäves hålla sina händer stilla på ett naturligt sätt. Hon hade stora, oroliga, svarta ögon och de blickade ut i världen med ett uttryck, som om de just fingo se något nytt och underbart och inte riktigt visste om det var sant.

— Trumma inte så där med fingrarna, Marianne, sade rektorskan, och flickan for upp men sjönk strax ner igen i sitt hörn. Bara vi vore framme! tänkte hon. Det var så irriterande att sitta och vänta på något.

Men den tolvårige Gunnar Holt låg på knä på den hårda träbänken och tryckte sin lilla trubbnos ännu plattare mot den smutsiga kupérutan och tittade ut, men när fönstret blev immigt av hans andedräkt, ritade han figurer på det. Han såg i halvskymningen telegrafstolparna susa förbi som jättelika utropstecken, han försökte räkna dem, men de darrade bort alltför fort. Och så föll skymningen, och det blev vemodig höstkväll. Vällingklockan ringde från en bondgård sakta,liksom med sordin, och så dog det ljudet bort för tågets dunk, men nu råmade en ko, ängsligt och meningslöst ut i rymden. Så underligt allting hörs om kvällen! Luften blir fuktig och alla ljud stämmas om i annat tonläge; lokomotivet som visslade långt borta tycktes sända ett nödskri, en bön om hjälp. — Stackars lokomotivet, ropar det på någon? Det är trött, men eldaren skyfflar ständigt mera kol under pannorna, och det måste vidare, vidare på sin långa blanka bana; och det kan inte tillåta sig en enda liten nyckfull avvikelse från vägen. Vad har det gjort för ont? Är det en jätte, som begått något skurkstreck och blivit dömd att draga vagnar i tusen år? Jo, så måste det vara, och Gunnar såg redan jätten framför sig, sådan han var förut, innan han blev lokomotiv, ungefär som en av jättarna i Grimms sagor. Gunnar tyckte synd om lokomotivet, och han blev hastigt helt beklämd. Skulle det hända något sorgligt? Det susade så märkvärdigt och ovanligt i kvällen och tåget dunkade – – – ja nu var man snart hemma igen i staden, det var som att, fara till ett fiendeland, till något nytt och främmande. Nu var det slut med att rå sig själv, att få vara ensam, nu var man ständigt inom räckhåll för föräldrar och uppfostrare. Och kamraterna! Det var lika många hatfullt sinnade makter att vara på sin vakt emot. Gunnar älskade lantlivets idyll, där även de fulaste och löjligaste stadspojkar voro som furstar gentemot bondbarnen och där befolkningen betraktade allt vad herrskap hette med en lika omotiverad som outrotlig vördnad.Där kände han sig säker. — Nu är det åtta månader, tills vi kommer till landet igen. Åtta månader ... gode Gud, låt tiden gå fort, du kan om du vill, varför kan du inte låta både vårterminen och höstterminen gå över på en sekund? Du är ju allsmäktig ... Åtta månader ... Nästa år skall jag skaffa mig en bättre pilbåge.

Dunk — dunk — dunk — nu var det bara en halvtimme kvar, och så var man framme, obotligt, definitivt framme.

Gunnar kom att tänka på en liten fisk, som han hade i en sump. Skulle den kunna hålla ut och leva till nästa år?

Han kände sig vemodig och tryckte sig ånyo mot rutan. Tåget mumlade nu något för sig själv, det var inte längre det sjungande dunk dunk dunk, som tre korta stavelser , nu sade det hemåt, hemåt på trokéer: – – . Han förstod, att de närmade sig Borgestad.

Nu kom majoren och rektorn in och fruarna avbröto sitt monotona mummel. Rektorskan tittade på sin man med sina blanka runda förnöjsamma pepparögon, som alltid voro lika muntra. Över huvud var hon belåten med hela tillvaron; allt ovan ifrån himmelen via jorden och ner till helvetet fann hon den vist och riktigt inrättad och precis så som den borde vara. Hela livet var för henne en idyll. Hon visste, att hon skulle komma till himmelen en gång. Men om hon mot förmodan hade kommit till helvetet, så skulle hon ha smålett förnöjsamt och sagt till djävulen sitt

valspråk: »Var bara glad, så går allting bra!» Nu log hon och sade till Gunnar:

— Nåå, lilla Gunnar, blir det roligt att börja skolan nu?

Gunnar stirrade ett ögonblick förbluffad på henne: vad menade hon med en så ytterligt idiotisk fråga? Men så erinrade han sig, att stort folk alltid är dumma, och därför svarade han: åja! utan någon särskild entusiasm.

Då kände sig rektor Mandell manad att yttra ett ord:

— Barnen vilja icke besinna, sade han, att staten och kommunen underkasta sig betydande uppoffringar och att

deras föräldrar ävenledes få betala dryga utgifter, på det att barnen skola få gå i skolan och inhämta kunskaper, med vilka de en gång skola kunna förtjäna sitt bröd.

— Nej, min själ, sade majoren, och hans vita valrossmustascher rörde sig upp och ned, de betänker inte, vad skodon och kläder kostar nu för tiden.

Gunnar kände sig helt förkrossad men visste inte, vad han skulle säga. Han kände en sådan ångest över bröstet, när han såg alla dessa vuxna människor med allvarligt bekymrade miner. Och på sätt och vis var han ju skuld till detta bekymmer. Nu efter en hel sommar av odelad glädje erinrade han sig plötsligt, hur bittert livet i själva verket är.

Men nu visslade tåget långdraget, som med ett andetag av lättnad, och när Gunnar lutade sig mot fönstret, såg han ett och annat ljus glimta

i Borgestad, och träden i järnvägsparken bugade sina tunga kronor för tågets susande fart. Och så saktade maskinen, dunket över skenskarvarna slog takten i en annan rytm, på daktyler — — —; nu fräste ångan ur ventilen, och så stannade tåget med ett ryck. De båda familjerna samlade ihop sina saker och stego av.

Stationsskrivare Lunderberg stod i galonerad mössa och svängde sin lykta med rutinerat ämbetsmannamässiga armrörelser. Han gjorde en artig honnör för rektorn och majoren; handen flög till mössan så att manschetterna skramlade kring handloven:

— Välkomna igen, sade han med artig förtrolighet. Härligt på landet?

— Godkväll Lunderberg, hälsade rektorn sin forne lärjunge. Han erfor en stark lust att på något sätt tillrättavisa och förhöra Lunderberg om något, men så erinrade han sig, att stationen inte föll under hans domvärjo.

Medan familjerna höllo på med sina effekter hoppade en ung man i relativt elegant sommarrock ur en andra klass kupé. Med en snabbhet och bestämdhet, som antydde att han varken tog notis om sina medresande, stationen eller stationsskrivare Lunderberg utan betraktade dem som adiafora, lämnade han sitt godskvitto och sin resväska till stadsbudet, slängde till det en adress och gick utan vidare ut från perrongen. Hans nonchalans gjorde intet gynnsamt intryck på stationen.

Majorskan snurrade runt:

— Gustav du! Det var bestämt Otto!

— Nej, var det Otto! Ja ja, man förändras med åren.

Majoren och fru Holt lastade på barnen alla de kolli, som majorskan hade i kupén och de voro ej få. Ty majorskan skulle ansett en resa förspilld, om hon inte fått ha ett tjugotal saker att vaka över i kupén.

Stationsskrivare Lunderberg gjorde sin allra finaste honnör, varefter han stängde stationen och expedierade sig själv till fru Svenssons matställe f. v. b. till Stadshotellet.

Men familjen Holt vandrade hem genom de tysta gatorna. Herman och Gunnar förefollo sig själva löjliga, ty Herman hade famnen full med täcken och Gunnar bar en spann. De funno det mot sin vilja nedsättande att bära dessa saker, ty de hade i blodet sin klass fördomar, och de visste, att inga andra gossar eller flickor i staden av deras bekanta voro tvungna att bära sådana saker. Majoren märkte, att de gjorde sura miner, ty han fann sig plötsligt föranlåten att säga:

— Arbete adlar mannen.

Och majorskan fortsatte:

— Tänk på så många små fattiga gossar, som få arbeta för sitt uppehälle. Ni vet inte, hur lyckliga ni är, som har ert goda hem!

Ingen svarade något på dessa lärdomar, och det var i alla fall en tröst, att ingen människa var ute nu, med undantag av gamla polis Pettersson, som med krokiga knän och nedkippade skor hasade sig över kullerstenarna.

När han fick se majoren, gjorde han honnör och tänkte:

— Jaså, de har kommit tillbaka till stan nu. Jaha, jaha! Håhå jaja! Nu är sommarn slut!

— Godkväll Pettersson! sade majoren och förde ena fingret i riktning mot hattbrättet, nå det knallar och går som vanligt här i stan?

— Vasa? sade gamla polis Pettersson smickrad av tilltalet.

— Det knallar och går! återtog majoren. Den olyckliga polis Pettersson hörde ingenting nu heller utan hasade sig närmare:

— Vafalls? sade han, ursäkta, att jag är lite döv!

— Det knallar och går! skrek majoren ursinnig över att för tredje gången behöva upprepa denna idiotiska anmärkning.

— Jaha, det gör det, sannerligen gör det det, så det gör! sade polis Pettersson och gjorde honnör igen i sin förlägenhet.

Och så tågade familjen Holt vidare medan polis Pettersson drog sig fram emot torget, där kyrkan låg.

Nu voro Holts äntligen hemma. Majoren öppnade det gnisslande låset i porten och steg in. En instängd lukt slog emot dem, och från salongen kändes den fräna kamferstanken.

Gunnar gick ned i trädgården för att se om de gamla ställena fanns kvar. Korset på den vita råttans grav i bersån var trampat sönder, men något annat hade han egentligen inte väntat sig,ty sådant var livet och vem som helst kunde ju klättra över planket. Han tittade in i vedboden, som var hans älsklingstillhåll — där rådde alltid en mystisk hemlighetsfull dager, som kom en att tänka på äventyr och troll och framkallade en behaglig kittling i ryggraden. Han tog ett steg in i den och märkte till sin glädje att den icke hade förlorat något av sin hemska tjusning — alltför ofta hade han eljest märkt, att allting nu för tiden blev gammalt och tråkigt och äckligt.

Medan han stod där och stirrade in i mörkret, hörde han majorens röst, som åskade efter honom: Gunnar!

Han ilade på snabba och rädda fötter upp i matsalen. Supén stod dukad.

Måltiden förflöt under tystnad.

Endast majoren tuggade betydelsefullt, husfaderligt och med en värdighet som sade: se, så här tuggar jag skorpor! Jag, major Holt, stadsfullmäktiges ordförande och riddare av Vasaorden!

Herman såg ut över bordet: det fanns som vanligt ingenting vidare att äta, ty majorskan ansåg det icke vara nyttigt att äta om kvällarna. Det brukade nämligen alltid hennes far säga och han var hovrättsråd i livstiden.

Nu tystnade plötsligt majorens tuggande och hela familjen tittade upp på husfadern. När majoren ville ha något på bordet, gick det alltid till så, att han rynkade pannan och såg ond ut ända till dess någon räckte honom det han önskade. Det var då alla familjemedlemmarnas skyldighet att försöka med alla fat och assietter tillsde träffade det rätta. Denna gången betydde den rynkade pannan te och salt kött.

Andlös följde familjen det salta köttes försvinnande. Efter supén smög Gunnar sig ut.

En stund senare märkte majoren, att gossen saknades. Han hade gått, men utan att säga godnatt.

Majoren for upp som en raket:

— Vaffan nu då, kan han aldrig lära sig att säga god natt!

Och med en plötlig energiutveckling for majoren in i gossarnas rum med ett ljus i handen. För Gunnars sömndruckna ögon tog han sig spöklikt hemsk ut i det fladdrande ljusskenet. Gunnar avvaktade under tystnad katastrofen.

Majoren tog Gunnar i örat och valrossmustascherna darrade ilsket i spetsarna:

— Kan du inte lära dig att säga godnatt till din mor! Lymmel!

Och pang! Där small en gnistrande örfil.

— Sov nu! sade majoren och gick lugn upp och lade sig i medvetandet om att till det sista ha uppfyllt sin uppfostrarplikt.

— Vad fan slog han dig för? sade Herman torrt, då han kom in. Gunnar svarade inte. Han hade icke vaknat till medvetande om vad som skett, förrän en god stund efter att det hade rasat över. Sakta lutade han sin brännande kind mot den svala kudden. Slutligen började han gråta. Inte av smärta eller ondska. Men han var fylld av en vanmäktig fasa för tillvarons blinda oberäkneliga och grymma hårdhet och han kröplångt ned under täcket som om det hade kunnat skydda honom och han bad tyst:

Gode Gud, låt året gå fort, du som kan allt, gör att det går mycke fort, så att vi kommer på landet. Amen.

*

Licentiat Otto Berntsson gick med raska steg från stationen genom Borgestads Storgata. Det var aderton år sedan han var där. Icke desto mindre gick han med osviklig säkerhet, vek nästan mekaniskt av till höger in på Kvarngatan och kom strax in på en stor gård. Där hade han bott som barn och han tyckte nästan, att det var, som om aderton år inte hade förflutit utan han kom hem direkt från skolan. Han såg att det lyste i ett fönster, javisst, där var det ju madam Ångberg bodde.

Inne på gården stod madam Ångberg och tog emot och i lampskenet från fönstret uppfångade Berntsson en liten gumfigur av den traditionella rumsuthyrande typen. Liksom stenarna vid stranden slipas runda av vågor och sand, så hade också madam Ångberg blivit som alla andra värdinnor, rundslipad också hon av bekymmer och arbete och släp och skvaller, och litet religion.

Madam Ångberg rullade före sin gäst in i rummet, strök med darrande hand eld på en sticka, och med ens började bleka dagrar och skuggor dansa runt i rummet. Berntsson uppfattade i en blink utdragssoffan, omsorgsfullt och prydligt bäddad, byrån, skrivbordet och kommoden.Rummet var tydligen familjens finaste. Över soffan voro två porträtt i förstoring, herr och fru Ångberg som nygifta. Båda spärrade upp ögonen och drogo mungiporna upp i ett odrägligt muntert smil, och förstöraren hade omsorgsfullt utplånat varje spår av mänskligt själsliv ur deras drag.

Härnäst fick han ögonen på en porslinsgrupp på byrån. Den föreställde Garibaldi, som flinade fånigt med hela sitt karmosinröda ansikte och lutade sin gröna uniform mot en ultramarinblå häst.

Medan Berntsson såg sig omkring lyssnade han med halvt öra till madam Ångberg, som i bekymrad ton malde om något sorgligt ämne. Dunkelt uppfattade han, att Ångberg söp, och att någon annan, som kallades för Strömbom också söp, men att detta på något outgrundligt sätt var orättvist. Då ban inte reagerade för denna upplysning, rullade madammen äntligen ut och där satt han ensam på sin koffert.

Nu kommer alltså livet, tänkte han och smålog för sig själv. Han hade legat i tio år i Uppsala och som han ännu inte hade disputerat, fanns det strängt taget inget skäl för att han inte skulle ligga där det elfte också. Men en dag, när han hade slutat sin tjugonde termin, tänkte han:

Tio år! Herre gud, har tiden verkligen gått så fort! Är det verkligen tio år sedan jag en septemberkväll for in i Uppsala och för första gången såg ljusen blänka emot mig från Flustret — gud, vad jag tyckte den krogen var magnifik då! Det är tio år sedan jag var på min förstarecentiorsfest och hurrade för diverse ting, som det då för tiden var passande att hurra för. Och jag har blivit kal i pannan och lärt mig en hel del saker, av vilka icke en enda är på något sätt viktig eller oumbärlig — nåja. För tio år sedan var jag precis som allmänna meningen fordrar, ett dumt får, som trodde och tvivlade på nästan allt, som det var brukligt att tro och tvivla på bland hyggligt folk. Jag trodde på alla s. k. ideal, ty det skall man, och jag förlorade dem samtidigt med att jag avlade filosofie kandidatexamen, ty det skall man också göra, annars blir man en idiot, som inte kan användas i det borgerliga samhället. Om det verkligen fanns en dåre, som på allvar trodde på de ideal, som det i allmänhet

puffas för, skulle han snart lida sin välförtjänta lön att inspärras.

Ja, sådan var jag då, och hurudan är jag nu? Jag skulle tro, att jag är som andra unga män i trettioårsåldern. Det som var roligt förr, det har blivit tråkigt nu, och livet har plötsligt blivit tomt och ödsligt, och vi gripas av lust att ge oss ut på upptäcktsfärd och se vad nytt det kan ha att bjuda på.

— — —

Han tog hatten för att gå ut och promenera ett slag. Det var tomt och svalt på gatorna. Han nästan snubblade på kullerstenarna, ty det var mörkt och endast en enkel småstadsmåne, som såg ut att vara på fallrepet, lyste över staden. Från Kvarngatan med sina hundraåriga låga hus kom han ut på huvudgatan. Det slog honom, att

allting hade blivit så litet. Då han var en liten parvel, fann han allting så stort, men numera — vad var själva konsulns hus och stadshotellet? Där lyste i stadshotellets kafé, och han gick till fönstret och tittade in. Där sutto några hederliga borgare vid sina glas och mumlade sakta om vädret eller om sina grannar. — Han stod och tittade in genom persiennen en god stund. Det låg en sådan stämning av frid och stillhet över den lilla krogen. I dessa schaggsoffor hade Borgestads handlande och notarier och postexpeditörer och kammarskrivare suttit på samma sätt i många år och deras stussar hade nött den röda schaggen vit, där hade varit andra kaféflickor, i stället för Lisa hade det varit Ellen och Elvira och Maja, men herre gud, fastän fenomenet växlade hade dock tinget i sig varit detsamma. Andra grosshandlare och andra notarier och kammarskrivare hade suttit där och druckit annan punsch och annan whisky, och så var det i alla fall precis detsamma. Fenomenen växla men idéerna äro eviga, sade Berntsson och log åt denna tillämpning av Platos idélära. Jag undrar vad de skulle säga, om jag klev in och presenterade mig och sade:

— Förlåt, men herrarna utgöra ett bevis för Platos idélära? Skulle vi inte alltså kunna spotta varann i synen? Skål!

Berntsson fick plötsligt lust att gå in och sätta sig där en stund, men i detsamma slog klockan 11, gubbarna gäspade och stationsskrivare Lunderberg gjorde flickan propos'er; det var alltså stängningsdags. Han gick vidare och kom tilltorget, som flankerades av rådhuset och landshövdingeresidenset. Isynnerhet det senare med sina rader av popplar framför hade ett drag av självgod landsortshärlighet, som påminde om stationsskrivare Lunderberg — om ock avlägset.

Strax bredvid låg kyrkan bland höga kastanjer. Den var ful och oregelbunden, men var för Otto Berntsson förbunden med hans ljusaste barndomsminnen. Omkring kyrkan var nämligen marken fast och hård och erbjöd det mest förträffliga underlag när man ville spela kula, ett förträffligt tidsfördriv, vars clou bestod i att peta stenkulor av olika kulörer ner i en liten grop. Ännu kunde Berntsson med hemlig glädje minnas, hur han älskade detta spel, hur det lockade honom med en nästan magisk tjusning, dels emedan det var förbjudet, men nästan lika mycket emedan han ständigt förlorade på det. Här vid foten av kyrkan hade han upplevt obeskrivliga stunder av hopp, skräck, besvikelse och triumf — kort sagt lycka. Han mindes också, att han som barn tyckte att det var mycket roligt att gå i kyrkan. Sedan väl bråket med psalmerna var undanstökat, då man måste resa sig eller luta huvudet i bänken och göra en hel hop andra obegripliga rörelser, och prästen väl dukit upp ur sitt hål och börjat sitt monotona rytande, hade man alltid en hel timme ostörd, då man kunde fantisera i frid och ro om vad allt det mystiska betydde, som fanns i kyrkan, prydnader, vapen, hebreiska bokstäver o. s. v. Ja, det var härligt. Och nog för att jag skulle ha lust att spela kula alltid, tillade han och svängde ompå klacken. Nu erinrade han sig ett gammalt tidsfördriv, som han plötsligt fick lust att återuppliva. Han knackade med käppen på stuprännan och... kra, kra, kra... sade det däruppifrån tornet, och några tunga vingar flaxade, han knackade igen och en omornad kaja skrek till och flög ut från tornet. Nu hördes från hela skocken förbittrade rop över att de blevo väckta, men fridstöraren fortsatte och ut flaxade hela flocken, det såg ut som om stycken lossnade från tornets murflata, och deras vingar smällde i luften. De liknade stora läderlappar mot den halvljusa natthimmeln. Då vaknade gamla polis Pettersson, som suttit och sovit på en soffa i det mörkaste hörnet, och undrade, vad det kunde vara för någon. Han närmade sig hasande.

— Han får inte göra så, för det stör landshövdingen, sade gamla polis Pettersson.

— Jaså, sade Berntsson, ja, det var nu förstås inte meningen, men jag skall säga, att nu är det snart tjugo år sedan jag väckte kajorna i tornet, så jag tyckte det kunde vara på tiden.

Gamla polis Pettersson log i sina snussprängda mustascher, när han hörde att han hade en gammal Borgestadsbo framför sig och sade fryntligt:

— Rysligt mycke kajor här i tornet!

Man kunde ha väntat att han skulle ha sagt djävligt eller förbannat med kajor, men polis Pettersson var en gammaldags man, som trodde lika fullt och fast på Gud som på landshövdingen eller borgmästaren och han svor sällan, utom då hans hustru födde honom ett nytt barn.— Ja, det är mycke kajor, sade Berntsson.

Och så hälsade han och gick sin kos och gamla polis Pettersson ruskade på sig och hasade sig bort till sin bänk igen.

— Tja, tänkte Berntsson, nu har jag väckt kajorna och möjligen också landshövdingen. Nu kan jag gå hem och lägga mig.

På hemvägen gick han förbi konditor Kluges port. Av gammal vana, som endast tillfälligt avbrutits för aderton år sedan, skrapade han med klackarna i trottoarstenarna, och mycket riktigt! Ett ilsket morrande hördes, som övergick till ett hest och rått skall, och två tjutande hundar störtade fram till porten och försökte sträcka gapen utom gallret.

— Nu vaknar konditor Kluge och svär! tänkte Otto. Ja, Gud vare lov, allting är sig likt, sannerligen min födelsestad har förändrat sig.

*

ANDRA KAPITLET.

Terminen skulle börja i skolan med upprop och tal av rektor, och i familjerna fingo barnen ta på sig söndagskläderna och tvätta sig om halsen mitt på dagen, och lärare och fäder togo på sig bonjourerna med anledning av dagens högtidlighet. Själva Borgestad hade i överförd mening tagit bonjour på sig; staden såg söndagsklädd ut, ty det var något ovant och rent över gator och hus, som väl berodde på den klara höstluften. På torget mellen residensets rad av popplar och rådhuset stodo gummorna med sina stånd och slaktarna med sina lass och väntade i den tidiga morgonen på att stadens fruar skulle komma och göra sina uppköp. Även gamla polis Pettersson hasade omkring på torget och var glad, ty det var torgdag och han visste, att det skulle bli tillfälle att häkta bönder senare på dagen, när de hunnit bli fulla. Gamla polis Pettersson föraktade bönder gränslöst, som man endast föraktar ett övervunnet stadium, ty han var själv född på landet. Men familjen hade flyttat därifrån och hans far hade dött på ett riktigt stort fattighus i Borgestad med galler för fönstren och inte i en gammal gisten kåk på landet. Polis Petterssonshögsta önskan i livet var att stadsfullmäktige en gång skulle besluta, att han och hans kolleger skulle få hjälm och sabel. Först då skulle han rätt ha känt sig som representant för samhället, ja som samhället självt med dess majestät symboliserat i hjälmens blanka metall och svärdets fäste. Det skulle ha gjort honom till en fullständigt lycklig man; passets långa timmar skulle mist sin tristess för honom. Och i själva verket hade hans liv behövt någon dekoration, ty han levde sedan tjugo år i ett ytterst olyckligt äktenskap med sin hustru, som han ansåg galen. För övrigt hade han tretton barn med henne. Dock även utan hjälm och sabel med bara syrtut och blanka knappar kan man häkta bönder, och polis Pettersson gick omkring och fixerade torgpubliken med barsk min.

Men nu syntes fruarna komma med sina korgar och kassar, och han gjorde honnör för borgmästarinnan och rektorskan och majorskan. I samma ögonblick tog madam Ångberg, som stod i porten till Dybergska gården, gud

i hågen och rullade ut över torget. Hon hade stått och väntat på att societetens fruar skulle visa sig, och hon hade nu uppgjort den planen att bevaka deras rörelser, kringränna dem och överrumpla dem och framtvinga en preliminär kaffebjudning.

— Goddag Pettersson, sade majorskan nedlåtande, när polisen gjorde honnör. Nåå, blir äldsta pojken flyttad i höst?

— Jaa, sade polis Pettersson, se det vet jag ju inte. Pojken är allt bra dum, det har han efter mor sin.— Jaså, är det efter mor sin, han har dumheten? motade borgmästarinnan på.

— Käringen är galen! sade gamla polis Pettersson.

— Hahaha! skrattade borgmästarinnan, att inte Pettersson skäms att säga så om sin hustru?

— Ja, men när käringen är galen! För resten får jag väl sätta pojken i skomakarlära.

— Ja gör det, sade rektorskan Mandell glatt, det går alltid bäst om folk stannar i den klass, där de är födda.

Gamla polis Pettersson suckade djupt men han teg, och rektorskan fortsatte fryntligt:

— Vad skall det för resten tjäna till att alla bli studenter? Bara man har ett glatt sinne, så går allting bra. Och skomakare förtjänar minsann bra med pengar nu för tiden, då halvsulningarna är så dyra!

Och så nickade hon, som om hon hade sagt något riktigt klokt och tillika uppmuntrande och glädjande för gamla polis Pettersson. Och så vandrade fruarna hem till frukosten.

Borta vid kyrkan såg man nu lektor Lyckstadius och vid hans sida adjunkten Anatolius Söderlund som spetade över torget med muntert klapprande träben. Vinden ruskade ett slag i kastanjernas kronor, de tunga gröna taggiga tingestarna susade ner, brusto och spredo som bomber de läckert vita och bruna frukterna på gatans stenar. Då sade lektor Lyckstadius:

— Ehuru naturen skenbart med meningslöst slöseri utströr sina håvor över Borgestadsofruktbara stenläggning, bör man beundra människans förmåga att tillgodogöra sig dess misstag. Av dessa frukter, som enligt den gudomliga världsplanen borde blivit kastanjer, göra sig nämligen folkskolans lärjungar ganska smärtsamma daggar, varmed de i den fullkomligt riktiga känslan av att tillhöra en föraktad och hatad klass, misshandla svagare gossar bland läroverkets lärjungar.

— Du överdriver, sade adjunkt Söderlund, det är väl ingen fördel att pojkdjävlarna slåss med kastanjedaggar.

— Ur allmänmänsklig synpunkt, sade lektor Lyckstadius kan jag ej annat än finna det rättvist att de fattigare och olyckligare klassernas barn utjämna de sociala orättvisorna genom daggar. Tids nog skola de, när de blivit vuxna och riktiga socialister, upptäcka att även det är en illusion.

*

Med ämbetsmannamin satt rektor Mandell denna morgon vid frukostbordet. Han lättade en smula på sin guldbågade pincené, som tycktes vara på vippen att klippa av hans tunna näsa, lade snodden över högra örat, harklade och bad bordsbönen. Därefter började familjen äta.

— Man måste, sade rektorn efter en stund och högg halsen av ett ägg. Och i detsamma som han sade detta, avstannade verksamheten vid familjens frukostbord. Rektorskan satte ned ett mjölkglas som hon höll på att dricka ur, barnen stannade mitt i sina smörgåstuggor och vändelydigt lyssnande sina ansikten uppåt. En lång vana och en metodisk uppfostran hade lärt dem att de alltid måste uppmärksamt lyssna till sin fars ord som till lärarens i klassen. Mariannes oroliga ögon flackade hit och dit medan hon väntade på att rektorn skulle fortsätta där han slutade. Endast den sextonårige Sten, som var skeptiker, försökte i hemlighet svälja en knäckebrödsbit, och som han längesedan hade lärt sig att se uppmärksam ut utan att vara det, tänkte han på något helt annat.

Rektorn satte det halshuggna ägget i en kopp, tog litet salt ur karet, bredde en smörgås, allt i förvissning om att auditoriet väntade på honom och fortsatte så den avbrutna satsen:

— Man måste vara sparsam även då man använder en sådan vara som salt.

Kras, fem käkar fortsatte att tugga fem knäckebrödssmörgåsar, rektorskan drack ur mjölkglaset och rektorn slukade äggulan under det att familjen tyst begrundade det sagda.

— Ja, det är nog sant, sade rektorskan. Man måste vara sparsam även med det.

— Under kriget med danskarna år 1611—1613 saknades salt i vissa delar av Sverige, varav allmogen slet mycket ont, fortsatte husfadern.

En tankediger paus följde. Marianne satt i slö förundran och vred och vände på frasen: allmogen slet mycket ont, men hon kunde inte få någon mening i den, drömde hon kanske...? Ånej...

— Salt är nödvändigt för alla djur,isynnerhet för kreaturen. Bonden lägger ofta salt i krubban till oxen.

... Salt i krubban till oxen, tänkte Marianne, jag undrar om jag skall träffa Herman i dag, och vad skall han säga?... Salt i krubban till oxen ... Vad är det för nonsens? Om jag kunde ta min blåa i kväll utan att mamma märker det.

— Ja, salt är en god guds gåva, sade hennes mamma fryntligt.

*

Vid tiotiden ungefär vaknade Berntsson och slog upp ögonen. De möttes av en ovan syn, han trodde att han drömde och slöt dem igen, för att vakna till riktigt innan han ägnade sig åt yttervärlden. Men då kom madam Ångberg, som hade hunnit vara i speceributiken mitt emot och skryta litet med sin nya hyresgäst, rullande in med en stor kaffebricka på magen som en murbräcka för att med en snabb och säker överrumpling öppna en definitiv bräsch till den absoluta förtroligheten.

— Godmorgon, godmorgon, ajungten! neg madammen, får det lov att vara litet kaffe?

Licentiaten tackade.

— Hur har ajungten sovit i natt? fortsatte madammen, som nu hade forcerat terrängen fram till sängkanten och fattat posto på en stol, jag hoppas ajungten har sovit gott, se jag har lagt dit två madrasser, så nog skulle det vara mjukt, och rent och snyggt har det alltid varit, fast att vi är fattiga; se det gick ju litet utför när Ångbergfick avsked, fast det var orättvist — å, men vassego och doppa, om det smakar, håhåjaja, det var en bra ledsam historia, men-e.

Vid denna historia hamnade alltid madammen, var hon än började. Det var hennes livs stora händelse och den fyllde hennes tillvaro fullkomligt. Hon hade alltid drömt om att få intaga en aktad ställning som fru Ångberg med det oförvitliga anseendet, till vars ord man lyssnade på kafferepen och som kunde döma och mästra andras synder. Men alltsedan Ångberg blev avskedad från sin vaktmästarbefattning vid skolan på grund av fylleri, var denna dröm förbi. Aldrig, aldrig mera kunde madam Ångberg numera förhäva sig över att andras män söp. Denna tanke skar henne i hjärtat. Hon var märkt av livet, hon var och förblev madam Ångberg, som måste gå omkring med ödmjukt sinne och aldrig kunde unna sig någon riktig glädje över andras dålighet. Ty det lurade alltid den misstanken, att folk då skulle tänka: Aja! Du har minsann ingenting att säga, för din man super!

Visserligen hade madam Ångberg med riktig blick för situationen räddat vad som blev över vid katastrofen genom att bli religiös på allvar och hon hade också tvingat Ångberg att gå in i friförsamlingen. Men det var nu det, att Ångberg inte kunde hålla sitt nykterhetslöfte. Då och då for djävulen i honom, han söp sig full och gick omkring i staden. Då spydde han ut all den galla han samlat under många månaders läseri, och den, som då kom i vägen för Ångberg,fick sig en skvätt sanning mitt i ansiktet och ett par duktiga klatschar av allmänna meningen om bägge öronen, och därav uppstod naturligtvis mycken ondska. Sådan var tragiken i madam Ångbergs liv och hon gick ständigt och malde över den. I djupet av sitt hjärta hyste hon en stark bitterhet mot människorna, men mest mot den nye vaktmästaren Strömboms fru, som hon aldrig kunde förlåta. Som allmänt faktotum i borgarfamiljerna hade hon ett icke föraktligt inflytande, men någon verklig glädje var inte att hoppas på för

henne, för så vida inte vaktmästare Strömbom — som föga spottade i glaset — en gång skulle ta sig för mycket till bästa. Skulle denna stora dag inträffa, då skulle madam Ångberg för visso icke försumma sig, då skulle hon stiga fram i all sin martyrglans och säga det rätta ordet. Men tyvärr lät den vänta på sig.

Madammen malde länge, och Berntsson försökte att inte höra på. Men det var omöjligt:

... ser ajungten, malde hon, det var egentligen, när äldsta pojken dog, som Ångberg tog sig till att dricka. Skall det inte va en skorpa till? Inte det? Så tråkigt, att det inte smakar? Vad skall ajungten läsa i skolan för något?

— Biologi.

— Jaså, ja, de har så mycket nytt nu för tiden, på min tid hette det filosofi, men si allting skall ju ändras och ändras, och aldrig blir det bra ändå, ajungten?

*

Familjen Holt vaknade på terminens första dag som vanligt i en sur måndagsmorgonstämning. Majoren hade ett åskmoln lurande i ögonbrynen och tysta och förskrämda samlade sig alla familjemedlemmarna kring frukostbordet. Gunnar blickade skygg på sin far, men denne ägnade honom icke en blick. Över huvud taget tilltalade han aldrig sina barn om han icke hade ovett att ge dem. Om de icke hade gjort något galet voro de luft för honom. Med en viss tillfredsställelse insåg Gunnar, att frukosten skulle avlöpa utan att fadern märkte hans existens. Efter frukosten sade majorskan till honom:

— Du får ta den med sammetskragen, men smutsa inte ner den!

Gunnar smög sig tyst ner i sitt rum och letade ur garderoben fram en blå sjömansblus som hade vit sammetskrage med lilafärgad bård. Det var hans bästa kläder, men han trivdes icke i dem. Han såg löjligt liten och barnslig ut i dem. Kostymen var komponerad till en Jenny Nyströmsängel och han hade kolsvart borstigt hår, som hängde ned i pannan och han såg för resten alltid ond eller rädd ut. Därtill kom att knäbyxorna voro avgjort för korta. De voro visserligen icke lappade men de sågo löjliga ut i alla fall och Gunnar försökte hängsla ner dem för att de inte skulle se alltför tokiga ut. Naturligtvis skulle han helst velat ha en riktig kostym med rock och väst och långbyxor med horisontala fickor. Ty endast med sådana kunde man köra ned händerna och inta en sant överlägsen hållning som en stor buse.

Nå, den saken lät sig ju inte ändras. Uppropet skulle väl gå över och med det den första obarmhärtiga, kritiska granskningen från kamraternas sida.

Nu gällde det bara att smyga sig in i klassen obemärkt...

Han gick ner i tamburen och skulle just rycka till sig sin mössa och försvinna ut, då olyckligtvis majoren fick se honom. Han ropade:

— Gunnar, det ser ut att bli regn! Tag ulstern!

— Det är så varmt, invände pojken blygt.

Till svar endast mullrade det obestämt i valrossmustascherna och detta kunde ej tydas annat än som ett fasthållande vid befallningen. Förkrossad sjönk han ihop. Ulstern var för honom inbegreppet av allt fasansfullt på jorden. Den var också något absolut enastående och sökte förgäves sin like i hela Borgestad. Den var gjord som en regnkappa med stor kapuschong och överslag, och tyget var taget från en gammal rödgrå ulster, som majoren berömde sig av att ha använt i tjuguåtta år. Det var också sant, men han använde den endast en gång om året. Denna hade han nu låtit sy om till Gunnar, och han märkte snart att den lät sig förträffligt användas som tuktoris. Den annonserade nämligen på långt håll sin ägares ankomst och den hade en vidrig rödgråbrun råttfärg, som gjorde, att den icke kunde undgå att utsätta sin bärare för gyckel.

När Gunnar hade gjort något galet ena dagen,kommenderades han alltid att bära ulstern den följande. Majoren gjorde detta emedan han ansåg det nyttigt att straffa och förödmjuka honom. Att knäcka eller bräcka folk, det var majorens universalmedel, och när han såg någon förödmjukad och förkrossad, kände han en varm våg av

tillfredsställelse slå upp genom sig. Sina barn hade han länge sedan gjort till vax. Han berömde sig också av att vara en mönstergill uppfostrare och en samvetsgrann far, som gjorde allt för att dana sina barn till karaktärer.

Med tungt hjärta axlade Gunnar ulstern utan att uppskatta den som karaktärsdanande medel och begav sig till skolan. Han tog en omväg runt om kvarteret för att slippa trava rätt över skolgården och han hoppades att kamraterna åtminstone icke skulle bevaka själva ingången. Varför skulle de egentligen det? Det kunde likaväl hända, att de befunno sig i skolparken, så att han kunde slippa in obemärkt. Försiktigt stack han fram huvudet om hörnet.

Naturligtvis. Där, blockerande uppgången, stod större delen av klassen samlad bredvid trappan, och varje ny ankommande kamrat hälsades till återseende med en skur av skämtsamma glåpord. Den som väl hade hunnit förena sig med flocken, var räddad. Men det gällde att svara med knytnävar eller med tungan på ett eller annat sätt, innan man togs upp i ledet och själv fick vara med och vara ovettig på dem som kommo efter.

I detsamma kom Joel Ångberg lättjefullt med händerna i byxfickorna tågande upp mot skolan.Han var stark som en björn och närmade sig redan sexton år. Tyvärr motsvarade han föga vad hans mor hade drömt om honom, då hon lät döpa honom till Joel Gideon Esaias. Han var en framstående slagskämpe och spelade en betydande roll i nästan alla krakel i hela Borgestad, och han fruktade endast föga Gud och ännu mindre sina föräldrar. Han var oangriplig tack vare sin styrka och hänsynslöshet och hade endast en sårbar punkt: sina bibliska namn.

När han nu anlände, vågade ingen kasta sten på honom eller eljest göra honom något. Det susade blott någonstädes långt bort ifrån flocken en skygg viskning:

— Hosea Joel Amos Obadja...

Klassen stod beredd att om Joel kokade över stämma i med ett hånskratt. Men han endast vände ryggen till, lyfte upp tröjan, visade en blank byxbak och sade ordagrant:

— Kyss mig på ryggen, grilljannar!

Vid dessa enkla men manliga ord förstummades skrattet och Joel förenade sig med de andra, beredd att fruktansvärt tyrannisera den nästkommande.

Gunnar kände i detta ögonblick en intensiv beundran för Joel. Vad var det för människor, för vilka allt gick så väl i handom, allting föll av sig självt och fogade sig med denna underbara lätthet? De måste vara födda under andra stjärnor. Aldrig skulle han ha kommit på den idén att hitta den enkla gest, som löste hela situationens svårighet.

Han stack fram huvudet igen. Men denna gång var han för oförsiktig. Med ens fingo alla syn på honom och ett samstämmigt hånskratt höjdes.

— Se på råttan! Var har du hittat det där skalet? Valrossens unge har blivit röd på sommaren!

Gunnar tänkte smita, men Joel hade anat denna plan och föll honom i flanken. Snart hade han ett fast grepp om Gunnars öra med den fruktade näve, som enligt ryktet till och med skulle ha lyfts mot gamla polis Pettersson. Det var omöjligt att rymma. Gunnar kände ett isande kallt lugn och blundade medan kvickheterna haglade om honom. Joel tvingade honom att buga sig till jorden och säga: Valrossen, valrossen, valrossen! Djävla valross!

Så hämnades Joel på den hatade gymnastikläraren. Men i detta ögonblick älskade Gunnar sin far.

— Jag säger det inte mer, stönade han, medan Joel vred om hans högra hand, så att han kröp på marken av smärta.

Han hatade nog Joel, men han hatade ändå mera klassens mönstergosse Kristian. Han slog icke eller sparkade och han var oförvitlig i allt, men ingen såg så äcklig ut som mönstergossen Kristian, när han grinade med sina negerläppar och lutade på huvudet medan håret pekade åt alla, kompassens väderstreck. Gunnar beslöt att vid tillfälle sparka mönstergossen Kristian, i nödfall bakifrån. Under tiden stammade han: Jäklar, fan,Potz Donnerwetter Kreutz Pappenheim! Detta hade han lärt ur Fältskärns berättelser.

Han trodde, att det skulle imponera på kamraterna och stämma dem sympatiskt, vilket det också gjorde. De kastade sig över honom egentligen mest därför att de i honom anade en valross i miniatyr, en avbild i mindre skala av en avskydd lärare, och att göra denne så mycket ont som möjligt ansågo de gott och riktigt. Men när Gunnar svor ställde han sig ju med ens utom lagen liksom de själva. De förlorade intresset för honom lika plötsligt som det uppstått, näpste honom och släppte honom. Och Gunnar skulle just försvinna in i klassen, då mönstergossen fann på något. I hans grammatiskt skolade hjärna dök plötsligt den tanken upp, att om man med det tyska diminutivet lein böjde ordet Ross, så skulle man få ett förträffligt öknamn på Gunnar och samtidigt gissla Valrossen, om också endast in effigie. Den lysande tanken, som endast han skulle kunnat finna på, kom hans läppar att breda sig till ett grin och han pekade plötsligt på Gunnar, i det han utbrast:

— Rösslein, haha, Rösslein!

Kvickheten senterades genast och alla pojkarna provade genast ordet i alla tonarter.

— Rösslein, Rösslein! Haha!

Det gjorde dem ett synbart nöje att få ett vedernamn på majoren och nöjet ökades av den lilla risk som ju faktiskt förefanns, att den mäktige skulle få reda på det.

Det var för mycket. Gunnar kände siggenast solidarisk med sin far och var beredd att öppna ett särdeles ojämt slagsmål för hans skull. Men i detsamma ringde klockan och han måste följa med de andra in. I korridoren grep Joel honom i örat och viskade:

— Om du skvallrar, djävla missfoster, så skall du få så mycket stryk så du får stå på huvet i fjorton dar! Djävla skvallerbytta, fy fan! Jag säger bara fy fan!

Varpå Joel kastade sig in i klassen.

— Skvallerbytta! susade det emot Gunnar, när han slank ner till sin pulpet.

Nu tågade klassen under lärarnas uppsikt in i samlingssalen. Mönstergossen Kristian hade i fickan dels ett exemplar av Nya Testamentet dels en stor psalmbok, vars guldpräntade rygg stack upp. Han liknade i detta ögonblick en negerslav, beredd att lida för sin tro. Ingen kunde taga miste på vad det var för sorts bok mönstergossen hade i sin ficka. Han var egentligen inte religiös mer än andra barn, men han hade förstått att det verkligen fanns lärare, som gillade att han hade Nya Testamentet i fickan. Och då beslöt han också med kallt blod att ha det där!

Med outhärdlig långsamhet skred uppropet fram. Namn efter namn ekade genom salen, och de yngre elementen bland eleverna började mumla och sorla, peta sig i näsan och förströ sig på bästa sätt. Så kom äntligen det tal, varmed rektor Mandell enligt traditionen skulle hälsa lärjungarna välkomna till terminen.

Pustande lättade han på pincenéen, hakadeupp snodden bakom högra örat och tog fram manuskriptet.

— Puh, sade han ännu en gång och skjortbröstet spände med en knäpp ut västen, vars två översta knappar icke gingo att knäppa. Bonjouren föll i ståtliga mantelveck kring hans spolformiga kropp.

— Lärjungar, började han. I haven nu kommit åter till skolan för att börja en ny termins arbete. Under den nu gångna sommaren haven I lekt och fröjdat eder åt lärkans sång under himlavalvet, åt solen, som strålat i det blå, åt de härliga blommorna på marken samt åt bäckens och källornas och de övriga vattendragens muntra sorlande. Käcka och glada haven I varje morgon vaknat och prisat skaparen med bön och sång, Honom, som låter sin sol gå upp över onda och goda och låter det regna över rättfärdiga och orättfärdiga. I haven gjort rätt däruti. Ungdomen är en glädjens tid, säger skalden. I ansen måhända att den uteslutande är en glädjens tid...

Under tiden började de yngre bli alltmera disträa. Bland sjundeklassisterna kom en kortlek fram och de började svälta räv, det enda spel som utrymmet tillät. Men Joel Ångberg drog fram en osedlig bild, som han hade fått i en cigarrettask och lät den gå bänken runt. Bilden föreställde en dam i kalsongerna med ett tvetydigt leende, och det var ju inte så mycket, men under ett upprop var det ju alltid något, och höll man den mot ljuset så blev den värre.

Och så begav det sig, att medan rektor pustade fram sitt tal, såg han den ene efter den andre av pojkarna höja handenpå ett sätt, som var alldeles obegripligt för honom, där han stod på katedern. Han undrade vad som var på färde, men lät slutligen sina ögon landa i lugn och välbehag på mönstergossen Kristian, som satt med huvudet på sned och oföränderligt betraktade sin lärare, säker om att förr eller senare bli observerad.

— ... men, fortsatte rektor och knäppte ett slag med det styva skjortvecket, ungdomen är också en allvarets tid. I ungdomen danas karaktären och barnet mottager de intryck, varav sedan under mannaåldern dess egenskaper bildas.

— Det där smakar allt fläsk! sade Joel till Kristian och visade honom den osedliga bilden. Men mönstergossen rörde icke en min och Gunnar, som iakttog honom med stigande äckel, beslöt att klå honom när de sjungit: Jesu, låt mig städse börja. Lugn i detta beslut ägnade han en stund sitt öra åt rektorn:

— ... nu då en ny termin börjar med sitt arbete och sin möda, boren I erinra eder, att ungdomen också är en allvarets tid. Jag riktar därför till eder denna allvarliga maning: våren flitiga, eljest underkännens I vid terminens slut.

Han kan väl ändå inte tro att man skall vara flitig vid början av höstterminen, tänkte Gunnar likgiltigt. Jag skall slå Kristian mitt på käften, han kallade mig för Rösslein...

— ... en arbetets och allvarets termin står före eder, pustade rektor. Dock, den skall bliva till en glädjens termin, om I allenast börjen den i Jesu namn.Hela skolan förstod att det nu led mot slutet av talet och att de skulle sjunga: Jesu låt mig städse börja. Men först måste de allesamman ramla framstupa medan rektorn läste välsignelsen, vilken åtföljdes av ett utdrag ur skollagen: allt spel med kort eller tärning vare lärjunge strängeligen förbjudet...

Under hela psalmen stod Gunnar som på nålar. Och så fort de kommit ut i korridoren, gick han rakt fram till mönstergossen och slog honom med knuten hand i ansiktet.

— Där har du för Rösslein, jäkla grilljanne!

Omedelbart efter detta dåd satte han i väg ut och räddade sig snart bakom grindarna till sin pappas trädgård.

— Fegt, fegt! susade det efter honom. Vänta till i morgon, förbannade harkrank, så har du det igen!

En kvart därefter stod mönstergossen Kristian inför rektor Mandell.

— Farbror, sade han vördnadsfullt med blicken riktad rätt upp mot honom, pappa bad att jag skulle gå in och framföra en hälsning från honom.

— Tack, min gosse, hälsa du din far från mig igen.

Mönstergossen bockade:

— Farbror, jag hörde nyss att Gunnar Holt svärde efter uppropet.

— Svor, heter det, svor, sade rektorn. Svärja är ett starkt verb, som vi tar tema på så här: infinitiv svärja eller vulgärt svära, imperfektum

svor och supinum svurit. Jaså, säger du det? Hm, hm I Jaså, jaså I Ja, det är en varnartig yngling, som bereder icke blott sina lärare utan även sina föräldrar stor sorg. Jag ser mig nödsakad att underrätta hans far.

— Han slog mig också. Min läpp är alldeles svullen.

— Ja, ja, sade rektorn disträ, tack skall du ha, hälsa din far tillbaka.

Mönstergossen bugade sig klumpigt men vördnadsfullt och avtroppade.

På eftermiddagen urladdade sig åskvädret över Gunnar Holt. Han blev kallad in i majorens rum, och på tonen hörde han att något hade inträffat. Han visste icke med sig, att han hade gjort något ont, men vissheten om det väntade straffet utlöste genast samvetskval, och det var en darrande och förkrossad brottsling, som nu stod och

skådade in i majorens högröda ansikte, mot vilket de vita valrossbetarna blänkte. Majoren tog fram spanskröret.

— Gode gud, vad har jag gjort? flög det genom gossens hjärna.

— Du har svurit! mullrade majoren.

— Neej, sade Gunnar, som inte visste, vad som åsyftades.

Klatsch. Ett rapp ven ned över ryggen.

— Du ljuger också, lymmel, men jag skall lära dig att tala sanning I Vet du inte att det är förbjudet att svära?

— Joo!

— Nå, varför gör du det då?— Jag har in—

Rappen haglade och smällde över de blanka byxorna.

— Bekänner du, att du har svurit? Eller skall jag behöva slå dig mer?

Snyftande och skrikande bekände Gunnar att han hade svurit. Hade majoren fortsatt förhöret, skulle han ha fått så många bekännelser han velat, ja Gunnar skulle gärna ha bekant att han hade anstiftat Bartolomeinatten, om det hade blivit tal om det. Men majoren slängde ut honom, innan han hade hunnit göra det. En smula matt men med en känsla av välbehag efter en affekt som fått sitt utlopp, ställde majoren spanskröret i vrån och lade sig att sova middag.

Så förtvivlat ond hade Gunnar aldrig varit. Stum, med ansiktet stelt förvridet av vrede, vankade han ner på gården. Han visste inte riktigt, varthän han gick. Han var icke i stånd att uppfatta vad som omgav honom. Han tänkte gå in i vedboden och gömma sig och sitt elände där. Men han hade ingen ro att sitta stilla. Vanmäktig stötte han huvudet mot väggen och stapplade ut. Utan att veta vart han gick, styrde han sina steg mot skolparken. Den låg bakom skolan. Det var sekelgamla ärevördiga lindar och bredbladiga lönnar och buskar, som växte vilt bland gräset, och denna härliga vildmark, som skapad för lek och äventyr, sluttade ned mot Borgestadsån. Det var också en sagans och äventyrets å. Den rann strid och stark men smal och medoavbrutna virvlar mellan höga stupande stränder och på båda sidor lutade sig åldriga träd över den och pilarna släpade sina gröna fransar i dess evigt virvlande vatten, som hade en underlig kallt grön färg. Och på sluttningarna klättrade trädgårdar med lusthus och verandor och stora metallkulor med snäckor omkring. Det var en välsignad å, den var liksom överlastad av grönska och fruktbarhet, och litet längre bort från skolparken störtade den med ett rytande av energi ned i en vild fors, som drev ett evigt slamrande sågverk och en kvarn.

Inne under parkens träd rådde alltid en kall och fuktig skugga och man blev underlig till mods av att stå vid de melankoliska pilarna och stirra ner i de sig evigt förnyande virvlarna. Det kalla gröna vattnet hade något sugande över sig — som när man står vid kanten av ett bråddjup — och det kändes, som skulle det varit en befrielse att få sjunka i det, som skulle man då nå lösningen på en dunkel och hemsk gåta — så lockade det ljuvt och frånstötande. Här vandrade nu Gunnar Holt i stumt ursinne fram och tillbaka. Det var honom omöjligt att fatta, att tillvaron verkligen kunde vara så grym, att något sådant över huvud kunde hända. Det stred så absolut mot allt vad han hade lärt sig och trodde på om en god och rättvis gud. Visserligen hände det ju eljest många saker, som voro dumma och fåniga och obegripliga, men det berodde väl därpå att man inte förstod Gud. Att Gud var rättvis, det betvivlade Gunnar inte. Ty nog plägade han få straff, så fort han hade gjort aldrig så litet tokigt. Men denhär gången sade honom hans förstånd, att straffet var orättvist. Kunde verkligen Gud bli så ond för så litet? Ofattbara, underliga och grymma gåtor för ett barnl

— Det kan vara lika bra att dö och komma till helvetet, tänkte han; och han fylldes av ett kallt och isande trots mot både himmelska och jordiska makter. De hade förverkat hans förtroende. Och han kände ett behov att göra uppror mot båda och trotsa guds vrede med de grövsta hädelser, han visste.

Med tänderna sammanbitna av beslutsamhet gick han ner till kanten av ån, där den virvlade och skummade under pilarnas gardiner.

Och ut över dess vågor ropade han med en tunn och försagd liten röst, som halvt kvävdes av gråt:

— Fan, Donnerwetter Kreutz Pappenheim Potz Tausend Millionen ...

Men ingen blixt slog ned, marken öppnade sig icke under honom och oberörd virvlade ån förbi mellan gröna stränder.

Besviken vandrade han slutligen hem.

TREDJE KAPITLET.

När Herman Holt efter sommaren kom in till staden igen, föreföll den honom främmande, ny och egendomlig, nästan drömartad. Han hade växt upp i den och kunde varje sten, varje gata, varje träd och buske, och ändå var den honom främmande, som något han hade läst om och nu kände igen efter boken. Hela tillvaron var för resten underligt overklig. Bullret från gatan ljöd konstigt och det susade på ett särskilt sätt i luften, röster viskade och han kunde knappt avgöra, om det var någon som talade eller han hörde sina egna tankar. Det brände en feber vid tinningarna och susade i hans huvud. Hela sommaren hade han tillbragt på landet under vaga drömmar. På morgonen flydde han hemifrån, lade sig på en kobbe med ett metspö och såg flötet guppa opp och ner på vågorna, som aldrig tröttnade att förnya sig. Nu när det var slut på sommaren, längtade han åter till stranden. Havet förströdde honom, en så underhållande kamrat hade han aldrig haft. Vågorna hade alltid något att säga, än kåserade de med stillsam humor, än röto de som prosten Larsson i predikstolen. En dag mindes han att de hållit en lång predikan. Det var lugnt,men i jämna, preussiskt strama leder rullade dyningarna in, och med regelbundna mellanrum kommo större och mindre, osvikligt som på en parad. De mindre vågorna hade pastor Norins stämma, som låg högt i registret, de stora kallade han för prosten Larsson. Han fann denna lek barnslig, men den roade honom och han hade också en annan lek. Den bestod i att under varma sommardagar, då vattenångorna bildade vita strömoln, följa deras spel under himlen och än liknade de valrossen, än skolhuset, än Marianne och det var oftast Marianne. Men när Marianne upplöstes och förskingrades av vindarna och förvandlades till en häst eller hund, kände han saknad tills det kom en ny Marianne.

Så fördrev han sin sommar och dagarna förrunno spårlösa; och när han plötsligt fann, att man var långt inne i augusti, blev han förvånad — hade sommaren gått? Det hade han inte märkt... det var väl inte möjligt... Jo, men så blevo de sista dagarna på hans kobbe desto dyrbarare och han var aldrig hemma. Majoren brukade säga, att hemmets golv brände honom under fötterna.

Tom på yttre händelser hade hans sommar försvunnit, och han kunde inte minnas en enda dag mer än de andra. Men ett hade han hela tiden haft i sina tankar, medan han låg på sin kobbe och lyssnade till vågorna. Det var bara en enda sak, en enda situation, men som han aldrig tröttnade att repetera för sig. Så hade det gått till!Herman brukade ofta under våren promenera för sig själv nere vid ån. Särskilt då, när kvällarna blevo ljusare, vårens alla dofter löstes och det började lukta jord, hade han mycket att tänka på. Han var ju nätt och jämnt sjutton år, men tusentals tankar tumlade som fantasmagorier inom honom. Problemet kvinnan glödde hett i hans hjärna, och problemet sågs ur både psykisk och fysisk synpunkt. Herman hade aldrig sett en kvinna naken, fast han ville så förfärligt gärna. Men han fick det inte och en avgjutning i brun terrakotta av den mediceiska Venus som de hade därhemma fann han vara en alltför tarvlig skugga av verklighetens glans. Det störde honom att den var brun, en kvinna måste vara vit och rosenröd, och Tegnér talade om liljekullar ... Han umgicks aldrig med jämnåriga unga flickor, ty majorens hade aldrig barnbjudningar, och han längtade för resten föga efter stadens pensionsflickor; hans känslor mot dem voro sammansatta av en underlig blandning av förakt och dyrkan, han visste inte själv vilket som var övervägande. Hans tankar drevo därför länge föremålslösa omkring inom kvinnlighetens hank och stör.

Men bland flickorna fanns det en. Herman märkte snart, att hans drömmar allt oftare uppsökte henne och dröjde

hos henne. Det var Marianne. Han hade aldrig växlat många ord med henne, under barndomen betraktade de varandra som fakta utanför intressesfären. Men Marianne växte upp och blev kvinna. Hon hade stora svarta ögon som glänste fuktigt, som om hon nyss hadegråtit. Hennes hy var mörkare än andra flickors, men vackrare; figuren tycktes alltid vilja spränga den snäva, litet nötta kjolen och den tunna blusen av skotskt tyg. Man såg hur hennes kropp levde under dräkten. Men mest var det hennes underliga oroliga ögon, som... Han kunde aldrig glömma dem, de förföljde honom ständigt med sin feberfuktiga glans.

En dag i mitten av maj möttes de på en gångstig i parken. Marianne hade en bok i handen och hon läste i den eller låtsades läsa i den. De stannade, och Herman fick fumlande tag i mösskärmen och hälsade. Mariannes svarta ögon förvirrade honom, han visste inte vad han skulle säga, och det yar bara en kort frist för sin konversationsplikt han fann då han föreslog, att de skulle slå sig ned på en bänk. Skulle de inte sitta ner?

— Jo. — Marianne satt på yttersta kanten av bänken och väntade.

Men det stod stilla i Hermans hjärna, han kände sig absolut idiotisk. Plötsligt hörde han sin mun säga något, som han absolut icke ville säga, nej det var det han minst av allt ville säga. Han sade:

— Se, där går gamla polis Pettersson! Hahaha!

Och han hörde sig skratta ett torrt och dumt skratt, och han pekade på den arma polis Pettersson, som på bron tvärs över ån hasade fram sin bedrövliga skepnad, i sliten syrtut och dammig mössa utan hjälm och sabel. Gamla polis Petterssonvar visserligen ett allmänt belett original, men han var utsliten som sådan och passade minst av allt som samtalsämne nu.

Marianne låtsade om ingenting, utan sade lugnt:

— Ja, där går han.

Men hon skrattade inte.

Herman blev generad och Mariannes svarta ögon brände två röda fläckar på hans kinder. Han steg upp, tog henne i hand och mumlade:

— Ursäkta, jag har visst glömt att läsa på mina läxor!

Och så störtade han därifrån. Hur kunde han säga något så dumt som det sista, det var ju ännu dummare än det där om gamla polis Pettersson! Han ville minst av allt inge Marianne den föreställningen att han var en sådan där mes, som satte läxorna över allt annat. Han hade liksom alla sina kamrater den känslan att den som försummade något riktigt roligt för att läsa sina läxor närmast var en idiot som inte var värd att solen lyste på honom. Så mycket värre då, när det gällde den man älskade. Men allt detta kunde nu inte hjälpas...

Nu visste emellertid Herman bestämt, vem han älskade. Och det var ju alltid en god sak. Hans tankar kretsade sedan den stunden troget kring Marianne. De möttes ibland på gatorna och han hälsadef alltid generad. Han tyckte att hon såg tvärt igenom honom. Han diktade för resten, ständigt om henne. Han kunde inis låta bli, men han undrade i sitt stilla sinne vad hon skulle tänka, om hon fick läsa dessa underligadikter om sig själv. Han ryste vid tanken på att hon skulle få reda på vad han i sitt allra innersta djup tänkte och drömde om henne. Hon var naturligtvis så blomlikt ren som en snödroppe, och när han drömde om att få förena sin kropp med hennes, tyckte han, att han gjorde henne orätt, och han bad henne om förlåtelse därför i sitt hjärta. Han anade minst av allt, att hon också hade fäst sig vid den tyste, litet förvuxne ynglingen som kunde ge henne så trånande blickar, när de möttes att hon tyckte sig känna hur de brände på hennes kropp efteråt. Och ofta just under lektionerna i skolan satt hon och tänkte på hur det skulle kännas att vara stor, hur hon skulle vara klädd på sin bröllopsdag och om hon skulle vara mycket generad under bröllopsnatten. Och om hon hade trott att han hade anat att hon hade så rysliga och syndiga tankar, då skulle hon ha velat dö.

Men så möttes de en dag igen. Hon log vackert mot honom och deras händer sögo sig fast i varandra. Hänförd med slutna ögon lät hon honom kyssa sig. Och så vacklade han som drucken hem. Det var allt, och dagen

därefter flyttade majorens till landet. Herman fick inte se henne på hela sommaren. Inte heller kunde de skriva till varann, ty det skulle ofelbart deras föräldrar ha märkt, och de skulle utan tvekan ha konfiskerat breven och läst dem.

Men många hundra gånger hade Herman i minnet levt om de långa förtätade sekunder de stått bröst mot bröst och han kände livet pulserai hennes unga kropp. Det var då — men hur skulle det bli nu? Vad skulle ske nu, när de möttes och vad skulle han säga och vad kände hon för honom ?

Herman hade ingen ro hemma, han drev ut, kanske skulle han möta henne på gatorna, och det skulle bli ett både fruktat och efterlängtat möte. Han gick på gatorna; ja, det var sant, så där såg det ju ut, och lärarna voro likadana stofiler som förut, men snushandlar Ryslund hade målat om den urblekta träkinesen som han hade som skylt. Den gubben är visst tät för resten, han är religiös och får vart år barn med sina pigor, så han har det riktigt bra... Herman tittade nyfiket på de täta gardinerna för fönsterna i gubbens våning — vad gjorde gubben Ryslund bakom de gardinerna? Litet längre fram mötte han några kamrater, som nickade menande och antydde, att de hade punsch i innerfickorna. Han slapp ifrån dem, när han sade att han redan var full...

— Att hon inte kommer...

Han drog sig så småningom ned till skolparken.

Där satt hon, hon den enda, på en tarvlig bänk varpå Borgestadsborna lämnat spår av sina tankar, varierande efter bildningsgrad, åldrar och kön. Hon satt med nedböjt huvud och såg knappt upp på honom. Ty hon visste genast, att det var han som kom, hon bara nickade helt stilla.

Då satte han sig lugn bredvid henne och hon smög omärkligt sin hand i hans. Besynnerligt nog, då fann han ord lätt och utan tvekan.— Marianne, sade han, Marianne, jag har tänkt på dig hela sommaren.

— Jaså.

— Håller du av mig?

— Jag vet inte. Jag...

— Men ...

— Jo, naturligtvis. Jag har ju lovat, sade hon lågt.

— Dag och natt, alltjämt har jag tänkt på dig, Marianne.

— Har du?

— Jag har inte läst ett ord på mina ämnen bara för din skull.

Marianne såg tacksamt och skyggt beundrande på honom.

— Pappa har varit arg på mig hela sommaren, sade han, för att jag inte har läst. Men jag har inte brytt mig om någonting alls, bara för din skull, Marianne.

— Jaså, tänk ... sade hon.

Nu började orden tryta. De sutto båda halvt generade för varandra. Ingendera kände riktigt den andre, de hade ju knappt talats vid ännu. De märkte också båda, att stämningen flöt bort, och att orden föllo tvungna.

Då vände Marianne med kvinnans lyckliga blick för situationen på huvudet så att han kunde kyssa henne.

Så reste hon sig, slätade till sitt hår och sade:

— Tänk så underligt, Herman!

— Vad är underligt?

— Att vi är förlovade...— Förlovade, förlovade, sade han ett par gånger för att höra efter ordets valör och klang. Det lät annorlunda, när det sades om en själv.

— Säg, du får inte tala om det för någon av de andra pojkarna!

— Å, du är tokig!

— *Om* flickorna visste! Men de får inte veta ett dugg, inte det allra minsta, ingen får veta något, inte förrän du har tagit studenten.

Det var ett ömtåligt ämne, men Herman mumlade beslutsamt:

— Jag skall läsa, jag skall läsa minst sex eller fem timmar om dan.

— Stackars du, sade hon moderligt. Stackars du!

Han rynkade pannan betänksamt:

— Om jag inte alltid hade sånt förbannat mothåll för Mandelmassan.

Hon kvittrade till ett litet slag över det lustiga öknamnet på lektor Almer och de började prata och skratta.

— Tänk vad vi skall bli lyckliga, sade hon, plötsligt tankfull.

— Ja.

— Aldrig har det funnits någon, som varit så lycklig som vi.

Och vid tanken därpå började hon plötsligt gråta.

— Äsch, jag är så dum, sade hon.

— Livet är bara elände, sade han lillgammalt.

— Bry dig inte om, att jag är sådan, Herman, sade hon och smög sig närmare honom. Säg,vad skall du bli, när du blir stor — när du har tagit studenten?

Herman drog andan en stund och samlade all den beslutsamhet, han ägde:

— Jag skall bli diktare, sade han fast.

— Nej, så stiligt! En som skriver böcker! Kan du skriva vers?

— Ja, litet, sade han ödmjukt.

— Läs upp något vad? Är det — om mig?

— Det är bara om dig. Du skall få se dem sedan, när jag har renskrivit dem.

— Så stiligt Herman! sade Marianne eftertänksamt och beundrande. Du kommer i tidningarna. Vad tror du pappa och mamma skall säga?

— Jag vet inte, sade Herman begrundande. Han anade instinktivt, att han måhända icke skulle möta odelat gillande från alla håll och säkert inte hemifrån.

— Men vad skall du bli mer? frågade Marianne.

— Mer?

— Ja, för inte kan vi leva på det inte. Pappa säger, att de som skriver vanligen har dåliga inkomster.

— Hja ...

— Du skall tänka, fortsatte hon med kvinnans vanliga praktiska blick på dylika saker, du skall tänka, vad allt det skall räcka till! Kläder och mat och hyra och skodon och litet nöjen och resor... nej, så dyrt som det är att leva nu för tiden, kära du.Det kom som en kall dusch, och Herman kunde inte dölja för sig att han fann synpunkten brackig. För mannen är det en omöjlighet att i samma andedrag som han biktar sig, tala om hyran för våningen, men för den vidhjärtade kvinnopsyken är det fullt naturligt, och hon menar ingenting ont med det. Men fast det smärtade Herman att så där omedelbart ramla ner i prosan, ville han inte bedröva den han gjort till sin brud. För

resten var det ju sant, när det nu ändå var sagt... Och han svarade efter en stunds funderande:

— Jag kunde för resten kanske bli landskamrer.

— O, ja! sade Marianne. Det är en bra bana. Fast pappa säger, att det är en sådan trängsel på juristbanan.

— Hja...

— Fast om du kunde bli som landskamrer Brambergs här i stan! De äro gräsligt rika.

— Ja, de är väl det... Snushandlar Ryslund är också rik.

— O nu måste jag gå, sade Marianne, annars blir mamma ond.

— Ge mig en lock av ditt hår, bad han.

— Jag skall tvätta det först, sade hon ömt. För resten är det gud nås spikrakt.

Och så skildes de. Herman gick hemåt något underlig till mods. Hennes sista litet prosaiska replik gick inte i stil riktigt. Jaså var det så, att vara förlovad... Då var det enklare att bara varaförälskad... Kvinnan hade endast blivit honom ett ännu svårare problem.

Marianne gick hem och satte sig att stoppa strumpor. Hon log ibland litet frånvarande och tittade ut i luften, men på det hela taget hindrade henne inte kärleken från att stoppa strumpor. Hon fann som andra kvinnor kärleken underbar och gåtfull, men tog mannen som ett faktum vid sidan om. Det föll henne inte in att hos honom se något som behövde förstås och grubblas över. Han var sådan han var och så inte mer. Han kunde varit bättre klädd och så kunde han ha haft mustascher, men de kom ju med tiden, och för resten var hon ju nu förlovad med honom och skulle komma att heta Marianne Holt, det blev att märka om näsdukar och linnen; nå det var det ju god tid med förstås...

Plötsligt sade rektorskan:

— Om du flinar så där irriterande, så får du gå upp till ditt.

Rektorn såg upp över glasögonen och tillfogade en allmän maxim:

— Barn böra alltid iakttaga allvar och gott skick i sina föräldrars eller andra vuxna personers närvaro.

Rektor Mandell tänkte över huvud i allmänna sedelärande maximer, och om han hade trillat på huvudet ner i Niagara skulle han inte ha försummat att uttala den sens moral, man kunde draga av fallet.

Marianne hade ingenting alls emot att gå upp till sitt. Hon samlade ihop strumporna i sinsykorg och gick upp på sitt lilla rum. Där öppnade hon nedersta byrålådan och under sina linnen drog hon fram sin dagbok. Hon hade lagt den där för att inte hennes mamma skulle få tag i den. Och hade hon bara allting snörrätt i ordning, så visste hon att boken skulle få ligga ostörd där.

Hon slog upp den och började läsa:

5 juni. O, vad jag hatar fröken Allsing. Bara för att jag inte kunde tema på courir skulle hon nödvändigt säga: Ja, springa med skolpojkar kan ni, men ta tema på courir, det vill ni inte lära er. Flickorna är fåniga, som alltid skall skratta åt henne, när hon säger något. *Jag* springer aldrig med pojkarna, om det är *någon*, så är det Edelweiss och de andra.

Mötte Herman. Han har goda och sorgsna ögon och om jag träffade honom och han bad mig — äsch så dumt. Jag träffar honom för resten aldrig. Jag tror icke heller att vi hava några sympatier gemensamma. Ingen förstår mig, ingen håller av mig, Edelweiss kan man inte lita på, hon talade om för flickorna, när jag läste »Den röda liljan». Kanske älskar han någon? Mamma kommer.

10 juni. Det har skett. Herman kysste mig i parken och jag lät det ske. Han kysste mig vilt, berusat, galet.

— — —

Han sade mig, att han alltid hade hyst kärlek för mig. Eller hur sa han för resten? Bad han, att jag skulle bli hans hustru? Han älskar mig i alla fall, det kan jag slå mig i backen på.

11 juni. Holts reste till landet. Tant hade sin gamla med skära rosen, som stod rätt upp. Älskar jag honom? Ljuva dårskap!! »O vilket underbart öde att vara kvinna.» I morgon reser vi till landet.

Här stannade Marianne, gick efter en blyertspenna och kommaterade och rättade befintliga grammatiska bockar. Så fortsatte hon läsningen.

12 juni. Jag kan inte komma på det klara med mina känslor. *Älskar* jag honom verkligen hängivet, så att min själ går upp i hans, så att intet annat existerar för mig i världen. Jag vet icke. »Vi kvinnor förstå aldrig oss själva.» Resan hit var tråkig.

16 juni. Vi seglade. Vi hade intet vidare skojigt. Måste sedan rensa trädgården till gengäld, så då kunde det lika gärna ha varit detsamma med seglingen.

19 juni. Hade nästan glömt bort Herman. Vi ha haft tvätt.

20 juni. Det är underligt att veta sig älskad.

Hon vände nu några blad och kom mitt in i augusti.

28 aug. Vi reste in till staden. Mamma grälade på mig hela resan. Herman stod på plattformen hela tiden. Undviker han mig? Men i stan måste vi ju råkas. Vad skall jag säga och vad skall jag göra? Skall jag slå händerna för ansiktet? Herman får börja, *absolut*.

Nu tog Marianne pennan och skrev 27 augustioch strök under detta viktiga datum. Sedan skrev hon:

Vi äro förlovade *riktigt*.

Världen får inte veta det.

Comme je suis heureuse!

Det sista strök hon fint och prydligt under med bläck efter linjal. Så lade hon ner boken under sina linnen, klädde hastigt av sig och kröp ner under täcket. Hon önskade att hon hade haft en — helst oförlovad — väninna att prata med. Hon skulle ha kunnat ligga till ljusan dag och sladdra med henne.

Fjärde kapitlet.

Det blev tidigt oktober den hösten, ja redan i september hade man oktober över sig. Det föll ett kallt och vätande regn med stora tunga droppar och träden nästan dignade under bördan av sina tunga, genomvåta lövmassor. Men Borgestadsån svällde och steg och rann allt stridare och snabbare mellan stränderna och buskarna släpade sina grenar i det gröna vattnet. Och gatorna lågo alltid blanka som av en fuktig hinna och det grova gruset på skolgården luktade vått. Det var ingen vidare rolig höst för alla pojkarna. De blevo ofta förbjudna av sina mammor att gå ut för att inte bli våta om fötterna och förkyla sig, ett löjligt förbud naturligtvis. Under tiden härskade råttskallarna — det var underklassbarnens öknamn — som varken fruktade Gud, föräldrar eller lärare, oinskränkt i staden. För dem betydde vattenpussar och skyfall ingenting, ty de hade inga kläder som de behövde vara rädda om. De hade det på det hela taget avundsvärt. De kunde svära, stjäla och säga de fulaste ord, och det föll ingen in annat än att detta var fullkomligt naturligt för dem.

De vuxna i Borgestad brydde sig förståsmindre om vädret. Men lektor Lyckstadius gladde sig åt, att det redan var supväder så tidigt på hösten.

Otto Berntsson hade nu redan varit lärare i två veckor. På sitt sätt var det ändå en rätt egendomlig känsla. När han kom in i andra klassen, där han var klassföreståndare, kände han det tämligen ansvarsfullt att ha alla dessa

ögon riktade på sig. Pojkarna betraktade honom i alla fall tydligen som ett slags högre väsen, som man måste lura och bedraga under iakttagande av den största försiktighet. Han hade ju i alla fall deras timliga väl och ve i sin hand för närvarande och om de också icke medvetet ansågo honom som ofelbar, fordrade de i alla fall, att han aldrig fick misstaga sig. I fjärde klassen började redan skepticismen. Han märkte, att de små andraklassarna gjorde sig mycket större möda, när de ville föra honom bakom ljuset och det smickrade honom.

En viktig institution i hans liv var madam Ångberg, Madammen var så ödmjuk, att han genast fick för sig, att hon måste vara falsk. Samtidigt med att hon övergick till nyansen madam hade hon anlagt schalett och hon var förvissad om att detta »madam» och denna schalett skulle räknas henne till rättfärdighet på domens dag. Berntsson hade också mycket snart, bl. a. då han gjorde visit hos majorens och talade om madam Ångberg, kommit underfund med, att madammen i själva verket var en ganska betydande person. Hennes ödmjukhet och ringhet gjorde henne snart ytterst populär och uppburen bland stadens fruar, somicke avskydde något så mycket som sturskhet hos fattiga. När de ville göra en god gärning, då var alltid madam Ångberg till hands, ville de ha något utspritt i staden, vips satt madammen i köket. Alla tävlade om att ha henne till vän. Fattades det något i hennes skafferi, gjorde hon bara en rond och brandskattade societén, och det kunde hända, att själva den snåla majorskan gav madammen ett par hekto blå Java. Ty madammen var ganska noga på kaffe. Så förstod hon att manövrera sig fram med en betydande psykologisk skicklighet och landshövdingskan, som dock fick ta först på alla bjudningar, hade inte det reella inflytande i societén, som madam Ångberg besatt.

Det var denna mäktiga person, som var dag väckte Berntsson, borstade hans skor och kläder och passade upp honom. Hade han förstått sitt sanna väl, skulle han ha ställt sig in med henne. Det hade kunnat göra hans karriär inom societén.

Den tredje veckan kom madammen tidigare, ty det hade fallit på Otto Berntssons lott att hålla vakt under morgonbönen och han skulle därför vara i skolan omkring tjugo minuter tidigare.

När han kom in i vestibulen i skolan, strömmade redan pojkarna in till andakten. Trappor och valv av sten mångdubblade ljudet av fötternas tramp, av prat och skratt. Berntsson gick in och satte sig högst upp bland de amfiteatraliskt anordnade bänkraderna. En psalm släpade sig glädjefritt fram mot slutet.

Borta vid orgeln hördes nu ett harklande och en spottkladd, som smällde mot golvet. Och uppdök i katedern en fet, trettiofemårig herre med röda kinder och med ranunkelgult hår och skägg. Mustascherna klibbade som smörklickar vid hans läppar och förlänade hans röst något av en oljig mjukhet.

Det var pastor Orvar J:son Norin, adjunkt i kristendom och tyska språket. Berntsson studerade hans ansikte, medan han beskäftig och gladlynt ordnade sina papper, slog upp bibeln och bönboken.

Orvar J:son Norin, född Johannesson! Jo, han kom rätt väl ihåg honom från Uppsala. Han var av bondesläkt, och han hade all den småländska rasens absoluta oförbrännelighet i sig. Ingenting på jorden bet på Orvar Norin. I teologicofilen blev han kuggad sex gånger på grund av sin absoluta oförmåga att lära sig Xenophons Anabasis. Han hade inte ens lärt sig den gamle atenske officerens namn utan kallade honom Zenophon. Det sista mattade professorn i grekiska så att han gav honom approbatur. Ty han insåg, att Orvar J:son Norin inte skulle ge sig, att det inte var något hopp om att han skulle börja supa och sluta att tentera, utan att han ideligen skulle komma igen. Orvar Norin tog sitt godkänd och skrev med största lugn in sig i teologiska fakulteten. Snart var han bekant med alla professorskorna och blev en flitig gäst på teologprofessorernas allmänna mottagningar med Ölsupa och kalvstek. Och det dröjde inte så länge förrän Orvar tagit examen, ehuru det var osäkert om han ens någonsin kunnat deklinera ett hebreisktverb korrekt. Ja, han var oförbrännelig. Som kassör i sin nation hade han visst handskats en smula oförsiktigt med kassan. Men herre Gudi Orvar hade en beskyddare i sin hemsocken, med vars dotter han ansågs skola gifta sig. Och han betalade summan. Vad gjorde då Orvar? Jo, han sammankallade revisorerna och bjöd på en bättre supé, när allting var klart, en supé med tal och avtackning och studentkvartett. Därefter lät han prästviga sig, skaffade sig helskägg och dök ner i någon undangömd landsända. Och så var snart historien med kassan glömd. Och den oförbrännelige dök upp igen i Borgestad som adjunkt med gott hull och det solidaste anseende i världen.

Berntsson måste le, när han erinrade sig allt detta.

— Det är i alla fall ganska duktigt gjort, tänkte han, att komma ur elden lika oförbrännelig utan att så mycket som ha svett skinnet det allra minsta. Om jag vore säker på att folk uppskattade hur duktigt det i själva verket är, så skulle jag berätta hans historia. Men jag är rädd för att de inte riktigt ha sinne för finessen. Han kommer för resten nog att gå långt min bön förutan.

Pastor Norin hade en stund hållit Nya Testamentet för ansiktet, så att man endast såg smörklicken på hans hjässa. Nu tog han ner boken och det utgick ord från hans gula mustascher. Fyllig och något oljig flöt rösten ut i salen. Pastor Norin talade med den iver och beskäftighet, som utmärkte allt vad han gjorde.

Till text hade pastor Norin valt Jesu ord iLukas' 12:e kapitel: Given akt på liljorna, huru de växa; de arbeta icke, ej heller spinna de. Men jag säger eder: icke ens Salomo i all sin härlighet var så klädd som en av dem.

Han läste upp texten mycket noga och satte så i gång. Han började med att tala om liljorna och gav en utredning med lätt botanisk anstrykning av dem, där de växa i sin härlighet på marken. Så övergick han till att tala om Salomo, vilken framstående monark han var, skisserade lätt Jerusalems tempel, som han tycktes föreställa sig som ett oerhört stort förgyllt missionshus. Med Salomo och liljorna som kontraster underströk han upprepade gånger det vådliga i att underlåta att se på dem. — Given akt på liljorna! skrek han, skåden dem på marken, ja förgäten icke att betrakta dem. Men när ni nu uppfattar liljorna med era ögon, som Gud har givit er, när ni nu förnimmer och ser dem, vad är det då ni skola lägga på hjärtat, vad är det då, ni icke skola glömma utan väl minnas och förvara i edert sinne? Jo, att icke ens Salomo i all sin härlighet var såsom en av dem.

Otto Berntsson väntade förgäves att pastor Norin skulle draga någon sens moral av allt detta tal. Men där kom ingen, och utan sens moral verkade hela predikan som en svanslös hund. I stället gled pastorn in på ett särdeles allmänt hållet resonnemang om naturens skönhet och om människans plikt att i naturen skåda Gud.

— Antag, funderade Berntsson, att någon hör på den här rappakaljan. Jag undrar om han skulle förstå det? Knappast. En pojke, som kommerut på landet tittar nog inte efter skaparen, som åstadkommit sjön där han metar och badar och gräset, som han rullar i. Att se Gud i naturen är en alldeles för långsökt historia för honom. Han kan omöjligen föreställa sig Gud annat än som en kroppslig om ock gasformig varelse. På min bibliska historia var Gud Fader avbildad som gammal, mycket långskäggig och *genomskinlig*. Till på köpet hade han någon stiliserad romersk toga på sig. Om vederbörande följde med sin tid, skulle de avbilda Gud i bonjour. Det skulle utan tvivel göra gudsbegreppet mera levande för nutidens ungdom...

Nu slungade pastorn ut ett Amen! men gled strax över i Fader vår. Då vaknade rektor Mandell ur den lätta slummer han alltid tog sig under pastor Norins betraktelser. Han hade genom mångårig vana förvärvat sig den ovärderliga färdigheten att sjunka i dvala utan att ändock se ouppmärksam ut. Och han vaknade alltid till i rätta ögonblicket, uppbyggd och stärkt av andakten...

Lektor Lyckstadius stod i lärarrummet efter skolans slut på middagen sysselsatt med att påtaga sina ytterkläder. Han axlade en väldig blå regnkappa med överslag, satte på huvudet sin storm, som han kallade med det latinska ordet tempestas och fattade sitt spanskrör. När han nu slog ut med handen gjorde han med sin fylliga Neroprofil och sin harmoniska embonpoint ett lättsinnigt ochganska angenämt intryck. Han kastade en blick genom den guldbågade pincenéen och då han upptäckte adjunkt Söderlund och Berntsson i rummet, yttrade han:

— Mina herrar, jag tillåter mig att påpeka, att jag i hög grad skulle avvika från den väg, som jag anser vara den bredaste, om jag ej efter att under sommaren med lärkan hava prisat skaparen använde denna dag att med ett enkelt offer at Bacchus inviga det förbannade arbetet, därvid till att börja med ätande middag, emedan jorden, sedan jag sist betraktade min kronometer, vänt sig kring sin axel så mycket, att vi, erinrande oss de mänskliga sinnenas ofullkomlighet och tidens begreppsenliga relativitet, dock utan att alltför mycket misstaga oss, kunna påstå att klockan är halv fyra.

— Ja, sade adjunkten Söderlund, hon är verkligen halv fyra.

Lektor Lyckstadius bedrev som amatörsport att tala i perioder. Han visste att han kunde jonglera med satser och meningar och det roade honom ibland att visa sin konst. Med den lugnaste min i världen kastade han meningarna som bollar i luften, höll dem svävande och lät lekfullt den ena efter den andra stiga till, väders och just som det såg ut som om allesamman vore ohjälpligt intrasslade i varandra, samlade han dem med en elegant avslutning lugnt och säkert i sin hand, och det hände aldrig att han glömde ett hjälpverb eller försummade ett predikat.

— För så vitt över huvud taget någonting med säkerhet kan påstås, kommer jag utan tvivel attinom en halv timme bryta mitt bröd på hotell Lindquist, fortfor lektorn.

— Hm, sade adjunkt Söderlund och suckade betänksamt. Lektor Lyckstadius hade väckt en sovande björn inom honom, och han visste, att det nu förestod honom en svår och obehaglig själskamp. Adjunkt Söderlund ville så gärna som han levde gå med på hotell Lindquist och äta middag ute. Men det var nu det, att adjunkt Söderlund hade en fru som hette Siri, och själv kallades han Sirius. Så att då kan man förstå. Betänksamt sprätte hans träben i vattenpussarna på de gropiga trottoarstenarna, och i hörnet till sin egen gata tog han avsked och vandrade sorgmodigt hem.

Lektor Lyckstadius och Berntsson fortsatte sin väg till hotell Lindquist. Det var en liten låg, men långsträckt envåningsbyggnad, vitrappad och med små blyinfattade rutor, den hade intet av den skrikiga halvherreelegans, som svenska medelklasskrogar vanligen ha, när inte gammal tradition hålla dem uppe. Icke utan en viss undran trädde Otto in genom den välvda porten. Han hade aldrig varit där förr, men han kom ihåg, att han i sin barndom alltid med en känsla av hemlig rysning passerade hotell Lindquist. Krogar var för honom något ohyggligt, hans familj hade bibragt honom den föreställningen, att gubbarna, d. v. s. äldre individer av mankön där bakom de små rutorna med deras vita gammaldags gardiner firade de rysligaste orgier. Där sutto de allesamman med brännvinslitern för munnen och drucko till dess desanslösa sjönko till golvet, vanligen efter att ha stuckit kniven i någon.

Småleende erinrade han sig detta, då han steg in i skänkrummet och mottogs av en ung sympatisk dam med väskan vid bältet och ett madonnaansikte under ljusa flätor och som lydde namnet Karin.

Lektorn tog henne under hakan och deklamerade:

Vitas hinnuleo me similis Chloe Tandem desine matrem tempestiva sequi viro.

Leende och förtjust lyssnade kassörskan bakom disken. Hon var stolt över hotellets mest ansedda stamkund och det föll dock ett litet stänk av det klassiska språkets glans även över hennes disk och buteljer.

— Vad lektorn är skojig, när han låter så! sade kassörskan.

—- Ja, det låter som på apoteket! sade Karin. Herrarna skall väl ha fyran?

— Ja, och duka för fyra!

— Fyra? undrade Berntsson.

— Ja, svarade Lyckstadius, här kommer också en tidningsredaktör som heter Oliver Ölén. Han är visserligen idealist, som man hör på namnet och en smula löjlig, men om man bara hindrar honom från att ta mer än två supar, så kan man mycket väl äta middag med honom.

— Nå, men den fjärde!

— Sirius förstås!

— Men han kommer ju inte.— Jo, för all del, han ångrar sig alltid i tamburen hemma.

I detsamma inträdde verkligen adjunkt Söderlund, litet generad bakom glasögonen, men glad och nyter.

— Hell, Sirius! sade lektor Lyckstadius, jag lyckönskar dig till den lyckliga utgången av din kamp mot frestelsen.

— Ä! Vad fan! Frestelse! Vad är det för märkvärdigt i att jag går ut och äter en bit mat? Jag sa till gumman: nu går jag ut och äter.

— Vad svarade hon då?

— Då sätter jag fram pilsner till dig i natt, sa hon.

I detsamma som adjunkt Söderlund improviserade detta svar, kände han det som om fru Siri verkligen hade sagt så, och med muntert klapprande träben spetade han in i fyran. Och han vred händerna framför brännvinsbordet och sade:

— Ja, nu tar vi väl några supar?

Adjunkt Söderlund ville gärna anses för en väldig dryckesbroder.

De tre herrarna placerade sig under tiden framför ett bättre smörgåsbord, en komposition i sill, kaviar, uppskuret och brännvin, skapad av ställets kallskänka och med något av den personliga prägel över sig, som kännetecknar varje inspirerat konstverk.

Berntsson kände sig genomilad av välbehag, när han sjönk ner i fyrans soffhörn. I kakelugnen dånade en brasa bakom stängda luckor och kittlade huden med en vällustig tanke på värme,den röda tapeten och de solida schaggmöblerna verkade enkelt borgarhem och i vrårna dröjde en svag doft av forna sexor, iskyld punsch och susande groggar och det låga taket med vit vävnad spänd över grova bjälkar gav en känsla av förtrolighet, intimitet och trevnad. Och genom rummet svävade Karin och presterade vad som behövdes av kvinnlig charm, medan regnet trummade »helan går» på rutan. Och nu knackade det på dörren, som öppnades och insläppte redaktör Oliver Ölén. Redaktören var naturligtvis inte redaktör, men han var medarbetare i Borgestads-Posten. Där hade han vid unga år börjat som idealist i allmänhet, som skrev vers 6:e november m. fl. festdagar och för övrigt vid bättre lik. För detta tog han dock aldrig betalning. Ty det sorgliga med honom var just att han gjorde det av övertygelse. Därför blev det just heller aldrig något av honom, men efter tjugu år hade han i alla fall avancerat till redaktionssekreterare.

Men han förblev dock trots denna upphöjelse den han var som barn, och hans livs olycka var, att han var skald. Skalder äro vi ju alla mer eller mindre, men det är dock endast åt ett proportionsvis ringa fåtal olyckliga som de blinda gudarna utlottat den obotliga lusten att uttrycka det i ord. Och redaktör Ölén hade för resten en olycksalig svårighet att rimma...

— Var hälsad! ropade lektor Lyckstadius.

Så släppte de fyra herrarna sig lösa över smörgåsbordet och Sirii glasögon lyste av den renaglädje, som endast den förbjudna frukten kan ingiva. Han pratade och skrattade så att glasögonen guppade, erinrade om forna festligheter, hur många supar han tagit vid den sexan och hur mycket punsch de då hade druckit. Längst dröjde hans minne vid hans livs *stora* middag. Han hade upplevt den i Köpenhamn. Där påträffade han en gång en norrländsk trävarupatron som skulle blöta en liten affär han nyligen gjort. Det börjades, när Sirius berättade historien, med torr sherry till soppan och gåslever en croûte; sedan drunknade detaljerna i ett hav av champagne. Och damer hade det varit. Patronen hade skickat ut ett stadsbud på Ströget att samla ihop fem droskor med skönheter.

Om denna sitt livs stora och egentliga *middag* berättade nu Sirius. Då var han en hjälte! Förfädrens bärsärkablod sjöd i honom. Han kände sig stor, satanisk, fruktansvärd och dödsföraktande, och hade det varit andra tider och andra seder, skulle han vid smörgåsbordet ha utmanat någon av sina vänner på tvekamp och dödat honom utan vidare spisning. Men hjältedåden växa numera så tunnsådda och utom räckhåll för bägaren. De arta sig nu för tiden närmast till att vara ett privilegium att stilla bedja om.

Men under tiden avfärdade lektor Lyckstadius smörgåsbordet med kännarens min och åtbörder. Samtidigt njöt han sina egna ord som smörgåsrätter. Han kramade en droppe citron över kaviaren, gav i en koncessiv bisats en liten utredning av störens fruktsamhet, snuddade i en relativsatsvid Kaspiska havet och de etnografiska förhållandena i Ryssland och hamnade med en elegant volt ned i huvudsatsen, som handlade om halvan.

Och så togo de halvan, men när redaktör Ölén sträckte fram sitt glas för att få tersen, sade Karin.

— Nej, nu får du inte mer brännvin. Du hinner nog bli full tillräckligt ändå innan kväll.

Oliver Ölén drog helt beskedligt tillbaka sitt glas och sade:

— Det har du rätt i, det kom jag inte att tänka på.

— Skönt, tänkte Berntsson, här tycks råda en upplyst despotism.

När middagen hade pågått en timme hade sällskapet blivit tillökat med en femte person, nämligen bokhandlare Westerbom. Det egendomliga med honom var att man aldrig av hans yttre kunde avgöra om han var döddrucken eller spiknykter, och han begagnade sig listigt av detta förhållande. Han hade en stor och ganska röd näsa, glasögon och rött bockskägg och var den konservativaste i staden. Dessutom var han hedersledamot av stadens likbränningsförening, som han hade ombildat till supklubb. Det var hans gåta.

— Herr licentiat, sade lektor Lyckstadius till Otto Berntsson, beväpna ert öga och betrakta ej mindre Sirium än även Westerbom, samt förnim vad han nyligen svarade en dam, som ville köpa Selma Lagerlöfs Jerusalem. Lagerholm? frågade Westerbom, nej vi har inte den, men här är en bra bok av Tegnér som heter Nattvardsbarnen.

— Mja, sade Westerbom, jag tycker de kan läsa Tegnér till de kan honom ordentligt.

— Men snälla herr Westerbom, sade Berntsson, skulle man inte få läsa eller skriva böcker, sedan Tegnér har gjort det?

— Mnä, trumpetade Westerbom genom sin röda snabel, han var ju biskop, så då vet man åtminstone, vad det är för någon.

Med stilla jubel hade lektor Lyckstadius åhört denna replikväxling. Han samlade på original, födde dem, gav dem sprit och uppmuntrade deras vidare utveckling i originalitet i riktning mot ett stilla vansinne.

— Ja men utvecklingen, de moderna idéerna! sade Berntsson.

— Är du socialist? sade Sirius till honom.

— Ja, svarade Berntsson, i jämförelse med herr Westerbom förefaller jag mig verkligen nästan som socialist.

— Usch, sade Karin, som fattat sympati för Berntsson, usch det skall inte doktorn bry sig om.

— Karin, sade lektor Lyckstadius, licentiaten Berntsson ser på dig till att begära dig.

Berntsson tänkte just öppna munnen i och för en skämtsam protest, då till hans förvåning Karin svarade:

— Nå, så får han väl det då utan att lektorn har med det att göra.

Ne sit ancillæ tibi amor pudori

skrek Lyckstadius. Blygs ej att älska en tjänande syster! Achilles brann för Briseis med de snövitalemmarna, och Ajax, Telamons son för Tecmessa, vi skulle då icke du, o broder — tillåt mig att bortlägga titlarna — vi skulle då icke så mycket mera du än de?

— — —

Man hade kommit ett gott stycke in på kaffet och punschen, och stämningen hade stigit. Mitt i soffan glödde Westerbom som en vallmo, stillsam och orubblig men oerhört berusad. Sirius hade nu kommit till den punkt då han insåg, att han inte kunde få roligare. Fullare kunde han inte bli utan att det blev ledsamt. Det var hans martyrium, att han aldrig riktigt kunde njuta av sin glädje. Nu, medan ännu friska punschflaskor blommade i arktisk omgivning, kunde han inte låta bli att tänka på, att tiden gick, att var minut förde honom närmare tvånget att gå hem, närmare vardagen. Helt vemodig svalde han sina bottenfockar och vid den femte halvan öppnade han med Berntsson ett samtal om sitt förfelade liv:

— Vad fan är det egentligen för glädje med att leva? sade han. Vad i helvete har man för glädje av det? Att plugga rättstavning och matematik i ungar, det är för jäkligt. Nej, den som hade kunnat fått fortsätta att studera. Men fattigdomen, kära du! Och nu sitter man där som en pannkaka med hustru och barn. Fy fan, vad är det för mening i ens tillvaro? Skål.

— Sirius, sade lektor Lyckstadius, du begår en dumhet, då du försöker se din tillvaro ur meningens synpunkt. Vad är det för en löjlig och fånig vana att fordra att allting skall ha en grovpåtaglig och tarvlig mening? Tror du att Popocatepetl någonsin har frågat sig, om det har någon mening, som berättigar det att under årmillioner peta mot himlen, va? Skall man nödvändigt vara stadsbud eller latrinbärare för att ha ett positivt existensberättigande? Hal Sirius! Skulle inte din tillvaro äga någon mening, du som är man åt en hustru och fader åt mellan fem och sex barn och sålunda lämnar ett solitt material åt befolkningsstatistiken? Redan detta att ge material åt statistiken är en betydande livsuppgift, vilken ingen av oss bör undandraga sig varken i livet eller döden. Jag dricker, mina herrar, för statistiken i botten — nej, värderade licentiat och förträfflige extralärare, punschens natur är bottenfock!

Och med en elegant handrörelse vände lektor Lyckstadius upp och ned på sitt glas.

Men adjunkt Söderlund hade nu blivit allt vemodigare medan klockan linkade fram mot nio. Han nedsatte sig själv, gjorde sig liten och obetydlig och varnade Berntsson för att gräva ned sig i en småstad. Framför allt skulle han inte gifta sig. Min hustru är nog snäll, men hon förstår mig inte, sade han. Och framför allt akta dig för den olyckliga lotten att bli elementarlärare i en småstad. Då gör du vad du ångrar. Men lektor Lyckstadius sträckte sin hand mot Sirius och sade:

— Det må jag säga, min goda Sirius, att jag förvånar mig över dig. Skulle det vara någon beklagansvärd lott att vara elementarlärare i Borgestad t. ex.? Jag försäkrar dig, att det tvärtom finnes få positioner i livet, som jag anser varamera avundsvärda än min. Jag promenerar till skolan på morgonen och går därifrån på middagen i glad förvissning om att icke ha gjort någon skada utan att pojkarna ögonblickligen skola glömma den smörja, som jag enligt mitt åliggande måste söka lära dem. Jag har sålunda tillfredsställelsen av att ha fyllt min livsuppgift och kan i frid ägna mig åt groggarna. Och med åren blir man allt lyckligare, ens intressen förslappas, synkretsen förminskas, den andliga sfären krymper ihop, vilket har den naturliga följden att man blir allt mera nöjd med sin lott. Och jag frågar, hur många kunna vara det?

— Nu överdriver du, sade Sirius.

— Tvärtom. Jag är fullständigt nöjd med mitt liv, vilket jag icke önskar att få ändrat det allra minsta, och jag tackar gudarna för var dag som går medan jag blir allt dummare, ty dumheten är en dyrbar gåva som man icke bör gräva ner utan med omsorg förvalta till eget och sina medmänniskors bästa.

Mitt enda bekymmer är, att mina lärjungar skola narras att hysa alltför stor respekt för mig. Det är respekten som för närvarande som en kräftskada vilar över skolan och pedagogiken. En lärjunge som har respekt för sin lärare och verkligen tror allt vad han säger, måste ju vara idiot efter som hela skolan är anlagd på att bibringa honom en fullständigt falsk världsbild allt ifrån det lilla putset med skapelsen i första Mosebok och till det stora skojet med svenska historien, vilken avspeglar de fördomar en något borneradprofessor i Lund hade i mitten av adertonhundratalet. För min del genomskådade jag humbugen då jag var i andre, ty redan då levde jag jenseits von Gut und Böse.

Berntsson lyssnade och log men aktade sig för att inlåta sig i någon dispyt på allvar. Men han kunde inte neka sig att kasta en liten pinne på brasan.

— Tja, min kära Lyckstadius, du talar nog visa ord, men jag undrar om inte människorna ha ett obotligt begär att hysa respekt för någonting, och det beror nog i allmänhet på rätt perifera omständigheter, vad det blir de välja. Förr i världen vördade man Gud och konungen. Något måste man vörda och om man inte vill tillgripa det halmstrået att vörda sig själv, så! Jag anser det ligger bra nära till hands att vörda sina lärare.

— Tja, sade lektor Lyckstadius, det nekar jag inte, jag påstår bara, att man har all utsikt att bli lurad på kuppen

och få i sig en mängd så kallade kunskaper som man sedermera finner vara ett oblygt skoj. För min del vet jag få saker, som innehålla ett pålitligt sanningsmoment mer än deklinationen av verba på — mi i grekiskan.

— Du kan vara lugn, sade Sirius, numera får de inte lära sig så mycket. Den moderna pedagogiken går ut på att lärjungarna skola bilda sig en individuell uppfattning av allting till och med om Westfaliska freden och Gustav II Adolfs dödsår.

— Ja, det är fånigt, sade lektor Lyckstadius. Lärjungarna skall naturligtvis bibringas en så vittmöjligt död minneskunskap. Det som står kvar, när den är glömd, kallas bildning.

— Karin! Får jag en whisky, sade redaktör Ölén!

— Nej, sade Karin lugnt, du är lagom full nu. Och för resten har du en växel i morgon.

— Ja, det är sant, sade redaktörn. Och nu stack källarmästar Lindquist in huvudet bugade och sade: Klockan är elva, mina herrar!

Hon var nämligen halv tolv.

— Ur led är tiden, ve att jag är den som föddes att den vrida rätt igen, deklamerade lektor Lyckstadius. Karin! Får vi betala!

I detta ögonblick ramlade bokhandlare Westerbom under bordet. Han hade nämligen inga pengar på sig.

Regnet hade upphört för en stund när de kommo ut på gatan, och det blåste. Skyarna drevo oroligt fram, sletos sönder och tornades upp igen mot en halvljus bakgrund. De fyra herrarna vandrade Kvarngatan fram, gingo över bron vid sågen och följde ån till den gamla slottsruinen, som stod och badade sina granitfötter i det strida gröna vattnet sedan århundraden. Mot ¾imlen såg man avteckna sig ett fyrkantigt massivt torn och en mur, som var naggad i övre kanten. Där sken dagern igenom en skottglugg och här klättrade buskar och träd långsamt men säkert till storms mot vallen, hängde sig fast i en spricka i muren, snart skulle de alldeles erövra den. Så låg ruinen där tyst och ruvade över ett sexhundraårigt och blodigt brott, som givit den dess berömmelse.— Det förträffliga med denna ruin, sade lektor Lyckstadius, är att den verkligen är förfallen; att vara det är en ruins egentliga bestämmelse och inte alls att restaureras med kommitté och tal, kantat och middag och det hela. Men vänta bara, det dröjer nog inte så länge förrän någon jäkel som vill ha en orden, kommer att restaurera den.

— Jag tror min själ, att det spökar! utbrast Sirius. Vad fan står på!

Och verkligen, från stora borgporten hördes ett buller, och en varelse kom utrusande, svängande ett slagsvärd över sitt huvud med en mantel fladdrande från skuldrorna.

— Gudar! skrek lektor Lyckstadius, det är Ångberg. Nu skall ni se på tusan!

Det var verkligen Ångberg, i civil kavajkostym men med uniformsmössa på huvudet och sabelbaljan skramlande om benen. Vapnet svängde han hotande i handen och gjorde då och då utfall mot broräcket.

— Ångberg har sin fylla i kväll, sade Ölén, nu får vi se vad han skall ta sig till.

Borta i gatan kom gamla polis Pettersson springande och ropade: Ångberg, Ångberg!

— Dille, sade Berntsson. Han är ju läsare i vardagslag.

— Som min högt värderade broder behagade anmärka, dille! sade Lyckstadius, men enligt mitt förmenande icke ett helt vanligt fall av den populära sjukdomen delirium tremens utan ett utslag av det mänskliga begäret att någon gång kännasig höjd över det jordiska och i nivå med de olympiska gudarna.

Skada för resten att gamla Pettersson inte har någon värja. Vilken syn att se dem korsa sina klingor. Jag får tänka på en motion i stadsfullmäktige, innan Ångberg blir full nästa gång.

Gamla polis Pettersson närmade sig försiktigt den rasande Ångberg, som fortfarande svängde sin sabel runt huvudet.

— Följ med till kontoret, Ångberg, sade Pettersson. Han skall få konjak! Pst, Ångberg, konjak! sade han nästan smeksamt

— Godkväll, Pettersson! sade lektor Lyckstadius. Hur skall han klara den här biffen?

— Godkväll, herr lektor. Gamla polis Pettersson gjorde stram honnör. Godkväll, herrarna! Ja, han är för svår den Ångberg, fast gud skall veta, att inte jag missunnar stackarn en fattig tår ett par gånger om året.

— Bomber och krusiduller! skrek Ångberg, kom an, era jäklar! Tror ni, att jag är rädd för er, va? Vad är ni för några: Lyckstadius fet, men rätt hygglig karl! Söderlund, adjunkt, står under toffeln, vad är ni mer för någa djävvlar! Murvel, fy tusan och så en som är släkt med majoren. Fy fan I säger jag, sergeant Ångberg, jäklar i mitt svarta hjärteblod, kungliga Göta livgarde, andra kompaniet, sjätte pluton, Gud bevare konungen och fäderneslandet, så är det bra med den saken! Va? Tror ni, att jag går här längre som en fähund för Guds ansikte? Va? Tror ni det? Dåkänner ni inte sergeant Ångberg på kungliga Göta garde, andra kompaniet, sjätte plutonen, Gud bevare konungen och fäderneslandet utan vidare spisning!

— Leve kungliga Göta Livgarde! sade lektor Lyckstadius och skyldrade med käppen.

— Det leve! skrek Ångberg, hurra, hurra, hurra! Hör nu, lektorn. Jag säger bara en sak: fy fan, vad är det för en rektor de har nu för tiden, han är ju teolog och inte en gång så mycket som filosofie doktor, fy fan! Skrattar ni åt mig, era suggor? Va? Jag vet nog, att jag är en sugga, men det skall jag bara säga er, att när jag skall begravas uppå bår i dödsens mörka dal, då ska ni få se på sattan! Här ser ni den som ska ha kista med guldfot och svarta kruseduller — duller — duller, och min sabel skall jag ha spänd på kistan. Och musik, brackor! Tararabomtedej! Tararabomtedej!

När Ångberg hade kommit så långt, brast han plötsligt i gråt. Och då dök där fram en skugga ur borgporten; det var Joel, och han tog sin pappa under armen och drog i väg med honom, sedan han räckt ut tungan åt åskådarna. Ångberg stack sabeln i slidan och följde undergivet med utan ett ord.

Det hela gick så fort att ingen hann säga något.

Men följande morgon tidigt, medan Berntsson klädde sig, hörde han en konversation genom dörren, som tydligen rörde sig om nattens händelser. En hård pojkröst i målbrottet sade föraktfullt:

— Hör nu farsan, ge fan i bibeln.

På detta svarade en skygg darrande röst något, som icke kunde uppfattas. Men målbrottsrösten fortfor:

— Köss mig på ansikte. Det är ljug alltihop som står i bibeln, det märker man väl. För resten skall jag ta hyra och då skall jag supa var dag och kanske mörda. Och du kan ge dig fan på att jag inte tänker göra mig löjlig.

Åter mumlade den skygga rösten något och målbrottet vidtog:

— Alla grabbar i stan har reda på det. Men jag klår dem allihop, allillihoppopp! Tamefan!

Och nu smällde dörren i och Joel sprang till skolan med mössan på nacken händerna i byxfickorna och visslande på melodien:

Amanda satt med en krans i håren.

Men när Berntsson gick ut, mötte han Ångberg, som hälsade mycket ödmjukt och gömde ögonen långt inne i huvudet.

FEMTE KAPITLET.

Gunnar Holt hade nu för tiden mycket att bestyra. Livet blev allt underligare och uppställde allt fler svårlösta gåtor. Han förstod dock numera varför Gud hade låtit honom få straff för att han hade slagit mönstergossen

Kristian. Visserligen hade han handlat fullkomligt rätt, då han försvarade sig och sin far mot hån och smälek, men Gud hade en särskild mening med att pröva honom just som han handlat som bäst och riktigast. Det var för att se om han, Gunnar Holt, verkligen var så duktig att han kunde hålla fast och vara from i alla fall. Det var en prövning, som han endast bestod sina utvalda, dem som voro ämnade till något särskilt, och Gunnar kände sig alldeles förvissad om att han var den ende i sin klass, som var föremål för en sådan speciell omsorg från Guds sida. Aldrig skulle det fallit Gud in att göra så med Joel och ännu mindre med mönstergossen Kristian. Det var visserligen en svår lott, han skulle genomgå här i livet, men det var i alla fall något särskilt, en sorts utmärkelse och alltså måste man sätta värde på det. Gunnar blev på detta sätt ganska förtrolig med Gud, som han förut varit mera rädd för. Gudhade aldrig egentligen spelat någon vidare roll i hans liv förr. Han var ungefär som ett slags högre rektor som man visserligen skulle vörda och frukta, men som man inte kom i någon vidare beröring med lika litet som han, femteklassaren, hade något direkt att göra med rektor Mandell. Gunnar tänkte sig Gud som en skugga, det föll honom aldrig in att ta bibliska historiens beskedlige och långskäggige farbror för gott. Nej, Gud var en skugga, något mörkt men han hade varken ansikte eller händer eller kropp. Men när skuggan ville något, hände detta plötsligt, som när ett träd faller omkull eller en sten sjunker. Ibland tyckte han sig se skuggan bakom sig. Och han visste mycket väl, att allt vad äldre personer pratade om Gud var löjligt och fånigt. Varför de i alla fall talade så, förstod han inte; men det hörde väl till saken att det skulle så vara. Ibland undrade han hur det skulle kännas att vara präst och stå i en burk på väggen i kyrkan och prata alldeles ensam. Det vore nog underligt, men ...! Det hände att han lånade sin mammas svarta regnkappa och hängde över axlarna och så var han präst. Då ställde han sig bakom en stol i rummet, när Herman inte var hemma förstås, och sade med långsam och högtidlig stämma underliga meningar, som han inte förstod, men som kommo för honom:

— Mahoti kara stara manjo faro inku sagamori tohu abba käre fader.

Underligt nog kände han sig alltid uppbyggd av dessa meningslösa stavelser, själva ordens klang hade något mörkt och tempelaktigt över sig ochhan slutade alltid med abba käre fader, ty de orden hade något eget stämnings värde för honom. Stundom sjöng han också och helst den latinska sacerdotalpsalmen som finns i svenska psalmboken:

Veni Sancte Spiritus reple Tuorum corda fidelium et Tui amoris in eis ignem accende o. s. v.

Han gjorde helst själv melodien, ty det var mycket roligare på det sättet, men ibland mitt medan han predikade och sjöng glömde han bort sig och var plötsligt döende hjälte med regnkappan som bårtäcke eller rövare eller häst. Svårast var det att komma ihåg Gud, när han var i skolan. När han gick dit, föresatte han sig ofta, att han skulle vara exemplarisk en hel dag och varken svärja eller kasta papperstussar eller ens driva med Sirius, men när han väl satte foten på skolgården, då var Gud putz weg och han bedrev fuffens som vanligt, inte mycket men så mycket som hör till en skolpojkes uppehälle och nödtorft som att sätta knappnålar på kamraternas bänkar och fuska en smula vid behov.

Väl hemkommen ångrade han sig; var det då alldeles omöjligt att vara hygglig en enda dag? Då bad han och vältrade sig i ruelse, och då vart han ganska lycklig. Men ibland infann sig inte ångern, han kände sig inte förkrossad men bara uttråkad. Det var förfärliga dagar, då vankade han fram och tillbaka rastlös och rolös i rummen, och kände det som om han ville gråta, men han kunde inte. Han ställde sig och stirrade ut iträdgården, det regnade och träd och buskar voro nedstänkta av den grå myllan. Så stod han och stirrade och önskade att något skulle inträffa, något egendomligt och märkvärdigt, till exempel att en grön häst skulle galoppera förbi eller att det plötsligt växte guldäpplen på dvärgträna. Om man bara trodde riktigt så skulle man ju kunna försätta berg, stod det någonstädes i bibeln, men han kunde förstås inte tro riktigt fast han sade jag tror, jag tror, jag tror, och när han blundade såg han alltsamman framför sig. Och om man tryckte på ögonen så såg man gröna och röda och vita solar dansa framför sig, och det var ju alltid något. På kvällen var det roligare. Då susade det melankoliskt och högtidligt och det lät som om kastanjerna och lönnarna voro ledsna för något och jämrade sig och med mörkret kommo underliga varelser smygande i vrårna. I hörnet mellan vedboden och trädgårdsplanket, där var det oftast något som prasslade i mörkret — men vad, ja, det visste man inte. Spöken fanns ju inga, de

hade fått avsked med pension men han ville att det skulle vara farligt, och det var farligt. Att smyga sig fram till vedboden var förknippat med den största risk för livet. Bakom planket i buskarna funnos fiender och förrådde han sig med den minsta rörelse var han dödens. Det var rödskinn, som trängtade efter den vite mannens skalp, men aldrig, nej icke ens vid marterpålen yppade han, var skatten i Silversjön var belägen. Och ändå stod han där i timtal medan de tjutande djävlarna hackade sönder honom bit för bit. Nuhade han rymt och skulle smyga sig ur passet — ha de röda skurkarna fått korn på oss ännu? Men så med ens var han själv rödskinn och försvarade sina jaktmarker mot de vita inkräktarna och han talade långt ned i magen och sade oupphörligt: hugh, hugh, jag har talat howgh!! Det beredde honom aldrig någon svårighet att suggerera sig till vad som helst, bara han fick vara ensam.

Så levde han i ett underligt drömliv och det var stundom knappt att han kunde skilja på fantasi och verklighet. Och han var lycklig i sin fantasi. Men det hindrade inte att han hyste en brinnande längtan efter verkligheten, att få äga vackra saker. I tre år hade han längtat efter att få ett salongsgevär och natt efter natt somnade han med handen i tankarna knuten om bösspipan. Så hände det en dag att majoren reste till Stockholm och han lovade att ha något med sig åt barnen, när han kom hem.

Det var naturligtvis salongsgeväret, det var alldeles klart. Gunnar hade låtit förstå, att han önskade sig ett dylikt, och då sade majoren:

— Ja ja, jag säger inte vad det blir!

Och så reste han.

Han dröjde i tre dagar och när han kom hem, samlades familjen omkring honom och kappsäcken skulle packas upp. Det hela var särdeles hemlighetsfullt och nästan som jul, men inte kunde salongsgeväret finnas i kappsäcken. Där fick det ju inte rum, men kanske där var något annat paket, avlångt och liknande en bössa, någon annanstans. Ja?

— Här, sade majoren och räckte honom leende och med hemlighetsfull min ett litet runt paket. Adjö med salongsgeväret! Hjärtat sjönk plötsligt ned i magen på honom; men kanske var det något annat, något som han aldrig sett förr.

Han slet upp paketet.

Då var det en servettring.

Han vände den med stela fingrar. Den var av mässing eller någon annan gul metall och med ett G i emalj på och den var inte värd mera än femtio öre.

En servettring! Behovet av en sådan hade aldrig gått upp för honom, vad skulle han med den?

Majoren väntade sig tydligen ett utbrott av förtjusning, men hans leende förväntan upplöste sig i intet. Gunnar kom sig icke för att säga något förrän hans mamma sade:

— Nå tacka nu pappa för den vackra servettringen! Med monogram på! Jo jag tackar, det var fint.

Då först kom han sig för med att kyssa på handen och säga tack. Sedan gick han ned till sig och lade sig. Aldrig hade han gråtit så mycket som för den servettringen. Mest blygdes han över sig själv som hade varit en sådan idiot, att han...! Å, varför är man alltid så dum!

Och följande dag sade han i skolan, där han förut fällt några dunkla antydningar om något märkvärdigt, som han skulle ha med sig:

— Å fan, jag fick bara fem kronor.

Och han improviserade snabbt följande tillägg:— Men farsan lovade att jag får velociped till våren. Tatata!

Varifrån fick han denna dumma och onödiga lögn? Han ville faktiskt inte säga det och han hajade till, när han hörde sig yttra dessa ord, men någon tvingade honom. Och så visslade han till på köpet för att visa, hur litet en

sådan matador som han fäste sig vid en bagatell som en cykel. Han, son till den rike major Holt, stadsfullmäktiges ordförande och en av de förnämsta pamparna i stan!

Å, vad denna vissling klang falskt och fånigt! Han, som aldrig skulle få varken det ena eller det andra och gärna skulle givit halva sitt liv för ett salongsgevär.

Men visslade gjorde han i alla fall, som en idiot! Fanken!

Emellertid blev det en vacker dag stor marknad i Borgestad. Och det var en förbaskad tur med det vackra vädret både för bönderna som skulle in med sina varor och för pojkarna i läroverket som hade gammalt privilegium på att ha lov den dagen. Råttskallarna fingo däremot inget lov, för att förebygga oordningar.

Lovet började efter de två frukosttimmarna och först efter frukosten kunde Gunnar tänka på att få gå ut. Vid frukostbordet härskade som vanligt en gravlik stämning, majoren var förbittrad på Herman av någon orsak, som Gunnar inte hade reda på. Han ordade om att Herman hade en inbunden karaktär och att han, majoren, hadegjort allt för att utbilda den men att det var hopplöst. Gunnar såg på sin bror — det var verkligen ledsamt om Herman skulle vara hopplös, han som var så ung, vad i all världen hade han gjort? Och han darrade när han hörde ordet karaktär, ty han visste av erfarenhet att utbildande av barnens karaktär var oupplösligt förbundet med stryk, tårar och skrik. Men till all lycka var majoren för upptagen för att ägna någon alltför livlig uppmärksamhet åt denna karaktärsutbildning. Gunnar försökte alltid att göra sig så liten som möjligt att krympa ihop till ingenting för att fadern skulle glömma bort att han existerade. Han åt så tyst han kunde och ställde mjölkglaset ifrån sig utan att det hördes ett ljud. I dag lyckades det också. Majoren reste sig utan att ägna honom en tanke. Han gick ner till sitt och Hermans rum och han fick en plötslig lust att säga något.

— Herman, sade han, vad var farsan ond för?

Och han såg på sin bror med stora medlidsamma ögon.

Men Herman bet sig bara i läppen:

— Håll käften på dig, sade han.

Gunnar förstod mycket väl, att han måste säga så. Han skulle själv ha sagt på det viset. För resten var det ju marknad och han skulle ha roligt en hel dag. Han tog sin mössa och smet ut i det han ägnade ulstern en skräckfylld tanke. Men, majoren skulle ha sammanträde i stadsfullmäktige på kvällen och hade för ögonblicket ingen tanke på att utbilda Gunnars karaktär med ulstraroch dylikt. Han kom därför oskadd undan och begav sig åstad till torget.

Det var ett helt år sedan det var marknad sist och det hela var som nytt igen. Ett oöverskådligt oändligt vimmel och myller av människor och hästar och kreatur och allting utbredde sig framför landshövdingeresidensets risiga popplar. Det måste vara minst några tusen vagnar med frukt av alla slag, äpplen, päron och plommon, potatis och blomkål. Jättelika massiva bönder i tjocka kläder och med yllehalsdukar om halsen stodo och hängde vid lassen och de voro så många att man icke kunde räkna dem. För resten kunde Gunnar inte överskåda dem, han var ju så liten och när han kilade inne mellan vagnraderna tyckte han, att han hade förlorat sig i ett ändlöst människohav.

För resten kunde han knappt höra något för det bedövande sorl som rådde. Hästarna stampade, korna rmade, gummorna pratade och i ett hörn av torget hördes några särskilt genomträngande och lockande ljud. Han gick ditåt. Där voro leksaksstånden och han blev genast alldeles bländad. Nürnbergerkramet tillfredsställde hans smak för det som var grant, och allt var en vild symfoni av rött och blått och blänkande metall. Där funnos röda och blå och för resten även gröna trähästar, ballonger som liknade läckra jätteplommon, där fanns sprattelgubbar och mycket annat. Och där rådde framför allt ett hänförande oljud. Särskilt populära voro en sorts röda tingestar, som voro så beskaffade att om man blåste iträmunstycket spände gummit ut sig och gav ifrån sig ett skärande och förtjusande ljud. Alla hans kamrater hade sådana, och somliga hade bollar som hängde i ett gummiband. Dem kunde man kasta i ryggen på någon och när denne vände sig om, hade bollen flugit tillbaka till ens hand och man sade bara:

— Vad bråkar du för? Har *jag* kastat någon boll på dig, va?

Vidare fanns det också revolvrar med gummikolv, och den fylldes med vatten, varefter man sprutade på sina vänner och bekanta. Gunnar kände sig en smula förvirrad av alla intryck som stormade på honom med ens. Var för sig skulle dessa olika saker kanske inte intresserat honom så mycket men tillsammans tjusade de honom med glansen av sin mängd, med det allmänna intrycket av överflöd och rikedom, som man annars aldrig hörde om annat än i Grimms sagor. Det gjorde nästan ont i ögonen, och den där leksakssabeln ... nåja!

Joel Ångberg spelade en framträdanae roll på torget. Han hade tre kronor som han skramlade med i fickan, han köpte ballonger och lät dem gå i luften, trätte med torgfruarna om priset på päron, svor och spottade, kort sagt betedde sig som en fullvuxen buse och roade sig följaktligen kungligt. Det var han som lyckades binda ihop ett par bondgummor med ett snöre, medan de stodo mitt emot varandra och drucko kaffe på bit. Det var han som först gjorde experimentet med att kasta ryska smällare i ryggen på bonddrängarna,när de stodo och köpte klockkedjor för 25 öre o. d. vid stånden. Och innan individen från landet hade hunnit vända och riktigt uppfatta vad som hade hänt, så hade Joel redan försatt sig utom räckhåll och stod och gapskrattade med de andra pojkarna. Och detta var något mycket förtjänstfullt och beundransvärt, ty begreppet bönder innefattade något löjligt och idiotiskt, som skulle förhånas och snoppas. Och om bonddrängen yttrade någonting, var genast Joel framme:

— Mockar du, djävla bondtasse! Har jag inte lov att stå här för dig, va?

Och i regel brukade vederbörande försiktigtvis ge vika för den knutna energi och vighet han representerade.

Ja, Joel han hade roligt, och det var mycket trevligt att vara med honom. Men Gunnar kom nu att tänka på att han inte kunde få det allra minsta av allt detta, ty han ägde inte ett öre alltsedan han i går hade köpt två päron för sin sista femöring, och de hade till på köpet varit omogna. Och i denna smärtsamma stund gick begreppet pengar i all sin pinsamhet för första gången upp för honom.

Och han blev mycket betänksam. Han stod vid kakståndet och blev plötsligt hungrig när han såg dessa kakor med granna sockersirat på, och han blev också törstig när han såg sockerdricksbuteljerna.

Nu kom en något berusad bonddräng framdrumlande och skuffade med sig en rodnande ochflinande fästmö. Och han sade följande underbara ord:

— Tag dig en sockerdricka till, Agnes. Vad fan, tror du inte jag skiter i femton öre?

Gunnar betraktade honom, allvarligt och med uppriktig beundran.

Och så det att Joel hade tre kronor! Hans pappa var avskedad vaktmästare och hade för resten varit full nyligen och ställt till skandal — Gunnar hade hört sin pappa och mamma tala om den saken och beskärma sig. Men Gunnars pappa var ju själva major Holt. Hur kan det då komma sig att Joel har tre kronor och lever som en furste, under det att jag inte har ett öre? Det kunde aldrig gå riktigt ihop, det var ju alldeles rosenrasande orimligt.

Han grubblade.

Men i detsamma kom gamla polis Pettersson löpande, svettig och varm av tjänstenit. Han hade haft en stor dag och redan inburat tolv bönder, han for som ett guds gissel kors och tvärs över torget och häktade, och ändock hade han den bästa delen av dagen kvar. Nu fick han se drängen som bjudit Agnes på sockerdricka. Han hade själv fått fram en liter och smusslade med den medan han stod och småraglade för sig själv. Men han sade inte ett ord.

— Vad är det där för väsen? sade gamla polis Pettersson och gick på honom, uppblåst av att få uppträda för en stor och intresserad åhörarskara. — Stoppa ner litern med detsamma!

— Va? gapade den andre, som fann denna befallning både löjlig, orimlig och meningslös.

— Vet du inte att det är förbjudet att förtära starka drycker på allmän plats? Stå inte där och bråka utan kom genast med till kontoret I

Gamla polis Petterssons hemliga hopp var nu, att ynglingen skulle börja bråka, så att Pettersson skulle få visa sig i hela glansen av sitt ämbetes värdighet, uppträda som samhället självt i utövning av sin makt. Men drängen gjorde inte det allra minsta motstånd, han bara flinade och sade:

— Joho för allan del, skall det inte vara en sup så länge?

— Håll käften och gör inget motstånd! röt gamla polis Pettersson.

— Ja, men snälla herrn, kan jag inte åtminstone få bjuda på åka? Jag har häst och vagn här borta!

Nu fattade gamla polis Pettersson honom i armen och ledde bort honom, och den blå syrtuten, nyborstad dagen till ära, smällde högtidligt om den gamla konstapelns krokiga knän. Men drängen lät icke imponera på sig. Han gjorde intet motstånd, han tog det hela glatt och medan han vandrade bort gjorde han diverse krumsprång och apspel av pur gemytlighet, och hela uppträdet förlorade varje spår av det majestät som lagen, stadd i utövning, fordrar, det spred bara löje över gamla polis Pettersson. Och alla skrattade, men mest av alla skrattade fästmön. Och så vandrade tåget åstad, och gamla polis Pettersson förbannade inom sig den lurken, som inte kunde göravåldsamt motstånd utan bara gick som en fåne vid hans sida och skrattade.

När denna rolighet var över, kände Gunnar det dubbelt tomt och trist att inte äga några pengar. Och så det att Ångberg hade varit full härom kvällen och att Joel ändå kunde ha tre kronor, medan majoren hade varit alldeles nykter, då som alltid! Ja —.

— Jag skall gå hem och be pappa om tre kronor eller åtminstone två. Det är omöjligt att han kan neka mig det, när Joel har tre kronor.

Men ju närmare han kom hemmet, desto långsammare blevo stegen och han kände sig starkt frestad att vända om igen utan att ha framställt denna begäran. Men å andra sidan, tänkte han, om jag får det, om, om! Tre kronor! Så mycket pengar hade han aldrig ägt, men han hade alldeles klart för sig, att för tre kronor kunde man få så gott som all världens härlighet.

Utanför majorens rum stannade han en stund och funderade. Han hörde majoren harkla med den där myndiga tonen han hade, när han ville säga något betydelsefullt. Gunnar tog i dörrvredet och dörren gick upp, och så var det för sent att gripa till reträtten. Han måste gå in men stannade mitt på golvet, häpen över sin egen djärvhet.

Fadern fick se honom, tog av glasögonen, avlossade ett par myndiga blickar på honom och frågade:

— Vad vill du?

Nu gällde det att vara djärv.

Gunnar tvekade ett ögonblick.

— Får jag tio öre, snälla pappa!

— Vad skall du med dem? mullrade majorens mustascher myndigt. Gossen teg.

— Se mig i ögonen, pojke och säg, vad du skall ha dem till!

Gunnar vred på sig.

— Ingenting, framstötte han.

— Du är en opålitlig gosse, har alltid varit opålitlig. Du kan inte se mig i ögonen. Vad är det, du skall ha pengarna till?

— Ingenting.

— Ingenting? Vad skall du då med dem?

— Jag ville bara gå på marknaden.

— Äsch, det är ju bara smörja det där. Vad skall du med sådan där strunt? Nej, det får du inga pengar till. När du

behöver pengar till något nyttigt så skall du få. Marsch nu, jag har bråttom!

Gunnar befann sig genast utanför dörren, och han var våt i ögonen av ursinne. Tänk att Joel skulle ha tre kronor ...

När han gick förbi vardagsrummet, såg han att hans mammas kassaskrin stod där på ett bord, öppet. Hon själv var i rummet bredvid och resonnerade i klagande ton med köksan om middagen.

— Pepparrotskött, sade hon, och sen tar vi fruktsoppa med sagogryn. Men tag inte för mycket sagogryn! hörde Gunnar att hon sade, och i detsamma tog han tio öre ur skrinet, stoppade dem hastigt i fickan och försvann ljudlöst ur rummet. Han kände ingenting alls medan han gicknedför trappan, ingen ånger och inga samvetskval. Men när han kom ut på gatan och var på väg till marknaden, kändes stegen tunga som bly. Det kändes kallt och kusligt i luften ty solen försvann bakom molnen och hela torget med marknaden föreföll skräpigt och bråkigt. Och han såg med ens att trähästarna och allt det andra var trasgrannt och oformligt och löjligt. Härligheten föll sönder i sina beståndsdelar och dess nimbus försvann. Vad var det pappa hade sagt? Att det var skräp! Och det var det! Tänk vad pappa ändå var mycket förståndigare, slog det honom med ens. Och det stack till i underlivet, där samvetet sitter, det gjorde verkligen riktigt ont. Vad skulle han för resten göra med sin tioöring? Inte kunde han få åka på karusellen heller, det kostade naturligtvis femton öre: »Vad tror du inte jag skiter i femton öre?»

Med dov beslutsamhet köpte han en pepparkakshäst med allehanda sockersirater.

Den smakade illa, men inte därför att den var köpt med stulna pengar. Sockersiraterna hade en fadd och äcklig smak. Och samvetet stack fortfarande i underlivet ocb i midjan. Han smög sig bort och ned i skolparken.

Med ens förstod han, vad det var som försiggick med honom. Det var Gud, som gjorde sig påmint, Gud som han hade förrått och vars förtroende han numera inte kunde påräkna, lika litet som han hade rättighet att stå i något undantagsförhållande till honom längre. Ifrån katekesen visste han, att han nu i likhet med alla andrasyndare skulle bli föremål för kallelsen, upplysningen och eventuellt helgelsen samt behållelsen i en rätt tro. Han förstod att det var den helige Ande, som kallade honom nu. Han greps av en ljuv känsla av botfärdighet och ånger. Jag har brutit mot sjunde budet. Du skall icke stjäla. Vad är det? Vi skola frukta och älska Gud, så att vi icke... så att vi icke...

Bakom en buske föll han på knä och bad. Han fördjupade sig i sin synd, eldade upp sig till ett rus av ruelse. Och mycket riktigt, efter en stund kände han sig som en bättre människa. Nästan bättre än innan han tagit tioöringen. Det är helgelsen, tänkte han. Tack, gode Gud!

Plötsligt kom han att tänka på pepparkakshästen som han ännu hade i handen. Om man petade bort sockret, skulle den nog gå att äta... Men han förstod ju, att det inte kunde bli tal om att behålla den och njuta den förbjudna frukten, om det skulle bli något av med helgelsen. Han försökte intala sig att hästen i själva verket var mycket god och att det var något betydande han avstod ifrån. Och beslutsamt gick han fram till kanten av ån och slängde den långt ut i vattnet.

Det stänkte en liten tunn droppe upp över den av virvlar fårade ytan. Och med en säregen känsla av tomhet såg han, hur ringarna efter kastet snabbt försvunno i den strida strömmen...

Och med detsamma var all hans stämning borta. Han kände sig inte ens botfärdig och inte alls som någon bättre människa, erfor bara en sugande, pinande tomhet.Han gick hem.

När han mötte sin mamma i trappan, brast han oförmodat i gråt och bekände alltsammans.

— Var har du tioöringen? sade hon.

— Jag köpte opp dem.

— Vad då på?

— En häst, en pepparkakshäst.

— Hur kunde du stjäla för att komma åt något så tarvligt som en pepparkakshäst? Gunnar, Gunnar! Det här måste jag tala om för pappa, så att du får dig en minnesbeta. Det här bör du inte glömma så lätt.

Gunnar stod inför Pontius Pilatus. Och det tindrade ilska i Pilati ögonbryn, då han grep spanskröret.

— Min gosse, sade han, att du ljuger är redan det sorgligt men att du stjäl också, det, det! Du kommer att sluta på Långholmen. Det är inte roligt att aga dig, men jag måste.

Nu brast det konstlade lugnet hos majoren, han var så ursinnig, att hans händer skälvde av raseri. Svidande veno slagen och gossen föll flämtande och halvt bedövad omkull på golvet.

Men då hade majoren utlöst sin vrede och var lugn igen. Han kunde berömma sig av att ha gjort ett gott arbete för utbildande av sitt barns karaktär. Och han kände det behagligt att ha fått urladda sig.

Och medan Gunnar gick ner och dolde sin skam i vedboden, sade majoren till majorskan:— Han fick förbanna mig så han kröp på golvet. Men så skall han väl också minnas det en tid bortåt. Han kan min själ inte sitta på fjorton dar.

*

Där nere i vedboden uppnådde Gunnar så småningom ånyo ett gott förhållande till Gud. Han begrep, att det straff han hade fått var för oproportionerligt hårt, och det var ett säreget nöje att lida oförskyllt. Gud hade således inte glömt bort honom. Och straffet var sannerligen hårt; inte så mycket för smärtan, det var exempelvis mycket värre att ha ont i tänderna, men det var tyngden av vredesutbrottet från en mycket starkare vilja och skammen, den förfärliga, outhärdliga, brännande skammen. Ännu timmar efteråt kunde han falla omkull i krampaktiga konvulsioner av vrede över denna skam. Han var ju ärelös, vanärad och han förstod att han måste fatta något beslut, göra något för att bli kvitt skammen. Det var då, han i vedboden överenskom med Gud att bli rövare, helst sjörövare men i nödfall vanlig förbrytare. Märkligt nog hade Gud inte det ringaste emot detta, åtminstone gav han det icke till känna med några samvetsförebråelser; tvärtom, Gunnar kände sig lugn och trygg och skammen lättade en smula. Men han skulle naturligtvis inte bara vara en vanlig rövare eller förbrytare utan han skulle hela tiden handla av de bästa och ädlaste motiv; hur det skulle gå till förstod han inte, men i alla fall! Han insåg, att detnog nu för tiden var svårt att få plats hos någon sjörövare, isynnerhet för honom, och det var ju inte att tänka på att få komma seglande uppför Borgestadsån med ett snabbt skepp som hette Albatrossen o. s. v. Men nere i Söderhavet eller åt det hållet?

Nå, förbrytare skulle han i alla fall bli och där han satt i vedboden spann han mörksens svarta ränker. Egentligen var det det, att han till varje pris ville bli fruktad. Han längtade så oerhört att någon skulle vara rädd för honom, hysa verklig respekt för honom. Han kunde visserligen dra sin lilla syster Aurora i flätan om han ville men det medförde ingen respekt. I skolan var det ingen enda, som var rädd för honom. Den enda i klassen han kunde klå var mönstergossen Kristian, och det villebrådet var det ingen ära med. Just nu kände han som aldrig förr bitterheten i att vara »liten» och hur bra det var att vara »stor». Han undrade om det kunde vara lämpligt att gå till sjöss, rymma från alltihop; han hade någon dunkel föreställning om att man blev »stor» på en dylik kupp. Kanske Gud gav honom någon ledtråd, hur han lämpligast skulle bära sig at för att bli förbrytare ...

Gunnar hade tänkt att hålla sig inne hela dagen, men när det led mot fyratiden, gick han ut. Han drev neråt skolparken och plötsligt fick han se nästan hela klassen samlad inom en inhägnad fyrkant, bildad av några gamla, axelbreda lönnar. Mitt i på ett stenbord stod Joel och berättade något. Det rörde sig visst om något hanhade haft för sig med en flicka vid karusellen, och hela klassen hörde på med tindrande ögon.

— Vad var det? frågade Gunnar.

— Det begriper du inte, barnrumpa! svarade Joel. Grabbar! Ska vi skoja förbrytare och detektiver?

— Ja, ja!

— Hälvten ska vara förbrytare och hälvten detektiver. Jag själv ska va förbrytarnas konung — vem vill va

förbrytare?

— Jag, jag, jag! ropade hela klassen i korus.

Gunnars hjärta klappade.

— Jag vill va förbrytare, vädjade han till Joel.

— Du! sade Joel föraktfullt. Köss mig! Och han spottade skickligt tvärs över kamratklungan.

— Hä, du! sade mönstergossen Kristian, som alltid förenade sig med den starkare parten. Men innan han visste ordet av, satt han på marken för en snabb och väl placerad knytnäve. Gunnar förvånade sig nästan själv, så oförmodat och kraftigt följde riposten.

Ett gillande sorl följde på denna snabba exekution, och Joel kom plötsligt att tänka på, att det kunde ha sina fördelar att ha majorens son med sig, ifall man händelsevis skulle komma ut på något riktigt rackartyg. I en komprometterande situation skulle han kunna vara som en sorts gisslan, som kunde påräkna överseende.

— Nåja, sade han nådigt, men akta dig för att skvallra om något.

— I helvete, svarade den nye förbrytaren, jag skvallrar aldrig.

Som en fältherre fördelade nu förbrytarnas konung sina trupper. Det visade sig, när skarorna voro fördelade, att detektiverna huvudsakligen utgjordes av dem som voro mera »styva» och sedesamma i klassen vilka Joel betraktade med en naturlig fiendskap; och naturligtvis var mönstergossen Kristian bland dem.

Tvärs genom skolparken löpte en ås med buskar och träd och högst uppe på den låg också läroverksbyggnaden. Nu fingo de båda fientliga styrkorna fatta posto på var sin sida om åsen, och sedan gällde det att smyga sig på motståndaren och överrumpla honom.

Fienderna skildes med några dunkla hotelser mot varandra, medan skymningen föll över deras äventyr.

Förbrytarnas konung hade för sig och sina män valt den sida som låg ner emot ån, och han hade redan sin plan klar. Med dämpad röst befallde han två av sina män att stanna kvar högst uppe på åsen. Då och då skulle de visa sig och även prata högt, så att fienden skulle få den föreställningen att huvudstyrkan låg på post där. De två förbrytarna hukade sig ned bakom ett par träd, fullt medvetna om det riskabla i sin ställning. Det var mycket ansvarsfullt att vara förbrytare, och i skymningen kände de en behaglig rysning över ryggraden. Att vara detektiv, det var ju bara att försvara det bestående och banala och välkända, men det andra var äventyret. De sågo skuggor skymta, kvistar knäcktes under smygande fötter, och några kajor som byggde påskolans tak flaxade skrikande omkring innan de kröpo till kojs.

Men detektiverna hade under tiden valt Sten Mandell till Sherlock Holmes. Den stora detektiven förde sina skaror ner till fyrkanten med stenbordet och där satt han själv med en lånad cigarrett i munnen, orörlig, tankfull. Med avmätta handrörelser och orubbligt lugn dirigerade han sina trupper. Men han försummade att hålla huvudstyrkan koncentrerad och spridde dem på en lång linje med stora luckor, som långsamt avancerade från träd till träd upp emot åsens krön. Då och då sade de: allright!

Under tiden hade förbrytarnas konung handlat snabbt. Han gav sina djärva dödsföraktande sällar ett tecken och började springa utmed ån, och de följde honom under tystnad ehuru de icke förstodo meningen med denna rörelse. Men de voro vana att följa sin hövding till och med i döden utan att mucka. Hövdingen saktade farten alldeles invid kanten av ån på det ställe där parken begränsades av ett plank.

— Ut i vattnet! sade förbrytarnas konung med en befallande gest, vi måste vada förbi planket!

Tyst och beslutsam klev hans modiga skara efter honom ut i det grunda vattnet och kom upp på andra sidan av planket.

Nu förstodo alla. Meningen var att kringgå detektiverna och falla dem i ryggen. Snabba ilade förbrytarna utmed planket och voro nu alldeles bakom sina fiender, lagens lumpna och föraktligaspårhundar. Man stannade ett

ögonblick för att hämta andan.

— Tror ni att de skurkarna ha märkt något? flämtade Joel.

— Nä, blev svaret. De dumma hundarna äro överlistade.

— Nu gäller det att smyga sig fram, fortsatte anföraren. Sen tar vi dem med ett raskt anlopp. Kom ihåg! Ingen pardon!

De hade nu gått runt hela parken och hade fienden rakt framför sig. Det var bara att klättra över staketet som omslöt skolparken.

Sakta närmade sig skaran det ställe där fienderna förmodades befinna sig. Mycket riktigt! Där satt alltjämt Sherlock Holmes med korslagda armar, denna gång med en träpinne i munnen.

Med ens störtade förbrytarna fram, och innan de överrumplade detektiverna hunnit samla sig voro de sprängda, spejarna kringrända och huvudstyrkan genompryglad.

Förbrytarna hade vunnit en glänsande seger. Egentligen hade det mera tilltalat Joel att efter en hjältemodig kamp få stupa i spetsen för sina trogna, men han var ju å andra sidan stolt över sin seger.

Sherlock Holmes kastade träpinnen som han sugit på i stället för pipa och såg ganska ömklig ut.

— Jag går hem, sade han. Det här är väl inget skojigt!

Förbrytarnas konung visslade svagt:

— Gå hem och läs läxor, din fega stackare!sade han och mellan tänderna sköt en fin salivstråle fram och träffade säkert trädstammen framför honom: ett sätt att spotta som alla avundades honom. Jag tänker va ute och skoja hela kvällen! Vad skall vi hitta på för något?

— Skall vi klå råttskallarnal föreslog Gunnar Holt, som gärna ville visa sig modig.

— Ä, ä!

— Vi går och retar konditor Kluges hundar. Han blir så arg, när de skäller! sade mönstergossen.

Men förbrytarnas konung upptog icke heller detta förslag med någon välvilja. Något som vore mera värdigt hans nyförvärvade ära måste finnas på.

Han visslade.

— *Jag* tänker knycka äpplen hos kammarherrn, sade han stolt. Den som vågar kan få följa med!

Majoriteten vägrade att gå med på detta förslag och skingrades under förebärande av att de inte tyckte det var skojigt. Men Joel gav sig i väg med sex pojkar varibland Gunnar Holt befann sig och på något avstånd följde mönstergossen Kristian. Gunnar hade inte tänkt att deltaga i någon stöld, men han ville å andra sidan visa att han inte var rädd för att följa med.

De begåvo sig alltså åstad med kammarherrns trädgård som mål.

Begreppet kammarherrn var något alldeles särskilt i Borgestad, dels därför att det inte fanns någon annan kammarherre än herr von Scharp där i stan, och dels därför att ingen riktigt kändehonom eller förstod sig på honom. Han bodde ensam med sin hushållerska i ett stort hus mitt i staden, ett präktigt hus med stor trädgård. Och inom detta sitt område höll han sig ständigt. Han hade målat sitt hus i någon utstuderad färg à la kalsongrött och framför fasaden åt trädgården hade han byggt sig en bred altan särdeles originell ur arkitektonisk synpunkt men utmärkt att promenera på, och där vandrade han fram och tillbaka med förmögna husägarsteg.

Stadens damer antogo att han varit olyckligt kär i sin ungdom, kanske i någon prinsessa, men kanske också i någon enkel kvinna av folket och att det var därför han mest höll sig för sig själv. Herrarna sade, att han var snål och för resten en gammal ravaillac och antogo att den enda förklaringsgrunden måste vara den, att gubben skåpsöp. Det berättades också att han var far till pappershandlare Anderssons äldsta barn och till de äldsta barnen

i en del andra småaffärer, vilkas innehavare plötsligt hade dykt upp ur dunklet som sina egna affärsmän. Det visste man förstås inte säkert och man talade om det i viskande ton men man hoppades att det skulle vara så, ty då visste man vad som var »gåden ved ham». Stadens pojkar antogo för sin del, att kammarherrn på något egendomligt och äventyrligt sätt samlat stora rikedomar som han nu ruvade över utan att kunna njuta av dem. Åtminstone var det tydligt att han inte själv utnyttjade sin härliga fruktträdgård utan bär och frukter plockades av en trädgårdsmästare och såldes av lumpen vinningslystnad. Det varalltså nästan berömvärt att dra en sådan person en smula vid näsan, ett utslag av en högre rättvisa som utjämnar missförhållandena här i livet.

Nu stod alltså Joel i denna högre rättvisas ärenden utanför staketet som omgärdade kammarherrns trädgård. I ett hörn befanns detta vara trasigt. Spjälorna voro murkna och ett par kraftiga ryck bände loss så mycket att man bekvämt kunde krypa igenom.

Men Joel försmådde kryphålet och sprang upp på tvärslån:

— Det där tar man som ett inte! sade han. Hä! Vågar ni följa med, va? Och han hoppade ned i trädgården. Nu är det för resten mörkt, den där halta jäveln kan inte se oss. Gunnar? Ska du med?

— Hm. Jag vill inte ha några äpplen. Jag har för resten ont i magen.

— Hä, du är feg! sade Joel. Du är en potta!

— Hä hä, interfolierade mönstergossen som tagit plats på ett närbeläget avträdestak för att vara till hands och överskåda det hela men ändå vara utom räckhåll.

Gunnar brydde sig inte så mycket om dem, men den där dumma lögnen om att han hade ont i magen retade honom. Han hade inte alls ont i magen, och han kände det som en fläck på sin förbrytarära att ha krupit bakom en så dum lögn.

— Feg! sade han alltså. Kyss mig! Tror du inte jag vågar vad som helst? Va?

Och med ett hopp stod också han inne i trädgården.

Joel tog sin gisslan i armen.

— Det är bra, sade han, kom med!

Och livade av exemplet följde alla med in i trädgården med undantag av mönstergossen. Förbrytarna smögo fram till en astrakan, som de säkert visste hade gott om frukt.

Men om de hade trott sig vara alldeles obemärkta i höstkvällens mörker, misstogo de sig. Kammarherrns gamla hushållerska hade sett några misstänkta skuggor röra sig i trädgården och rapporterade skyndsamt för husbonden, som tog hatt och käpp och sakta förfogade sig ned i trädgården.

Joel skakade ett tag på astrakanen och — smack, smack lät det, när de mogna frukterna dunsade mot gräsmattan.

— Malligt, sade han, tror ni inte man klarar sig med den där gamla draken, va? Jag är min själ inte rädd för honom. Om han kom hit, skulle jag klå honom.

Gunnar såg sig skrämd omkring där han stod under trädet. Överallt till höger och vänster såg han skuggor, som lurade på honom. Och över honom visste han att Gud fanns och att Gud i detta ögonblick just riktade sitt öga på Borgestad och just på den fläck i denna stad, där han, Gunnar Holt, befann sig i kammarherrns trädgård och i färd med att stjäla äpplen. Nej det här kunde inte Gud gilla, det var inte så det var menat, när de överenskommo att Gunnar skullebli rövare. Han släppte det äpple han nyss tagit upp och bitit i. Han kunde inte svälja biten, han spottade ut den och tänderna hackade i munnen på honom. Han ville gå och gärna erkänna att han inte vågade vara med om äpplestöld.

I detsamma hördes ett halvkvävt rop och någonting brakade tvärs genom buskarna. Det var fara å färde och han skulle just sätta i väg. Men i detsamma kände han ett fast grepp i kragen, och när han vände ansiktet uppåt stirrade han in i kammarherrns rynkiga fysionomi. Gubben hade smugit sig på dem över gräsmattan, och det var

jämnt och nätt att de andra hade hunnit undan.

— Hm, sade kammarherrn, hm, hm! Jaså, jaså! Man stjäl! Man snattar andras egendom! Vet man inte, att det är orätt? Va? Vad heter man för något?

Och han drog Gunnar med sig fram emot huset genom vars port ljuset sken ut.

— Jaså! Håhå, håhå! Det är av den familjen! Ser man på! Och det är ändå bättre mans barn, som borde ha lärt sig bättre i hemmet! Jo jo! Hör du, min gosse, om du hade kommit till mig och sagt: Kammarherrn, får jag ett äpple, så skulle du ha fått ett äpple! Men nu stjäl du i stället! Jo jo! Man skulle inte bereda sina föräldrar sådan sorg!!

— Jag tog ingenting, viskade Gunnar förlamad av den oerhörda olycka som plötsligt slagit ner på honom.

— Jaså! Det ljugs! Det talas inte sanning! Håhå! Det skall vi nog få bot för! Det skall

pappa få ta fram med rottingen! Jojo! Och rektorn! Nå, vilken väg har man kommit in? — Jaså där, genom staketet — jo jo, här skall lagas och sättas taggig stängselträd och en blodhund skall jag ha här, det borde jag ha tänkt på förut! Marsch över nu, lilla lymmel!

Och kammarherrn släppte sitt halvt förlamade offer och vandrade in till sitt, sedan han sett det slinka genom staketet.

Inne på bakgården varifrån inbrottet hade gjorts, stod förbrytarnas konung skäligen blek om nosen, och de andra verkade mest som gelé.

— Vad sa han? Vad gjorde han? Tänker han anmäla det för rektorn?

Gunnar skrattade till, en smula konstlat och främmande tyckte han själv.

— Anmäla? Jo, det kan du ge dig fan på!

— Han såg inte mig! sade Joel.

— Det tar nog dom djävlarna reda på!

— Skvallrar du om att jag var med, fortfor Joel och satte knytnäven under Gunnars näsa, så vrider jag nosen av dig.

Gunnar förde undan knytnäven.

— Tag bort kardan! Jag kan nog säga, att jag gjorde det ensam, om det går i dem.

— Du är bussig! sade Joel. Grabbar!

Han vände sig om efter de andra, men de hade så att säga smält bort ur perspektivet, uppslukats som skuggor, utplånats och blivit till ett intet. Även mönstergossen Kristian hade försvunnit från sitt avträdestak.

— Jag ger fan i vilket för resten! sade Joel. Han visslade till ett litet slag och spatserade lugnt bort. Han hade bara Ångberg och madammen att svara för och ingen av dem brydde han sig vidare om.

Gunnar stod och såg efter honom. Han vågade inte tänka. Och att komma till Gud nu igen det varken kunde eller ville han, han fann det själv förkylt nu och det skulle varit löjligt att upprepa samma scen med Gud som hade utspelats på förmiddagen. Det hade varit för falskt. Men han tänkte med en suck, att om ändå Gud som är allsmäktig ville göra så att detta inte hade hänt! Om han ville göra, att terminen och allting ginge på en kvart och det vore sommar igen och han vore ute på landet! Om, om!

Men det gjorde inte Gud.

SJÄTTE KAPITLET.

Äpplestölden väckte naturligtvis ett betydande uppseende i skolan. Man kunde redan på rektor Mandells pustande när han gav förhållningsorder efter morgonbönen märka att något var på färde. Det blev snart bekant, vad som hade hänt. Och från pojkarna spred det sig till lärarna. Mönstergossen Kristian hade varit inkallad till rektor och blivit tillfrågad om vilka som hade varit med. Stint såg han den bekymrade rektorn i ögonen och sade, att han inte ville förråda sina kamrater.

— Det är en vacker hederskänsla, min gosse, sade rektorn, men den är falsk. Det är din plikt att bidraga till de skyldigas bestraffande.

Mönstergossen stirrade fortfarande rektor stint och ärligt i ögonen. Rektorn tog katalogen och började repa upp namnen på pojkarna i femte klassen. Och för var gång han kom till någon som hade varit med, slog mönstergossen ned ögonen som om han hade blygts över att vara kamrat med så sedligt fördärvade gossar. Och för var gång mönstergossen slog ned ögonen, gjorde rektorn en kråka i kanten och hans anteckningar överensstämde alldeles med vad han hade reda på förut. Men när den lilla komedienvar slutspelad, låtsade han som om ingenting hade förefallit, han mumlade bara en nyans generad, att Kristian skulle gå. Mönstergossen bugade och gick.

I femte klassen härskade en dov stämning. Brottslingarna voro bleka men väntade med fattning på förhöret, som skulle komma, och Joel visslade ganska obesvärad. Men ingen, icke ens de oförvitliga var i någon stämning, det hela var pinsamt, isynnerhet nu innan åskan hade urladdat sig. Sirius mottogs mot vanan av en tyst och lättregerlig klass, när han kom in till historielektionen. Han ville börja höra upp läxan men nästan ingen kunde något, ingen utom mönstergossen Kristian, som begagnade tillfället att lysa med osedvanlig prakt. Sirius beslöt att söka förströ pojkarna — som han för resten kände ett visst medlidande med — och han övergick till ett ämne av mera allmänt intresse. Han bad pojkarna redogöra för vem de ansågo vara den mest betydande historiska personlighet de kände till och motivera sin åsikt. En föreslog Karl XII, en annan Columbus, en tredje Gustav II Adolf och även Napoleon och Julius Cæsar hade sina anhängare. Sakta vred sig timmen framåt.

Nere på sin expedition rustade sig rektor Mandell till den väntande inkvisitionen. Han var ganska djupt tagen av vad som hade hänt. Det hade givit honom ett problem att grubbla över. Frågan var nämligen vem som hade förlett de andra till stölden. Ty naturligtvis kunde icke denna tanke uppstå i flera hjärnor samtidigt, utan det måsteha gått till så här. En av de sex hade samlat de andra omkring sig och yttrat följande ord: Gossar, viljen I följa med mig och, ehuru I veten, att det är orätt att bryta mot sjunde budet, med berått mod olovligen tillägna er denne hederlige och aktningsvärde medborgares äpplen?

Så hade det tillgått och det gällde nu att få tag i förledaren och hugga ned på honom med särskild stränghet. Tyngd av ansvaret och uppgiftens svårighet tågade rektor Mandell pustande upp till femte klassen.

— Gossar, började han, jag måste erkänna, att denna sak bereder mig mycken och svår sorg. Redan förut förorsaken I ofta edra lärare bekymmer genom att I gören fuffens och ären lata eller olydiga eller vad det nu kan vara, som I hitten på. Men oärlighet och snatteri är mycket värre, och I kasten därigenom en ful fläck på eder själva och edra kamrater, ja på hela skolan. Tvivelsutan insen I att endast en fullständig bekännelse kan i någon mån förbättra er sak. Den står illa nog ändå. Alltså må nu de, vilka i går voro med om att stjäla frukt i kammarherrns trädgård resa sig upp.

Fem pojkar reste sig och angåvo sig som skyldiga.

Rektor Mandell häktade fast pincenéen, som höll på att glida av hans svettiga näsa, lade snodden över örat och sade:

— Nåå, var inte Ångberg med?

Joel reste sig slött och nonchalant som omhela saken föga angick honom och tittade ut genom fönstret.

— Var Ångberg med?

— Jaa.

— Varför reste sig inte Ångberg upp genast?

Joel funderade en stund:

— Jag trodde inte rektorn hade reda på det, sade den fräcke lymmeln.

— Det var en skön själs bekännelse! infogade Sirius, men tystnade för en blick av rektorn.

— Då I nu haven erkänt edert klandervärda handlingssätt, återstår det för mig att taga reda på, vem utav eder som förlett de andra till detsamma. Måhända kan man lättare förstå, att barn, vilka i sina hem sakna en god uppfostran och ledning och vilka — här blickade rektor Mandell på Joel — t. o. m. hava dåliga exempel för ögonen, kunna låta förleda sig till sådana moraliskt förkastliga puts som ifrågavarande och man torde i flera avseenden kunna döma dem mildare. Deras motståndskraft i frestelsens stund, då den onde lockar dem med goda ting, det må nu vara äpplen eller annat som gossar sätta värde på, måste ju vara mindre. Men då gossar, vilka i sitt hem dagligen ha det bästa föredöme för ögonen — här riktades guldpincenéen mot Gunnar — varav de kunna hämta tröst och ledning och kraft mot lockelserna, deltaga i oärliga påfund, måste detta bero på dåliga anlag eller snarare på en långt gången förhärdelse, vilken måste brytas genom ett strängare straff. Gossar, jag kommer nu att i turoch ordning fråga eder vem det var som förledde de andra till strecket? Var det du Ångberg?

— Nä! sade Joel, som inte kände med sig att ha någon vidare skuld i det fallet utan fann det naturligare, att var och en fick svara för sig själv.

— Jag tror inte heller det, sade rektor Mandell. Du är nog en vild och oregerlig sälle, men du är icke i grunden fördärvad. Sitt ner!

Joel hasade ner på bänken häpen över denna oväntade skvätt beröm som skvalade ned över hans nacke. Rektorn frågade nu i tur och ordning de andra och de svarade naturligtvis nä! Sist kom han till Gunnar och nu torkade han pincenéen, häktade på den igen och sade:

— Holt! Se mig i ögonen! Var det inte du, som förledde dina kamrater till det oärliga påfundet?

— Nej, framstötte Gunnar plågad.

— Hm. Jag misstänker, att du härvidlag icke håller dig till sanningen. Du kan inte se mig i ögonenI

— Det var inte jag ...

— Kristian, kan du inte minnas om det var Holt som började? Visserligen har du nekat att berätta något om dina kamrater, men nu är det ju endast fråga om att rädda fem av dem från en svår misstanke. Säg nu sanningsenligt, var det inte Holt?

Mönstergossen slog ned ögonen:

— Jag vet inte *säkert*. Det var så mörkt.

— Hm! Jaha! Det är inte säkert, men sågott som sannolikt! Ja det bestyrker bara vad Holts far redan har berättat om honom att han är en ovanligt förhärdad gosse med dåliga anlag. Vill Holt nu bekänna att det var Holt, som förledde kamraterna?

— Neej, sade Gunnar.

Han slöt ögonen och försökte återkalla i minnet vad som hade hänt. Men han kunde inte erinra sig, att han hade lurat de andra att gå med. De hade gjort det alldeles av fri vilja — ja, hur var det? Hur hade han gjort? Hade han sagt något särskilt? Han mindes inte, det flöt samman för honom. Vad var det egentligen som hade hänt?

— Jag kommer inte ihåg, sade han med svag röst.

— Hm! Kommer inte ihåg. Det är just troligt att man glömmer sådant! vädjade rektor till alla, och mönstergossen log ett medlidsamt löje vid denna orimliga tanke.

Nu ingrep Sirius, som verkligen tyckte, att det var synd om pojkstackarn:

— Nu tycker jag, att Gunnar gärna kan bekänna! sade han vänligt och klappade honom på huvudet. Det blir mycket lättare sedan.

Gunnar gav honom en tacksam blick. Detta ädelmod smälte honom och gjorde honom mjuk. Han försökte samla sig och tänka, men tårarna trängde på, han visste inte riktigt hur det var. Och det var ju tydligt att de skulle bli vänligare mot honom om han bekände.

— Tredskande elever, sade nu rektorn, hänvisas till aga i hemmet till dess att de mjukna.

Nåå Holt, vill du inte bekänna nu? Var det inte du, som förledde dem?

— Joo...

En sten föll från rektor Mandelis ansvarstyngda bröst.

— Nå, se där! sade han. Det var väl det jag tänkte! Det var rätt, att du erkände ditt fel, min gosse, ty ett fel som erkännes får fortare förlåtelse, under det att ett fel som icke erkännes icke får förlåtelse. När du nu har fått ditt straff, så är det över, och låt detta vara dig till en varning att icke blott själv iakttaga en oförvitlig vandel och att icke indraga dina kamrater i frestelser utan tvärtom varna dem, då deras böjelser till det onda framträda. Fortsätt lektionen, adjunkt Söderlund!

— Nåå, sade Sirius, gossar, vi skall väl återgå till det vi talade om, vilken anser ni vara den största och ädlaste personen i historien? Vem vill svara?

Det var ingen, som hade lust nu. Ingen mera än mönstergossen Kristian, som räckte upp handen och fick ordet:

— Jesus! sade han med en förstulen sidoblick på rektorn.

Rektor Mandell som nu samlat ihop sina anteckningar nickade belåtet och gick ut.

Så begav det sig att Gunnar Holt som var bara tolv år fick sedebetyget nedsatt till C för att han hade förlett sina kamrater till äpplestöld. Men Joel som var sexton år och de andra som också voro äldre än Gunnar fingo B i sedebetygoch betraktades nästan som martyrer. Och rektor Mandell, som var en uppriktigt from man, tackade Gud för att han hade upplyst honom och givit honom kraft att döma rättvist i den svåra frågan. Han skulle ha varit förtvivlad, om han hade hyst den allra svagaste misstanke att han hade begått ens en skymt av orätt mot någon. Men han var nu vanligen fullständigt förskonad för varje spår av misstanke i den vägen.

SJUNDE KAPITLET.

På morgonen spatserade kammarherrn ned i sin trädgård för att vid dagsljus se efter hur pass mycken åverkan pojkarna hade gjort på hans kära fruktträd. Han såg att det bara var en del röda astrakaner, alltså tarvlig och billig frukt som de hade lyckats få ner.

— Herre Gud, sade han, att stjäla litet äpplen det är väl ungefär som att ha mässlingen. Man ska ha gjort det medan man var pojke. Men man ska förstås inte låta sig ertappas, det är oförlåtligt.

Och kammarherrn gick ut för att för en gångs skull ta sig en lång promenad utom tullarna. Den sidenfodrade rocken var uppknäppt och han hade händerna på ryggen; det var hans favoritställning och han hade alltid den guldkryckade käppen i sina väl behandskade händer. Och när Borgestadsborna mötte honom, sade de:

— Se där går kammarherrn.

Och fruarna som varit till torget, sade vid frukostbordet:

— Jag mötte kammarherrn i dag.

Och då sade deras män:— Jaså! Ja, han har mycket pengar, den snålvargen!

Men något annat kunde de inte säga om honom. Och på sätt och vis voro Borgestadsborna ganska stolta över sin kammarherre. Han såg fin och prydlig ut och hade alltid en dyrbar kråsnål i halsduken. Det var nu det med honom, att han haltade en smula, och med den saken var en historia förknippad. Det påstods att denna halta hade uppkommit emedan kung Oscar en gång vid en harjakt på Hven hade skjutit honom i baken, och att det var för den skull han hade blivit kammarherre. Lektor Lyckstadius påstod att kammarherrn vid ett annat tillfälle, då tyske kejsaren var på älgjakt i Skåne, skulle ha gjort alla möjliga ansträngningar att på liknande sätt förvärva en tysk orden, men det var naturligtvis lögn. Det var över huvud taget ingenting mystiskt alls med kammarherrn. Han hade ärvt en del pengar och dem skötte han nu. Han lånade ut dem mot hög ränta, genom bulvan förstås, men det var ingen ockerränta heller och för resten samlade han bokband och fuskade litet i genealogi. Och dessemellan satte han upp en liten pappershandel eller manufakturaffär och var glad och belåten åt sitt liv.

Nu promenerade han vid ganska gott humör gatan fram och i förbifarten tittade han in till pappershandlare Anderssons och köpte en lackstång av den rodnande frun. Och så frågade han hur affären gick; och om det behövdes rörelsekapital, så! Och så knep han ihop ögatoch gick. Han stannade inte inom staden utan gick till norra tullen, där han hade ganska stora tomter ett litet stycke utanför staden. Han ställde sig att titta ut över sina tomter och undrade om han skulle leva så länge att staden utvecklat sig åt det hållet och han fick en någorlunda hederlig avance på sina pengar. Området låg nu som ängsmark ty det var för sankt för att man ens skulle kunna sätta potatis på det. Men grönskan lyste kraftig och det glittrade klart i gräset av dagg och högt uppe under himlen hängde en eller annan fågel och kvittrade: tirila, tirila!

Kammarherrns ögon fastnade vid den och han blev stående en lång stund liksom försjunken i betraktande av den kyligt blåa hösthimlen.

— Tirila! sade han plötsligt och svängde muntert till med käppen.

— Vad jag ändå är för en förbannad idiot!

Och liksom om detta hade gjort honom en sann glädje, sade han det en gång till och skrattade muntert. Han hade fått en idé, en helt enkelt lysande idé.

— Det är ju alldeles solklart! Här ute måste den nya begravningsplatsen ligga. Här på min mark, och kanske ett litet stycke på andras! Jaha! Joho! Naturligtvis! Det är ju klartl Så blir jag av med de här förbannade sumpmarkerna! Hm! Och här har jag gått i många år och inte tänkt på saken! Och en massa pengar har legat completement oräntabla! Com-ple-te-ment! Jaha!

Men! Men! Hur fan kunde jag vara ensådan idiot och gå och anmäla major Holts pojke! För den där usla äpplekartens skull! Vad skall jag med den! Jag skall min själ låta hugga ner trät med detsamma! När jag kommer hem! Hm! Jaha!

— Jag behöver naturligtvis majoren! Jag behöver nog majoren! grubblade han vidare och han var så inne i sin nya idé, att han inte märkte att landshövdingen kom gående bakom honom, inte förrän han varseblev den väldiga skugga som den oerhört långa landshövdingen kastade framför sig. Då vände han sig om och hälsade mycket artigt.

Landshövdingen log fryntligt med samma oefterhärmliga min som han alltid hade och som sade: Käre vän, visserligen är det en stor ära för dig att få hälsa på mig, men tag det lugnt. I grund och botten är jag ju inte mer än människa jag heller, och som sagt, försök att ta det naturligt.

Hans hälsning var dock en nyans mera kordial till en person, som stått hovet nära.

— Härligt väder i dag och kammarherrn är ute och spatserar!

— Ja! Och hur mår grevinnan?

— Jag tackar, förträffligt.

Landshövding Hedenblad var född ofrälse men hans fru var grevinna, och hon kallade sig också för grevinnan

Hedenblad.

— Vad jag skulle säga, fortfor kammarherrn, tycker inte landshövdingen att det skulle kunna vara idé för stan att lägga den nya kyrkogården här ute, där det är gott om plats?Landshövdingen skuggade med handen för ögonen och kastade en snabb blick ut över ängen.

— Utan tvivel, sade han artigt, när man tänker på stans utveckling.

— Ja, här kan de få en kyrkogård som räcker i hundra år, och dessutom skulle ju stan få den här marken ganska billigt. Det vore bestämt bra eller hur?

Men landshövdingen kände kammarherrn och var rädd att han skulle tvingas att säga något, som sedan kunde citeras; och säga emot var något som han var absolut ovan vid.

— Tja, sade han, vi får kanske lov att tillsätta en kommitté. God morgon, kammarherrn, god morgon.

Och därmed lyfte han artigt på hatten och gick sin kos. Kammarherrn stod och tittade efter honom.

Det var landshövdingens ständiga lösning av alla frågor detta att tillsätta en kommitté och på det sättet uppsköt han varje definitivt avgörande på en obestämd framtid och som han själv var ordförande i alla kommittéer, så hägrade avgörandet rätt långt borta. Säkert ända till dess han vänt Borgestad ryggen. Landshövdingen var nämligen fast besluten att inte bli gammal i Borgestad. Han längtade till Stockholm och det var bara en liten paus han hade tagit sig, då han åtog sig att vara landshövding i Borgestad. Men så länge han var där, ville han icke försumma att överallt göra ett angenämt intryck och det ansåg han sig bäst göra genom att vara med i allt ochallestädes. Intet i länet eller staden var honom främmande. Det var ingen förening om ock aldrig så liten, alltifrån böndernas tjurföreningar och till sjömansmissionen, där icke antingen han eller grevinnan voro ordförande eller åtminstone hedersledamöter och ingenting kunde undgå att bli föremål för landshövdingens uttalade intresse. Om man hade bett honom bli ordförande i en mordbrännarklubb skulle han ha uttalat sitt intresse för saken. Så småningom hade han utbildat sig till idealordföranden, som med aldrig svikande diskretion dämpade stridande meningar och expedierade ärendena så raskt på en bolagsstämma att ingen behövde vänta på smörgåsen och supen. Bråkade någon, såg landshövdingen på honom med en så hjärtligt bedrövad min att han genast blev ledsen och ångrade sin opposition. Och hade ett sammanträde varat mer än en timme, då hade han ett sätt att med en obeskrivligt sorgsen ton framhäva, understryka och påpeka att den föreliggande frågan var för litet utredd för att kunna avgöras med detsamma, varför han hemställde om den inte lämpligen borde uppskjutas till nästa sammanträde. Var det trots allt någon som framhärdade, såg han på klockan, lämnade klubban till vice ordföranden och störtade till något annat sammanträde i någon annan förening.

Allt detta visste kammarherrn och han tänkte:

— Tillsätt du en kommitté, jag skall nog få saken i gång ändå!

Men landshövdingen, som aldrig sade nej tillatt starta en sak, emedan han var ganska viss om att kunna förhala den så länge han var landshövding, tänkte att han skulle nog hålla den saken också flytande några år.

— Jag får gå till majoren med detsamma, tänkte kammarherren. Fan anamma! Att jag skulle gå och anmäla pojken!

Och kammarherrn vände genast om inåt staden på väg till major Holt.

Märkvärdigt nog hade Gunnar icke fått stryk den här gången. Det var som om majoren inte trodde, att det hjälpte och inte ens bevärdigade honom med rottingen. Han hade i stället valt en annan taktik. Han ignorerade honom fullständigt, han talade inte till honom. Det plägade han just aldrig göra, men han snäste honom inte ens, vilket kändes tomt. Gunnar var luft för honom, han såg honom inte och för att riktigt visa sin ringaktning började han plötsligt vara vänlig mot sina andra barn.

Han erinrade sig plötsligt, att han hade en liten sjuårig dotter som hette Aurora, och han frågade henne vid frukostbordet vad hon hade för lärarinnor och om hon tyckte det var roligt att gå i skolan. Det lät ansträngt, som

när främmande på en bjudning skall krysta fram intresse för andras barn. Aurora var ytterligt förlägen, hon hade förut aldrig egentligen samtalat med sin stora och fruktansvärda pappa, och hon gav generade svar.

Vid frukosten samma dag som förhöret hade varit måste Gunnar naturligtvis infinna sig, ehuruhan tusen gånger hellre skulle velat vara utan mat. Han fumlade nervöst med sked och gaffel, och till slut skulle han naturligtvis slå ut mjölkglaset.

Då kokade majoren över:

— Ut med dig, försvinn härifrån! Den förbannade ungen slår ju sönder allting. Jo det är tacken för att man släpar för sitt hem. Herman!

Vid detta oförmodade tilltal ryckte Herman till och undrade vad i all världen han hade gjort för galet. Han undrade i en snabb sekund, om fadern hade fått reda på något om Marianne, och tanken kom hela kroppen att bränna som en eld.

— Herman! Har ni kanske inte ett gott hem? Svara mig!

— Jo.

— Har ni inte goda föräldrar, som vill ert bästa?

— Jo.

— Nå! Skulle ni inte visa det då? Det vill säga, jag klagar ju inte på dig och Aurora. Gå efter en cigarr åt mig Herman. Nå lilla Aurora, ska du inte ha en smörgås till, va? Din lilla gris!

Aurora blev så hjärtans glad över detta tilltal, att hon neg och sade nej tack, som man skulle säga när man ville vara riktigt artig, t. ex. borta då man blev bjuden på något gott. Eljest skulle hon nog velat ha en smörgås till. Hon såg beundrande på sin pappa, och i det ögonblicket kände hon att han i alla fall var det förnämsta, mäktigaste och stiligaste på jorden, nästan en gud, mer än både mamma och fröken i skolanoch den kloka dockan Kurt, Auroras närmaste förtrogna, mer än alla dessa tillsammantagna. I det ögonblicket älskade hon honom. Och hon följde med hundlik beundran alla hans rörelser, när han gned äggula ur sina valrossmustascher, smackade med tungan mot tänderna och slutligen tände den cigarr, som Herman kom med.

— Du får inte röka än, Herman! sade majoren. Men nästa år, när du har tagit studenten, så!

Herman bockade sig och gick ner till sitt. Ovanpå kakelugnen hade han ett gömställe, där han förvarade några saker, som han ville ha för sig själv, ett par förbjudna böcker och så sina dikter. Han tog fram manuskripten till dikterna och satte sig att läsa igenom en som särskilt var tillägnad henne. Han rättade den på ett par ställen och satte sig sedan att renskriva den. På soffan låg Gunnar och stirrade i taket.

— Är du hungrig? frågade Herman. Alltid kan man väl strala en smeka te dig?

— Nej fan, sade Gunnar, jag vill inte ha! Satan!

Han hade övergivit allt umgänge med Gud.

När kammarherrn kom promenerande på väg till majoren anade denne inte, att det var honom besöket gällde, förrän kammarherrn öppnade grindarna till trädgården och omsorgsfullt stängde dem bakom sig innan han gick uppför trappan. Kammarherrn skickade in sitt kort till majoren, ehuru man i allmänhet inte använde sig av så utstuderad artighet i Borgestad. Men han kändesina pappenheimare och beslöt att ta fästningen med en storm av artighet och fin uppmärksamhet, som nog inte skulle förfela sin verkan då den kom från en konungens kabinettskammarherre och bärare av ett någorlunda skapligt adelsnamn.

Majoren förmodade, att besöket hade sin anledning i äpplestölden. Han tog därför på sig en ytterst allvarlig min och när han bett kammarherrn sitta ner, sade han:

— Ja det är ju förfärligt att pojklymlarna skall bära sig åt på det viset.

Kammarherrn bet ögonblickligen huvudet av skam, störtade upp och sträckte armarna mot majoren:

— Men min bäste vän! Inte tala om en dylik bagatell! Inte tala om den! Vad har de tatt! Litet tarvlig fallfrukt! Bevars! Det gör ingenting alls!

Majoren såg häpen och misstrogen på sin gäst.

— Men min son har erkänt att han har organiserat tjuvbandet och för övrigt har det ju från den synpunkten mindre att betyda, om frukten var dyrbar eller ej.

— Ja men bästa major! Tala om tjuvband! Jag har då aldrig hört maken! Och förresten! Det är ju nonsens, att lilla Gustav, hm, Gunnar skulle ha organiserat! Nonsens! Det är naturligtvis den där Ångberg! Ohängd lymmel! Har för resten sett honom förr i min trädgård! Och det kan jag säga! Lilla Gustav ... Gunnar hade inte tagit ett enda äpple fast det låg fullt på marken! Så det!— Mnja, det är nu en pojke med dålig karaktär!

— Nämen, nämen, nämen! Hur kan majoren säga så! Nu talar vi inte mera om det! För resten, kunde jag inte få skicka upp litet frukt till barnen, om det smakar! Kunde jag inte det?

— Hja ... mycket älskvärt.

— Åjo! Det får jag väl? Tackar! Tackar!

— Det är jag som skall tacka. Får det lov att vara en cigarr?

— Å, jag får tacka så ofantligt mycket! sade kammarherrn och kikade med en viss fasa i lådan. Själv rökte han bara havanna, men han tog cigarren, tände den, prisade den och lät den därefter som av misstag slockna.

— Mja herr major, sade kammarherrn, låt oss inte tala om den bagatellen. För min del är jag glad åt den, då den har givit mig tillfälle att göra majorens närmare bekantskap. Beklagligtvis har det ju inte blivit av förr, men — e — jag är nu en enkel man — e — och lever mycket för mig själv (här slocknade cigarren) ja!! Men i alla fall! Två personer som ni och jag! Vi äro i alla fall vad vi äro! Man vet vad ni är och man vet vad jag är, kort sagt, man vet vad vi båda äro! Och därför! Bör inte vi ha utsikt att förstå varandra?

— Jo, naturligtvis!

— Jo! Jag menar det! Ser majoren! Det finns mycket mellan himmel och jord, som inte filosofien har drömt om! Jo! Så menar åtminstone jag! Men! Svårigheten blir då att ta reda på: vad är det filosofien inte har drömt om? Mja! Kort sagt, det finns mycket som är ovisst och besynnerligt! Det finns mycket som är svårt att avgöra! Man kan säga, att det är så, men man kan också säga att det är på ett annat sätt! Ja! Så löper man minst fara att misstaga sig. Inte sant?

— Joo ... insköt den häpne majoren, som undrade vart det skulle bära hän.

— Ja! Och vidare: Ni får ursäkta att jag pratar så här, men jag vill bara ha sagt en sak: Ni är en man vars omdöme jag uppskattar! Jag har uppskattat det länge! Men jag börjar uppskatta det allt mera. Ja, jag är en rättfram man! Det får ni ursäkta. Och jag säger alltid precis — vad jag tänker! Rakt i ansiktet! Det må bära — eller brista! Apropå, så brukade alltid salig kung Oscar skämta med mig för att jag var så burdus av mig. Ja, som sagt! Vår tid är ju en framåtskridandets tid, en utvecklingens tid, kort sagt: tiden går, helt enkelt, framåt. Och den ekonomiska utvecklingen! Ser ni! Män som ni och jag, vi borde ju ha — om jag inte misstar mig — samma syn på den ekonomiska utvecklingen! Ja!

På detta sätt närmade sig kammarherrn i ständigt förminskade cirklar sitt egentliga ämne: kyrkogårdsfrågan. När ordet första gången föll, steg majoren upp och såg efter att dörren var väl stängd. Därefter kastade de båda herrarna all mask av yttre konvenans och artighet, rösterna föllo i ett annat tonläge och de började språkas vid som gamla bekanta. I halvannan timme diskuterades problemet, och när kammarherrn reste sigför att gå var det avgjort att stadens bästa krävde, att den planerade nya kyrkogården lades utanför stadens norra tull. Majoren gnuggade fryntligt sina händer och följde under upprepade bugningar sin gäst till dörren. Det sista kammarherrn yttrade var:

— Men, som sagt! Det där lilla pojkstrecket skall vi inte tala om! Jag skall gå till rektor och sätta honom in i saken ordentligt! Ja! Au revoir då, min bäste major! Au revoir!

Och kammarherrn vandrade åstad till rektor Mandell för att för andra gången utreda frågan om äpplestölden. Första gången hade han helt enkelt anmält saken och omtalat att han hade fått tag i en av lymlarna. Men det visade sig nu, att samma sak kunde ses i ganska olika dager. Kammarherrn slog sig ner hos rektor Mandell, manövrerade med sin guldkryckade käpp, slog ut med handen som en kåsör i en fransk komedi och kände sig flott. Han anlade högre synpunkter, talade om ungdomen, den härliga ungdomstiden! förklarade att det vanligen var tillfället som gjorde tjuven, anklagade sig själv för att ha lockat pojkarna till det hela genom ett dåligt stängsel och förklarade för resten, att Gunnar Holt var alldeles oskyldig — ja, han upprepade det, alldeles oskyldig, ty ingen kunde rimligtvis förbjuda honom att gå in i trädgården, när det var hål i staketet. Någon frukt hade han inte tagit, absolut inte, och som sagt: att han stod i trädgården, det var då inget brott, för all del, så det!

Men rektor Mandell var inte den, som släppteifrån sig ett ben, som han en gång hade förvärvat Han försvarade sin äpplestöld med energi och kraft.

— Herr kammarherre, sade han, det är nog vänligt av er att vilja se endast en ungdomlig förvillelse under detta moraliska streck. Men vi lärare som ha ansvaret, vi måste säga oss att det hela ingalunda är så obetydligt. Vi måste så att säga se det hela från sedlig synpunkt, vi måste förstå våra elevers karaktärer, något som ofta är lika svårt som det är nödvändigt. Hur svårt det kan vara, herr kammarherre, det kan man se därav att ni betraktar som oskyldig den gosse, vilken egentligen är upphovsman till det otäcka okynnet, nämligen eleven Holt. Det är han som förlett de andra till förseelsen.

— Det tror jag inte, sade kammarherrn.

— Jag försäkrar, sade rektorn, han har själv erkänt det.

— Erkänt! Erkänt! Men det är ju orimligt. Jag såg ju, att den där långe drummeln stod och skakade ner frukt. Det är väl bra mycket troligare, att det var han, som!

— Hm, sade rektor betänksamt. Hm. Ja, visserligen, men! Det skulle ju förstås kunna hända att jag har missförstått eleven, så att då jag menade, att han förlett kamraterna genom att fresta dem med tanken på de goda frukterna till förövande av detta fuffens över huvud, då har han tänkt på något annat vartill han i sitt samvete kände sig skyldig, måhända sönderbrytande av staketet — ty det var ju ett staket och intetplank? — ja, och i så måtto kan han i alla fall betraktas såsom förledare ehuru i mindre grad.

— Nå, tant mieux! Men förresten! Vad betyder nu det! Den ene som den andre.

— Ursäkta mig men det är en sak som kammarherrn absolut inte begriper. Härvidlag får man icke endast fästa sig vid det handgripliga tagandet av frukten eller gossens tuggande och nedsväljande av densamma. För ett ytligare betraktande är det detta, som konstituerar brottet. Men för ett mera psykologiskt och pedagogiskt rationellt betraktelsesätt är i lika hög grad handens utsträckande efter frukten brottslig som själva gripandet. Man måste gå till botten med elevernas karaktärer och undersöka saken noga, så att både den skyldige får sin näpst för sitt begångna streck och samtidigt ingen orättvisa begås. Det är en svår sak, skall jag säga kammarherrn, som knappt en gång *jag* alltid kan vara säker på att genast avgöra riktigt. Godmiddag.

Och kammarherrn gestikulerade till avsked med cylinder och guldkrycka, lagom artigt och spatserade iväg till Borgestads-Posten, där han hade ett viktigt ärende att uträtta.

Majoren var emellertid vid ett strålande lynne, när kammarherrn hade avlägsnat sig. Han hade utsikt att om han inte spelade sina kort alltför idiotiskt förtjäna några tusen kronor, och denna tanke gjorde honom god och glad. Han erfor ett behov att säga något trevligt, göra någon människa glad innan han gick ut och så erinrade han sig Gunnar. Han ropade in honom till sig. Fan

så bra, att jag inte slog honom! tänkte han och han blev rörd vid tanken på denna sin godhet.

— Sätt dig, min gosse! sade han när Gunnar kom in med ögonen inkrupna långt in i huvudskålen och ett utseende, som i hög grad verkade dåligt samvete.

— Hm, sade majoren, du kanske har undrat över att jag ingenting har sagt angående den här historien i kammarherrns trädgård. Men ser du, jag ville inhämta närmare underrättelser. Mja. Kammarherrn har berättat — ja. Hur var det egentligen med den där historien?

Gunnar teg.

— Var det du, som började?

— Ja, viskade Gunnar.

— Hm tja, men kammarherrn berättade, att du ingenting hade tagit. Tog du verkligen ingenting?

— Nej, sade Gunnar, som nu plötsligt klart erinrade sig hela förloppet, jag bara bet i ett äpple och Joel skakade ner äpplen, och jag släppte det igen, och.

— Ja, att *bita* i ett äpple, det är ju inte så farligt förstås. Ja det ställer det hela i en annan dager. Denna gången tycks du vara jämförelsevis oskyldig, ja som sagt, ja nu kan du gå! Men en sak! Du skulle inte umgås med den där Ångberg! Sälla dig i stället till Kristian!

Och Gunnar gick, tämligen vimmelkantig. Och nu var det igen, som om han inte riktigt mindes vad som hade hänt. Alldeles säker på sin sak var han åtminstone inte. Men redan det, att han

skulle slippa stryk hemma, gjorde att han kände sig oskyldigare. Och till Gud hade han ännu inte vågat något närmande. Han kunde inte komma sig för. Fian hade en bestämd känsla av att Gud inte skulle förstå honom riktigt utan ta det hela ungefär som rektorn. Och det visste han bestämt med sig, att det var något galet med hela förhöret, fast han omöjligt kunde klart och redigt precisera vad det var. Men något var det.

Rektor Mandell grubblade mycket över den egendomliga vändning, saken hade tagit och som han absolut inte kunde förstå. Allt detta var honom en psykologisk gåta. Och på kvällen sammankallade han ett kollegium för att riktigt samvetsgrant utreda den. Och inför detta kollegium kallades Gunnar och hans medbrottslingar att stånda till svars. Tysta och förskrämda trädde de in i kollegiisalen, medan trettio par ögon riktades mot dem, stränga, förebrående och förintande. Och det luktade skola därinne, koncentrerat. Från väggarna blickade allvarliga porträtt av läroverkets inspektörer och rektorer sedan femtio år tillbaka ned på dem. Gunnar erfor en beklämmande känsla som satte sig i underlivet; och han kände sig på nytt osäker.

Rektor Mandell redogjorde nu för det samtal han haft på förmiddagen med kammarherrn och de nya omständigheter som därvid kommit i dagen. De fakta som förelågo inneburo dels att Gunnar Holt icke hade befunnits inneha några äpplen, under det att Joel Ångberg däremot bevisligen hade skakat på astrakanen. Härtill lade lektor Lyckstadius den synpunkten, att det vore orimligt att välta den moraliskaskulden uteslutande på tolvåringen, som val knappast kunde ha sådan makt över äldre kamrater.

— Ja, sade rektorn, var det således inte Holt som frestade sina kamrater att olovligen tillägna sig kammarherrns frukt?

— Nej, sade Gunnar.

— Hm ja, det är då märkvärdigt att Holt i alla fall har erkänt detta, och Holt har således farit med osanning inför skolans myndighet. Var det inte — vände han sig till medbrottslingarna — var det inte Holt som genom förespeglingar förledde er till tilltaget?

— Näh, svarade allesamman i tur och ordning.

— Jag får verkligen bekänna att jag finner det hela högst besynnerligt, sade rektor Mandell. Holts bekännelser kan jag endast förklara så, att han dock, låt vara icke genom direkta förespeglingar, givit anledning till det hela. Och om han nu icke befanns inneha några av ifrågavarande frukter, kan han ju i alla fall ha uppmanat kamrater

att stoppa i sina fickor och sedermera giva honom efter streckets förövande. Har inte Holt gjort så?

— Neej.

— Ångberg, säg nu sanningsenligt, gjorde han inte det?

— Näh, sade Joel, som fann tanken fullständigt absurd.

— Hm nå, men har Holt inte så att säga givit signal till strecket genom att först sönderbryta staketet till kammarherrns trädgård? Tänknu noga efter! Bröt inte Holt först sönder kammarherrns staket?

— Nej.

— Tänk noga efter!

Gunnar vågade en hastig blick uppåt som om han sökte någon som kunde hjälpa honom att reda ut det hela, för själv kunde han inte komma ihåg. Men han såg bara sina lärares bistra ögon med nyfikenhet eller fientlighet riktade på honom i väntan på svaret. Trettio par ögon rannsakade honom i detta ögonblick, somliga med glasögon som blänkte liksom hotande, andra med blicken skuggad av betänksamt rynkade ögonbryn. Rektor återtog med förkrossande auktoritativ stämma:

— Säg nu uppriktigt och betänk att det alltid är bäst att bekänna: var det inte Holt som först bröt sönder staketet?

Två långa sekunders paus.

— Joo, sade Gunnar med osäker röst.

— Nå, men har Holt nu betänkt vad Holt säger, är det nu ingen falsk bekännelse? Det är alltså alldeles säkert, att Holt gjorde så?

— Jaa.

— Nu kan ni gå allesamman. — Mina herrar, sade rektor Mandell med minen av en hund som lyckligt försvarat ett ben som en annan hund velat ta ifrån honom, mina herrar, ni ser sålunda, att jag på det hela taget hade rätt. Låt vara att han inte direkt föranlett tilltaget, så har han i alla fall indirekt genom det dåliga exemplet han gav i och med staketets nedbrytande, så att säga psykologisktpåverkat de andra. Och det styrker det antagande, vilket även bekräftas av gossens far, att Holt har en ovanligt dålig och tidigt fördärvad karaktär. Nu återstår emellertid frågan, om vi av rent formella skäl kunna försvara att ge eleven Holt lägre sedebetyg än de andra, av rent *formella* skäl, jag upprepar det. För min del tycker jag att man inte bör vara alltför formalistisk. Får jag be herrarna yttra sig.

Efter en stunds diskussion varvid olika meningar gjordes gällande, huruvida man skulle anse att sönderbrytandet av ett staket vore att betrakta som en signal till stöldens begående och kunde tänkas ha påverkat de andra eller ej, beslöts med ringa majoritet att Gunnar Holt skulle behålla sitt C. Och rektor Mandell kände sig äntligen trygg och lugn över att full rättvisa var skipad.

— Tja, sade lektor Lyckstadius till Otto Berntsson, när de strax därefter sutto bänkade på hotell Lindquist, det är ju alldeles uppenbart att hela detta förhör och denna dom är den rena humbugen, som endast avlägsnat oss allt längre från sanningen. För min del är jag närmast övertygad om att pojken är relativt oskyldig, i varje fall inte mer skyldig än de andra.

— Nå, men varför sade du inte ifrån det där ordentligt?

— Min gode herr licentiat, en klok människa kämpar icke emot dumheten dels emedan det icke lönar sig och dels emedan man mycket säkrare tar kål på den genom att göda den och driva den in absurdum!

— Ja men pojken, tänk på honom!

— — och vidare anser jag det i hög grad nyttigt att som barn råka ut för dylika små malörer. Det stärker muskler och tränar för det som sedermera kommer att hända en i livet. En god uppfostran är något av det skadligaste man

kan råka ut för, då det ju alltid kan tänkas att den gör intryck på svaga hjärnor, som därigenom förledas att omfatta en mängd fördomar som hysas av medelålders personer. En rättvis och mild uppfostran gör barnet naturligtvis alldeles odugligt till livet, och det är mycket bättre att de få torna ihop med dess djävlighet redan från början. Livets egen uppfostran är mycket hårdhänt, men mycket nyttig, och jag är säker på att den här pojken blir en präktig slyngel efter detta och hädanefter begår sina puts utan att bli ertappad. Nej, en dålig uppfostran är det enda som icke hindrar karaktärsdaning, och jag har alltid tyckt att familjen är en kräftskada på samhället. De goda hemmen äro tvivelsutan ägnade att sprida fördärv omkring sig och redan de halvgoda äro betänkliga...

— Skål, sade Berntsson, du pratar så mycket, min käre vän och i många fall har du vanligen en smula rätt, men nu tyckes det mig att du bara vänt upp och ned på den allmänna meningen i din sanningsiver, och nu utger du avigan för att vara den verkliga rätan. Jag kan inte gilla metoden.

— Emellertid är det mitt fulla allvar, att familjen är en kräftskada på samhället.

De flesta föräldrar är naturligtvis absolut ur stånd att verkligen förstå sina barn, så att det intresse de slösar på dem, vare sig de nu skämmer bort dem eller applicerar sin stränghet på dem, är absolut förslösat. Därtill kommer att de flesta föräldrar använda sina barn som en sorts moralisk slipsten för att vässa sin egen inskränkta snusmoral på. Ett grundläggande drag i människonaturen är en obotlig lust att moralisera, och det fordras en oerhörd karaktärsstyrka att motstå den, en egenskap som utom jag ytterst få besitta... Nu är ju barnen lämpligare än något annat att tillfredsställa denna lust på, och de tillfredsställer den också. Det är det som kallas uppfostran, och när föräldrarna har mättat denna lust äro de övertygade om att ha gjort en god gärning. Det kallas också föräldrakärlek. Om barnen inte låter sig mästras, bryr föräldrarna sig vanligen inte om dem. Därför är det tur för dem, som antingen inte få någon uppfostran alls eller också en dålig uppfostran.

— Mja, det är nu också ett sätt att se saken.

— Och slutligen, när jag talade om familjerna befinner jag mig verkligen i bättre sällskap än jag brukar. Även Plato ansåg familjelivet skadligt, och han var en herre som vanligen hade goda skäl för vad han menade. I varje fall improviserade han inte sina åsikter på krogen, det kan man inte påstå ... Skål!

Men Gunnar Holt var efter denna historia ännu besynnerligare till mods än förut, Varje tanke på att försöka återställa förhållandet till Gud var som bortblåst. Han kände sig inte längreskyldig det allra minsta. Det här var inte som förr, när man hade gjort något litet fuffens. Då var det bara att bekänna det för Gud och ångra sig och då gav Gud med sig, visserligen först efter att ha morrat litet förstås men han gav i alla fall med sig och det var alltid behagligt att varje dag få göra upp sitt konto med honom på nytt, man kände sig så ren och dygdig efteråt. Så länge Gunnar förstod sig själv, så förstod också Gud honom, men nu var det slut med det. Och så hade han då kommit så långt i livet, att han skulle pröva på att leva alldeles på egen hand, utan en enda vän eller förtrogen, ja utan att ens ha Gud...

*

Det led framemot middagen och det härskade frid och stillhet på Borgestads-Postens redaktion. Denna lokal, via vilken världshändelserna förmedlades till Borgestadsborna var, helt obetydlig, mörk, smutsig och låg. Den bestod av ett yttre rum med hyllor för tidningar och ett stort arbetsbord för två, bestrött med papper, manuskript och tidningar och så en jättelik flerårig hög av tidningar i ena hörnet. Det inre rummet var redaktör Justesens arbetsrum. I det yttre satt blivande tidningsmannen Elias Lagergren-Björkqvist, en ung man på omkring tjugo år och hade vakten ensam, emedan idealisten Oliver Ölén var ute och drack pilsner. Om Elias Lagergren-Björkqvist var det inte gott att veta något bestämt, han hade något över sig, som kom en att tro att hanmöjligen hade gått på seminarium, men det var kanske mest det abstrusa namnet. I varje fall hade han icke givit sig in på tidningsmannabanan av pur idealism som Oliver Ölén. Men så såg han också ut att ha framtiden för sig, han drack sällan öl om förmiddagarna och han var alltid nykter även om kvällarna. Han hade också en förmåga, fruktansvärd i konkurrensen, en förmåga som sannolikt en gång skulle ge honom lyckan som en mogen frukt: den att verka ofarlig och lagom enfaldig vid passande tillfällen.

Medan Lagergren-Björkqvist satt och vägde på stolen och långsamt gjorde sot och aska av en Commerce-cigarrett, bultade det på dörren. Journalisten grep genast en penna, med vilken han utan att se upp vid den besökandes inträde skrev Karomandelkusten ett tjugotal gånger. Med en förstulen blick konstaterade han, att den besökande var en tarvligt klädd karl och han frågade därför vårdslöst med cigarretten mellan läpparna:

— Vad var det om?

— Förlåt, sade mannen och lät mössan gå runt mellan fingrarna, förlåt redaktörn, men det är någon som har drunknat.

— Jaså, sade Lagergren-Björkqvist i yrkesmässig ton, ja det förlåter vi gärna. Hur var namnet?

— Mitt namn är Bergqvist.

— Ä! Vem fan bryr sig om ert namn! Den dödes?

— Andersson, Karl August Andersson, han var dräng hos sina föräldrar, och de ville inte låta honom gifta sig med en flicka som han ville ha, fasthon hade det bra och var en duktig tös, jag kände henne ... Och så dränkte han sig. Men flickan ...

— Mja, till saken. När dränkte han sig?

— I dag, de hittade honom vid kvarnen i dag.

— Alltså: Ilandflutet lik. Hemmavarande åbosonen — Karl August Andersson — med två s? dränkte sig i går, liket fanns vid kvarnen. Motiv: olycklig kärlek. Var det något mer? Jaså — ja för det här betalar vi bara 75 öre — var så god. Adjö.

Och Lagergren-Björkqvist beredde sig att lägga notisen i manuskriptkorgen. Då inträdde redaktör Justesen, tog notisen och såg på den:

— Nä, sade han, vi skriver inte: ilandflutet lik här på tidningen utan: sjön ger igen. Det ser bättre ut. Och så skriver vi inte så där kortfattat och hjärtlöst. Vad tror Lagergren att hela den delen av vår läsekrets som mest läser om olyckorna skulle säga. Nä, så här!

Och redaktör Justesen grep en penna i högen och skrev: En sorglig olyckshändelse, som väckt förstämning i vida kretsar inträffade i går, i det hemmavarande åbosonen Karl Andersson förkortade sitt liv genom att kasta sig i vattnet. Den så tidigt bortgångne var allmänt avhållen i sin hemtrakt. Den förtvivlade handlingen har antagligen skett i sinnesförvirring, framkallad av obesvarad kärlek.

— Ser Lagergren, nu kommer hans släktingar att prenumerera på Borgestads-Posten i allevighet. Var så god och kasta ned manus på sätteriet!

Och redaktör Justesen gick med ett fint men omärkligt leende in i sitt rum. Att detta leende var omärkligt hade sin egentliga grund i den kuriösa byggnaden på hans kranium. Det var ett papegojkranium utan panna eller bakhuvud men med en enorm näsa som dolde mun och haka, så att man endast såg några mustaschstrån sticka fram. Vid näsroten satt ett par ögon som knappnålshuvud och omedelbart därpå vidtog nacken.

Papegojkraniet var emellertid en herre med ett visst inflytande. Han var en ganska klok man, som förstod att ekonomiskt använda en tidning. Han angrep ingen öppet utom ett eller annat offer som ändå var dödsdömt och i sådana fall kunde ingen verkställa en social avrättning som han. Men vanligen rörde han sig med insinuationer, försåtliga och halvkvädna och på det sättet höll han sin läsekrets i en viss spänning. Till en tid åtminstone brukade detta gå, och för resten höll man sig flytande på religionen och fosterlandet, en last, som brukar kunna bära även den sämsta skuta med botten som ett såll.

Medan redaktören satt och mediterade över huvudstadstidningarna, bänkade något metallföremål på dörren — det var kammarherrns guldkrycka, och ägaren steg omedelbart in utan att avvakta något svar. Som kammarherrn var en av tidningens förnämsta aktieägare, behöll han rocken på och hälsade vårdslöst men gemytligt med en av

sina egna havannor mellan läpparna. Menohövlighet gjorde intet intryck på redaktör Justesen. Han bugade ytterst förekommande. Vis à vis honom drog kammarherrn inga cirklar alls innan han närmade sig kyrkogårdsfrågans kärnpunkt. Han yttrade endast, att han fann det mest förenligt med tidningens fördel att arbeta för att staden inköpte en del tomter utanför norra tullen.

Och redaktör Justesen förstod fullkomligt:

— Vet kammarherrn, sade han, det bästa vore nog att tillsätta en kommitté.

— Tja, det sade landshövdingen också! Men kommittéer! Fy för tusan! Det vet man väl vad de går för!

Redaktören log:

— Innan en fråga förplumpats genom en kommitté kan den inte tänkas bli löst. Men det finns en mycket viktigare fråga: vad intar major Holt för ståndpunkt? Det måste vi allra först veta.

— Jag komplimenterar redaktörn till er kännedom om stadens förhållanden. Den saken är emellertid redan ordnad.

— A! Nu återstår det bara att utvälja kommittémedlemmar.

— Ja jag vet nog vilka jag skulle vilja ha. Men konsten är bara att få dem valda.

— Nå vad det beträffar. Den saken åtar jag mig!

— Hur skall ni då bära er åt?

— Å, det är mycket enkelt. Man föreslår dem i tidningen, man intervjuar dem och det dröjer inte länge förrän de verka sakkunniga, Detslutar med att de anse sig självskrivna och för grannsämjans skull kan inte deras vänner och bekanta underlåta att rösta på dem. Ni förstår, bröder emellan! Annars skulle de bli petade en annan gång.

Kammarherrn såg tankfull ut.

— Gott, sade han. Jag skall lämna opp en lista på mina kandidater.

— Jag tackar! Men får vi be om en någorlunda bred marginal, så att vi har litet att välja på.

— Jo, för all del. Skall det va en cigarr?

— Tackar ödmjukast!

— Hör nu redaktörn! Ni borde ha litet snyggare här, tycker jag. Jag skall tala med styrelsen om en bättre herrumsmöbel åt er. Godmiddag.

ÅTTONDE KAPITLET.

Det fanns säkerligen icke så mycket berättigat i Oliver Öléns tillvaro. Han utförde visserligen ett högst nyttigt arbete genom att redigera notisavdelningen i Borgestads-Posten. Men själv ansåg han detta vara det mest periferiska i hans väsen. Vad som var det innersta i honom och det bästa, det skulle kanske lektor Lyckstadius på sitt sätt ha kunnat upplysa om men säkert anade han det inte själv. Oliver Ölén hade som alla andra en liten fluga och det var nog den som han i allmänhet förväxlade med sitt innersta och bästa jag. Det var för att hävda detta jag, som han söp, ingalunda av någon särskild kärlek till dryckenskapen. Men han ville framför allt hävda sig själv, vara något, känna luft under vingarna. Och när han satt på hotell Lindqvist svällde hans hjärta för allt stort och ädelt, han kände sig god, fylld av idealen och då var det intet tvivel om att han skulle uträtta något. En gång skulle väl hans tid komma, och då skulle han inte längre klippa notiser! Då skulle han kämpa i tidningen för dét stora och goda och canna och rätta, och humbugens och skojets drake skulle han dräpa med hånets vassa svärd. Och då önskade hanbara, att det skulle inträffa något verkligt jäkligt, att någon ville spinna några verkligt lömska

och svarta ränker, så att han skulle bli i tillfälle att avslöja dem. Han längtade efter att den svarta ondskan skulle uppenbara sig i Borgestad. Och detta var måhända hans sanna väsen. Men ondskan kom icke...

Och det var Oliver Öléns hemliga sorg. Han tog det som ett bevis på en futtig feghet, och han förbannade livets enformiga, jämnstruket hederliga gång. Och under tiden rostade hans andas svärd i skidan. Ty han fann icke ens några väderkvarnar att slåss emot. Ett öde, åtskilligt mera tragiskt än Don Quixotes...

Till Oliver Öléns ideal hörde våra stora konungar, och han kunde aldrig utan en rysning av vällust efter ryggraden höra suset av Sveriges stora äventyrsdrapa därute i Europa. Och han hyste inte det minsta tvivel om att det skulle kunna göras om igen. Men han hyllade också kvinnan, dels såsom sådan och dels i Karins person. Karin hyllade inte alls mannen som sådan, men hon var däremot kär i Oliver Ölén, enkelt och oreflekterat och inte särdeles hett, ty hon hade ännu inte fått något tillfälle att pröva sin kärlek. Men hon tänkte alltid, att hon skulle bli gift med honom en gång, när hon serverat ihop till sin utstyrsel. Ty Karin var en duktig flicka, som inte alls hade fått någon uppfostran utan educerat sig pä egen hand. Och ännu aldrig hade hon kommit i en situation, som hon inte var mäktig att klara på egen hand.Hon ville också helst skaffa sig sinutstyrsel själv. Det skulle inte berett henne någon tillfredsställelse att ligga på de finaste lakan, om hon inte förtjänat ihop dem själv. Och Karin grubblade aldrig över något. Man kunde se på henne, att hennes liv var solitt och skulle vara det ända till graven dit hon skulle åka i en solid ekkista och vila under en präktig gravsten med inskription i guld.

En som däremot hade det svårare att klara sig var Herman Holt. Han hade haft oturen att bli kär i sjunde övre, den mest olämpliga av alla tidpunkter, och detta inkräktade menligt på hans studentexamen, liksom denna inkräktade på hans kärleksförhållande. Han kunde inte sköta någondera ordentligt. Minst bekymrade han sig i alla fall om sin examen. Den var något faktiskt och banalt och påtagligt; den var vad den var och därmed punkt. Men Marianne! Hon var dikten och drömmen och livet och allt vad han åtrådde och gentemot henne skulle all världens härlighet som djävulen viftade med på frestelsens berg endast varit värd ett hånskratt. Marianne...

Hon var dock ensam all världens kvinnoljuvlighet. Och ofta när han slöt ögonen och lutade sin brännande panna i händerna tänkte han att för att få trycka en kyss på hennes barm skulle han offrat ära och guld och glans och allt. Och han menade det också. Men dessvärre var det nu ingen, som ställde honom inför valet mellan dessa alternativ.

Och så var det ju det, att Herman var skald. De flesta människor skriver väl en vers i ettpoesialbum när de första gången är förälskade, och så är den saken klarerad och så blir de gifta etc, och så är det inte mer med det. Men så enkelt var det inte med Herman. Det susade för hett i hans blod. Det brann för starkt inom honom för att släckas med en liten månskensdikt. Egentligen var han mindre lycklig, när han träffade henne. Då var det så mycket, som han inte kunde förmå sig att säga. Men när han promenerade ensam eller fantiserade under vakna nätter, sade han henne allt som han tänkte om henne. Och då diktade han också långa noveller om henne. Vanligen hade de sorgligt slut, de intresserade honom mera på det sättet. Oftast hände det att hon svek honom och älskade en annan, och han frossade i djupet av sina bottenlösa kval. Han såg och hörde hela situationen, då hon sade honom allt: Marianne grät och bad att få vara hans syster men han skakade milt på huvudet, bugade tyst och värdigt och gick utan ett ord, förkrossande i sin värdighet, stor och manlig i sin sorg och lämnade henne kvar som liten och förintad kvinna, och i henne förkrossade han hela hennes förbannade kön. Men det fanns också en annan Marianne, kysk och ren och god och alltför upphöjd för en så usel varelse som han och hon var alltid vitklädd. Men den tredje den verkliga, kroppsliga Marianne var den underligaste. Hon stötte honom ibland tillbaka, ville inte tala till honom för att i nästa minut våldsamt, hysteriskt trycka sig intill honom och i nästa kanske falla i gråt.

Men dessa enkla och vardagliga fenomen kundehan i sin enfald inte fatta; de fyllde honom med oro och grubbel och plåga. Men även då han var som mest förtvivlad önskade han inte, att Marianne inte skulle finnas till. Han älskade sin smärta. Även själen har sin horror vacui och hatar intet så som tomheten. Och tusen gånger hällre skapar den sig en egen och ny plåga än den underkastar sig en isande tomhet.

Emellertid skulle det bli en societetsbal på hotell Lindqvist, som innanför sitt lilla kafé hade ett större annex med solennitetsal. Och där möttes alla vänner och bekanta och det var dessutom en sorts äktenskapsbörs, där

säsongens ungkarlar noterades till sitt nominella och försäljningsvärde.

Samma dag sade major Holt vid frukostbordet:

— Herman, jag har länge märkt att du ser drullig ut och inte har någon hållning. Du får gå på balen i kväll. Det kan vara nyttigt för dig att komma ut bland folk och få litet pli på dig.

Herman satt som slagen av åskan. I egenskap av skald avskydde han större tillställningar och i all synnerhet dans, som han fann vara det meningslösaste av allt. Han led av en förtärande och olycksdiger mani att söka en mening i allt och vraka det som var för lätt. Men han var ju bara sjutton år och han kunde inte förstå, att en bal för en massa människor har en mycket stor betydelse och i all synnerhet är det enda salighetshoppet för en mängd familjeflickor, som ha oturenatt bli uppfostrade i goda hem. Herman svarade emellertid ingenting.

— Ska du se sur ut, när jag bjuder dig på bal! sade valrossmustascherna. Det är just tacksamt att kasta ut pengar på dig.

— Herman! sade majorskan. Tacka pappa, som vill bereda dig ett nöje.

— Tack så mycket, sade Herman. Det skall bli roligt.

Varför skulle han säga det sista? Han menade det inte, men det halkade ur honom utan att han kunde hindra det.

— Gunnar skall för resten också gå med!

Gunnar hoppade till. Det hade han inte trott.

Men inte han heller tordes säga, att han helst ville slippa. Det var egentligen en sak som framför allt gjorde de båda bröderna obenägna för att gå på balen, och det var att de hade så dåliga kläder. Gunnars finaste dräkt var en sammetsblus med vit krage och han såg idiotisk ut i den, som en liten faun utklädd till baby. Alltid skulle det vara något konstigt och enastående med deras kläder, och ändå var deras pappa rik och stadsfullmäktiges ordförande och allting. Hur kunde det då komma sig att det alltid, alltid var något att anmärka, något som inte var som andra? Det kunde bröderna aldrig förstå; de visste inte att deras ömma föräldrar hade ett moraliskt syfte härmed. Det måste ju vara nyttigt för rikt folks barn att vara tarvligt klädda, ty därigenom lärde de sig att rikedomen ingenting betydde i jämförelse med en god karaktär. Och hade man baradet, så gjorde det ingenting om man hade för korta byxor eller en idiotisk blus.

Gunnar och Herman kunde aldrig inse det riktiga häri och deras dåliga karaktärer förbättrades inte det minsta genom deras kläder.

Nu var emellertid saken avgjord och majoren diskuterade endast med majorskan hur dags de skulle bege sig av. Det beslöts att majorskan skulle gå före med gossarna och majoren komma senare.

Nu vände sig majoren till Aurora, som i glad och sjuårig oskuld satt och slevade i sig gröt och sade till henne:

— Du ditt lilla pyre, du är för liten att gå med. Du får vänta.

Aurora lät ett klingande skratt porla ut i luften och svarade:

— Ja, vad fan gör det?

Det blev absolut dödstyst vid bordet och fyra par ögon vände sig idiotiskt stirrande mot Aurora, som förvånad mötte deras blickar.

— Hur var det du sa? kom sig majoren till sist för med att fråga. Upprepa det!

— Vad fan gör det? sade Aurora litet betuttad. Hon började ana, att hon hade sagt något galet.

När detta fräcka svar för andra gången förtonade, exploderade majoren. Aurora rycktes från sin gröt, lades upp och fick stryk till dess hon slutligen under skrik och tårar bekände att hon hade hört pojkarna i skolan säga så flera gånger.Som vanligt när majoren fatt urladda sig, blev han lugn och nästan vänlig.

— Du får förlåtelse, sade han. Men du får aldrig säga så mer.

Snyftande och hickande lovade Aurora att aldrig göra det. Hon kände sig ånyo fylld av en måttlös kärlek till sin far, denna stora och mäktiga man som förlät en liten och elak flicka, som gjorde så illa. Och hon grep hans hand och kysste den. Som en hund.

I skolan talades det rätt mycket den dagen om balen. De finare familjernas söner skulle dit i allmänhet. En som emellertid inte skulle på balen, det var Joel Ångberg och han sökte på allt sätt dölja hur gärna han hade velat vara med. Inte för att han var road av dans eller väntade sig något av balen, men då alla andra voro med! Och så var det ju på sätt och vis att hallstämplas som överklass, om man var med på balen. Men här kände han att det plötsligt reste sig en mur, som han inte kunde komma över och där det inte fanns det minsta kryphål en gång för sergeant Ångbergs son. Och själva madammen skulle inte ha kunnat bryta fördämningen, om hon också satte in hela sin makt.

Joel hånade under förmiddagen Gunnar och mönstergossen Kristian, som skulle dansa med småflickor. Själv antydde han att han skulle träffa riktiga kvinns, som kunde både det ena och det andra.

På kvällen befann han sig i en synnerligen hatfull sinnesstämning. Han bevärdigade varken Ångberg eller madammen med ett enda ord.

Han sprang ut strax efter middagen och slängde ut en hotelse om att komma hem sent och då i berusat tillstånd. Han drev omkring på gatorna med knytnävarna i byxfickorna och önskade att han skulle möta någon som ville börja gräl med honom. Han kände sig i stånd till att klå åtminstone tre personer.

På kyrkogården befunno sig två råttskallar, som spelade kula så gott de kunde i skenet av en acetylenlykta. De voro trasiga och magra och rödfnasiga i synen av fattigdom och elände och de hade bara några få riktiga kulor. För resten spelade de med runda stenar som de hade letat upp. Det låg alls ingenting utmanande hos dessa råttskallar, tvärtom, de sågo ömkliga och usla ut så att man kände hjärtat krympa i bröstet av ömkan, och de spottade inte ut några svordomar och fula ord mellan sina trasiga tänder. De spelade helt tyst och fridfullt utan att säga ett ord, nästan spöklika. Men denna ödmjukhet endast retade Joel, samtidigt som han instinktivt kände någon sorts medömkan. De voro ju i alla fall egentligen av samma klass...

Han gick fram till lyktan och ställde sig och stirrade hånfullt på dem. De rörde icke en min. Då ställde han sig så att han skymde bort lyktskenet för dem. Fortfarande inget tecken till vrede från råttskallarna. Då började han spotta. Mästare som han var i den konsten, spottade han tvärs över dem, mellan dem; överallt flögo spottkladdar, otäckt nära men dock utan att träffa. Han hoppades, att de skulle undanbedja sig detta spottandei skarpa ordalag. Då skulle han se ut, som om han inte hade märkt deras närvaro och svara:

— Har jag spottat på dig, va? Får jag inte spotta var jag vill? När jag inte spottar på er?

Då måste de naturligtvis svara något, och i så fall vore Joel obestridligen den förolämpade. Resultat: smocka! En just icke vidare fin, men av historiens största hjältar praktiserad diplomati, som Joel senare skulle finna prisad hos bl. a. Fredrik den store.

Men då inträffade det otroliga, att råttskallarna inte ens reagerade för dessa spottkladdar, som flögo dem om öronen. Djupt förolämpad härav gick Joel fram och sparkade till deras kulor och stenar, så att de försvunno i mörkret bland löv och grus.

Då fräste det till en smula i den ene:

— Djävla kvanting!

Joel ryckte till. Det var en underligt vidrig röst, pipig och rosslande, som om den kom ur ett sjukt bröst.

— Kvanting för dig! Va? Får jag inte sparka i sanden så mycket jag vill?

— Vi har inte gjort dig något. Kan vi inte få spela i fred?

— Är det inte min sand lika mycket som din? Djävla råttskallar!

Detta var dock för mycket. Råttskallarna närmade sig hotfullt och Joel väntade dem segerviss. Det blev också en ganska kort batalj. I en handvändning lågo de båda två och rullade bland löven. Hetsad av vämjelse över deras smuts ochvidrighet hamrade Joel på dem. Slutligen smögo de bort, tysta och kuvade. Först i gathörnet vågade de slunga några förbannelser efter honom. Så uppslukades de i en gränd.

Men Joel rörde icke en fot för att förfölja dem. Det var en obehaglig seger, en vidrig, otäck batalj och hans samvete sade honom bestämt att han begått en lumpenhet och en feghet. Ty lika rätt som det var att göra allt vad man kunde mot lärarna och andra, som voro mäktigare än en själv, lika uselt och tarvligt var det att anfalla och besegra svagare och yngre. Han kände på sig att han egentligen skulle velat klå en helt annan, någon elegant herre i frack och lackskor och handskar. Joel begav sig till hotell Lindquists port. Kanske kunde där yppa sig något tillfälle att göra någon förtret åt kamraterna, som skulle upp på balen.

När han kom till porten, hoppade hjärtat till i honom av glädje. Han fick nämligen se greve Palm stå och hänga därutanför, ett tacksamt objekt att roa sig med. Greve Palm var en förfallen individ som på tämligen osäkra grunder påstods ha sett bättre dagar.

Numera var han obotlig alkoholist och han var så fördärvad att han blev sjuk om man bara sade: äck äck äck eller rrrapp rrrapp rrrapp till honom. Han bar alltså sin Achilleshäl så blottad som möjligt, och skolpojkarna som kände till hans svaghet voro hans fasa. Rektor Mandell hade sett sig nödsakad att utfärda formligt förbud för att äckla greve Palm. Joel hoppade till av förtjusning när han fick se honom och på hansnågot vacklande steg konstaterade att han var berusad. Han gick fram till sitt offer och såg försmädligt på honom:

— Greve Palm! sade han. Ha ha, greve Palm!

Den tilltalade ryste, men slog in på taktiken att beveka fienden.

— Jaså är det du, min snälla gosse! sade han.

Den snälle gossen skrattade hårdhjärtat.

— Rapp, sade han långsamt för att riktigt njuta av offrets förskräckelse.

I detta ögonblick anlände mönstergossen Kristian på väg till balen.

Han stannade intresserad.

— Rrapp rrapp! sade Joel ånyo.

— Nej, nej, bad den gamle fylleristen bevekande, inte säga så till gamla farbror Palm.

— Rrrapp rrrapp rrrapp äck äck äck!

— Satans, satans! mumlade greve Palm och vacklade bort i gatan, ur stånd att längre bära sitt rus. Där var gamla polis Pettersson till hands och tog honom som god pris i brist på bättre — det hade varit en flau tid nu för gamla polis Pettersson.

Joel stod och såg efter dem, men det beredde honom icke någon verklig tillfredsställelse, nej inte ens så mycket nöje som han annars hade av en vanlig häktning av en full karl. Nu liksom förut när han klådde råttskallarna hade han en känsla av att han med sin vrede hade träffat fullkomligt orätt person. Greve Palm stod ju precis som hansjälv utanför samhället, utanför den klass som gick på bal.

Han vände sig om och betraktade med ett grymt leende mönstergossen Kristian, som ögonblickligen fattade situationen och beredde sig att fly uppför trappan. Joel fick i alla fall tag i honom, kastade hans mössa i rännstenen och gav honom själv en bättre klatsch på örat.

Det var ju i alla fall något och det lättade en smula. Joel vände Kristian ryggen och gick in på hotellets gård. Där var mörkt, men en del fönster i andra våningen voro upplysta. Plötsligt kom han att tänka på, hur skönt det skulle vara att få höra en fönsterruta slås sönder. Han tog upp en kastanj ur fickan — sådana hade han alltid med sig ty han kunde ju aldrig veta, när han ville ha något att kasta. Han stod en stund och vägde den vällustigt i handen, då

han hörde någon komma på gården. Han vände sig om. Det var Gunnar Holt.

Joel räckte ut tungan och rapade som ett slags hälsning.

— Vad gör du här? frågade Gunnar.

— Det rör dig inte. Vågar du knäcka en fönsterruta här?

— Ja, sade Gunnar. Han tog den kastanj som Joel räckte honom, höjde armen och i nästa ögonblick förnummo de det outsägligt ljuvliga kraset från en bristande fönsterruta.

Ett kvinnohuvud stack ut och skrek något och en karlröst frågade, vad i helvete det var förett djävla sätt, men han skulle, djävlar i hans hjärteblod...

— Vi får skubba, sade Joel med något av en beundrande klang i stämman. Och med detsamma tog han till schappen. Just som han skulle svänga om porten och ut på gatan, höll han på att råka rakt i armarna på källarmästar Lindquist men klarade sig ut utan olyckshändelse. Det blev i stället Gunnar, som råkade ut för honom. Källarmästaren grep honom i armen.

— Var det du som slog sönder rutan, förbannade pojklymmel?

— Jag? sade Gunnar och mätte källarmästaren med ett förkrossande ögonkast. Jag? Nä, det var inte jag.

— Var har du varit då?

— På gården, svarade Gunnar fräckt.

— Jaså jaha, förlåt, jag ser att det är major Holts son, mumlade källarmästar Lindquist och försvann för att söka reda på den fräcke förövaren av fönsterdådet.

Men Gunnar gick med spänstiga steg och lätt samvete uppför trappan till stora salen.

Joel hade under tiden på en bakväg krånglat sig ned till köket där han hade försänkningar hos en av diskerskorna. Hans lilla bravad med greve Palm hade emellertid iakttagits av herr Lagergren-Björkquist som var på väg upp på balen och ehuru hela scenen roade honom lät han sig icke förledas av sitt privata nöje att glömma sin plikt. Han skrev på natten en artikel med rubriken: »Upprörande slarv av kommunal myndighet» ochanklagade fattigvårdsstyrelsen för att den lät greve Palm driva omkring på gatorna utan omvårdnad. Denna behjärtade artikel inbragte Borgestadsposten mycken ära.

När Gunnar gick uppför trappan hade han beräknat att komma just som dansen hade börjat och sålunda smita in tämligen obemärkt. Men han hade missräknat sig. Utanför dörren påträffade han sin mamma som stod och knäppte sina handskar, medan Herman höll hennes väska.

— Det var bra, sade hon. Nu får vi sällskap in.

Läroverkets vaktmästare, den så kallade herr Strömbom, stod vid dörren i frack och ett par jättelika vita handskar och bugade djupt när han öppnade för majorskan. Herman och Gunnar hade så när trillat baklänges, när de tittade in i salen. Mitt på golvet gapade ett oerhört tomrum under de kolossala kronorna, och kring alla fyra väggarna stod Borgestads societet och teg och. väntade på att musiken skulle börja. Damer och herrar hade inte hunnit blandas riktigt med varandra, man stod och sökte nervöst efter något att tala om, medan man väntade. Herrarna drogo förstulet i manschetterna och fingrade på halsdukarna, och damerna kände för hundrade gången efter om nackkammen satt ordentligt.

Naturligtvis måste majorskan Holt komma mitt i detta det olämpligaste av alla ögonblick, och naturligtvis kunde hon icke nöja sig med att lova av och ankra någonstädes i närheten av dörren utan hon måste skära den stora fyrkanten diagonaltoch således tillryggalägga den längsta möjliga sträcka genom salen.

En timme dröjde det, tyckte pojkarna, medan de strävade genom den oändliga öknen vars parkettgolv tycktes glida undan när de skulle stiga på det. Och under tiden fixerade tusen ögon Hermans för korta byxor och röda händer som icke hade några handskar och Gunnars löjliga krage och sammetsblus. För denna förfärliga stund

hade Herman bävat ända sedan han fick veta, att han måste gå på balen och han hade grubblat på alla möjliga sätt att undgå den. Han hade sökt komma före sin mamma för att hinna in i tid, och när det inte gick, försökte han få henne att komma för sent. Och dock hade han måst tömma den bittra kalken. Med fatalistens resignation böjde han sitt huvud. Han insåg att det icke hade funnits någon möjlighet att undgå det. Detta var ödet. Sedan årtusenden var det bestämt, att han, Herman Holt skulle födas i Borgestad och av just dessa föräldrar, och att hans fader skulle vara major och tvinga honom att gå på en bal, och det var av ödet ofrånkomligt beslutat att balen skulle ske på just den dageil, den kunde icke uppskjutas eller inställas, nej den måste äga rum, och han måste ha ett par för korta byxor och inga handskar kunde han få ha, nej det var icke ödets vilja, och ingen makt på jorden skulle ha kunnat skaffa honom handskar, och ingenting kunde ändra det sedan världens begynnelse beslutade, att han måste komma in just i det ögonblick, då alla stodo och väntade på attmusiken skulle begynna. Och denna tanke skänkte honom lugn. Det måste ju så vara, och för resten skulle det hela hans liv vara så, och med sin hetaste önskan, sina mest brinnande böner, med hjärnans och viljans största ansträngningar kunde icke en prick ändras i det program som var uppgjort innan livet skapades på denna jord...

Detta tänkte Herman Holt och när han hade tänkt det tog parkettgolvet slut för honom och musiken klämde i med en marsch, som med ens satte alla ben och tungor i rörelse.

Balen gick sin gilla gång med boston och twostep och med innehållsrika pauser, och stationsskrivare Lunderberg var tvivelsutan ett av de högst noterade papperen på äktenskapsbörsen. Stationsskrivare Lunderberg såg ganska enfaldig ut, men det var endast ett sken, ty han var en beräknande man, som hade givit sig fan på att göra karriär. Och han visste rent intuitivt utan att ha studerat Kierkegaard att det säkraste sättet att få den flicka man vill ha är att kurtisera hennes mamma, och därför lade stationsskrivare Lunderberg an på alla stadens svärmödrar in spe. Han ville nämligen ha fria händer att välja. Gent emot dem utvecklade han en verklig glöd under det att han gent emot de unga flickorna själva endast var den korrekt uppmärksamme kavaljeren och den behagfulle valsören. Det var omöjligt att upptäcka om han fördrog någon av dem före de andra. Skulle det ha varit någon så var det Edelweiss Lindblom, diversehandlarens dotter, som ansågs vara mycketttät. Hon var ju icke av så vidare fin familj, men hon var till gengäld desto finare själv. När hon hälsade på en person, drog hon handen upp till sin haka och tog samtidigt ett steg tillbaka, vilket regelbundet hade till följd, att personen i fråga höll på att stupa framlänges. Detta inträffade dock icke med stationsskrivare Lunderberg, han var tränad. Edelweiss hade en mycket modern toalett, som till på köpet var gjord i Paris. Hon hade nämligen varit i pension där ett par månader och visste allt om kärleken ...

Herman irrade omkring i salen och letade efter Marianne. Men han kunde inte få tag i henne. Ibland såg han henne skymta förbi i armarna på någon snobb med lagom långa byxor och korrekta glacéhandskar, någon outsägligt föraktlig individ, och han sökte förgäves hos henne efter något drag av leda eller hemligt missnöje med tillställningen. Tvärtom, hennes ögon logo och strålade som aldrig förr och hennes mungipor darrade och på den vita halsen låg ett litet guldhjärta just där barmen började hävas.

Herman kunde fortfarande icke få tag i henne. Alltjämt gled hon undan i mängden, och alltjämt reste sig en mur av breda ryggar och skymde bort henne för honom. Ödet alltså...

Sin bror Gunnar såg han däremot överallt. Han hade blivit ändrad på de sista veckorna, och glömsk av Gud och all anständighet begick han de största fräckheter. Han till och med rökte cigarrett inne vid byffén och han stod ogenerat och talade med Sirius en stund medan han doldeblosset i handen. Och aldrig hände det att han blev ertappad. Han hade äntligen lärt sig elementerna av levnadskonsten och han praktiserade dem gladeligen. När mönstergossen frågade honom varför hans bror inte hade några handskar satte han helt enkelt ett krokben för honom, så att han åkte långt utåt parkettgolvet.

De där handskarna... Det var en förarglig historia med dem. Herman hade blivit tvungen att ljuga flera gånger och säga att han hade glömt dem hemma. Och han tyckte inte om att ljuga. Men han visste, att man var tvungen.

Äntligen träffade han i alla fall Marianne. Hon stod ensam i ett litet sidorum och svalkade sig genom att vifta sig med en liten sidennäsduk. Hennes ögon glänste och mungiporna darrade och det såg ut som om hon log at någon

hemlig tanke.

— Marianne, sade Herman, Marianne jag älskar dig.

— Nå, vad vill du?

— Vad jag vill... jag vill naturligtvis ha dig för mig själv. Det plågar mig att se dig dansa med en massa ytliga personer som naturligtvis inte har ett enda förnuftigt ord i sina hjärnor, som det kan vara värt att höra. Och som för resten inte menar ett ord av vad de säger! Pack, andlig underklass, med ett ord. Ytliga pajaser som tror att orden är till för att dölja bristen på tankar.

Marianne stod småleende och nynnade.— Vad var det du sade? frågade hon. Skall du inte dansa?

— Är det någon mening i det?

— Det är förtjusande.

— Marianne, älskar du mig?

— Ja, tack litet glass, men skynda dig innan den tar slut. Nej för resten, nu börjar musiken, kom!

Och hon drog honom med sig ut i balsalen under de jättelika kronorna på det hala parkettgolvet, och musiken spelade en pas de quatre.

Det visade sig att Herman inte kunde dansa riktigt, han kunde inte hålla takten. Marianne var ond så att det gnistrade och grälade på honom, men det ville inte hjälpa. Han kunde inte hålla hop. Och just som han alldeles hade trasslat sönder det hela till ett löjligt hoppande, kom som en räddande ängel för Marianne stationsskrivare Lunderberg i välsittande byxor och vita glacéhandskar, och med en elegant gest lyfte han till sig den förlägna Marianne och svävade bort med henne, och utan ett ögonblicks sökande gledo de båda in i rytmen med alla de andra. Blossande, halvdöd och förtvivlad återfann Herman sig själv i ett hörn.

Ödet...

Var kvinnan alltså verkligen så falsk?

Nere i hotell Lindquists kafé satt redaktör Oliver Ölén och drack den ena whiskygroggen efter den andra. Han hade en av dessa dagar, då han var vid miserabelt humör och tvivlade på idealen, ja nära nog på sig själv. Bredvid honomsatt på en stol Karin stickande på en kofta ty hon avskydde onyttiga evighetsarbeten, och hon var endast lugn i sin själ då hon företog något nyttigt. Hon säg på hur den ena whiskygroggen efter den andra sjönk i hans glas, men detta ingav henne inga reflexioner. Hon ansåg det fullt naturligt att herrarna drack och även att de då och då voro litet fulla; hon betraktade detta som något medfött, som hörde till och som det var lika dumt som omöjligt att söka ändra.

Oliver stirrade på sitt glas där vichyvattnet ännu susade svagt. Han drack en djup klunk.

— Fy fan, sade han, vad livet ändå är djävligt.

Karin blickade lugnt upp från sin stickning:

— Vill du ha någon annan whisky? frågade hon.

— Fruntimmer!!! Tror du, att whisky hjälper för allting?

Vad är det egentligen för mening med livet? Kan du säga mig det, så skall du få tjugefem öre i dricks!

— Man ska bli en bra karl, sade Karin eftersinnande, ty hon identifierade omedvetet mänskligheten med mankönet, man ska bli en bra karl och så ska man förtjäna pengar, inte mycket, men så att man reder sig, och så ska man gifta sig.

— Gifta sig! Tror du lyckan ligger i det? sade den berusade Oliver Ölén.

— Gifta sig ska man, återtog Karin med bestämdhet och man ska ha tre barn, inte fler,men tre ska jag ha en gång,

vem det så ska bli med!

När hon hade sagt det sista log hon så att det ekade i hela det lilla skänkrummet. Ty det var ju bara ett skämt.

— Ja, sade kassan som i stormsteg närmade sig medelåldern konsten är bara att få tag i en karl!

Och så log hon till hälvten uppsluppet och till hälvten resignerat.

— Nå vad det beträffar, sade Karin, så är de då som flugor efter vartenda kjoltyg. Så det!

— Ja, men som vill gifta sig ordentligt.

— Gud nåde den karl, som försöker lura mig, sade Karin och slog handen i disken. Jag skall ha reda och ordning i allt, annars kan det min själ va så!!

— Ja vad hjälper allt det där? sade Oliver Ölén, man ska i alla fall dö, och då är det slut med kosidansen. Vad är egentligen livet? Här går vi och vad är vi egentligen? Vi är masker, som bär vårt sönderfrätta hjärta inom oss; vitmenade grifter, en sorg i rosenrött och fan och hans mormor på en lång stång!

— Tja, sade Karin, naturligtvis är det jäkligt ibland, men jag hade det värre förr när jag var ung flicka på sjutton år och kom ut och börja tjäna.

— Tjäna, ja tjäna ... vad tjänar det hela egentligen till? Fy fan en sån tillvaro!

Vid denna sista fras öppnades dörren och lektor Lyckstadius inträdde, avlyfte sin tempestas och hälsade gemytligt.— Aequam memento rebus in arduis servare mentem,

deklamerade han — det var nu en gång någon tyst överenskommelse, att han skulle tala latin ibland när han kom in på lokalen. Skall jag fatta de ord, som du, o skriftställare och högt lysande broder nyss yttrade, så, att du hyser ett allmänt missnöje med den existensform till vilken vi alla äro dömda eller endast med en eller annan perifer omständighet som törhända kunde avhjälpas med en viss kvantitet alkohol?

— Nej, nu får han inte dricka mer i kväll, sade Karin.

— Nej, tag bara bort det! sade Oliver. Vad fan hjälper det att supa! Under evighetens synvinkel är vi i alla fall bara stoftkorn inför guds ansikte.

— Tja, sade lektor Lyckstadius, det skulle man ju kunna säga, men vad är det man över huvud inte kan säga? Det där har sagts så många gånger och det blir inte sannare för det. Skulle det verkligen vara ditt allvar att du är pessimist, o skriftställare!

— Visst fan, vem är inte det? Det är klart, att man är pessimist.

— Jag tror att du i grunden misstager dig, min vän. Jag har sällan träffat en större optimist än du!

— Vad fan säger du? Jag?

— Just du! I grund och botten tillhör du de obotliga optimisterna, som går omkring och regerar landet med er odrägliga levnadsglädje!

— Vad i helvete menar du? Är inte jag pessimist?

— Svårligen, min värderade broder! Medge att du i grund och botten tycker att denna världen är förbannat trevlig!

— Jag förstår nog, sade Oliver, det är din mening att förolämpa mig! Jag vet nog, att jag inte har någon bildning, jag har inte legat vid universitetet, men det skall jag bara säga dig, att det berodde på att jag blev sjuk, och för resten kan man vara lika bildad ändå, fast man inte är filosofie doktor!

— Jag tror det, sade lektor Lyckstadius lugnt, men för att återgå till ämnet, så måste jag bekänna, att när jag var mycket ung, så var jag liksom du, min värderade vän, pessimist, fanatisk pessimist, och om någon hade bevisat mig, att livet i alla fall var ganska drägligt, så skulle jag ha slagit honom i skallen och betraktat hans tilltag som

en dödlig förolämpning. Men en dag träffade jag en studiekamrat, en geolog, som förde mig på andra tankar! Jag försökte naturligtvis övertyga honom om existensens omåttliga uselhet och hela skapelsens enorma fiasko. Men han sade helt lugnt: ja, det kan nog ha sina sidor det där som du säger, men från geologisk synpunkt är denna värld i alla fall förträfflig, kanske den bästa tänkbara. Inför detta enkla men slående argument insåg jag att jag hade varit dum och haft orätt, och jag har sedermera tillägnat mig hans livsåskådning. Skål!

— Skål, svarade Oliver sorgmodigt.— Jag tycker inte, att du skall dricka mera! sade Karin. Du är lagom full nu!

— Det är en alldeles felaktig förutsättning från vilken ert sista yttrande utgår, fröken Karin, sade lektorn. Här i landet dricker man för att samla sitt förnuft och spriten gör oss egentligen bara nyktrare. Men då får man lov att se saken mycket djupsinnigt!

— Djupsinnigt eller inte, men nog blir en fullare ju mer en dricker! sade Karin.

— Lyckstadius har rätt, sade Oliver och skrattade, naturligtvis blir man nyktrare ju mer man dricker, det är klart!

Tanken roade honom ofantligt.

— Ja, det är nu inte alla förstås, sade lektor Lyckstadius, men du tillhör de utvalda! Du blir givetvis nyktrare av att dricka.

Nu kom Otto Berntsson in frackklädd uppifrån balen.

— Jag har tappat min dam, sade han, eller rättare hon har övergivit mig, och jag hade tänkt att söka min tröst i glaset!

— Välkommen, sade lektor Lyckstadius, är det ditt hjärtas älskade som har svikit dig?

— Ånej, så farligt är det inte.

— Nå, det ska du inte bli ledsen för, om det händelsevis skulle inträffa någon gång under ditt liv! När man återser henne efter fem år, gift med en annan, blir man alltid så förbannat glad och jag har alltid tyckt att man bör ta vara på glädjeämnena här i livet!

— Fy, lektorn! sade Karin, han pratar då så mycket dumheter. Men det är välan nån flicka som har slagit opp med lektorn, kan jag tro?

— Nej, min goda Karin, jag försäkrar att det inte är så. Men jag är fullt övertygad om det lönlösa i att söka få dig att tro det.

Så muntrade sig den alltid lika glade lektor Lyckstadius med att lyssna till sina egna ord.

Men Herman drev osäll och orolig omkring och kunde icke övervinna sitt misshumör. Efter ett sista slag i balsalen beslöt han att gå sin väg. Långsamt drog han sig mot dörren, han såg sig ofta om. Det var inte hans mening att stanna, men han hoppades att Marianne skulle se honom när han gick och känna ett styng i sitt hjärta då han avlägsnade sig kanske skynda efter honom. Men om Marianne såg honom gå, så gjorde hon i varje fall ingen min av att hålla honom kvar, och hon kände intet styng i sitt hjärta.

Herman gick sakta nedför trappan. Efter honom kom en ung man med raska steg hoppande ned, det var hans klasskamrat, unga herr Ivar Hedenblad.

Vart skall du gå? frågade han.

— Hem, hade jag tänkt, jag har ont i huvudet!

— Ont i huvudet, ä! Kom med mig hem, skall du få se på något livat! Jag har varit och köpt vin, och naturligtvis har jag cigarrer!

Herman följde honom halvt tvekande, och de kommo in i residenset bakvägen. Värden låste upp dörren, och sade med en ytterst artig gest:— Min herre, var god och gör mitt ringa hus den äran att stiga in!

Herman tog ett steg in och hade så när ramlat baklänges. Där satt Joel Ångberg och hade på knäet en flicka i bara

linntyget, som tog emot de inträdande med ett blommande gapskratt.

— Får jag föreställa, sade den chevalèreske värden, pastor Pettersson — fröken Amanda, utmärkt vacker men lyckligtvis föga dygdig person.

Joel släppte Amanda som kom fram och tog den fingerade pastorn i handen. Herman tog henne i hand och bockade sig stel av häpnad med en smäll av klackarna, som om han hade bockat sig för rektorn. Han trodde fortfarande inte sina ögon.

— Hoppas herrskapet skall trivas tillsammans, sade värden, motsatsen skulle göra mig förtvivlad enär jag omöjligen kan prestera mera av kvinnlig fägring i afton. Men var så god och sitt ner. Ni ursäktar väl, att jag ett ögonblick vänder ryggen till och drar upp en butelj. Ursäktas det?

— Hahaha! skrattade Joel men Herman bugade sig ceremoniöst och satte sig.

— Ångberg, jag hoppas att du underhåller vår ärade kvinnliga gäst, medan jag tar fram glas, och Holt konverserar henne naturligtvis spirituellt som vanligt — hur är det, har du inte litterära intressen? Kanske du ville låta oss höra några alster av din musa?

— Nej, sade Herman, det kan jag inte.

— Nå, förlåt mig om jag har varit påträngande, käre vän. Ursäktas det?— För all del!

— Säg en vits, sade Amanda, som hade tagit plats i soffan.

— Pip, sade Joel.

— Usch vad du är otäck, tacka vet jag den där pojken, han är söt, kom hit lilla pastorn, lockade Amanda, och Herman satte sig bredvid henne i soffan.

Hans huvud svindlade. Detta var alltså kvinnan, tänkte han och kände ett stygn inom sig, Nej det är inte möjligt... Och han stirrade på Amandas jämntjocka figur och svällande former, som aldrig hade nått det naturliga behag, en bättre korsett förlänar.

— Min dam, mina herrar, sade värden som hade satt fram fyllda glas jag ber att få hälsa er hjärtligt välkomna, isynnerhet dig Holt som jag i dag ser här för första gången. Mina herrar, jag vänder mig nu till er då jag har en skål att utbringa som ni tvivelsutan skola dricka med den uppriktighet, som edra varma hjärtan förestava er, jag menar kvinnans skål, och jag ber den enda närvarande representanten för könet att mottaga vår uppriktiga hyllning. Skål, fröken Amanda.

— Jag fryser, sade representanten för könet.

— Å, sade värden, vi kasta oss alla för dina fötter och du har endast att välja den lycklige! Vem av oss behagar det dig att skänka ditt hjärta och din hand, om jag så får uttrycka mig. Vem väljer du?

— Landshövdingens pojke, sade Amanda som hade de rätta sociala instinkterna.

— Charmerad, min nådiga, men du förstår, som värd är det mig omöjligt...

Amanda lutade sig saligt leende mot Herman. Men då han kände beröringen av hennes kropp, flög han upp som stungen av en orm, brinnande i båda kinderna.

— Nej, sade han brutalt, nej absolut inte! Och han stötte hårt undan henne, snappade sin mössa och rock och var utom dörren innan någon av de innevarande hade hunnit sansa sig.

Han var långt ute på gatan, då han hörde unga herr Hedenblad ropa efter sig:

— Min bästa vän, jag är otröstlig över att ha sårat dig med att bjuda på en så litet finkänslig dam. Jag förstår mycket väl, att hon inte är dig värdig. Hur kunde jag begå en sådan taktlöshet? Förlåt mig att jag är så illa educerad! Jag skulle haft en annan. Men nästa gång.

Herman väntade honom och tryckte hans hand.

— Du får ursäkta mig, men jag måste gå! Du är en gentleman, och... ja adjö!

— Du är alltså inte ond på mig för att jag så illa fyllt värdskapets plikter? Nå det var då väl! Godnatt!

Och den unge värdsmannen vände åter till sina andra gäster, i sitt stilla sinne beklagande sig över att ingen av dem var i stånd att uppskatta den riktigt fina takten. I hemlighet var det mest själva värdskapet, som roade honom.

Herman erfor en brinnande lust att se Marianne. Han såg på klockan, hon var bara halvtolv. Då var balen nog inte slut ännu, säkert var hon kvar. Han gick tillbaka till hotell Lindquist. Efter en stunds sökande såg han verkligen Marianne. Hon stod ensam i närheten av dörren och tycktes se efter någon. Herman sög under ett par långa sekunder hennes bild i sig, och en känsla av renhet och svalka smög sig över honom. Han gav den vitklädda slanka gestalten en sista blick och försvann stilla utan att hon hade sett honom.

På hemvägen fick han sällskap med sin mamma och rektorskan Mandell. Hon sade att Marianne hade fått lov att stanna en halvtimme till och skulle hämtas av jungfru senare.

— Nå, nu har ni haft roligt små gossar! sade rektorskan.

— Ja, mycket! sade Herman.

När han kom hem, kunde han inte lägga sig. Han hade för mycket att fundera på. Han äntrade kakelugnsavsatsen och tog fram sina papper.

— Gunnar, sade han till brodern, du får ta mig fan inte tala om vad jag har här.

— Nej.

— Svär på det!

— Jag svär på bibeln! Är det cigarretter?

— Ä! Det är dikter!

— Dikter, sade Gunnar djupt besviken, det var välan ingenting.

Och han kröp ner och lade sig. Efter en stund stack han upp huvudet:

— Är dom svinaktiga?

— Ä, håll käften.Herman vände honom ryggen och satte sig vid sin chiffonjéklaff, som var hans diktarverkstad. Han lutade huvudet i handen. Marianne... Han såg henne framför sig i hennes vita kyska klänning, och han tyckte sig inandas en frisk doft från hennes kropp. Hon hade segrat över Amanda, det rena och goda över det skämda och lastbara. Och han skulle alltid älska henne, alltid ha henne som en ledstjärna för sitt liv. Han kände med sig att hon nog alltid skulle komma att vara honom lika främmande och avlägsen; som en stjärna, ja visst, hur var det det hette:

Die Sterne die begehrt man nicht Man freut sich ihrer Pracht...

Varför inte också så:

Die Weiber die begehrt man nicht ...

Nej, han skulle aldrig få henne om han också besjöng henne som Apollo själv om han också hade att bjuda henne purpur och guld och det redligaste och varmaste hjärta på jorden. Ja, om han också hundra gånger vore landskamrer. Ödet ville det inte.

Nå så fick han väl älska henne ändå, tyst och sluten och som en ensam och olycklig man, som alla större skalder voro ... Inte ett ord skulle han säga till henne men han skulle skriva en diktsamling om henne och på hennes födelsedag skulle han sända henne den, vackert inbunden, och, då skulle hon förstå och kanske ångra sig, men då var det för sent... Då var det sannerligen för sent... Då var han en bitter ochförgrämd man och för resten var hon

gift med stationsskrivare Lunderberg eller någon annan jubelidiot.

Herman tog en penna och skrev:

En handfull aska är mitt liv... och snabbt förbrunnen var dess låga dess korta lopp var strid och kiv. Jag vill dess pina mer ej våga.

Här stannade han och tittade på versen, men fann den icke särdeles lyckad — den verkade psalm på ett löjligt sätt. Han suckade, ty han hade hoppats att det nu medan smärtan sved som bäst skulle vara lättare att dikta! Pannan brände i feber och han fortsatte:

Brist, bubbla, brist! Fall, sista hopp, ty hon mig svek, min ljuva mö. Jag älskat hennes själ och kropp, nu vill rätt snart jag dö.

Han var nästan ännu mera missnöjd med den versen! Vad var det för banala rim dessa mö—dö? Den versen var absolut urbota! Och i detta ögonblick kände han det bottenlösa martyriet i att vilja dikta men inte kunna; dumhetens, inkompetensens bittra tragikomik.

Men han kunde nu inte lägga pennan bort ...

Med ens erinrade han sig att man nu för tiden också kunde skriva fria verser utan rim och utan regelbunden meter och att det ifgrund och botten var ännu finare. Visserligen hade rektor Mandell under lektionerna i skarpa ordalag fördömt denna sorts vers och i stället som absolut smakmaxim framställt: Sunt förstånd i prydliga verser! Men Herman förstod genast att vad rektor Mandell menade med sunt förstånd, det var vad som inte gick över hans horisont och att denna maxim innebar en orimlig och rent av komisk restriktion. Herman tog mod till sig, doppade pennan och skrev:

Varför, öde, lät du mig alltid ensam? Hjärtat ropar i tomma öknen, utan genklang utan svar. Inga skogar susa i dur omkring mig inga blommor bjuda sin mjuka kudde åt tröttat huvud. Livets frukter, doftande, o så friska! — dölja giftet i röda skalet, stungna av matkar och jag vänder med fasa mitt anlete bort.

Min själ ropar tröstlös efter en kula att luta sitt huvud emot.

Här stannade Herman: det där sista gick inte. Han strök över det och skrev i stället:

Och hon. Den enda. Skall hon kanske en kväll, när mörkret faller vända sig om — och minnas den som gick? Vad vet jag?

Vad veta vi människor, när dagen dött och larmet, och afton kommit? Liv, vad är du? Vad gör du med de dödliga, och vartill tändes din låga? En handfull aska är mitt liv...

Han läste igenom dikten och tyckte att den var inte så oäven. Den var i alla fall bättre än det brukade bli för honom. Och plötsligt kände han tomheten och ledan stiga inom sig.

Han lade sig och somnade. Men i drömmen kom Amanda. Hon var i sitt linntyg, och hon lutade sig över honom med ett lystet leende. Och så med ens var hon alldeles naken och han såg på henne hetsad av vämjelse och begär samtidigt. Men han kunde inte slita ögonen ifrån henne, han måste se de röda bröstvårtorna och alla veck och linjer i denna liderliga kropp.

Han vaknade badande i ångest och åkallade Marianne.

Men hon ville inte komma. Han såg bara hennes vita klänning någonstädes långt på avstånd, och den fräcka Amanda trängde sig allt närmare, skymde bort henne...

Och natten brann...

Lidelsefullt som endast ungdomen åtrår den, tiggde han om renhet, medan lampan sjungande brann ned under heta timmar tills den äntligen slocknade i en kall och gråblå oktobermorgon. Men följande morgon sade han sig: Jag var i alla fall en förbannad idiot!

NIONDE KAPITLET.

När Herman vaknade följande dag, satte han sig att renskriva den dikt han hade författat på natten. Han gjorde det mycket prydligt, skrev som titel: Avsked till Marianne, och med några korta och vemodiga rader vari han sade sig förstå att hon inte ville veta av honom tog han farväl. När han hade gummat igen kuvertet, slog det honom att han borde ha en ros att skicka med. Han frågade Gunnar:

— Vad tror du, att en ros kostar?

— Det vet jag inte, svarade denne, men de är nog djävligt dyra.

— Hm, jaså!

Herman tänkte inte på saken vidare för han hade inte några pengar men efter frukosten bad Gunnar honom gå ned i deras rum. Där såg han sig försiktigt om och halade upp ur blusen en stor och praktfull tearos.

— Jag tror inte att den är klämd, sade han stolt och räckte den åt sin bror.

— Var i herrans namn har du fått den ifrån?

— Knyckt den hos kammarherrn. Den djäveln har satt taggig ståltråd på staketet, men det fick han ki för!— Är du tokig, jag vågar inte ta den.

— Ä, ingen djävel har märkt det, jag tog den alldeles innanför staketet, tror du inte man klarar sig, val Du kan klappa dig i ändan på att han inte ska få skvallra på mig fler gånger!

— Tack skall du ha, sade Herman rörd, och han nändes inte säga nej då han såg sin brors bedjande ögon riktade mot sig.

— Vad ska du ha den till?

— Det angår dig inte.

— Det är naturligtvis en flicka som ska ha den.

— Ja, än sen då?

— Hur ska du få den till henne?

— Jag vet inte, sade Herman eftertänksamt. Det uppreste sig plötsligt svårigheter för att skaffa fram blomman och brevet.

— Ge mig den, sade Gunnar. Jag ska smuggla in den till Marianne. Jag har talat howgh!

Herman hajade till.

— Hur vet du ...?

— Ä, det är väl ingen konst att se...

Herman räckte honom brevet och rosen och båda döko ned i den vida blusen. Han insåg plötsligt, att detta kanske var det enda säkra sättet att få fram försändelsen utan att någon märkte det.

— Gunnar, sade han, om du gör något djävelskap så ska jag ta det på mig nästa gång.

— Ä, tror du inte jag klarar mig, va! Jag blossar varenda dag, men farsan har inte märkt ett enda dugg.

Och i en plötslig och gemensam impuls räcktede båda bröderna varandra handen, vilket de kanske aldrig hade gjort i sitt liv förut. Därpå tågade den djärve gränsridaren åstad med sitt farliga kontraband, fast besluten att till yttersta blodsdroppen försvara sitt anförtrodda gods mot de fega uslingar som lömskt lurade på honom. Han hade emellertid en förträfflig plan. Mönstergossen Kristian bodde sedan en tid hos rektor Mandell, och han kunde alltid hälsa på honom under den förevändningen att be om uppgift på läxorna till morgondagen. Han hade märkt

att alla föräldrar och lärare trodde blint på denna dumma förevändning, ehuru det väl aldrig hade hänt att en pojke fjäskade åstad i en så fånig och onödig avsikt. Medan han var hos mönstergossen, skulle han nog få någon förevändning att hastigt och lustigt smuggla in kontrabandet till Marianne.

Slumpen och hans egen begåvning gynnade honom. Han ringde på och blev insläppt. I tamburen mötte han själva rektorn som var på väg till kyrkan och hans mod sjönk ned i byxbaken, men rektorn sade vänligt:

— God dag, min gosse, vad vill du? Gunnar bockade ytterst artigt, ty han hade insett att detta gjorde intryck på somliga personer, och sade:

— Jag tänkte fråga Kristian om en läxa, ifall han är hemma.

Och när han sade detta, såg han rektorn stint i ögonen utan att blinka.

— Jo, det är han, min gosse! Det var förståndigt av dig att du i god tid tar reda på dina

läxor och icke uppskjuter deras inlärande till sista stund eller rent av försummar dem. Det gläder mig, att du har blivit en förståndig gosse och att den allvarliga tillrättavisning du har fått har verkat gott, så att du kan vara dina föräldrar och lärare till belåtenhet! Gå den vägen upp, så kommer du till Kristians rum. Det är rätt att du uppsöker honom, det är en god lärjunge. Adjö!

Och Gunnar gick uppför trappan. När han kom till det rum som han visste att Marianne bebodde öppnade han hastigt dörren, halade upp rosen och brevet och kastade in båda varefter han lika snabbt stängde dörren. Han hörde den öppnas efter sig, det var väl Marianne som tittade ut men ingen sade något och dörren sköts sakta igen. Han fortsatte trankilt till mönstergossens rum och frågade honom efter läxan i kristendom, ett ämne som han aldrig läste på, ty där hade de pastor Norin. Den djärve smugglaren hade utfört sitt uppdrag, livet var vågat och segern hemburen.

Marianne satt i baldrömmar på sitt rum, när Gunnar slängde in rosen och kuvertet. Ännu kände hon dansens rytmer som en behaglig kittling i hela sin kropp, och hon halvlåg i soffan och njöt den angenäma dagenefterslappheten. Hon blev stående en lång stund sedan hon hade läst dikten och brevet och funderade utan att begripa ett enda dugg. Hon kunde inte erinra sig att det hade förekommit någonting, som behövde avbryta det lilla svala och föga kraftigt florerande förhållandet till Herman. På en bal följer även den trognaste kvinna den bäste dansören, blint somjorden graviterar mot solen och det är mycket enfaldigt av männen att därav draga någon slutsats rörande deras ställning till den viktiga frågan: Vill ni bli min hustru? då ju en hel mängd av andra motiv spela in. — Julia valsar utan betänkande med Tybalt, om han dansar bra, men hon dör endast med Romeo.

Något kände dock Marianne med sig att hon hade behandlat honom väl kort. Hon kände en flyktig samvetsförebråelse och fick ett litet anfall av ömhet. Hon tyckte i alla fall att det var stiligt att vara förlovad, vilket de andra flickorna inte voro, och att ha en hemlighet och till på köpet en så stor hemlighet att fördölja för sina föräldrar. Och så var det det, att dikten rörde henne utan att hon begrep den riktigt. Men det var något i dess melankoliska ton, som i viss mån rörde henne, och hon förstod, att han tyckte att hon var vacker.

— Jag älskat hennes själ och kropp, nu vill rätt snart jag dö.

Själen fäste hon sig inte så mycket vid, den var ju egentligen bara med för att det skulle så vara, men hon kände med ens sin kropp genombävas av vissheten att vara åtrådd. Och det gjorde henne glad och tacksam. Hon letade fram sin dagbok och skrev:

15 oktober.

En melankolisk dag. Allting går i sorgset lila. Även mina tankar äro sorgsna. Herman skriver till mig och vill slå upp för alltid. O nej! Han skickade mig för resten en förtjusande ros.

Sådana kostar säkert ett par kronor hos Nilssons vid den här årstiden. Jag törs inte ha den framme för mamma, men Herman, jag skall bära den vid mitt bröst innanför livstycket. Älskar du mig ännu? Ja, jag tror att du älskar mig blott alltför mycket, och jag är en lugnare, kallare natur som inte kan älska så hett. Jag sitter och ser i din ros

och läser i den bilden av ditt hjärta. Om du kunde läsa i mitt, skulle du se, att jag aldrig skall svika dig, även om mitt hjärta (brast överstruket) bruste. Men du förstår mig kanske inte! Ack, den som bara förstode sig själv! Ibland tror jag att jag kanske icke är skapad för att älska. Edel-weiss brukar alltid citera Hjalmar Söderbergs förfärligt stiliga ord: Jag tror på köttets lust och själens obotliga ensamhet.

Ja, nog känner jag mig ofta så ensam, och ...

När Marianne hade kommit så långt, hördes rektorskan ropa på henne för att hon skulle komma ned och hjälpa till att duka. Hon måste skyndsamt gömma undan sin dagbok, och det blev sedan inte tid att ta fram den före middagen. Men Marianne beslöt att på eftermiddagen gå ut och försöka träffa Herman. Hon kände sig plötsligt varm vid tanken på honom, och den trista gråa oktoberdagen hade fått ett mål och en mening.

Middagen avåts med sedvanlig gravitetisk högtidlighet, men Marianne satt hela tiden och smålog för sig själv. Hon var endast lekamligen närvarande vid middagen. När grönsoppan kom in, begagnade rektor Mandell tillfället att säga några lärorika ord.— Växterna erbjuda, yttrade han, liksom djuren näring åt människans kropp. Men i allmänhet äta människorna för mycket kött.

— Ja, det är nog sant, sade rektorskan.

— Människans föda består huvudsakligen av fett, kolhydrater och äggvita. Växterna innehålla kolhydrater och djuren, vilkas muskler vi steka eller koka, tillföra kroppen fett och äggvita.

— Spill inte, Marianne, sade rektorskan, du sitter ju och ser inte vad du gör.

— Gud, jag älskar honom, tänkte Marianne.

— Man bör väl akta sig, fortfor rektor Mandell, att äta för mycket av vare sig det ena eller det andra utan man bör avpassa allt efter riktiga och sunda mått. Därav mår kroppen väl.

Så talade rektor Mandell, ty han insåg att det var hans plikt att nedlägga ett kunskapens frö hos sina barn så ofta tillfälle erbjöd sig.

Men Marianne hörde hans ord som i en dröm. Hon uppfattade väl ljuden, men hon kunde icke förbinda dem till ord eller meningar. Men ur samtalet dök en replik upp i hennes medvetande:

— Gustav hade mask, han åt för mycket kött.

Märkvärdigt och meningslöst? Vem var Gustav och varför hade han mask? Repliken föreföll henne plötsligt oerhört komisk och ur stånd att behärska sig brast hon ut i ett nervöst och meningslöst skratt, som fortsatte långt sedan hon glömt vad hon skrattade åt.

— Det är opassande Marianne, sade rektor Mandell, det är opassande att skratta vid bordet. Ungdomen bör tidigt vänja sig vid att iakttagaett aktningsfullt uppförande isynnerhet vid måltiderna och i närvaro av deras föräldrar eller andra vuxna personer.

Men Marianne bara skrattade nervöst och obehärskat och till slut, då tårarna inte voro långt borta, måste hon gå från bordet.

— Jag vet inte, vad det är med flickan, sade rektorskan och såg efter henne, när hon rusade uppför trappan till sitt rum.

— Du måste strängt tillhålla henne att iakttaga ordning och skick.

— Jaja, i de åren! sade rektorskan. Flickor har så mycket funderingar för sig.

— Kanske hon läser för mycket romaner och annat skräp?

— Det tror jag väl inte, sade rektorskan. Men en sak har jag tänkt på och det är, om vi skulle ta henne ur skolan och sysselsätta henne i hemmet.

— Ja, sade rektorn med ett tonfall, som om det aldrig hade varit sagt förr, kvinnans plats är i hemmet.

— Det har du verkligen rätt i.

— Hårt kroppsligt arbete, fortfor rektorn, drager unga flickors håg och tankar bort från onyttiga griller och skadliga tankar på det andra könet.

— Mja, svarade rektorskan, och så blev det inte mera talat om det ämnet.

Marianne hade tagit på sig och skulle gå ut, och då hennes pappa såg det, nickade han godmodigt och sade till henne:

— Det är rätt, min flicka, att du går ut för att ta motion. Den friska luften vidgar lungornaoch gör sinnet ljust och glatt, så att arbetet går lättare.

Och så gick Marianne ut. Hon tänkte dock föga på att hämta krafter till sina läxor.

Hon visste inte bestämt vart hon skulle gå, men hon antog med säkerhet att Herman var ute och drev i söndagseftermiddagsdiset. Hon kände hans vanor.

Söndagseftermiddag i en svensk småstad ... Gatorna äro övergivna, det soves middag i husen och gummorna sitta inne och mala över påtåren. Men i de större borgarhusen ätes det middag nu klockan fyra och takkronan lyser över gödkalvsteken och brännvinskaraffen. Marianne går Storgatan fram. Men det är alldeles tyst, arbetsdagens enformiga melodi pauserar, och det är verklig sabbatsvila. I kyrkan lyser det ett enda ljus, det är vaktmästaren som ställer för aftonsången. Skolgården ligger öde och skolans långa enformiga fönsterrader stirra som med blinda ögon. En gata till och gudskelov, det började bli mörkt och nu måste lyktorna tändas. Mycket riktigt, där kom lykttändaren och gick sin enformiga sick-sack-vandring mellan lyktstolparna och i hans spår blossade lyktorna upp, men det var klart att en karl som gick så slö och dåsig endast kunde tända sömniga och matta ljus.

Men Marianne förlät honom, det sades att han hade begått ett dråp i sin ungdom, och kanske gick han och tänkte på det nu — måste han alltid tänka på det? Och var det därför, han aldrig

tvättade sig, varken söndag eller måndag så att man aldrig fick se hans ansikte?

Så började det ringa i kyrkan, ja visst det var aftonsång, vad skulle man med aftonsång? Det var alltid tomt och ledsamt och bara gummor i kyrkan, och prästen släpade sig med tydlig motvilja genom programmet.

Det ringde hårt och brutalt och tröstlöst beklämmande. Om hon ändå kunde få tag i Herman.

Hon vände och gick förbi skolgården nedåt ån till, åt det håll där den gamla borgruinen låg. Hon gick utmed den mekaniska verkstaden, som låg sotig och dyster nu om söndagen. Strax bakom den gick en liten smal träbro över ån på en höjd av femti meter och när man böjde sig ut över det smala rankiga broräcket och såg ned i den vitskummande forsen blev man yr i huvudet. Det stod alltid som ett fint duggande av vatten i luften här, och det fördes dit från fallet litet längre upp. En akvedukt av trä ledde vatten där uppifrån till den mekaniska verkstaden och det droppade alltid från dess gistna, mossgröna virke. På den voro skolpojkarna särskilt förbjudna att gå. Det var för övrigt ett ganska hemskt och otrevligt ställe, mörkt, med snår av buskar på strandvallen och så det kokande och brummande djupet därnere. Var det högt vattenstånd bara mumlade det, men ibland fräste det vitt och ilsket som bränningar.

På akvedukten stod Herman och stirrade tankfull nedåt och lät sig dövas av bruset.

— Herman, sade Marianne lågt. Han sågupp och kom långsamt mot henne. Han svingade sig över broräcket och de gingo tysta ned i skuggan av mekaniska verkstaden.

— Herman!

— Ja.

Hon smekte lätt över kinden på honom. Det var lika bra som ord.

Men han nästan snyftade:

— Jag tror inte, att någon kvinna kan älska mig. Jag är ju så ful.

— Nej vet du, sade hon och ruskade honom skrattande i armen. Det är då inte alls farligt med det.

— Jag duger ingenting till, och du ska inte bry dig om en sådan som mig.

— Kära, kära du!

— Det är detsamma hur det går med mig, och det kan ändå ingen hindra.

Men för dylikt vet kvinnan bot, och Herman åtrådde ingenting högre än att bli tröstad. Hon bara lutade sig mot honom ett ögonblick. Genast kände han modet vakna.

— Du får aldrig tycka om någon annan än mig, sade han.

— Är du tokig? Jag tycker det är stiligt, att ingen enda människa vet om det här. Inte en enda. Tycker inte du, det är stiligt?

— Jo.

— Fast om jag skulle tala om det för Edelwei5s! Hon talade om för mig att hon är nästan förlovad med Lunderberg.

— Ah!

— Nej, men det skulle jag ju inte få tala om! Lova att du inte talar om det för någon! Lova det! Jo, och då lovade jag att tala om för henne först, när jag blev förlovad. Tycker du jag ska tala om det för henne?

— Nej! Ingen får veta något, förrän jag har givit ut min första diktsamling.

— O, så stiligt.

Hon lutade sig mot honom och så stodo de tysta en stund. Endast forsens brus fyllde minuterna. Så skildes de, sedan de först lovat varandra trohet för evigt, föga anande att livet i själva verket är alltför kort för att rymma några evigheter. När Herman kom hem, tyckte han sig redan i trappan märka att det hade hänt något, och mycket riktigt! Inifrån sitt och Gunnars rum hörde han majorens röst. Han lade örat till nyckelhålet för att lyssna.

— Vad är det här för förbannad smörja? hörde han majoren säga. Det är så man kan spricka! Vet du om han har mera sånt här?

— Nej, svarade Gunnar, det har han inte. Nu slog det Herman, att han i tanklöshet hade låtit konceptet till sina dikter ligga framme. Kors i herrans namn! Vad var det för en avgrundsmakt, som kom honom att glömma sig så totalt?

Majoren stökade tydligen omkring i lådorna för att finna mera kontraband och så hördes hans röst:

— Se mig i ögonen och ljug inte! Vet du inte var han har sina papper?

— Nej, nej, snälla pappa, det vet jag inte, aj, aj...!

Gunnar brukade numera skrika litet när han fick aga, då han märkt att de vuxna tycktes vilja ha det så.

Herman kände igen jämmern och han förstod, att majoren drog Gunnar i tinninghåret för att framtvinga sanningen. Gunnar var i alla fall en duktig pojke, för han hade ju reda på gömstället ovanpå kakelugnen.

Herman öppnade dörren och gick in.

Mitt på golvet stod majoren med hans fattiga dikt hopskrynklad. Han sade bara: kom! och gick själv före till sitt rum. Där stängde han dörren, och det morrade ilsket ur valrossmustascherna.

— Svara mig, vad skall det här betyda? Vad i herrans namn skall detta här betyda?

Herman såg på honom. Vad skulle han svara på en sådan fråga?

— Vad fan skall det här betyda? sade majoren än en gång och slog honom på kinden med papperet.

— Jaså, tänkte Herman, han slår mig! Skönt då blir det inte mera och jag slipper avge några vidare förklaringar.

— Det är ingenting, sade han, det är bara ett papper, som jag har skrivit på.

— Det är ju alldeles förskräckligt, sade majoren. Jag vet inte vad jag skall säga, det kommer som ett åskslag över mig att du går och skriver sådana här saker! Jag vill nu inte tala om, attdet är fullkomligt vansinnigt och uselt till formen. Men det där om hennes kropp. Har man nånsin hört maken! Det är ju vidrigt! Din karaktär (där var ordet!) måste vara rent av genomrutten! Det är alltså sånt här snusk du går och smyger med och man får aldrig veta vad det är du sysslar med! Du är inbunden och dolsk, och aldrig har man annat än sorg av dig!

Han lutade huvudet i handen och såg ut som om han var bruten för alltid av detta ohyggliga, som hade inträffat.

— Jag vet inte, hur jag skall kunna hämta mig!

Majoren suckade så att det gick Herman genom märg och ben. Han fick en syndig lust att spela en liten komedi och brista ut i gråt. Men så kunde han inte, han bara stod och tittade ut och undrade vad som skulle hända härnäst.

— Och att du skriver så här om dottern till en som vi är bekant med. Ja, nutidens ungdom!

Det blev inte mera sagt, och Herman stegade ut. Vad det hela var fånigt och meningslöst, inte sorgligt eller tragiskt utan bara fånigtl Aldrig kunde han tro, att tillvaron kunde bjuda på sådana idiotiska situationer och han anade instinktivt den sanningen, att man nog kan få något ut av lycka eller olycka, men man torteras till döds av musiken på mellanregistret.

När han kom ner till supén, såg han att det var mjölgröt. Det brukade de annars inte ha på söndagarna, men det var en egenhet att när någon av barnen hade begått något fuffens eller det annars svävade dåligt humör i luften, så blev

det alltid mjölgröt till kvällen. Majorskan tyckte om att utlösa sina stämningar på matsedeln. I kväll fanns det heller ingen ost, så att fadern måtte vara mycket ond. Och det var i själva verket sä att majoren mycket långsamt blev sig lik igen, när han inte fick slå.

Sorti en sann botgörare åt Herman två tallrikar mjölgröt.

Följande dag vandrade majoren till rektor Mandell och visade honom papperet med Hermans poesi. Med denna åtgärd ville han förebygga, att de båda barnen någonsin mera finge träffas annat än rent tillfälligtvis, då det icke kunde undvikas.

Sällan hade rektor Mandell blivit så slagen som han blev, när han läste detta lilla papper. Det upprörde honom i alla avseenden. För det första som fader, för det andra som rektor och för det tredje och kanske allra mest som modersmålslärare. Denna dikt var honom både ur formell och reell synpunkt outsägligt vidrig, kanske mest ur formell synpunkt. Ty det var ju tydligt att allt vad han hade sagt, hela andan i hans undervisning hade glidit förbi denna förstockade yngling fullkomligt spårlöst. Aldrig kunde en hederlig person drista sig att skriva så om hans dotter och till på köpet på fria vers! Det ökade nästan det oanständiga i saken.

På eftermiddagen konstituerades en högtidlig ståndrätt och Marianne kallades att svara inför den. Rektor Mandell talade länge och med en viss svårighet, som det grannlaga ämnet medförde, och hans breda skjortbröst knäppte helatiden vid varje ny sanning han uttalade. Och de voro legio. Marianne grät som ett höstregn och bekände att hon brukade promenera med Herman, men något annat kunde de inte få ur henne.

— Ja, sade rektorn, jag tror ju icke heller, att min dotter kan ha inlåtit sig på något förtroligare förhållande med denne skolgosse, så att hon skrivit brev till honom eller haft några sammankomster.

Också förvissade sig rektor Mandell mycket noga om att hon icke hade kysst honom.

— Det har du väl ändå inte? vädjade han till Marianne.

— Neej, svarade Marianne generad.

— Ja, fortfor rektorn, det är mig mycket angeläget att förvissa mig om denna sak, och du skall icke blygas att tala fritt och öppet därom med din far. Jag menar icke blott, att du icke har med dina läppar berört eller tangerat denne — hm — ynglings läppar på sådant sätt att en riktig kyss uppstått, utan jag vill också förvissa mig om att du icke ens berört hans kind eller någon annan del av hans ansikte?

— Neej...

— Gott min flicka, det gläder mig, och jag antar att du lika litet har tillåtit honom att på liknande sätt beröra ditt ansikte?

— — —

— Vare sig genom att direkt inbjuda honom därtill eller genom att icke strängt och på tillbörligt sätt avvisa honom, om han framställt en dylik förfrågan till dig.

— Neej, sade Marianne.

När denna fråga var utredd, blev rektorn något lugnare.

— Min kära Marianne, sade han, du är nu nog gammal för att bli upplyst om sådana förhållanden, som stå i samband med det erotiska eller kärlekslivet hos människan. Kvinnans bestämmelse är att älska och en gång skall väl även du fästa dig vid någon god och hederlig man i goda omständigheter och bli maka, ja kanske även mor.

Här torkade rektorn sig i pannan; han talade stötvis och icke utan en viss förlägenhet. Ty han önskade vara högtidlig men även diskret.

— Då Gud skapade människan, utrustade han hennes kropp med många egenskaper, medelst vilka hon förmår att skaffa sig sitt uppehälle, men han sörjde även för släktets uppehållelse och fortplantning, vilken sker genom särskilda, därtill avpassade — egenskaper. Men tyvärr vaknar ofta hos ungdomen, om man inte i tid varnar den, osunda begär som man bör söka övervinna genom bön och kamp mot frestelserna.

Under detta tal snyftade Marianne allt saktare, och slutligen hade hon fullständigt hämtat sig. Till sist meddelade rektorn Marianne den överraskande underrättelsen, att de hade beslutat att för att hon skulle komma bort från den skadliga omgivningen skicka henne till en hushållsskola i Stockholm. Vid denna upplysning blev Marianne så glad, att hon grät och gick upp på sitt rum för att samla sina tankar.Hon tog fram sin dagbok igen. Hon ville skriva några rader som ett slags slutuppgörelse, innan hon började sitt nya liv.

Den 16 oktober. Allting är upptäckt. Jag skall fara till Stockholm. Man vill skilja mig från Herman, men jag skall bevara hans bild i mitt hjärta. Livet har skilt oss åt, min Herman, men kärleken skall icke skilja oss åt. Jag vill vara din Solveig, och du skall leva i mina tankar. Ja, jag vill vara din Solveig och din Ofelia, nej inte Ofelia utan Egeria, nymfen, som var konung Numas rådgiverska. Nu slutar jag denna dagbok och skickar den till dig. Du kan förvara den, om du vill... Jag bor hos min moster, vilket ju inte är så roligt, men det är ju ändå i Stockholm. Vi kan skriva under p. r., och Edelweiss skall nog hjälpa oss.

Din Marianne.

Marianne tog på sig och gick ut för att hälsa på sin goda vän Edelweiss och ta adjö innan hon reste. De båda flickorna hade ett långt och intressant samtal. Marianne berättade om sig och sin förlovning och Edelweiss hörde på och sköt då och då in ett sakkunnigt ord. Hon var djupt upprörd över rektorns och rektorskans sätt att lägga sig i Mariannes fria beslutanderätt i fråga om sin kärlek. Kvinnan måste ha rätt att älska och att älska vem hon ville. Endast så kunde hon utveckla sig rätt och hävda sin naturs krav. I fråga om kärlek måste kvinnan vara sann mot sig själv. Hon uppmanade Marianne att alltid vara trogen sig själv och sin kärlek och icke låta sig förledas av andras tvång att svika sin böjelse. Sinkärlek måste man som sagt vara trogen. Men hon bara hemställde till Marianne om inte det föremål hon hade för sin kärlek vore litet olyckligt valt, och om det inte vore skäl att utse någon annan till objekt för sina trogna känslor. Ett förslag som Marianne dock avvisade. Herman hade för henne fått den förbjudna fruktens hela tjusning.

TIONDE KAPITLET.

Frågan om den nya kyrkogården började så småningom att segla upp på dagordningen, och man talade om den på baler och supéer och andra tillställningar, och undrade för syns skull om den skulle komma att ligga på norr eller i närheten av den gamla. Borgestads-Posten gjorde allt för att så småningom suggerera sina läsare och Borgestadsborna i allmänhet till den uppfattningen, att det redan var avgjort att den skulle ligga utanför norra tullen, så att den frågan över huvud icke var något vidare att diskutera om. Redaktör Justesen intervjuade en hel del pampar i staden, och det visade sig att de flesta uttalade sig tämligen deciderat för norra tullen. De voro i allmänhet så litet vana vid att bli intervjuade, att redaktören ganska lätt lyckades få dem att göra bindande uttalanden. Den ende som i tidningen ställde sig avvaktande var major Holt, som under tiden genom bulvan hade lagt sig till med en avsevärd sträcka av tomterna därute.

Och medan saken så försiktigt fördes framåt med notiser och små artiklar, fingo de flesta den uppfattningen att det var en alldeles solklar sak, att kyrkogården skulle ligga därutanför.Men det var dock icke värt att så där utan vidare ropa hej, ty ännu var man inte över bäcken. Det fanns alltid, det visste den förfarne redaktör Justesen mycket väl, en hel del gott folk som alltid måste ha motsatt uppfattning mot alla andra och som trodde sig försvara rättvisans sak bara därigenom att de opponerade. Och naturligtvis fanns det en del som inte unnade majoren och kammarherrn deras fattiga tusenlappar och som kunde tänkas vilja sätta sig på tvären. Diversehandlanden C. A. Lindblom tillhörde de missnöjda, och han hade naturligtvis alla stadens diversehandlare med sig i allt vad han företog och var redan därigenom en betydande person, ty han hade invalts i stadsfullmäktige för att bevaka sitt skrås intressen. Man såg sig därför ingen annan råd än att invälja honom i kommittén, då man hoppades att det förädlande umgänget med stadens förnämsta pampar skulle inverka på honom och slutligen omvända honom till rätta och sunda åsikter. Det fanns slutligen märkvärdigt nog en liten tidning, som kom ut två gånger i veckan och påstods vara frisinnad emedan den förr i världen satte ordensutnämningar under rubriken Likt och Olikt, och det var längesedan, på 1870-talet. Den brukade aldrig uttala någon mening och man behövde väl knappast befara att den skulle på något sätt lägga sig i kyrkogårdsaffären.

Det närmade sig nu den tidpunkt, då frågan för första gången skulle komma upp i stadsfullmäktige, och Borgestads-Posten innehöll då enstor artikel i ämnet. Där belystes frågan dels från ideell synpunkt då det framhävdes, hur ljuvt det vore att tänka sig att en gång få slumra därute under Guds klara himmel där fågelsången tonade till skaparens lov (det var kammarherrns påhitt), dels från praktisk synpunkt i det att den jordart som fanns därute i så hög grad befordrade likens förruttnelse, och att multna var ju ändå deras bestämmelse (det var majorens insats i artikeln) och vidare talades det från kommunal synpunkt om det nödvändiga i att saken snart toges om hand av de behjärtade och insiktsfulla män som ledde stadens öden så att frågan skulle kunna hinna lösas, innan tomterna därute hade stigit för mycket (det var redaktör Justesens verkningsfulla avslutning med sitt lilla hot mot de skattdragande om ökad uttaxering).

I anslutning därtill hade Lagergren-Björkquist skrivit en dikt, som hette: När bladen falla... där han talade om döden i allmänhet och liknade den vid hösten som skakar löven från träden, och vidare om döden i Borgestad isynnerhet, vilken skulle drabba alla såväl hög som låg (!) och det kanske rätt snart, så att det vore bäst att tänka på att ha någonstans att hamna efter detta jordelivet; och i en mycket diskret vändning på slutet antyddes att just där utanför norra tullen och ingen annorstädes var platsen.

Denna dikt hade emellertid sin särskilda historia. Det hade sedan många år varit kotym, att Oliver Ölén och ingen annan försedde tidningen med dess behov av dikter vid jul ochnyår och påsk och 6 november och dessemellan vid alla bättre begravningar. Och detta var man van vid, och ingen hade varit betänkt på att ändra det. Men nu hade redaktör Justesen blivit tidningens ledare och han hade inte alls någon respekt för traditionen i detta fall.

I själva verket hyste redaktör Justesen en utpräglad motvilja för sin redaktionssekreterare. Han fann honom löjlig

med sina ideal och sitt deklamerande om hur han skulle dräpa en inbillad humbug, orättvisa etc. Och han fann snart hur ofarlig en man måste vara som hela sitt liv hatat orättvisan men ännu aldrig hade påträffat den, som utmanade humbugen men aldrig lyckats komma inom skrankorna med den. Icke desto mindre ville han göra sig av med herr Ölén, han passade inte i stycke med tidningens nya regim, under det att Lagergren-Björkquist var den mest läraktige adept man kunde tänka sig. Och redaktör Justesen visste, hur man skulle gå till verket. Han siktade och träffade, försåtligt och väl, när han i all hemlighet uppdrog åt Lagergren-Björkquist att författa en dikt.

— Det kan jag inte, sade denne först.

— Vad menar herr Lagergren? Skriva en dikt, det kan vem som helst! En tidningsman skall kunna allting. Skulle herr Lagergren vara sämre än herr Ölén?

Då förstod Lagergren-Björkquist, att han skulle vara en sorts projektil och han frågade därför:

— Men herr Ölén? Kanske han...?

— Den saken sörjer jag för, svarade redaktörJustesen, och så gick Lagergren-Björkquist gladeligen in och författade sin dikt. Den bröts in utan att Ölén hade den minsta aning, och han kreverade nästan när han på morgonen öppnade sin tidning och läste den. Det var som en avgrund hade öppnat sig för hans fötter, och han såg sig själv med hisnande fart åka ned i dess djup.

För detta hårda kragtag vaknade Oliver Ölén till ett litet slag och såg sig själv i all sin litenhet och obetydlighet, avklädd sina söndagskläder som han skylt sig med så länge. Detta att han inte längre var den självskrivne festdiktaren, att han kunde ersättas av en elev, en obildad hund! Vad var det då med honom? Kunde han inte lika gärna kastas på sophögen med detsamma!

På åtminstone en människa i Borgestad gjorde Lagergren-Björkquists dikt ett djupt intryck. Isad till fasa stod Oliver Ölén en lång stund halvklädd och famlade mekaniskt med hängselstropparna, innan han hämtat sig så mycket att han förmådde knäppa sina byxor. En knapp blev för resten aldrig knäppt den dagen.

Men att länge se sig själv i vitögat det förmår bara ett ringa fåtal dödliga, och Oliver Ölén kunde bättre än någon annan konsten att föra sig själv bakom ljuset. Till att börja med telefonerade han till tidningen att han var sjuk, och redaktör Justesen inkasserade med ett litet fint leende detta erkännande om att skottet hade träffat prick. Därefter gick Oliver Ölén ut för att äta frukost. Full av sorg tog han helan och halvantill det stekta fläsket med löksåsen, men vid kvinten hade han redan piggnat till. Och senare vid kaffet och konjaken krossade han in effigie humbugen, dödade orättvisan och hotade all svindel till livet. På marmorbordet i hotell Lindquists pianorum skrev han den dikt varmed han själv skulle ha bidragit, om de hade haft vett att anmoda honom. Och den var fan så mycket finare än Lagergrens. Men nu fick de betacka sig. När en gång tidningen råkade i nöd för en dikt på 6 november eller dylikt, så skulle han med ett stilla leende hänvisa redaktören till Lagergren-Björkquists penna. Och förkrossad av denna fina ironi skulle redaktören bita sig i näsan, hahaha! Litet senare blev Oliver verkligt upprymd, och den teorien bet sig så småningom fast att det var ta mig fan inte så förbannat farligt, och det hela kanske bara berodde på att redaktör Justesen inte ville neka den stackars Lagergren att någon gång få komma fram, han också. Naturligtvis. Och på kvällen skrev Oliver Ölén en dikt, men ingen begravningsdikt utan en jublande vårdikt, en hymn till livet! Och när han följande dag kom upp på byrån, lämnade han den till redaktör Justesen. Redaktören log ett osynligt leende under sin näsa ty han kände sitt folk men han tog dikten. Och Oliver Öléns sinnesjämvikt var tills vidare återställd.

En av de sista dagarna i oktober hölls det stadsfullmäktigesammanträde, där saken skulle avgöras, och kammarherrn hade sin kandidatlista klar. De utsedda voro rektor Mandell, mösshandlaren Hilarius Olsson, handlanden C. A.Lindblom, landshövdingen som man inte kunde undvika och slutligen adjunkt Anatolius Söderlund. Det sista namnet var måhända i någon mån överraskande, men Sirius var i själva verket ett gott namn som icke kunde misstänkas för att vara partisk i någon fråga. Och så hade han en icke obetydlig växelpost i Mellersta Sverige, den bank där majoren var verkställande direktör.

Klockan sex samlade sig stadsfullmäktige, och först anlände majoren och slog sig ned i ordförandestolen. Där satt han och nickade at sina vänner och bekanta, när de kommo intågande. Stadsfullmäktige i Borgestad var nämligen just ingenting annat än societeten, samlad i en annan egenskap än den vanliga, och stadsfullmäktige skulle omedelbart ha kunnat konstituerat sig till Klubben eller Trattbröderna eller Barnavännerna eller Odd Fellow, med den skillnaden förstås att då hade landshövdingen suttit i ordförandestolen. Vem som ville och för resten var en hygglig karl kunde komma in i stadsfullmäktige, och de flesta hade ingenting emot att komma hemifrån en gång var fjortonde dag, ty det var sed att man alltid gick ned på hotell Lindquist efter sammanträdena. Lika fridfullt arrangerade man med riksdagsmannavalen. Borgmästaren och landskamrern turade om att låta välja sig, allt efter som de kände sig hågade att tillbringa en vinter i Stockholm.

Mösshandlare Hilarius Olsson, som vid sin ankomst hälsades mycket hjärtligt och aktningsfullt av majoren, hörde förstås inte till societeten.Han var nämligen frireligiös och lade an på att även i detalj följa Mästarens bud, ja nästan efter bokstaven under det att societeten hade en mera vidsynt blick på religionens krav. Hilarius Olsson var en mycket lång och hiskligt mager herre, med två väldiga spetsiga mustascher och nästan fullkomligt tandlösa käkar. I stället utmärkte han sig för en ståtlig och lockig tupé som gav honom ett något clownartat utseende. En föga högtidlig, men desto mera innerlig religiös prägel låg över hela hans person.

Som en kontrast till Hilarius Olsson kom strax efteråt lektor Lyckstadius, skinande och upprymd från en bättre middag på hotell Lindquist. Den gode lektorn var icke något djupare intresserad av stadens angelägenheter, och lian inbillade sig icke heller att han kunde genom sin närvaro hindra eller bidraga till stadens välfärd, han var egentligen med som den erkände och oumbärlige festarrangören. Han slog sig ned bredvid diversehandlanden Lindblom, som en gång hade gjort konkurs i Uppsala och sedan dess var anhängare av den Boströmska filosofien (han hade läst en parodi på den i en första-majtidning).

— Högt ärade herr medborgare och tunnsådde anhängare av den Boströmska filosofien, sade den tydligen något upprymde lektor Lyckstadius, jag förnimmer att vi, representanter för detta samhälle, vilket enligt den skarpsinniga men något vansinniga åsikten hos salig Boström är icke ett tillfälligt konglomerat av mer eller mindre passabla exemplar av släktet homo sapiens utan barockt nogen moralisk personlighet, äro kallade att överlägga om den ort där vi post mortem d. v. s. efter döden skola vila våra trötta och i livstiden giktbrutna ben.

— Ursäkta mig lektorn, sade Lindblom, men var det riktig logik i det där? Jag är ju inte lärd, men jag tyckte inte att lektorn fick alla konsekvenserna med.

Nu knackade majoren med klubban och i samma ögonblick uppenbarade sig redaktör Justesen på referentläktaren och slog snabeln om räcket. Protokollet upplästes och under tiden visade sig landshövdingens högresta gestalt. Han hade för princip att aldrig komma förrän ett sammanträde var öppnat, så att alla skulle observera hans ankomst och resa sig upp och hälsa. Han bugade sig förbindligt och lagom artigt åt alla håll, det var ingen i stan som så som landshövdingen kunde få med en hel församling i en enda bugning och ändå fördela artigheten, så att var och en fick efter sitt stånd, borgmästaren vad borgmästaren tillhörer och Lindblom vad Lindblom tillhörer.

Majoren redogjorde nu för den motion, som väckts av adjunkt Söderlund och rektor Mandell och bad herrarna yttra sig om den föreliggande frågan.

Mösshandlaren Hilarius Olsson begärde ordet.

— Herr Hilarius Olsson!

— Mina herrar, jag skall bara be att få säga några få ord, om att det tillåtes av mina ärade medbröder i denna församling — att — e — detförhåller sig ju så nu, att vår gamla kyrkogård har blitt litet för trång, det veta vi ju alla, på grund av att den stora mängd lik, som där hava skolat bliva begravna för att i herrans namn vänta på den yttersta dagen när att den ska komma, men om den dagen och den stunden vet ingen, icke ens änglarna i himmelen. Men att det kan ju dröja länge som vi alla förstå och veta och därför så får vi nu vara betänkta på att skaffa oss en ny begravningsplats, emedan att den gamla snart tar slut, så att vi inte får plats för liken, och det

vore ju obehagligt, om man bleve tvungen att ligga och ruttna ovanpå. Och uti det hänseendet skall jag be att få påpeka, att det finns goda tomter utanför norra tullen, där att det inte växer så mycket som potäter en gång nu, och som att skulle vara mycket passande att där få vila i den vigda jorden. Men—e—det finns ju också andra ställen som att skulle kunna komma i fråga och jag tycker det skulle vara bra att få överlägga om saken, såsom att det ju alltid är bäst när en synpunkt blir diskuterad från alla synpunkter. Jag föreslår därför att vi tillsätta en kommitté. Tack för ordet!

— Instämmer, sade bokhandlar Westerbom, ty det sade han alltid.

— Herr Mandell har ordet.

Rektor Mandell steg upp, knäppte med skjortbröstet, lättade på pincenéen och talade:

— Mina herrar, med hänsyn till den siste ärade talarens anförande kan jag inskränka mig till att i all korthet yrka tillsättande av enkommitté på fem, säger fem personer. Jag tror visserligen att det enda tänkbara är kyrkogårdens förläggande utanför norra tullen, men det kunna vi ju överlåta åt de blivande sakkunniga att utreda för att sedermera till stadsfullmäktige inkomma med yttrande i frågan. Dixi.

— Herr Lindblom!

— Ja, det var nu det, sade Lindblom, att jag skulle vilja säga, att den här saken har två sidor, först den ena och sedan den andra och att man bör se den från bägge två, för jag anser för min del, att en så viktig sak den bör utredas logiskt, så att man får alla konsekvenserna med, för har man inte det, vad är det då värt, mina herrar? Men ser man saken logiskt, så är det precis som Olsson sa nyss, att den här kyrkogården kan ligga både på det ena stället och det andra, ja jag menar inte på en gång, om vi inte ska ha två stycken, så att en kan få köpa biljett till finare eller sämre platser som på en biograf, men det är väl aldrig meningen. Men det var bara det jag ville ha sagt att man inte bara skall se på hur som de rike vill ha det, utan att man ska se på de fattigas rätt. Ty, mina herrar och ordföranden med, vi lever i ett demokratiskt tidevarv, där alla är lika åtminstone efter döden. Det ska ju vara likhet inför lagen och då kan det välan lika väl vara det inför döden. Och att lägga kyrkogården på norr, ja det kan ju nog vara mycket bra men mina herrar det är alldeles för långt bort, och därför så fordrar ju den enklaste logik att den ligger närmare. Detgår nog an för de rika, de kan åka i droska, men tror herrarna det är roligt för en fattig stackare att begrava en kanske kär anhörig och gå tilf fots i smörjan i hällregn, neej herrarna, det är inte roligt för honom det. Jag säger inte det av egennytta, för jag kan nog åka i droska om jag vill fast jag inte är rik, men man ska se saken från de fattigas synpunkt. Inte för att jag vill sätta mig emot att det blir en kommetté, för nu för tiden ska det ju vara kommettéer till allting. Men det ska vara någon representant för småfolket med.

— Instämmer, sade bokhandlar Westerbom.

Landshövdingen lyfte långsamt högra ögonlocket och kastade ett medlidsamt öga på herrar Lindblom och Westerbom.

— Får jag anse diskussionen avslutad? frågade majoren.

— Herr ordförande!

Det var landshövdingen, som icke trodde att någonting kunde avgöras utan att han hade sagt sitt ord. Han reste sig nu i all sin längd och bad att få säga att han för sin del inte hade något emot förslaget om tillsättandet av en kommitté, isynnerhet då detta förslag hade vunnit anslutning från så många håll.

Det beslöts nu att en kommitté skulle tillsättas på fem personer och rektor Mandell föreslog Hilarius Olsson och adjunkt Söderlund till medlemmar. Hilarius kvitterade genast med att föreslå rektor Mandell och landshövdingen.

— Ja, mina herrar, sade landshövdingen, jag får verkligen bekänna att jag är en smulaöverraskad över det av den siste ärade talaren framställda förslaget, i så måtto att han nämnde även mitt namn. Jag ber att få säga att jag är mycket smickrad över det förtroende den ärade förslagsställaren hyser till mig och jag beklagar endast att min tid

är så knapp. Jag ser i detta förslag ett tecken till att — som jag hoppas är fallet — I mina herrar, icke betvivlen det oegennyttiga intresse jag hyser för denna stad liksom för hela länet och min uppriktiga önskan att på allt sätt vara denna stad till gagn efter måttet av mina tyvärr så svaga krafter. Jag måste dock erkänna att jag ställer mig tveksam om jag gör rätt i att åtaga mig detta ansvarsfulla värv, som ni mina herrar eventuellt komma att hedra mig med. Det har visserligen, tror jag att jag kan säga, alltid varit min högsta önskan att få deltaga i arbetet för Borgestads utveckling i sund riktning, i sund riktning, jag ber att få upprepa det mina herrar, och det skall hädanefter som hittills bli min högsta strävan. I känslan av tacksamhet för herrarnas förtroende, om nu herrarna eventuellt vilja hedra mig med en plats i denna kommitté, förmodar jag att jag gör rättast om jag icke nekar att ställa mig till förfogande, i det jag anhåller om överseende för de brister som kunna komma att vidlåda mig i min egenskap av kommittéledamot.

— Herr Westerbom har ordet!

Det blev ett litet sus i salen. Bokhandlar Westerbom hade suttit i stadsfullmäktige i femton år och var mossig av ålder och värdighet ochrödbrusig av sprit, och detta var dock hans jungfrutal.

Westerbom tuggade en stund på detta jungfrutal, och det såg ut som om det hela skulle gå i stöpet. Men han klarade det:

— Lindblom ska va med, sade han. För han har aldrig varit i någon kommitté förr!

Denna korta och oemotsägliga motivering gjorde effekt och C. A. Lindblom valdes med alla avgivna röster under det att de andra herrarna fingo dela med sig av sin majoritet på en del stänkröster.

Så var sammanträdet slut, men Lindblom tog bokhandlar Westerbom under armen och sade:

— Westerbom, det skall du djävlar anamma inte ha gjort för inte! Kom så går vi ner på Lindquist!

De togo ett enskilt rum och när de hade druckit litet punsch, kände diversehandlaren Lindblom ett behov att ge sina känslor ett annat och högtidligare uttryck än som kunde ske under skålandet och det privata samtalet.

Han knackade i glaset och reste sig. Även Westerbom reste sig, men hans rödbrusiga ansikte behöll samma min av återhållen munterhet som det alltid hade under alla livets förhållanden och man kunde icke se om han var nykter eller död-full. Där stodo nu de två gubbarna ensamma i rummet mitt emot varandra och Lindblom talade:

— Herr bokhandlare Westerbom! Jag är ingen talare! Men jag ska inte heller bli lång!— Hähä, flinade Westerbom, som om han tog det hela på skämt. Men det var inte meningen.

— Håll käften på dig din hurrande fan! sade Lindblom. Men — e — vid detta tillfälle då vi — så att säga — äro samlade i ett festligt tillfälle fast i all enkelhet, jag vill bara säga det att du Westerbom, det här ska du fan i mig inte ha gjort för inte. Det är inte alla som vet vad gamla C. A. Lindblom går för i grund och botten för jag säger inte mycket men det jag säger, det är fan ta mig ett ord! En karl är jag, och karlar det är det ont om men käringar, fy fan! Du och jag vi har känt varandra i många år, gamle Westerbom, hedersknyffel! Vi har druckit många Cederlund ihop du och jag, gamle Westerbom och du känner C. A. Lindblom, gamle skämtare där! Jag vill begagna tillfället att påpeka att den där Olsson är en förbannad potta, och inte begriper jag vad den ska i en kommetté att göra. Men! Du Westerbom ska ha tack för du är en karl, en hederlig karl och det har du alltid visat och jag dricker för dig och vår gamla vänskap, jag ber att få utbringa en skål för min vän, herr bokhandlare Westerbom!

Varpå de bägge herrarna satte sig efter att helt ceremoniöst ha druckit med varandra.

Strax därefter reste sig Westerbom. Det visade sig nu, att han var full.

— Herr ordförande, sade han, nej jag menar herr major, jag skall be att få instämma med den siste ärade talaren eller vad det heter, jag skall be att få instämma med den siste ärade lektorneller vad det nu var för en djävel. Hurra! Hurra! Hurra!

Så satte sig Westerbom, ty festens officiella del var över. Men diversehandlare Lindblom var ganska missnöjd

med det tal han hade fått på sin lott.

*

Ett par dar därefter sammanträdde den av stadsfullmäktige utsedda kommittén för kyrkogårdsfrågan på landshövdingeresidenset. Landshövding Hedenblad tog med utsökt förekommande artighet emot sina gäster. Han tryckte den djupt bugande rektor Mandells hand och frågade:

— Nå, herr rektor, hur går det i skolan? Är pojkarna flitiga?

Det var landshövdingens specialitet att framställa dylika allmänt hållna frågor, på vilka aldrig kunde lämnas något bestämt svar. Han hade lärt sig det av kungen under mångåriga resor som kammarherre.

Rektorn endast bugade sig lätt som tack för det intresse landshövdingen ödslade på honom och hans skola.

— Det är en härlig tid skoltiden, konverserade landshövdingen; jag minns den ljuva tiden, jag minns den som i går, säger Snoilsky. Jaja, man var ung på den tiden.

— Ja, sade rektorn och lättade på pinceneén, men han knäppte inte med skjortbröstet.

— Jag är rädd att jag nog inte alltid var så exemplarisk själv, sade landshövdingen leende, somnär en stor man bekänner en älskvärd svaghet, som i själva verket endast understryker hans storhet.

Rektor Mandell uttryckte pliktskyldigast sitt tvivel. För honom stod det för övrigt klart att en elev som var varnartig i skolan absolut inte kunde bli landshövding.

Emellertid välkomnade landshövdingen nu mösshandlare Olsson, som kom i sin svarta bonjour som han hade när han om söndagarna predikade i missionshuset.

— Välkommen, grosshandlarn, hur står det till och hur går affärerna?

— Tackar ödmjukast! Tackar ödmjukast! Jag har all orsak att vara tacksam mot Honom om...!

Detta sade Hilarius för att visa att han inte blygdes att bekänna sin tro inför världens barn, och landshövdingen svarade allvarligt och förbindligt:

— Ja, religionen är det enda sanna rättesnöret i livet.

Något annat kunde ju en verkligt artig värd inte gärna säga till en gäst av utpräglat religiös läggning.

När alla voro församlade, tog landshövdingen fram sin lilla elfenbensklubba, knackade diskret i spelbordet och bad herrarna vara goda att taga plats:

— I egenskap av tillfällig värd på stället, vilket jag anser det som en lycka att få vara, ber jag att få förklara sammanträdet öppnat, och torde herrarna benäget utse ordförande i kommittén.

— Landshövding Hedenblad, föreslog Hilarius.— Mina herrar, sade den föreslagne med ett utsökt småleende, jag hoppas att ingen betvivlar att jag gärna ställer mina svaga krafter till disposition i arbetet för denna stads utveckling, för vilken jag — det tror jag mig kunna säga utan att göra mig skyldig till någon överdrift — varmt nitälskar. Jag ställer mig dock, mina herrar medkommittérade, tveksam om jag verkligen kan anses vara den mest lämplige att intaga den ansvarsfulla posten som ordförande i denna kommitté, då jag ju icke vet om icke detta värv överstiger mina krafter som jag ju — och jag hoppas, att ingen av er, mina herrar, skall kunna bestrida det — vill offra till det yttersta. Skulle det sålunda trotsalit visa sig att ingen av er, mina herrar, ehuru jag vädjar till er att överflytta bördan på värdigare axlar, skulle det, säger jag, visa sig att ingen av er är villig att åtaga sig detta värv, så vill jag ju icke absolut motsätta mig att åtaga mig uppdraget, för den händelse att valet skulle falla på mig. Får jag bedja herrarna att nämna vidare kandidater.

Paus.

— Undertecknad är ensam föreslagen, är undertecknad alltså vald till ordförande? — Ja. — Undertecknad är med acklamation vald till ordförande. Tillåta herrarna måhända att sammanträdet ajourneras på en stund och att jag

därunder ber att få se herrarna på en liten enkel frukost?

Vid denna infann sig grevinnan Hedenblad och även unga herr Ivar, i oklanderlig förmiddagsdress och väl manicurerad. Den unge mannen som djupt föraktade alla borgare hade utbett sig att fåplats bredvid rektor Mandell, och nu utvecklade han en oförskämd drift med den under vars färla han eljest dagligen stod. Han ledde själv konversationen och fullkomligt kringsnärjde rektorn med ett spindelnät av den efterhängsnaste artighet. Han gjorde sig med ängslan underrättad om rektorn gillade bordeauxens temperatur, skickade ut hans tallrik för att få en varmare, diskuterade frågan om huru ostron helst böra bräckas upp, med ostran i de djupa skalen eller tvärtom och utvecklade för sin del den meningen, att man på det förra sättet fick med mera av den salta smaken, just detta specifika havsfriska, som herr rektorn ju visste var ostrans adelsmärke. Kort sagt under formen av den yttersta artighet talade han om ämnen, som lågo rektorn mest fjärran av allt. Till slut kom han in på hästar, och hade déjeuneren varat litet längre, skulle han troligen ha frågat om rektorn föredrog brunetter eller blondiner.

När frukosten var överstökad återtogos de allvarliga förhandlingarna. Hilarius som var vidtalad höll ett litet anförande, vari han pläderade för områdena utanför norra tullen, en komedi som egentligen bara var avsedd för rektor Mandell och handlanden Lindblom. Adjunkt Söderlund behövde man inte räkna med, och landshövdingen som var en fast karaktär skulle naturligtvis som vanligt inte vända kappan åt något håll förrän han alldeles säkert visste, vartåt vinden skulle komma att blåsa. Men Lindblom skulle man sticka i näsan med att en representant för småfolket talade för platsen utanför norra tullen. Därigenom skulle alla försök attgöra affären till en stridsfråga mellan sociala läger stoppas. Men vad beträffar rektor Mandell var spegelfäkteriet egentligen alldeles onödigt. Även om han hade haft reda på kammarherrns och majorens lilla manöver, skulle han av naturlig läggning och böjelse anslutit sig till dem, då de representerade den mening som allt hyggligt folk i staden hyste. Och rektorn skulle därvidlag ansett sig ha handlat fullkomligt i enlighet med den strängaste rättvisas fordringar, och ingenting skulle smärtat honom mera än misstanken att han icke handlat med den yttersta samvetsgrannhet. Även rektorn yttrade sin anslutning till förslaget om kyrkogårdens förläggande utom norra tullen.

Men då blandade sig diversehandlare Lindblom i leken:

— Nej, mina herrar, det här går verkligen för långt. Tror ni inte jag begriper vad saken gäller; det är bara för att ni vill skinna kommunen och de små skattebetalarna.

— Min goda herr Lindblom, sade landshövdingen jag hemställer, om icke dessa — jag antar oöverlagda — uttryck äro en smula för hårda och kunde vara i behov av att modifieras.

— Nää, landshövdingen, jag tar inte tebaka ett enda ord, om han också hundra gånger bjöd på frukost. Tror han inte jag begriper, att kammarherrn vill bli av med sina gamla kärr som inte duger att sätta pantoffler på en gång i den där dyngan! Ånej, mig lurar ni inte. Då är det ju logiskt, att herrarna vill lägga kyrkogården där, så att en skall ligga och ruttna i sur mark med sinagamla giktbrutna podager! När de ändå finns en bra tomt där bredvid den gamla!

— Herr Lindblom förbiser stadens kommande utveckling, sade ordföranden, vartill man ju måste taga någon hänsyn. Enligt min mening bör man ju också vid denna svåra frågas avgörande taga hänsyn till det av den ärade talaren framhävda skälet, att en nära den gamla kyrkogården befintlig tomt är till salu. Jag måste i detta sammanhang på det kraftigaste tillbakavisa den gjorda insinuationen att några egennyttiga motiv skulle vara drivande för någon av herrar kommitterade. Olika meningar kunna vi ju alla ha, men ett är ju gemensamt för oss alla: (här fick landshövdingens stämma en rörd klang) kärleken till vår stad och dess utveckling.

— Hör! ropade rektor Mandell.

— På denna kärlek har, fortfor ordföranden, icke minst vår värderade kommittékollega, herr Lindblom, givit ett av oss alla uppskattat prov i det varmhjärtade anförande, som han nyss hållit.

— Jaa, sade Lindblom i något dämpad ton, tack ska han ha landshövdingen, det där är nog bra men jag sviker inte folkets sak. Och jag ger fan i vad ni säger för jag har rätt ändå.

— Om jag fattat den ärade talaren rätt, är det hans mening att yrka avslag på den åsikt, som hittills av andra talare har framförts och han önskar likaledes betona att han, om jag får fatta hans uttryck så, icke vill taga någon hänsyn till de meningar som av hans kolleger inom kommittén ha framförts eller komma att framföras. Vi kommaemellertid alla att fortfarande som hittills med stort intresse lyssna till hans intressanta synpunkter, som vi tillmäta den största betydelse. Har jag rätt mina herrar?

— Ja, svarade alla de andra, som fattade landshövdingens manövrer.

— Nå ja, C. A. Lindblom är ingen knöl, det ska herrarna inte tro. Men i alla fulla fall...

— Får jag kanske nöjet att än en gång ge herr Lindblom ordet?

— Njaa, neej... Men jag reserverar mig.

— Med nöje, med nöje! Önskar herrarna ordet vidare? Nej? Får jag alltså anse dagens sammanträde avslutat? Till nästa sammanträde hoppas jag att grosshandlar Olsson skaffar oss närmare kostnadsuppgifter, ytberäkningar o. s. v. Jag tackar er för i dag mina herrar och ber att i all hast få rekommendera mig, jag skall på ett sammanträde i lasarettsstyrelsen, godmiddag mina herrar.

ELFTE KAPITLET.

Kammarherrn gick omkring glad och belåten i dessa dagar. Hans lilla kupp artade sig förträflligt och det tillfredsställde honom, mindre för förtjänstens skull ty han var icke girig än för nöjet att se sina företag ha framgång. Och så hade han återknutit förbindelserna med Hilarius Olssons mösshandel, som hade varit avbrutna allt sedan den en gång sattes upp av kammarherrn. Det kostade honom visserligen vackra slantar, ty Hilarius affärer voro betydligt undergrävda efter att ha genomgått en hastig och lustig uppsvingsperiod. Det hade kostat Hilarius mycken kamp med Gud och många under bön genomvakade nätter innan han kunnat förmå sig att sända sin fru som underhandlare till kammarherrn. Ja, det var inte långt ifrån att Hilarius hellre hade givit sig djävulen i våld och kommit in på brottets bana, men från denna synd räddade honom dock hans varma tro.

Men riktig frid i sin själ kunde han icke få. Han magrade nästan ännu mer, och hans religiösa svärmeri tilltog. Han tillbragte varje afton på missionshuset, talade och bad hetare, mera ekstatiskt än någonsin, med en glöd som hans åhörare aldrigförut hade sett maken till. Särskilt hans syndabekännelser voro fanatiska. Han berusade sig i inbillade synder blott för att få erfara botgörarens sinnesro men den ville icke komma. Hilarius var för första gången i sitt liv en olycklig människa, under det att kammarherrn var belåtnare än någonsin och med största samvetsro höll sig fjärran från både missionshus och kyrka och såg på hur fiskarna sprattlade i hans nät. Den enda fisk som var svårfjällad det var Lindblom. Han hade ju visserligen överlåtit fienden slagfältet på det första kommittésammanträdet men senare på hotell Lindquist återfann han alla de argument varmed han hade tänkt att förkrossa sina motståndare och han utvecklade dem i all sin prakt för bokhandlare Westerbom. Denne var dock i sin egenskap av aktiv ledamot av likbränningsföreningen döv för alla argument.

Så småningom växte emellertid Lindblom alltmera i hjältemod. På några dagar utvecklades han som länge hade varit en mycket fredlig medborgare till en rabulist med mycket långt gående radikala åsikter. För honom stod det klart att här var man i färd med att begå ett skändligt attentat mot folket, och i medvetandet härom talade han så småningom upp sig till den ena häpnadsväckande ståndpunkten efter den andra, ty därav munnen talar därav blir hjärtat så småningom fullt. Det dröjde inte länge förrän han var socialist, och efter en vecka fann han att han var republikan. Kyrkogårdsfrågan växte för hans syn till en stor och hotande fråga, och han såg därin nuce hela den förtärande kampen samhällslagren emellan. Det förvånade honom bara att folk inte kunde se hur det var fatt och som andra nybakade reformatorer inbillade han sig att man bara behövde säga folk hur det hängde ihop, så skulle de genast omvända sig och bli som ljusens små änglar. Därför brukade han ofta stå utanför sin butiksdörr och hugga folk i kragen och i förbifarten överbevisa dem om det bestående samhällets ruttenhet. Och han hade då

demonstrativt Social-Demokraten under armen.

En dag med vackert väder stod han och solade sig, då han fick se kammarherrns cylinder blänka borta i gatan och vippa till för vart steg han tog med sitt halta ben.

— Jaså, tänkte han, där kommer du din rackare, du är allt en bra stor skojare fast du är kammarherre, men vi får välan se! Fin är du nog, men få se om det inte är litet rokoko på C. A. Lindblom också, jojo! Det är det vi får se, ta ta ta!

I alla fall hälsade Lindblom ganska artigt på kammarherrn, och denne förde guldkryckan till cylindern och stannade i det han med putslustig uppsyn bligade på sin motståndare.

— Jaså det är Lindblom, nåå hur står det till?

— Tackar ödmjukast som frågar, det knallar och går, sa han som for te helvete!

— Hm! Jaha, joho! Nåå, hur går det i kyrkogårdskommittén?

Lindblom knep ihop det ena ögat och funderade på ett diplomatiskt svar.— Det har nog kammarherrn reda på lika bra som jag, svarade han slutligen.

— Har jag? Mja, nå jal Det kan ju hända! Nå, men de andra! Har inte Lindblom lyckats omvända en enda?

— Nej, men jag ger min själ inte vika ändå!

— Jaså, inte en enda! Det var tråkigt! Mycket tåkigt! Jag är verkligen ledsen! De vill alltså fortfarande ha mina tomter! Mycket tråkigt! Jag förlorar på affären! Jag måste ju sälja till underpris annars påstår Lindblom att jag skinnar stan. Hm! Som sagt, jag är mycket ledsen! Jag som hade tänkt sätta upp ett lusthus där! Som sagt, stå på sig Lindblom! God middag, god middag!

Och kammarherrn tågade i väg och solen blänkte i hans cylinder och hans guldkryckade käpp, en gåva av kung Oscar.

Men Lindblom förstod att han hade varit utsatt för drift, och han gav sin vrede luft i en fruktansvärt rabulistisk fras:

— Nej, vi skulle min själ ha republik här i landet, det är vad vi skulle!

Och han såg sig om efter någon Jämplig proselyt. Men tyvärr var det en mycket olämplig sådan som nu kom inom räckhåll för handlanden Lindblom. En lutande och darrande gubbfigur kom stukande borta i gatan och befanns vid närmare påseende vara greve Palm. Han var betydligt förändrad sedan han genom Borgestads-Postens ingripande hade kommit på fattighuset. De sex veckorna hade givit honom ett alldeles nytt yttre. Hans förut svartröda ansikte var nu tvättat och framstod i enfärg mellan svavelblått och lila. Tvättningen var alldeles icke till hans fördel men han hade hela kläder och vad spelade då ansiktet för roll?

— Goddag Palm, nickade Lindblom. Förut skulle han icke ha hälsat på den gamle drinkaren, men nu var han ju folklig och fick lust att i praktiken pröva jämlikheten och broderskapet.

— Mjuka tjänare, gnällde greve Palm till svar.

— Jag har inte sett Palm på länge, sade folkets förkämpe vidare. Har Palm varit på sommarnöje?

— På fattighuset, grosshandlaren, på fattighuset!

— Jaså fattighuset, ja det är en skam att fattigvården skall vara så urbota i vårt land.

— Neej, nog för att där är bra, men di jäklarna ger en inget snus och jag tänkte nu, grosshandlarn har alltid varit hygglig mot en fattig fan...

— Vänta, sade Lindblom och försvann men kom strax tillbaka med en strut grovt matsnus.

— Jaså, fortsatte han, Palm säger att det är bra men det är just vad det inte är ta mig fan. Ja det förstås, nog kan

det duga åt Palm som alltid har varit ett så förbannat svin!

— Hehehe!

— Men vems skuld är det att Palm har blitt ett sånt förbannat svin, för att inte säga lushund! Jo, samhällets! Ta mig fan!

Greve Palm lade in en stor mullbänk bakom sin enda men fula tand och försökte fixeraLindblom med sina små rödkantade rinnande ögon. Han begrep inte ett ord!

— Vi är ju alla människor och den ena är inte bättre än den andra! Det kommer av naturen si, men det begriper han inte, såskopp där! Men vad gör samhället med sina styvbarn? Jo det får gå åt helvete för dom bäst fan det vill! Det är vad det får! Och samhället, det är överklassen som suger ut landet och de små skattebetalarna med tullar och så vidare, och så har di knektar för att hålla oss i schack och präster för att lura oss med, så att vi ska vara rädda för helvete och inte slänga käft! Men Gud och fan och hela tantararan, det finns inte utan är bara en prästlögn! Så det är!

Allt detta förstod inte gubben Palm, men det lilla han begrep föreföll honom mycket komiskt och det rosslade ett litet pipigt skratt i bröstet på honom.

— Och samhällets hundar det är polisen. Sålda hantlangare, som beskyddar packet!

Det där begrep Palm åtminstone till dess andemening.

— Nä nä, sade han, det ska inte grosshandlarn säga! Säg inte något ont om bylingarna här i stan. Tänk vad gamla polis Pettersson är en hygglig karl, det vet välan jag så många gånger som han har tagit mig.

— Palm är en idiot, sade Lindblom, gå hem och bre något gammalt över sig!

Lindblom vände honom ryggen och gick in, och gubben Palm struttade i väg till fattighuset.

Emellertid insåg majoren en vacker dag, att det skulle vara synnerligen lämpligt att ställa till med en större supé för Borgestadssocieteten och därigenom påminna den om att den i själva verket hörde samman och icke borde tillåta främmande inflytelser att göra sig gällande i vilket avseende det vara månde.

Till klockan halv åtta voro de främmande bjudna och vid sjutiden rådde ännu en förfärlig brådska. En nervös oro behärskade hela våningen. Den hade sina kraftstationer dels i majorens rum där husfadern stod och fumlade med en motsträvig kragknapp, en smula på spänn med anledning av dagens betydelse, och dels i köket där majorskan, kokfrun och madam Ångberg och jungfrurna fräste och gnistrade som lika många ackumulatorer. Nervositeten sträckte sig ända in i barnkammaren där Aurora bodde och till nedre våningen där Herman och Gunnar hade sitt rum. Majorskan irrade tämligen planlöst omkring i underkjol och stimulerade det hela. Hon hade en utomordentlig förmåga att vara allestädes närvarande och överallt utdela befallningar. Hon flög fram och tillbaka mellan köket och matsalen och rätt som det var stod hon i majorens rum och höll på att bringa honom ur fattningen med att fråga något så fånigt som: Du glömmer väl inte din orden, Gustav lille? för att i nästa ögonblick knyta ett band i Auroras fläta eller blanda sig i sina söners klädsel.

Madam Ångberg hade en av sina stora dagar. Full av världsvishet och erfarenhet stod hon ochtorkade tallrikar, beredd att lära vem som helst sin bästa exercis.

— Snälla madam Ångberg, suckade majorskan, det är för galet att ingenting kan bli färdigt i tid.

— Det kan majorskan vara lugn för! fräste kokfrun, jag sköter nog mitt. Låt dom bara komma så ska di få sin mat så det visslar om det.

— Ja ja, svarade majorskan, jag tror nog det! Och så grep hon ett dussin tallrikar som stod på köksbordet och rusade ut i salen med dem. Där ställde hon dem på bordet.

— Frun, frun, vi har ingen gelatin, skreks det från köket.

— Gud i himmelen har vi ingen gelatin? skrek majorskan, grep i sin förvirring ånyo tallrikarna och störtade ut i

köket.

— Tilda, spring genast och köp för tjugofem öre!

— Tappa den inte bara på vägen! sade madam Ångberg, som inte på länge hade fått utdela ett gott råd. Och se till, att du får så många blan du ska ha!

— Ta in de här tallrikarna först, Tilda!

— Tilda, sätt dem på serveringsbordet!

— Då kan du lägga fram servetter samtidigt.

— Det skall vara röd gelatin, Tilda! sade kokfrun.

— Men gud i himmelen, varför skyndar du inte på? kved majorskan. Har jag inte bett dig sätta i ljus i salongen? Prostinnan kan snart vara här!— Ta in gurkan med detsamma! sade husjungfrun.

— Nå blir det något av? drog madammen sitt strå till stacken.

Men Tilda som höll på att bli alldeles vriden, grep första bästa fat som stod i närheten och ilade mot dörren.

— Ni ska få se hon tappar det! skrek madam Ångberg, hon taaaaappar det, hon taa-pp!

Och i samma ögonblick släppte Tilda en karott med sylt, slog förklädet för ansiktet och försvann under en paroxysm av tårar i golvspringan.

— Jössus vår frälsare! sade kokfrun, men madam Ångberg mässade:

— Vad var det, jag sa? Vad var det, jag sa?

Majorskan sjönk tillintetgjord ned på en stol, men Aurora som hade fått sylt på sin klänning, satte i med ett förfärligt tjut. Hon trodde att hon skulle få stryk som hon hade fått en annan gång då hon själv hade spillt på sig. Majorskan vred sina händer!

— Den flickan bringar oss till tiggarstaven! Knäpp mig i ryggen, madam Ångberg!

— Ja, frun!

— Isch, om det här bara vore över, sade majorskan, och i detsamma ringde det.

— Tilda, gå och öppna men ställ inte till någon olycka på vägen.

— Gud, krustaderna vill inte fastna, då får vi göra omelett av hela surven! sade kokfrun.

— Det hade jag inte tänkt mig, sade majorskan och gick för att taga emot.

— Det är det förbaskade järnets fel, replikerade kokfrun. Jag har gjort krustader i mitt liv lika ofta som hon har snutit sig, det kan hon sätta sig på!

På galoschhyllan i tamburen hade Gunnar och Aurora fattat posto för att taga emot gästerna först. — Herman skulle inte visa sig med anledning av historien med Marianne. — De båda barnens beräkning var att genast stöka undan hälsningarna, så slapp man sedan att gå in mitt i högen bland gästerna och hälsa och bli tillfrågad om en hel massa idiotiska saker, som om man tyckte det var roligt att gå i skolan, om man brukade vara flitig, vilken man tyckte bäst om pappa eller mamma.

Just som det ringde och Tilda skulle gå och öppna, kom mamma ut och viskade till henne: — Kom ihåg att du inte serverar adjunkt Söderlund för mycket vin — det är den där med träbenet!

Gunnar undrade mycket vad dessa ord som egentligen icke vore ämnade för hans öron skulle betyda, och i detsamma öppnades dörren och prostinnan Larsson hoppade in. Ur en stor kråka tindrade hennes bruna ögon.

— Goddag goddag! sade det ur kråkan, August har du dem med dig?

— Vilka? hördes en röst som kom ur djupet av en kolossal päls.

— Ä, mina gula handskar naturligtvis!

— Jo, jag har dem, sade pälsen som förekom barnen som ett vidunder, en luden jätte ur Grimms sagor.

— Nå det var bra, genmälde kråkan som strax därefter lyftes av, nej se där är ungarna, hur mår ni egentligen, när är det för resten? vände hon sig åter till pälsen.

Denna öppnades nu under ett oavlåtligt stirrande från barnen, och de sågo prosten Larssons apelsinröda, kolossala ansikte med stora vattenfärgade utstående ögon dyka fram.

Så här på nära håll påminde det på ett skrämmande sätt om jätten, från vilken pojken rövade de tre hårstråna.

— Vad är det, sade jätten med trött ton, som skall inträffa vid det klockslag, om vilket du önskar upplysning?

— Hämtningen, begriper du väl.

— Klockan elva.

— Jaså, det var ganska länge, är det barnjungfrun? Jaså är det borgmästarens gamla Tilda, ja, jag tyckte väl att jag kände igen ansiktet.

Tilda neg och tänkte på en leverfläck hon hade på kinden.

— Godkväll, rosslade nu jätten med apelsinansiktet till barnen som hälsade igen förkrossade av hans oerhörda storlek och den raggiga pälsen.

— Såna trevliga barn, kvittrade prostinnan, såna skulle vi ha åtminstone en, nåå har ni läst era läxor än till i morgon?

— Jaa!

— Tycker ni att det är roligt när det är främmande?De båda barnen stirrade bara och kunde inte svara.

— Då kan ni väl snatta litet gott, va? Nå, var har du dem då?

— Vilka, min ängel?

— Himmel! Ni karlar! Handskarna! Vill du, att jag skall gå in utan handskar?

— Nej det vill jag inte, sade prosten och halade upp ett par långa handskar ur den inre fickan på sin bonjour. Så voro de äntligen färdiga att tåga in, och det gjorde de.

Aurora tyckte, att det var precis som bergakungen och den bergtagna; när man såg dem bakifrån, förstås.

Majorskan hade hunnit ta på sig sitt allra sötaste leende, när prosten och prostinnan kommo in i salongen. Majoren bugade så artigt och vänligt han kunde. En efter en kommo nu de andra gästerna. Det var Gunnars lärare, det var också borgmästarens, ja det var en väldig mängd farbröder och tanter. Alla voro vänliga och fryntliga och klappade barnen på huvudet, så att de till sist voro riktigt ömma i huvudsvålen. Själva rektor Mandell som kom pustande och högtidlig som vanligt var riktigt fryntlig.

—- Kunnen I edra läxor till i morgon, barn? sade han när han hade tagit av sig rocken och skulle kliva in. Något annat kunde han icke finna på att säga.

Fet och värdig pustade han, lade pincenésnodden över högra örat och sade till sin fru:

— Skynda dig nu.Då de gingo in, hörde Gunnar något underligt. Han hörde nämligen hur fru Siri Söderlund viskade till borgmästarinnan: — Titta vad rektorskan är snörd, jag förstår inte att hon bara kan andas!

— Kära du, det är hon alltid, sade borgmästarinnan. Hos landshövdingens svimmade hon sist efter supén.

— Jag kan inte förstå att hon är så fet, sade fru Söderlund högt emedan rektorskan var utom hörhåll, de har ju så dålig mat, säger åtminstone madam Ångberg. Anatolius, ge mig solfjädern!

— Kors, den har jag glömt! sade Sirius.

— Du glömmer då allting, skall du inte glömma att andas också? sade fru Siri och därmed gingo de in i salongen.

Denna sista replik kom de båda barnen att gapskratta. De skrattade så att de höllo på att kikna.

— Tänk om farbror Söderlund glömde att andas, sade Aurora, ha ha ha, då skulle han ju kvävas!

— Jag undrar, vad han har i fickorna! sade Gunnar och stack ner handen, nej titta här är ju tants solfjäder. Så skojigt!

— Tant Mandells kappa luktar så konstigt, sade Aurora. Titta den luktar fläsk och hon började ånyo gapskratta. Den luktar fläsk! sade hon tre gånger, tralala den luktar fläsk fläx jaa deet göör den! Fläx fläx florum pilorum!

Men Gunnar svarade inte, han höll på att rycka tre strån ur farbror Larssons päls.— Ha, sade han, jag har tagit tre strån ur jättens päls.

Aurora stod i motsatta ändan av tamburen och betraktade alla kapporna och rockarna.

Plötsligt fick hon en idé, som försatte henne i ett lysande humör.

Där hänger de allihopa, sade hon och skrattade, ty hon såg i andanom alla tanterna och farbröderna hängande och stretande på krokarna. Och så sprang hon ut i köket för att se, om där hände något ännu roligare.

Inne i salongen stodo och sutto de främmande kring väggarna. Det rådde en förlägen tystnad. Det ville icke komma något samtal i gång. Alla svettades och kände sig besvärade i sina helgdagskläder som aldrig sutto bekvämt emedan skräddarna och sömmerskorna i Borgestad icke kunde tänka sig, att detta var meningen med söndags- och gåbortkläder. Herrarna kände de höga kragarna sticka sig, och fruarna hade ont av fiskbenen i snörliv och klänningskragar. Man väntade att något förlösande skulle komma, men det kom icke. Dels väntade man på landshövdingen som alltid kom för sent och dels hade värdfolket ett alldeles extra nummer i beredskap. Detta var också allmänt väntat med spänning och var ingenting mindre än lektor Almers nya fru, som nu för första gången skulle göra sin entré i Borgestads societet.

Förgäves sökte majoren sätta i gång ett samtal om en reproduktion av en av Zorns påklädda dalkullor, som han nyligen hade förskaffat sig.— Zorn skall ju vara så på modet, försökte majorskan hjälpa på.

— Jaa, väste rektorskan fram så gott hon kunde för snörlivet.

Och så blev det inte mer.

Majoren svettades. Han letade förtvivlad efter ett enda fattigt samtalsämne i sin hjärna, men den var som ett utblåst äggskal. Zorn, tänkte han, Carl Larsson — Dalarne, finns det något samtalsämne i Dalarne? Selma Lagerlöf — böcker — bokhandlare — Westerbom! Heureka!

— Den där Westerbom är då för löjlig, sade han. I stadsfullmäktige har han aldrig sagt annat än »jag ber att få instämma», så länge jag har varit där.

— Ja, ha ha, sade borgmästaren, och så blev det tyst igen.

Och alla gästerna svettades på.

Under tiden voro de väntade lektor Almer och hans fru på väg till majorens. Det var nu också ett i alla avseenden märkvärdigt och intressant äktenskap. Lektor Almer hade i fem år gått i Borgestad och varit ogift, och så får man en vacker dag se i tidningen att han är förlovad med en danska. En dansk danska från Köpenhamn!

I majorens salong löstes stämningen en smula när man hörde skratt och prat och en munter dansk jargong klinga ifrån tamburen.

Lektorskan frasade in. Hon var hög och slank med tjockt brunt hår och stora mörka glittrande ögon. Maken till den supéklänning hon barfanns absolut icke i hela Borgestad. Strax efter kom lektorn. Han hade ett hull som ovillkorligen påminde om marsipan och i det färglösa ansiktet fanns icke en rynka eller ett veck. Han kallades också i skolan för Mandelmassa!

Fru Almer studsade förbluffad, när hon märkte att hon kom in i ett stort rum där det rådde fullkomlig tystnad bland ett tjugotal människor. Något sådant hade hon aldrig varit med om i sitt hemland.

— Gud, Albert, hann hon viska till sin man, du har dog ikke taet mig med til begravelse!

Värdinnan ilade emot de ankommande.

— Forestil pent din kone! sade fru Almer.

Och så presenterade lektor Almer sin fru för alla de närvarande, och den stackars frun fick gå omkring mitt i en tyst och mönstrande ring och måste ta alla i hand i tur och ordning.

I detta ögonblick kom landshövdingen och landshövdingskan.

— Räddade! tänkte majorskan och ilade dem till mötes, nu kunde äntligen kaffet få tas in.

— Mitt herrskap, vände sig landshövdingen till alla de församlade, jag ser att jag och grevinnan komma i gott sällskap, ty vi komma samtidigt med fru majorskans berömda kaffe, som vi alla vet är charmant.

Alla logo ty detta var fint sagt av landshövdingen och därmed var isen bruten.

Gunnar och Aurora togo plats bakom en dörr och betraktade genom springan skådespelet. Allting såg underligt ut. Ett bländande nästansagolikt sken belyste denna enormt stora samling av farbröder och tanter. Sorlet brusade i deras öron och själva salongen var knappast till att känna igen. Där var annars alltid tyst och gravlikt, aspedistrorna sällskapade vanligen i allsköns ro med pianot och de liksvepta emmorna. Men nu var det fullt med folk och genom springan sågo de många underliga och löjliga saker.

Rektor Mandell stod med händerna bakom bonjourskörten och vippade med dem på ett oerhört komiskt sätt precis som en tupp. På hans högra byxben satt en röd garnända. Aurora gapskrattade åt den. Så fick hon sikte på rektorskan och då skrattade hon ännu mer.

— O, vad tant är tjock, sade hon. Tänk om hon sprack och alltihop rann ut!

— Du är dum, sade Gunnar. Människor spricker inte.

— Nä, men om!

— Se, kusin Otto talar med fröken, återtog Aurora då hon såg licentiat Berntsson i samspråk med flickskolans föreståndarinna, fröken Ljungberg som drog honom in i ett hörn för att få resonera politik och sociala och pedagogiska frågor med honom. Barnen hörde dem tala besynnerliga och underbara ord. Aurora tyckte sig igenkänna den ton föreståndarinnan hade när hon var mycket allvarlig och hon erfor en känsla som när hon läste katekes.

Fröken Ljungberg hade satt kurs på Otto Berntsson och högg en änterhake i hans knapphål.

— Ni är ju radikal? sade hon i en ton somom hon hade frågat: Ni är ju 30 år gammal? eller något dylikt. Det föll henne inte in att inte alla människor skulle veta om de voro radikala eller konservativa. Berntsson skulle helst ha velat svara att han varken var det ena eller det andra, men då såg han att hon inte skulle förstå ett sådant svar, och han sade därför: ja.

— Det är roligt att träffa på en meningsfrände här i stån, där alla är så efterblivna. Vet ni, jag tror inte att jag någonsin varit på ett ställe med så ringa andlig livaktighet. Jag tror inte ens, att man här har någon aning om att det finnes en social fråga.

— Ah, sade lektor Lyckstadius som i detta ögonblick sällade sig till dem, vad tjänar det till att tala om den sociala frågan, under det att frågan om var vi efter döden skola begravas ännu icke är löst på ett för kammarherrn tillfredsställande sätt. Det är alldeles nödvändigt att vi koncentrera alla våra krafter härpå innan vi lösa den sociala frågan.

— Lektorn bryr sig visst inte så mycket om den sociala frågan som om den där fiskfärsen.

— Jo min bästa fröken, det gör jag verkligen men jag misstager mig måhända ej om jag antar att ni underskattar denna fiskfärs i vilken en med Leibnitz filosofi förtrogen individ med lätthet skådar universum i all dess sinnrikhet återspeglat, varav man åter kan skaffa sig nöjet att in effigie suveränt uppäta oändligheten.

— Gud i himmelen 1 sade den chockerade fröken Ljungberg, kan det verkligen bereda er någonglädje att ha universum i er mage? Ja, där ser ni doktor Berntsson hurudana de är! Vet ni vad, jag tycker vi skulle bilda en förening för att få litet andligt intresse väckt. Här finns ju så många frågor att debattera. Vad anser ni t. ex. i könsfrågan?

Och fröken Ljungberg vände upp ett läraktigt ansikte och väntade att Berntsson utan vidare skulle ta fram de åsikter han hade väl ordnade och etiketterade i sin hjärna. Berntsson höll nästan på att sätta fiskfärsen i halsen, ty han visste inte att det fanns någon sådan fråga annat än rent privat.

— Mja, sade han. Det är en svår fråga.

Det var detsamma som att öppna talets slussar för fröken Ljungberg:

— För min del anser jag, att man bör vara så öppen som möjligt mot barnen i den sexuella frågan. Man bör naturligtvis sörja för att barnen först genom sina lärare få en inblick i det sexuella. Tycker ni inte det?

— Jo, om möjligt.

— Man bör absolut icke sky att nämna något vid dess rätta namn. (Mycket bra, tänkte Berntsson, men vad fan är »dess rätta namn»?) Vet ni vilken metod jag använder för att ge mina lärjungar den första undervisningen i sexuella frågor? Jo! Det skall jag säga er!! Tidigt om våren blommar som doktorn vet hasseln. Jag tager då med i klassen en kvist med hanblommor och en med honblommor! Jag påpekar då för lärjungarna att människan lika väl som hasseln har kön ochfortplantar sig på denna väg. Och jag uppnår därigenom samtidigt att låta dem förstå att den mänskliga fortplantningen är lika ren som blommornas.

— Ja, sade lektor Lyckstadius, kan ni bibringa dem den illusionen så bör ni givetvis göra det.

— Illusion? Jag förstår inte? Minns ni Frödings dikt:

Är ej den kraft, som midjor sammantvingar, densamma kraft, som gror och öppnar knoppar som över molnen lyfter örnens vingar och svanens vingar i kristallen doppar.

Är det inte glänsande? frågar jag.

— Vad är det som glänser? undrade Aurora bakom sin dörr.

Nu kom emellertid majoren och avbröt med en artig förfrågan om inte herrskapet ville intaga förfriskningar. Han hade mycket bråttom i afton majoren, ty han ville vara en oklanderlig och förbindlig värd. Han ville göra sig alla sina gäster förbundna, så att de för skams skull inte kunde göra sig till hans öppna fiender genom att rösta emot honom. Hur fan skulle det se ut om de samtidigt tackade för senast och satte krokben för honom i kyrkogårdsfrågan? Det var klart att det kunde inte gå ihop.

Berntsson överraskade sig med att stå och se på lektorskan Almer, och han såg nu att hon var en kvinna med ett egendomligt utseende. Hon hade icke ett mycket vackert men ett talande och klokt ansikte med stora överlägsnaögon. Jag är rädd för att hon är människokännare, tänkte han, det är väl att jag inte har med henne att göra, jag som alltid tar miste om folk! Men vad fan skall Mandelmassa med ett så praktfullt fruntimmer? Kan hon verkligen vara kär i honom?

Men det kunde hon inte vara. Berntsson iakttog att han alltid höll sig tätt i hälarna efter henne och begagnade varje tillfälle att snudda vid henne eller lägga handen på henne. Men hon skakade honom av sig med otålig min. Nå, det rör mig absolut inte...

Gunnar och Aurora sprungo omkring i våningen och roade sig efter bästa förmåga. De tyckte att de knappt kände igen sig. Rummen föreföllo dem plötsligt så kolossalt stora, ljuset som fyllde dem flyttade väggarna ut i det

oändliga. Och sorlet och pratet kom från en väldig människomassa. De stora voro mycket löjliga, särskilt när de stämde i med en bullersam skrattsalva alla på en gång. Gunnar försökte skratta med bas som farbröderna: huhuhu! Men han var ändå glad att han inte var stor. De stora sade aldrig något roligt och skrattade utan någon mening.

Nu sade pappa: — Nu skola vi ha en enkel smörgås och alla gingo in i matsalen. Men barnen undrade hur man kunde kalla stek och glass för smörgås.

Mamma gick omkring till alla och sade: — Nu hoppas jag att herrskapet äter ordentligt, för det finns inte mera mat än vad som är på bordet.

Gunnar undrade över att man behövdeuppmana någon att äta av allt detta underbart läckra som stod på borden. En stor stek stod i mitten, vidare en massa assietter med skinka, korv och så en hel del saker vilkas namn han inte hade reda på och mjukt vitt bröd sådant som Gunnar var förbjuden att lägga smör på och en mängd andra saker.

Prosten Larsson vek upp bonjourskörten och blottade sin enorma bakdel då han satte sig. Detta funno barnen mycket löjligt.

Mamma sade också till adjunkt Söderlund: — Ät nu om det smakar för det finns inte mer mat.

Och farbror Söderlund haltade fram på sitt träben och tog en stor tallrik och på den lade han salt kött och ost och en gul, oljig fisk och kalvstek och inlagd braxen och för säkerhetens skull också litet glass, och så haltade han bort i ett hörn och ställde sig bakom ryggen på farbror Lyckstadius och slevade i sig alltihop. Farbror Söderlunds drag antydde en ganska stor välmåga, och Gunnar som mindes sin mammas ord undrade, om Tilda hade serverat honom mycket vin.

Med ängsliga blickar följde barnen efterrättens öde för att se om det skulle bli något nämnvärt kvar, men den forna pyramiden sjönk så småningom ned till en liten gul hög av obestämd form.

Slutligen klappade pappa i händerna och sade: — Ja nu får vi inte mer, hoppas herrskapet är mätta! och så gingo farbröderna och tanterna ut i salongen igen. Barnen smögo sig in i matsalen för att få del av rovet.

— Kors, vad dom har ätit mycket! sade madam Ångberg, som kom in för att duka av.

— Jaa, sade majorskan med ett surt leende, det går nog an att skära breda remmar ur andras ryggar.

Och så gick hon ut. Vad menas med att skära breda remmar ur en rygg? tänkte barnen. Är det att rista blodörn, som dom gjorde med Ragnar Lodbrok?

Aurora satte sig vid bordet och såg på, när madam Ångberg och kokfrun superade och lyssnade till de underliga ord, som de talade.

— Polis Pettersson som har fått en unge te! sade madam Ångberg.

— Nä!

Jungfrurna som höllo på att diska stannade i gesten och sågo undrande ut.

— Ja, sade kokfrun och stack en bit inlagd ål på gaffeln, det är en underlig Guds skickelse att alla karlar ska va såna svin.

— Ja, sade madam Ångberg ödmjukt.

— Varför ska di va det då? frågade Tilda blygt.

— Hå! Det är klart! Annars skulle det inte bli några barn!

Hela köket brast i gapskratt ovanpå denna enkla rolighet, men Aurora gapade som en torsk på landbacken och Tilda begrep i sextonårig oskuld inte vitsen.

— Ja, sade kokfrun, var har sitt. Men nog tycker jag, att en gubbe är bra att ha och krypatill, när en är kall om fötterna och annars också för resten.

— Bara de inte super så går det vällan! sade madam Ångberg, som tyckte samtalet var för lättfärdigt.

— Ja, den Ångberg! Hur gick det egentligen till att madam Ångberg blev gift med Ångberg?

— Ja, en var ju ung då och herre gud det ena med det andra. Ångberg han ville inte i början, för han va efter en flicka som hade plats på stadshuset. Men hon reste till Stockholm med en annan.

— Jaså, det var en sån där »hm hm»! sade kokfrun.

— Man skall inte döma sin nästa och vi har alla våra fel, sade madam Ångberg och såg så bedrövad ut för flickans skull att var och en kunde se vilken fördärvad varelse det måtte ha varit.

— Ja, sen var Ångberg tokig i en hel månad. Men så gifte vi oss. Håhåjaja! Det är mycket blitt annorlunda sen dess!

— Jojo! Jojo! Men från det ena till det andra! Lektorskan Almer! Hur ser den ut?

— Schafsig! sade husjungfrun, men gud en sån stilig klänning hon hade.

— Känner madam Ångberg henne? interpellerade kokfrun och alla väntade på vad för dom madammen skulle exekvera.

— Nästan inte alls, svarade madammen, och det lilla jag vet, det vill jag inte säga. Men det vill jag bara säga att jag går min väg och hon går sin väg.

— Aha! sade kokfrun.

Men madam Ångberg slog ned ögonen och såg ut som när hon talade om den flicka sergeanten hade varit kär i för många år sedan.

— Är di inte lyckliga?

— Vi skall hoppas det till Gud!

— Kors redan 1 sade kokfrun. Jaja, de där danskorna kan man inte lita på! Men Tilda då! Tag ut flickungen! Ska hon sitta här och höra på oss? Var det likt något, va?

Aurora leddes motsträvigt ut, ty hon förstod på tonen att samtalet var intressant fast hon just ingenting begrep. Men därute var det också mycket roligt.

I förmaket stodo spelbord och där sutto nu farbröderna och drucko punsch ur små runda glas och den gula drycken spred en angenäm och söt doft men cigarrerna luktade illa och Aurora höll på att få hosta där hon stod i korridoren och betraktade skådespelet.

— Jag säger pass, sade majoren och jämkade på korten, och flera andra märkvärdiga ord sade de, och snart började korten att smälla mot den blanka skivan på det uppfällda spelbordet. Farbröderna talade i munnen på varandra och plötsligt skrek farbror Söderlund: — Trumf i helvete!, och slängde korten så att det knallade.

Alla herrarna skrattade, men Aurora blev förskräckt och frågade: — Varför säger han så där?

— Äsch, det begriper du inte, sade Gunnar överlägset i en dunkel känsla av att mankönet bör vara solidariskt gentemot kvinnorna.

Så gingo alla ut och Gunnar smög sig framoch drack ur ett punschglas, men då kom mamma och ledde honom ner till sig för att han skulle lägga sig. Men han steg upp igen och ställde sig i bara nattskjortan bakom ett hörn och kikade ut i tamburen.

— Skall ni redan gå? sade mamma med ett obeskrivligt tonfall av saknad i rösten.

— Ja snälla du tyvärr! Det är så sent, sade tanterna. Så slog tamburdörren igen för den siste gästen och Gunnar såg sin mamma falla ned i en stol och utbrista till majoren:

— Gud ske lov, att de har gått! Nu är det då gjort till i februari!

Underliga ord, när det hade varit så roligt. Men de stora voro nu en gång sådana!

— Värderade licentiat och högt ärade herr broder! talade lektor Lyckstadius, i anseende till åtskilliga omständigheter, vilkas inflytande man icke bör underskatta, exempelvis jordklotets ställning till solen och rotation kring sin axel jämte magens berättigade krav att icke efter en passabel supé misshandlas genom frånvaron av whisky, frågar jag dig huruvida du icke till äventyrs skulle anse det vara passande att besöka hotell Lindquist i avsikt att där intaga den nocturna groggen?

— Jo, sade licentiat Berntsson, jag finner bägge de framförda skälen tala härför. Och dessutom hade jag så förbannat tråkigt.

— Det må jag säga, att det i så fall har varit ditt eget fel, isynnerhet som supén i likhet med alla korruptionssupéer var ganska god och vi hadegott tillfälle att, njutande förträffliga rätter, förtala våra medmänniskor och fröjdas åt de olyckor, som enligt vad vi hoppas i sinom tid skola drabba deras huvud. Lyckligtvis behöva vi sällan vänta förgäves, ty ödets smocka dallrar löst i luften och förr eller senare har vi den allihop!

— Ja, sade Otto, så kan man också uttrycka det. Själv har jag inte haft smockan än, men naturligtvis kommer den. Jag är verkligen rätt nyfiken, hur den ska ta sig ut.

— Antagligen blir det någon sorts fruntimmershistoria eller något dylikt banalt, varav man kan utstå det värsta redan genom ett förståndigt bruk av tillgänglig erotisk litteratur.

— Tror du det? Ja kanske är jag disponerad för något dylikt! Jag känner numera ett sånt förbannat äckel vid allting, och jag kan inte neka till att jag tycker det är en pinsam utsikt att behöva leva en tjugo tretti år till på det här sättet. Jag har ju visserligen funderat på att ta livet av mig, det gör ju alla då och då, antar jag. Men så tycker jag: Fan, när man ändå är här! Att vara död hinner man alltid med, och i grunden är det inte originellare än att leva. Det bara ser så ut.

— Ja, jag har alltid tyckt att Nirvana var ett dåligt näringsställe.

— Men å andra sidan är det allt bra tafsigt att vi människor får så litet ur vårt liv i allmänhet. För det är väl ändå rätt få på det hela taget som har det drägligt och dem har jag alltid beundrat. Här måste vara något fel i kalkylerna. Om det funnes en gud, jag begär inte att hanskall vara fullkomlig men ungefär som gamla Jehovah + en lagom dosis av Aristoteles' logik, så skulle jag överbevisa honom om att han har begått ett misstag med hela skapelsen.

— Men jag är rädd, svarade Lyckstadius, att han skulle få sista ordet. Följde han det allra minsta med sin tid, skulle han vara nyspinozist och fegt dölja sig i sin panteistiska skrud, oåtkomlig för alla bevis, samtidigt med att han förnöjd luktade på all rökelse, som tändes för honom som person. — Hallå Karin, whisky och vatten! Ja, min värderade herr broder, det är tydligt att du snart kommer att få smockan. När man är omkring tretti år, då går man och tänker sånt där och då får man smockan och blir litet konstig en tid, men så kvicknar man vid igen och blir lektor och pigg och munter och kan supa vidare. Så det!

— Har du märkt, vad svenska folket har för en förbannad mani att filosofera?

— Alldeles. Det kommer av klimatet. Man kan ge sig fan på, att den svenska likkisthyvlaren har en utbildad, på skäl grundad pessimistisk livsåskådning, under det till exempel hans danska kollega glad dricker sin bajer och överlåter åt statens avlönade professorer att sinsemellan klara upp den saken. Men vi skall hoppas, att den härjande folkbildningen så småningom tar död på filosoferandet. Folkhögskolorna har redan gjort en vacker början.

— Kära Lyckstadius, skrattade Berntsson, du har en hemtrevlig syn på tingen. Du borde utge en broschyr och agitera för den.

— Är du tokig? Vad skulle det tjäna till? För resten har Ibsen sagt det mesta som behöver sägas innan den här

planetbagatellen slocknar, så att vi kan dricka vår nocturna grogg i frid. Skål!

— Skål. Men från det ena till det andra! Hur hänger det egentligen ihop med den här kyrkogårdsfrågan? Det talas om den. Men det talas alltid i viskningar!

— Ah! Det är en beundransvärd affär, har du inte fått korn på den? En del förträffliga och aktade medborgare här i stån, majoren och kammarherrn och allas vår Hilarius ha kommit på den icke sällsynta, men tyvärr icke alltid realiserbara idén att utöka det mått av mammon, som fallit på deras lott. I denna berömvärda avsikt ha de — i egenskap av privatpersoner — inköpt ett område utanför stadens norra tull, under det de i egenskap av stadsfullmäktige kommit till den slutsatsen att det icke passar att anlägga den nya kyrkogården någonstädes så bra som just där, ja att det vore ett brottsligt lättsinne att till och med tänka på något annat. Då det allmänna ju efter förmåga bör uppmuntra den enskilda finansiella företagsamheten, kommer Borgestad att inköpa dessa områden av bemälda privatpersoner för en betydande summa, till vars gäldande vi mestadels under förbannelser betala våra skatter.

— Det var det fräckaste jag har hört! Varför avslöjar du inte humbugen?

— Min bästa bror, man kan väl inte avslöja vad som ligger i öppen dag. Det gör all finare humbug under det den som försöker dölja sigregelbundet går åt fanders. Det vore dåraktigt att bekämpa humbugen, vilken endast kan åtkommas genom övergödning.

— Ja, men på något sätt borde man väl reagera! Man borde skriva i tidningarna! Det är ju oerhört!

— Ah, sade Lyckstadius, för min del finner jag allting naturligt och riktigt och jag försöker aldrig att hindra händelsernas gilla gång. Dessa tre förträffliga herrar äga ganska mycket pengar och vilja följaktligen ha mera vilket ju icke är något att säga om. Men då är det heller ingenting att säga om att vi betala en liten skärv till dem isynnerhet som den inte är så betungande och de flesta av oss äro övertygade om att vi betala den till helt andra ändamål. Om man angrepe dessa herrar och sökte sätta sig till motvärn mot dem skulle följden endast bli den att det uppstod en mängd personer som i moralens och samhällets namn bevisade att vi vore skurkar, och jag ger ogärna folk tillfälle till att moralisera. Rektor Mandell skulle genast tro sig tala i namn av Moralen själv med stort M. Det inbillar han sig alltid.

— Nå, men han är åtminstone ärlig i sin övertygelse.

— Ja — så fort en karl gör en riktigt dundrande dumhet av övertygelse så är han genast hederlig. Nej min vän så är det inte, det ligger ett litet knep under det där, mycket enkelt förstås men ändå! Man tror ofta att motivet och handlingen stå i nu nämnd ordningsföljd till varandra,men det är en förbannad lögn. Först gör man en sak och så uppfinner man ett motiv för den, mer eller mindre lätt förstås. Men nu är folk vanligen så beskaffade att det inte är så svårt att lura sig själv. Och så är det med vår goda rektor. Han tror alltid att vad han gör är det rätta, varav följer att han också alltid gör vad han tror vara det rätta. Men för att återvända till utgångspunkten, värderade herr broder, så finner jag det i hög grad omoraliskt att över huvud taget söka rubba världens gång, enär det ju icke är omöjligt att det i hemlighet är någon sprall på det hela, ehuru vi icke förmå uppfatta den. I så fall bör man ju inte fördärva rulljangsen genom att vilja ändra det hela. Törhända att mutatis mutandis knepet är lika enkelt som att hålla ett kort mot ljuset för att komma underfund med dess innersta och oanständiga mening, törhända också icke. Värderade licentiat och högt ärade broder, tag exempel av mig. Du ser här en man, vilken havande prövat de flesta av livets djävligheter numera förnöjsam sitter vid min härd, endast sörjande över att vi européer tack vare beklagliga omständigheter gått miste om att lära känna aztekernas förnämliga fördärv.

TOLFTE KAPITLET.

Otto Berntsson gjorde ofta långa ensamma promenader och funderade:

— Jag undrar om mitt liv ändå alltid skall vara så här! I så fall blir det allt bra långtrådigt och jag vet inte om jag kan stå ut med det. Och ändå har jag ju strängt taget alla förutsättningar för att vara lycklig. Jag är visserligen rätt fattig, men inte på något uppseendeväckande och pinsamt sätt. Och det säger en ju sunda förnuftet, att enligt lagen om förnimmelsernas relativitet skulle behaget av ökat välstånd strax försvinna, det vill säga vällustens retningströskel skulle ändra läge på ett dumt, men oundvikligt sätt. Jag längtar inte något nämnvärt efter ökade inkomster. Tyvärr har jag ju vidare inga anlag för att göra karriär, men jag längtar inte heller efter det, så det kan inte vara känslan av min oförmåga som håller mig nedtryckt. För resten är det inte många positioner här i livet, som är värda att sträva efter och att vara landshövding eller biskop eller något dylikt hör till det som minst av allt frestar mig. Men vad är det då som gör mina dagar gråa som poeterna uttrycka det? Är det längtan efter kvinna och barn? Tja — ännu har jag inteträffat den kvinna som har kommit mig att tro att jag skall älska henne alltid, fast förståndet säger mig att det så småningom blir vanan som håller mig kvar! Hon kommer kanske och då kommer jag också att tro så, ty så är det. Men jag önskar inte träffa henne nu, och jag tror inte att det är saknaden efter henne, som pressar mig med ångest och leda. Numera plågar mig inte heller existensens meningslöshet. Jag tycker, att den är sin egen mening, och det är icke heller allom givet att existera. Det är många som bara är döda, och det är en bra pinsam och löjlig situation. Nej, det är inte det som gör att jag med möda och avsky begynner varje ny dag. Jag inbillar mig verkligen inte, att ett statsråd nödvändigt är meningsfullare än t. ex. jag, om man nämligen ser statsrådet och mig sub specie æternitatis, och det är just vad jag för närvarande gör.

Ja, vidare är jag ju ensam förstås, och det finnes ingen människa på jorden som är min förtrogne, min innerst in förtrogne. Men det lider jag inte av, ensamheten har aldrig plågat mig, den är som en varm mantel att svepa om sig, den gör en så trygg. Och varför skulle man ha en förtrogen? Jag vill inte ha en vän och att prostituera sitt innersta, det är onödigt och oanständigt. Det lilla jag har inombords, det kan jag mycket väl bära själv.

Nej, jag vet inte att det fattas mig något, och ändå är det så outhärdligt. Men, säger jag till mig själv: Min herre, är det möjligt att ni villgöra er intressant för mig? Att det är därför ni anlagt en mask av tröstlöshet? — Ånej, men det är bara det, att allting är så outhärdligt. Jag har lyckan i vanlig mening, det är ganska säkert. Men jag börjar misstänka att det är humbug med lyckan, ett gement skoj. Kanske är det just litet »olycka», som fattas mig. Vi få se. Där har vi ju Lyckstadius med sin »smocka», som han skröt med som en handelsresande med korta varor. Nonsens! Låt oss inte grubbla. Låt det komma! Låt hända vad hända vill; jag skall inte rubba händelsernas gång. Jag önskar bara att en god gud ville beröva oss tanken. Med de fem sinnena skulle vi klara oss förträffligt och till på köpet ha det ganska muntert. För tusan, det här har visst Lyckstadius sagt! Börjar han ympa sina idéer på mig? Men för resten, att grubbla är icke gott! Vad vet man för resten om sig själv och vad kan man veta? Bra litet, fruktar jag. Det skulle förvåna mig, om jag egentligen är fil. lic. och heter Berntsson, är fux i en småstad... Åter en fåfäng och meningslös tanke! Jag börjar bli underlig! Inte för att jag inbillar mig att mitt tillstånd är ovanligt eller intressant, men det gör ju saken inte bättre, snarare tvärtom. Är det stora spleen som rycker oss närmre? Men jag hatar spleen, jag vill djup och lidelse och stora handlingar. Fast det är väl antagligen stor efterfrågan på dylikt och det är ingenting för en extralärare i en småstad med adertonhundra om året.

Jag kunde ha god lust att försöka ingripa i affären med den nya kyrkogården så långt entidningsartikel kan göra något. Jag unnar dem egentligen inte en ostörd triumf, och sannerligen om jag som Lyckstadius kan ha något nöje åt humbugen! Och det kunde vara mycket roligt att se dem ursinniga, det är åtminstone ett oblandat nöje. Och så se vad de skulle hitta på mot mig! Men ... Det är så mycket omständigheter.

Berntsson brukade ofta på sina promenader möta lektorskan Almer och pastor Norin promenerande, mera sällan lektor och fru Almer och aldrig de tre nämnda personerna tillsammans! Konstigt på sitt sätt! Madam Ångberg hade nyligen kommit med kaffebricka och satt sig på hans sängkant och påstått att det var en levande, vandrande skandal och att hon inte kunde förstå att lektor Almer tillät det. Det var ju alldeles tydligt att det inte inskränkte sig till promenader, det kunde var och en begripa. Och det var den där otäcka danskan, som förförde den snälla rara pastor Norin — det var påtagligt att pastorn var gunstling hos madam Ångberg, och Berntsson kunde för resten gott förstå, att det smöriga och samtidigt strängt renläriga i hans förkunnelse skulle göra honom populär bland äldre kvinnor. Men den där frun från Danmark, hon förde naturligtvis med sig allsköns otukt från sitt land.

Hurdant det var i Köpenhamn, det visste madammen sedan Ångberg en gång för länge sedan gjort en lustresa dit. Nu skulle fru Almer förstås förföra alla hyggliga unga män i stan, men att hon just skulle börja med pastor Norin utan försyn för hans heliga ämbete! Det, det!

Det var madam Ångbergs syn på saken och hon arbetade i dessa dagar ivrigt på dess utbredande. Äktenskapsbrott, det var något hon var alldeles fri från, icke skymten av en skugga föll på hennes sedlighet och här var ett område där hon kunde uppträda med den ofelbares omutliga dom.

Nu hade man i allmänhet inte precis samma åsikter i Borgestad. Man ansåg det visst inte passande för fru Almer med dessa promenader på tu man hand, och Herren allena kunde veta vad som egentligen försiggick, men man trodde inte pastor Norin mer än jämnt. Det var nämligen inte första gången, som den gode pastorn uppvaktade vackra fruar eller unga fröknar på ensliga promenader. Tvärtom, han hade en ganska utsträckt praktik i det avseendet. Pastor Norin hade ett mycket starkt behov av kvinnlighet, men han var ju inte gift och vid universitetet hade han aldrig fallit för frestelsen i skepnad av pigor, cigarrflickor eller gästspelande Stockholmsdamer. Han åtrådde kvinnan på avstånd men på nära håll var han rädd. Han ville nog gifta sig men han vågade inte, han var rädd för bröllopsnatten då han skulle vara ensam med en ung oskyldig flicka. Till gengäld var det hans högsta fröjd att sällskapa med unga damer, helst gifta fruar. Han uppvaktade dem med en viss chevaleresk förtrolighet, vari blandade sig en smula av den faderlighet hans ämbete gav honom rätt att anlägga. Han frossade i små förtroenden, pratade om allt mellan himmel och jord men kunde också agera biktfader om så behövdes. Han satt i emmor ochsoffor hos sina föremål ty hans specialitet var just att sitta hos folk och det kunde han göra i timtal utan bestämt ärende. Då och då snuddade han mot en kvinnoarm, fick en smekning av en boa och det var vad han begärde. Hade det varit någon annan än pastor Orvar J:son Norin, så skulle han snart ha varit socialt död. Men Orvar var oförbrännelig, just det att han aldrig anlade någon botgörarmin hade räddat honom hittills och gjorde att man fortfarande inte kunde bli ond på honom. Sålunda översåg allmänna opinionen åtminstone i början med hans och fru Almers ensamma promenader. Svårare hade det varit, då Orvar en längre tid promenerade med en ung flicka. Då man såg att det fortfarande bara blev promenader och ingen förlovning fälldes en mycket hård dom över Orvar, och när paret gick Storgatan utför hade det en sträng domarinna bakom varje fönsterruta. Men Orvar var lika glad och pigg, och flickan gifte sig med en annan och pastorn vigde paret och glömde frun till dess hon ett år efter visade sig fräsch och fager med en barnvagn i parkerna. Då dök Orvar upp igen och satt med henne på sofforna och konverserade.

Men nu var alla andra övergivna för lektorskan Almer. Hon var i alla fall något noch nie dagewesenes, en skönhet, elegans och fraicheur, som knappt ansågs tillåten i Borgestad. Säkert hade hon haft erotiska föregåenden, det stod en air av mogen och erfaren kvinna om henne, en air som äktenskapets enahanda och hushållsbesvär icke hade tagit bort. Hon såg ut att ha levat föratt älska, det var något obeskrivligt hos henne. Intet under att pastor Norin drogs som nattmalen till ljuset. Den unga frun kom från en livligare miljö och hade påtagligen ganska tråkigt ibland. Då infann sig pastor Norin medan lektorn var i skolan och han var ju alltid någon att prata med. Fru Almer fann honom visserligen löjlig och dolde det inte heller, men han tröstade sig med att hon åtminstone inte tyckte att han var tråkig. Hon drillade honom som en apa, men ju mer hon exercerade med pastorn dess lyckligare var han.

En dag promenerade de utanför staden åt det håll, där den nya kyrkogården skulle ligga och pastorn redogjorde för projektet. Han var givetvis en varm anhängare av kammarherrn. Blotta tanken på att en tarvlig person som Lindblad och hans få anhängare skulle få bestämma något mot en major, en kammarherre och en rektor skakade själva grundvalarna för hans världsåskådning.

Fru Almer hörde på och hade ledsamt, ty hon begrep inte frågan och den intresserade henne inte det minsta. Det var en ledsam dag och det värsta var att den såg inte heller ut att skola bli roligare. Nu var det snart middag och då skulle lektorn komma hem och hans marsipanhull skulle vara precis likadant utan ett veck eller en rynka av en sinnesrörelse, och han skulle kyssa henne och strax därpå skulle han ta en sup. Och så skulle de äta middag och lektorn skulle smacka på det där Himmel gud frälse oss-sättet och sen skulle han sova middag. Och näräntligen

eftermiddagen var gången så skulle de lägga sig, och då — uf, det var vämmeligt!

Med ett stannade fru Almer, stampade i marken och ropade på sin dansk-svenska:

— Menneske, De har ved Gud ikke sagt et Ord om min Kjole! Synes De ikke jeg er knusende i rött?

— Jo, ni är knusende.

— Nå! Vil De jeg skal sige Dem en Ting, Präst! Det er det förste, De må sige til en Dame. Siden må De gerne komme med hendes smukke Ansigt og små Födder og det hele. Så kan De endelig komme til og vrövle med Deres Själ och vad De kan finde på av den slags. Nu ved De det! Begynd nu med min Drägt!

— Vad skall jag säga?

— De er et Fä! Må jeg ikke sige Fä til Dem, det siger jeg stadig til min Månd?

— Jo, var så god.

— »Var så god! Ursäkta!» Jo, De er »fortjosende»! Ved De vad? Nei, det ved De naturligvis ikke? Jeg är trät av at löbe op og ned ad Gaden. Jeg vilgå hjem och De vilgå med forstår sig. Jo, De er Gud hjelpe mig god, Mand!

— Men kära fru Almer...

— Jo, De må gerne vare med hjem! Bläse med lektoren! De må sidde hos mig og holde min Haand og vad De vil. Det kunde De lide, vad? Kom nu!

Och fru Almer log ett tjuvpojksleende och tog pastorn med sig hem.

De sutto och drucko te i fruns rum, där en stor och gungande mjuk säng bredde sig på ena väggen. Fru Almer tog på sig en morgonrock, satte sig i en vilstol och lade upp fötterna på schäslongen, där pastor Norin var placerad. Hon ställde en skål med chokolad bredvid sig, tog en bit, stack den i munnen varpå hon kisade på pastorn och kastade ut följande bete:

— Kvinderne er alligevel en lys Idé av vor Herre! Er vi ikke?

— Ordspråket säger ju, att kvinnan är skapelsens krona. Kvinnan representerar för mig det goda här i livet, den religiösa principen.

— Det religiöse Princip. Gud frelse mig! Den var morsom! Kom her, så skal De få kysse Det religiöse Princip på dets fortryllende Händer!

Pastor Norin rodnade, men reste sig och sträckte ut handen.

Fru Almer brast i gapskratt:

— Den er god! Troede De virkelig, at De, at jeg... Bliv Stille, siger jeg!

Pastorn satte sig lydigt.

— For resten, jeg kunde gott ha Lyst til det! Det vilde vare morsomt at se marsipanegrisen, vis han fick det at vide.

— Men kära fru Almer, sade den förbryllade pastorn, jag tycker att fru Almer skämtar så besynnerligt.

— Jeg »skämter» skam ikke. Men Herrerne forstår os nu ikke. Vi Kvinder er ved Gud ikke lykkelige.

— Är lektorskan särskilt olycklig? Låt mig vara lektorskans vän! Kanske kan jag vara lektorskan till någon hjälp och tröst? Jag kan ju gott inse att inte Almer är den man som kan göra lektorskan lycklig. Han förstår inte lektorskan ...

— Snak! De er et Fä!

Hon brast i skratt och tittade på pastorn men fick i detsamma idén att låta honom spinna vidare på den strängen:

— De har Ret, sade hon. Han skiönner ikke min dybe Kvindesjäl! Men det gör måske De? fortsatte hon och

förpassade med en graciös gest sina fötter upp i hans knä. Vilket kom honom att fullständigt tappa repliken ur mustascherna.

— Men lektorskan, sade han, snälla lektorskan.

— Menneskel De siger, at De vil vare gode Venner med mig og förstå min Själ, og så må jeg ikke en Gang ha mine Födder hos Dem.

— Jo naturligtvis, om det kan göra lektorskan någon glädje så ...

— Så er det Deres simple Pligt som kristen. Jo, jeg mener detl De er söd. Indröm at De er närved at forgabe Dem i mig. De er for resten allerede forlibt.

— Nej... snälla lektorskan, jag försäkrar att jag endast hyser den oskyldigaste sympati för er.

— Snak om Sympati! Das ist ja lächerlich!

Och hon förflyttade sig med ett litet hopp från stolen, där hon förut suttit och placerade sig i oroväckande närhet av pastorn. Hon betraktadehonom som katten betraktar råttan en stund innan han äter upp henne.

Pastor Norin flyttade på sig en smula. Han började finna situationen i någon mån kritisk, och han anade inte vart hans värdinna ville hän. Men han sprattlade förgäves i nätet.

— Nu må De ikke löbe Deres Vej, sade fru Almer, det må De ved Gud ikke göre. Överlåd ikke en stakkels Kvinde till hendes egne dumme och triste Tanker.

Denna sista väl beräknade replik lugnade pastorn. Han kände flirten glida in på det andliga planet igen, och där var han som fisken i vattnet.

— Kära lektorskan, sade han och räckte ut handen, lektorskan vet att jag gärna vill vara hennes vän. Anförtro sig till mig och låt mig få del av bekymren om lektorskan har några.

— Jeg er så ulykkelig, sade hon och lutade huvudet mot hans axel. Inom sig log hon ett glittrande leende och undrade vad pastorn skulle ta sig till.

Men nu var pastorn i sitt ässe.

— Tåja, sade han och strök henne över armen, var inte ledsen! Lektorskan skall nog få frid så småningom. Tåja, tåja!

Då kunde hon inte hålla sig längre. Hon slog armarna om honom och ropade:

— Du elsker mig! Jeg vidste jo det!

Men pastor Norin sprang upp som om han hade satt sig på nålar:

— Lektorskan! Lek — tor — skan.— Vad mener De?

— Det måste vara ett missförstånd. Min sympati!

— Kalder De det Sympati, når De kommer og vil forföre en gift Kone. Tak skal De ha! De er en Präst, De! Önsker De ikke at jeg skal vare Deres Elskerinde? Må jeg ikke ha den Äre?

— Lektorskan skämtar! Jag ser, att det är bäst jag går.

— Ja, må jeg endelig frabede mig Deres modbydelige Närvarelse!

— Och för att spela komedien till slut föll fru Almer ned på en stol och kvävde sin skrattlust i näsduken medan pastorn försvann.

Halvt vimmelkantig kom pastorn ned i portgången. Han kände ännu närheten av hennes kropp som en hemlig doft omkring sig och han förstod att frestelsen hade varit nära. Han fann sig och tackade Gud innan han gick ut på gatan för hans stora nåd och bistånd i det svåra ögonblicket. —

Han skyndade hemåt, det var middagstid.

Men hetsen i blodet ville inte lägga sig, han hade ett ögonblick känt berusningen av en kvinnas närhet. Det dök upp inom honom en syndig tanke på hans hushållerska änkefru Atterblad. Hon var trettifem år och ganska ståtlig och hade en sparbanksbok. Pastorn hade fått tag i henne genom annons.

Fru Atterblad sysslade inne i sitt rum, men nu kom hon in till pastorn och sade: middagen är serverad.

Men Orvar Norin svarade inte. Han endast fattade henne i armen. Fru Atterblad begrep genast.

— Ja, viskade hon, snälla pastorn!

— — — — — — — — — — — — — — —

— När ska vi gifta oss, past... Orvar? frågade fru Atterblad, fylld av erövringens och lyckans jubel nu när segern var vunnen!

— Hm, sade pastor Norin.

Det var tyst och båda stodo skamsna och sågo på varandra utan att finna det förlösande ord, som kunde göra slut på situationen.

Men något måste ju sägas. Fru Atterblad räckte fram handen:

— Tack, sade hon och neg. Tack, past... Orvar! Vänta nu skall jag värma köttbullarna igen past... Orvar!

Pastor Norin mumlade något i sitt skägg och vände sig bort! Nej, det här var inte bra! Hur *kunde* han! *Han* en vuxen och förståndig man och därtill präst! Han tänkte med ovilja på fru Atterblad som hördes syssla ute i köket. Nu var han förstås bunden vid henne för tid och evighet! Det var det hon hade falkat på, det var det hon hade menat med sitt kaffe på sängen och sina goda frukostar! Jojo!

Och han var mycket tvär under middagen mot den snälla fru Atterblad. Men hon fördubblade sin uppmärksamhet och undrade om köttbullarna voro som de skulle och om det var något, som past... Orvar önskade? Och hon tog på sig sin finaste blus och de bästa kopparna kommo fram till kaffet. Hon kände inte denminsta samvetsförebråelse. Visserligen trodde hon varmt på kyrkan och alla Guds bud utan undantag, men hennes sunda instinkt sade henne att det icke kunde vara någon svår synd att göra det hon gjort med en präst och när de ändå skulle gifta sig!

Men pastor Norin var samvetsömmare, och han kände inom sig en gnagande ånger över att ha brutit mot sjätte budet. Den synden var ju den förfärligaste av alla synder, just därför att det var den man allra helst ville begå och den i allo angenämaste.

Pastorn hämtade dock snart styrka och frid i bönen och återvann inom kort sitt gamla och förbränneliga humör. Och så var det ju det, att fru Atterblad hade en sparbanksbok...

Men när pastorn hade gått stannade fru Almers löje snart, och det var icke långt ifrån att det hade gått över i gråt. Så ohyggligt banal och ledsam fann hon nu situationen som nyss hade roat henne så mycket. Och som alla Potifars hustrur genom alla tider — fast hon hade spelat rollen på skämt — fick hon lust att göra mera ont. Hon erfor plötsligt ett otäckt hat mot sig själv, pastor Norin, sin man, sitt hem och alltihop. — Vad skulle hon här att göra? Då hade det vid Gud varit bättre att vara ogift!

I detta olämpliga ögonblick kom den stackars lektorn hem, intet ont anande. Han kom genast in i sin frus rum och ville kyssa henne. Hon sköt honom ifrån sig.

Marsipanansiktet blinkade, men förmådde eljest icke röra en muskel.

— Är du ond för något?

— Ja ... nej, jo jeg er!

— Vad är det, vad har jag gjort?

— Lad väre at irritere mig!

— Förlåt mig, jag ber dig.

Han föll ödmjukt på knä och ville kyssa hennes klänning, just precis det sämsta han kunde företaga sig. Denna hundlika tillgivenhet retade henne ännu mera.

— Väk, dit Fä!

Och hon skakade sig, som om hon till varje pris ville göra sig fri från hans beröring. Så såg hon med ett grymt leende på honom, siktade och avsköt en pil:

— Vad vilde du sige, vis jeg bedrog dig?

Nu reste sig lektorn lugnad i segerviss tuppvärdighet, och skrattade.

— Men le da ikke så fjollet! Du gör mig nervös!

Lektorn tystnade och hans vattenblå ögon stirrade förskräckta, men marsipanansiktet var fortfarande lika orörligt och belåtet. Fru Almer beslöt att hon till varje pris skulle se en sinnesrörelse avspegla sig i marsipanen.

— Vär ikke for sikker, du!

— Men hur kan du skämta så? sade lektorn, men samtidigt log han ett belåtet löje vid tanken på att han i alla fall var ensam ägare av denna härliga kvinna.

— Jeg har for den Sags skyld alleredebedraget dig! Her på dette Sofa! Se her! Skab dig ikke, jeg *har* gjort det, med pastor Norin.

Nu exploderade äntligen marsipanansiktet, och det så häftigt att det kom frun att blekna. Marsipanen förvreds fullständigt i en hemsk och löjlig grimas, och lektorn sprang fram så att fru Almer ryggade. Men han såg henne inte han gav schäslongen en spark, som kom ena benet att brytas och hela härligheten att vicka på sidan. Så rev han till sig det lilla sybordet som stod framför och slungade det i hörnet så att det bröts i småstycken och alla dess tusen småsaker svämmade över golvet. Slagen av den effekt hon framkallat stod fru Almer och såg på honom. Det låg i alla fall något imposant över hans elementära ursinne, vreden hos mannen som kränkts i sin heligaste rättighet: att ensam äga en kvinna. Hon kunde inte finna honom riktigt löjlig, trots att hans uppträdande var allt annat än värdigt!

Lektorn kastade sig på sängen och snyftade:

— Men varför, varför?

Hon såg litet försagd på honom.

— Det var jo ikke andet end Spög, sade hon litet osäkert.

Han flög upp:

— Ljug inte! väste han. Men det skall han få betala, om jag också ska göra mig olycklig för tid och evighet!

Och han rusade ut innan hon hade hunait hindra honom. Hon satt kvar ett rov för ganska stridiga känslor. Hon var egentligen inte elak,och hon ångrade vad hon hade gjort. Det var hon själv som hade gett sig in i det där äktenskapet och hon hade ingen rätt att låta honom sota för hennes dåliga lynne. Vad tänkte han ta sig till? Utmana pastor Norin på duell? Hon måste skratta högt vid tanken på hur det skulle ta sig ut, när de båda herrarna korsade sina värjor.

Men under tiden rusade lektor Almer som en galning genom gatorna utan att se sig för och utan att besvara hälsningar. Framkommen till pastor Norins hus sparkade han till porten så att högra skons ovanläder fick en spricka. Porten knarrade hastigt upp. Inne i portgången stod pastor Norin, just på väg att gå ut. Pastorn hajade till och såg ut som det onda samvetet när han fick se lektorn. Det var påtagligt att något hade hänt.

Lektorn gick fram, tog honom i kragen, skakade honom och pressade fram mellan sina nästan vita läppar:

— Djävla lymmel!

— Vad menar du? sade pastorn med ett svagt försök att verka ovetande.

— Vad jag menar? Det skall du få se!

Och en rungande örfil smällde på pastorns vänstra kind.

— Här ser du vad det betyder att ge sig i lag med andras fruar. Och för att du inte ska glömma vad jag menar ...!

Och ånyo small en bättre örfil, men denna gång på högra kindbenet.

— Kanske du nu minns skriftens ord: Omnågon slår dig på det högra kindbenet, så vänd honom strax det vänstra till. Skulle du glömma det, så säg bara till så ska jag djävlar anamma påminna dig!

Men pastorn hade räddat sig upp i trappan.

— Ja spring du, fortfor lektorn, vi träffas väl ändå! Och då skall jag ta mig fan lära dig! Tvi fan ett sånt as du är. Och du skall kallas vän!

— Du! Du! Du för dig! gnisslade pastor Norin alldeles utom sig mellan tänderna. Jag uppsäger bekantskapen!

— Så mycket bättre! Min herre, ni är ett svinl Herr pastor, jag ber att få underrätta er om att ett större as än ni har aldrig gått i ett par skor!

— Lektorn är ett as, skummade pastor Norin.

— Det här lilla nöjet ska kosta pastorn hans plats, jag skall stämma pastorn, det kan pastorn sätta sig på!

— Stäm bara! Var så god och stäm! Jag är fullkomligt oskyldig! Det är lektorns egen fru, som är hysterisk, karlgalen ...

— Tig, lymmel!

Och lektorn som började se rött igen gjorde en hastig rörelse för att nå sin antagonist. Men pastorn flög längre upp i trappan, öppnade sin tamburdörr, räckte ut tungan två gånger, spottade och försvann in till fru Atterblad.

Utmattad och vimmelkantig stod lektorn kvar i porten. Vågorna lade sig och marsipanansiktet återtog sitt vanliga uttryck av slöhet. Ännu aldrig i sitt liv hade han haft en sådansinnesrörelse och han tålde icke vid dem. Han kände en rent fysisk trötthet, det var som om benen ville vika sig under honom. Långsamt och mekaniskt vandrade han hem. Han låste upp tamburdörren och tog långsamt av sig hatten och hängde upp den. Han kunde se in i matsalen där bordet stod dukat till den försenade middagen. Han såg att brännvinsflaskan var framtagen, var det en försoningsgärd? Men det beredde honom endast en mycket snabbt övergående tillfredsställelse. Jungfrun anmälde att frun hade huvudvärk och låg inne hos sig. Hon hade redan ätit, lektorn nickade och satte sig vid bordet. Med en liten duns av energi flyttade han bort brännvinsflaskan. Trodde hon verkligen, att han lät muta sig med brännvin? Han tog ett skedblad soppa. För resten, om han ville ha en sup så kunde han ta sig det själv. Vad var det för ett löjligt förmynderskap som fruntimmer alltid skulle ta sig? Jag *vill* ha en sup, och därför tar jag mig en! sade han och fullbordade med eftertryck dådet.

Men han blev inte gladare för det. Vad skulle nu ske? Tanken på skilsmässa isade honom ett ögonblick och kom honom nästan att krympa samman i fasa. Han steg upp och stapplade mot hennes dörr. Den var olåst och han gick in. Hon halvlåg i sin vilstol. Han sjönk ned på knä och släpade sig som en hund fram till henne.

— Förlåt mig, stammade han, bara du inte går din väg!

TRETTONDE KAPITLET.

Nu hade Marianne installerat sig vid sin husmodersskola i Stockholm och hon brevväxlade ganska flitigt med sina vänner i Borgestad och med sina föräldrar förstås. Edelweiss Lindblom var isynnerhet hennes förtrogna.

Lilla rara Edelweiss!

— skrev Marianne en dag i november — jag har nu varit fjorton dar i Stockholm och är på det hela taget mycket lycklig. Tant är mycket snäll, och de är förfärligt rika, hon har lovat mig en promenaddräkt, skräddarsydd till våren. Hur har ni det nu för tiden i Borgestad? Allting är väl sig likt, kan jag tro. Jag tänker ofta på dig och flickorna. Stockholm är en förtjusande stad, med sitt härliga läge vid Norrström. Paris är ju större, men »Mälardrottningen» skall ju vara en av världens vackraste städer. Stockholmskorna är stiliga, och jag önskar bara att jag hade pengar att köpa för ordentligt. Då skulle jag klä mig och vara chic. Gladys, min kusin, säger att man inte kan vara snygg här i Stockholm för mindre än tusen kronor, fast det är naturligtvis överdrift. På skolan är det ett sabla jobb, vi äter frukost klockan sju och halv åtta skall man vara där,annars får man på huden av fröknarna; det är rätt roligt, om tre år kan jag vara skolkökslärarinna i Borgestad, det blir skojigt fast jag kommer nog att sakna Stockholm. Har inte tid mer, hälsa flickorna och var själv hälsad av

din *Majan.*

Inuti brevet till Edelweiss låg ett kuvert adresserat till Herman, men det var ogenomskinligt så att Edelweiss kunde inte läsa det. Innan hon gick ut för att skaffa fram brevet till dess adressat, satte hon sig ned att besvara Mariannes brev.

Dear Mary!

Tack för ditt brev, har bråttom men skall ändå söka besvara det med några rader i hast. Vad du är lycklig som får komma bort härifrån från de små förhållandena jag längtar också bort härifrån, »jeg vil ud, jeg vil ud, her er så knugende trangt». Jag vill förstås helst till Paris. Där är mitt liv, den enda luft jag kan andas. Jag går här som en jungfru i sin bur i mina drömmar och hoppas, att någon skall komma och föra mig bort långt bortom bergen mot aftonsolen, någon som bär mig, trycker mig tätt intill sig, kysser mina slutna ögon.

Men ack, vad man är barnslig, verklighetens prosa är ju så hård; och det lär inte komma någon »Celadon» åt mig. Den som jag talade med dig om, ack han var inte den man en kvinna med aktning för sig själv kan ge sig helt och fullt åt. Jag önskar bara att han skulle våga anhålla ommin hand, så skulle han få veta vad jag tänker om honom. Endast den fulla harmonien, den fulla förståelsen mellan två individer bör motivera äktenskapet när man sätter kärleken högt. Och jag kommer aldrig att utan full garanti för att han är mig värdig ingå en förbindelse av vad slag den än vara månde. Du kanske baxnar för detta sista? Men jag står vid det. Ty varför skulle en »fri» förbindelse vara mindre ren, mindre aktningsvärd än en som prästen eller borgmästaren har läst över. Det är kärleken, kärleken ensam som helgar ett förbund. Fri, stor som naturen skall kärleken vara, helgad av naturens majestätiska röst i trädens sus, bäckarnas sorlande och fåglarnas korsång. Det vill jag säga dig Marianne som äldre väninna, pruta aldrig av på dina fordringar på kärleken såvida du vill vara sann kvinna.

Ja, nu hinner jag inte mer, jag skall gå ut och lämna ditt brev till Herman.

I hast

Yours truly

Ethel L.

Sedan detta brev var avfattat begav sig Edelweiss ut för att se, om hon kunde få tag i Herman. Hon hittade honom också slutligen nere vid ån bakom den mekaniska verkstaden, där han numera ofta dvaldes i sin ensamhet med sina macabra tankar. Herman rodnade en smula, när Edelweiss räckte honom brevet. Hon såg honom betydelsefullt i ögonen och sade med djup tonvikt:

- Från den kvinna ni älskar!

Herman skyndade hem med det dyrbara dokumentet i fickan, satte sig i sitt hörn, öppnade det och läste följande:

Stockholm, datum vet jag inte.

Min Herman!

Här är det första brev, du får från mig, mitt första kärleksbrev och det första av detta slag som du mottager, enligt vad jag förmodar. Längtar du mycket efter din Marianne? Jag tycker ofta att det är mycket tråkigt att vara skild från dig. Ty det är ju min önskan att vara hos dig. Käraste, jag kysser dina ögon. Men det är väldigt skojigt här i Stockholm, må du tro. Tre år skall jag vara här, men tre år går ju snart, då blir jag lärarinna och kan nog få plats i Borgestad, det kan nog pappa ställa om, och med din och min lön så reder vi oss nog, fast jag inte vet om du har någon ännu då, vad skall du egentligen bli? Har ni något skoj för er nu för tiden, här är allting så förtjusande. Kanske det vore bättre om du fick någon plats i Stockholm, ja vet du, det måste du försöka! Det vore mycket bättre än gräva ner sig i en småstadshåla bland brackor. För Borgestad är nu en småstadshåla. Jag önskar du kunde komma hit ett slag, så skulle vi gå på Strandvägen, Skeppsholmen eller på Skansen. Där är det så litet folk på vardagarna.

Jag hinner inte mer i dag, jag måste skriva hem också.

Ajöss med dig! Din

Majan.

Herman kysste detta dyrbara papper, på vilket hennes lilla hand hade vilat och förnam som han senare i en dikt uttryckte sig doften av hennes person sväva över raderna. Sina dikter förstörde han numera vanligen undan för undan som de kommo till, då han inte var säker för att de skulle undgå faderns uppmärksamhet. Men nu kunde han dock inte motstå frestelsen. Han påbörjade en ny diktsamling, som han tänkte att han skulle skicka henne i Stockholm eller också ge henne när hon kom hem till julen. Han besvarade strax Mariannes brev med en lång skrivelse på åtta ark, som på tätskrivna linjer mottogo så mycket av hans själ som de kunde rymma. Men det var förstås bara en bit.

Herman hade förändrats på sista tiden. Han var sig icke lik som han var på hösten när han kom från landet. Han magrade, dels emedan han fick dålig mat och dels emedan han över huvud inte tyckte om att äta även om han fick hygglig föda. Ibland blev han förskräckt, när han såg sitt ansikte i spegeln. Han studerade ofta sin fysionomi. Och han blev nästan rädd när han såg sitt glåmiga ansikte med den skygga blicken, den fula ojämna hyn och över huvud dess brist på karaktär och uttryck. Ängslig studerade han detaljerna i sitt ansikte. Håret föll stripigt ned om den breda och låga pannan, ty sedan Marianne reste hade han upphört att söka betvinga benan med pomada. Ögonbrynen voro konturlösa, vilket retade honom ofantligt. Från alla håll och i alla belysningar granskade han sitt ansikte och sinhuvudskål och undrade om han ur dess form skulle kunna draga någon slutsats rörande sin karaktär och sitt blivande öde. Han önskade brinnande att han hade haft hög panna som Napoleon, han drog ned håret i en flik, men hur han laborerade blev det inte den svagaste likhet med honom eller med någon annan känd och berömd person. Sina ögon hatade han. De hade denna banalt vattenblå svenska färg, och voro dessutom ofta rödkantade av nattvak och grubbel. Han undrade vad uttryck det egentligen var i hans ögon. Han skulle ha velat att de uttryckte en stolt högdragenhet och otillgänglighet. Och han skulle ha velat ge mycket för att som hjältarna i Dumas' romaner ha ögon som blixtrade vid förefallande behov i regel åtminstone varannan minut. Men hans stackars gråblå ögon kunde inte utsända ens den tarvligaste kornblixt. Nå, det kunde nu kanske i det stora hela vara detsamma, ty han kunde inte se att varken hans pappa eller mamma eller rektorn eller ens landshövdingen någonsin blixtrade med ögonen. Men om hans åtminstone hade varit kalla och outgrundliga, det var också förbannat fint! Men det voro de inte, de voro ingenting, hade intet uttryck. Han såg på sin mun. Underläppen sköt ut en smula och överläppen var liten och kort och fjunig, men fåfängt letade han efter några linjer som tillkännagåvo trotsigt människoförakt — han hade kommit till det resultatet att detta numera var hans väsens innersta grundton. Somliga skalder hade veka och vemodiga drag kring munnen, men han hadeingenting sådant, han kunde på sin höjd se ond ut. Inte heller näsan hade någon bestämd karaktär. Nej, han letade förstämd i sin fysionomi utan att hitta det minsta som tydde på utpräglade eller framstående egenskaper. Hur var det möjligt att ingenting hos honom antydde att han var något särskilt? Om han åtminstone hade några dåliga egenskaper i

ovanlig grad! Bara han inte var en nolla bland nollor! Inte försvinna i mängden! Inte utplånas!

En tanke slog honom ibland isande och förskräcklig: Men vad har jag egentligen för rätt att tro att jag skulle vara eller bli något särskilt? Fanns det kanske ingenting som berättigade honom att tro det? Skulle vissheten härom som han bar inom sitt bröst vara falsk? Den tanken var olidlig. Men i själva verket, han hade aldrig märkt att han hade gjort något större intryck på någon. Fadern ansåg honom vara en ouppfostrad lymmel och fann honom odräglig, och kamraterna brydde sig inte om honom alls. Han skulle nog velat utmärka sig på alla områden, men det hade aldrig lyckats. Han skulle gärna velat att hans svenska uppsatser i skolan fått beröm och blivit uppmärksammade, men rektor Mandell ägnade tvärtom numera just hans skripta en tarvlig och småaktig kritik, som energiskt slog ned på varje försök att uttrycka sig annat än på kansliprosa. Nå att det gick dåligt i skolan, det var nu en sak för sig, det betydde nu mindre, och all historia lärde att pedagoger i alla tider sin natur likmätigt kraftigt förföljt den sanna begåvningen till förmån för densterila läraktigheten. Så det var nu snarare ett bevis för att han, Herman Holt, verkligen var något särskilt. Han hade för längesedan insett, att skolan endast hade usla brunnar för den som ville ha levande vatten. Och det trodde han sig ha rättighet att få. Han fann det fullkomligt i sin ordning att lärarna voro som de voro. Och rektor Mandell var ju i alla fall hennes far, fast han inte begrep sig på svenska mer än en gammal stövel...

Skald, det var han ju i alla fall? Ja, var han egentligen det? Nog hade han skrivit många dikter, och poesien var hans livs stora och enda tröst. Vad skulle han egentligen annars tänka på under timmarna eller eljest då han var sysslolös? Men var det något med honom? Kunde han bli en stor sångare, till vilken alla — även läroverkslärare — lyssnade betagna när han tolkade sitt hjärtas bottenlösa vemod, besjöng sin älskade? Ty han skulle alltid ha någon åtrådd och trolös kvinna som han diktade om det behövde hans musa och sannolikt skulle det gå så med Marianne. Men skulle han verkligen bli en stor skald? Stor måste han ju bli, ty en liten poet som pjollrade om blommor och småfåglar det ville han inte bli. Hans poesi skulle ha höga ideal.

Han tog fram några dikter av sina bästa som han ännu hade kvar och började läsa dem. Alltefter som han läste blev han mörkare. Vad var egentligen det här? Var kunde man nu märka de outsägliga kval, som under brinnande timmar pressat hjärteblodet ur honom? Tog sig hjärteblodet så klent ut med så dåliga rim och så plattaoch banala fraser, ja då kunde man lika gärna göra palt av det med detsamma. Varför fordrade hjärtats bittraste smärta nödvändigt rim ? Det bästa som han hade att bjuda, var det verkligen inte mera?

Isad av tanken dignade han med huvudet mot bröstet. — — —

Hans blick föll på ett litet papper med en dikt, som innehöll utkristalliserad hans mödosamt utgrubblade livsfilosofi:

Fordra ej av Ödet långa lyckans stunder, år och dag av sällhet önska ej att ha. Bed om några få förbrinnande sekunder! Då törhända vinka gudarna sitt ja.

Ja, vad var egentligen det där? Nonsens, det var då ingen under att redaktören av Borgestads-Posten skoningslöst hade refuserat de anonymt insända dikterna. Det började gå upp för honom att människorna i allmänhet hade bra litet intresse av hans, Herman Holts, bekymmer, hans lilla torftiga sorg och hans fattiga glädje. Man skulle vara på ett särskilt sätt beskaffad för att sådant skulle vara roligt och intressant för andra. Man måste ha mycket större sorger och allra helst måste man dö för att vara intressant men det var ett hårt villkor för då kunde man ju inte besjunga saken och njuta av den lycka man gjorde. Måste framgången alltid bita sig själv i svansen på det sättet? Vilket fruktansvärt öde att vara poet, men en poet som inte kunde dikta. Nå, så återstod det då åtminstone ett: att med en heroisk gest kasta den sista storhetsdrömmen på brasan.

Herman gick efter några vedträn och eldade i kakelugnen. Lågorna höggo tänderna i veden så att det knastrade och snart bullrade brasan muntert. Då tog Herman sina papper och blad efter blad kastade han dem in i ugnen. En sekund — och de voro tunna löv av aska och sögos bort av luftdraget.

— Den röda hanen fullbordar sitt verk, sade han med ett djupt tonfall.

Fattad, men beklämd såg Herman sin diktardröm förbrinna i björkvedsbrasan. Han satt stel och stirrade in i

kakelugnen tills det sved i ögonen och de svavelblå lågorna började sin serpentindans över glödhögen. Svidande tom steg han upp och gick ut. Vad hade livet nu att bjuda poeten utan lyra? Vad var nu egentligen livets mening? Varför existerar man, varför gör man så och så och varför dör man slutligen? För att komma till himlen! Mja, det där kunde väl aldrig vara allvar! Visserligen fick man ju lära det i skolan och det präntades in med hela dess auktoritet. Men påtagligen drevo lärarna här en trafik som de själva inte trodde på. Antagligen voro de väl lika tvungna som han att tro på det officiellt och det var endast fullt i sin ordning att de upprätthöllo illusionen av en treenig Gud. Värre var det med pastor Norin och rektor Mandell, för de tycktes verkligen tro på det. Men de flesta människor kunde omöjligen göra det, ty då måste de ju komma i en svårare pliktkollision. Med ungdomens lidelsefulla och omutliga krav på ärlighet kunde han icke se att det var möjligt för´dem som trodde annat än att ta sin kristendom på allvar, giva bort allt vad de ägde och dra ut i världen som botgörarpredikanter. Annars skulle man ju komma i en konflikt som skulle sönderslita ens själ i trasor. Men detta berodde ju bara på hans ungdom som i allt utställde en lidelsefull och omutlig fordran på renhet, oskuld och dygd. Med åren lär man sig — gudbevars inte att släppa sina fordringar i den vägen, men att vänja dem vid att leva i frid och sämja och samvetsäktenskap med sin dödsfiende, och det är en viktig del av levnadskonsten att behändigt balansera dessa två saker så att de aldrig råka i luven på varandra.

Den konsten är för resten inte så svår efter den är så utbredd och en som besatt den i hög grad, var den fromme Hilarius Olsson. Men något sådant kunde Herman som sagt inte begripa. Antingen tror man och då lever man därefter, eller också inte. Därför var det ett hemligt frimureri mellan de stora att religionen var lögn, och bara han blev stor skulle han också bli invigd. Ty tanken att hans pappa eller farbror Söderlund eller borgmästaren eller prosten Larsson skulle ge bort allt vad de ägde, ja sin sista överrock eller sina byxor och börja predika på gatorna föreföll honom med skäl grotesk och orimlig. Nej, i allmänhet trodde inte bekanta herrar på det där, då skulle de naturligtvis inte sitta på hotell Lindquist långt fram på nätterna och komma ut litet påstrukna med hädiska och lättfärdiga ord i sin mun. Herman sörjde en smula över sin begravda barnatro, men inte mycket. Manvar ju i alla fall säker för helvetet, dit hans pappa tydligen eljest fann honom kvalificerad.

Men han hade i stället fått tag i ett annat begrepp som hette Nirvana och han tänkte sig alltid förintelsen som att sjunka hän i en gungande mjuk och salig bölja. Den svenske skolgossen hade nog en mycket ofullkomlig föreställning om Buddhas kamp för förintelsens salighet, men något anade han kanske, och detta blev i alla fall en tröst för hans fattiga själ.

Efter en vecka fick han ett nytt brev från Marianne.

Min Herman!

Tack för ditt långa och förtjusande brev, den som ändå kunde skriva som du, du är allt bra styv i alla fall. I förrgår var jag på bal må du tro med tant och kusin Gladys hos en konsul Hedenblads, det var gudomligt, och kan du tänka dig, de hade regementsmusik. Där var en hel del sjöofficerare, rätt hyggliga unga män, men jag tänkte förstås hela tiden på dig kära Herman. Vet du, i går såg jag prinsessan Maria, hon är väldigt stilig, men Gud så enkel och jag stod så nära henne på perrongen att jag nästan skulle ha kunnat röra vid henne. Du skulle se Stockholm, det är ändå en förfärligt vacker stad och så mycket nöjen, här är. Dem får jag förstås inte delta så mycket i, för jag har ju skolan. Också får jag nog inte så mycken tid till brevskrivning numera, vi har mycket läxor var dag. Hur har ni det i Borgestad? Det skall bli rätt roligt att komma dit igentill jul och träffa flickorna och dig förstås, kära Herman. Läser du mycket?

Ja, jag tycker som du, Herman, kärleken är allt. Den bör vara fri, stor och oändlig som naturen själv i dess stora tempel. Det är kärleken ensam, som helgar ett förbund. Bara du inte träffar någon som är vackrare än jag, men det finns ju inte så många i Borgestad, som jag inte känner och som skulle passa för dig. Farväl, farvädel, fadervädel!

Din Marianne.

Nästa brev lydde:

Kära Herman, du får ursäkta att jag inte på länge har skrivit till dig, men jag har inte haft något att skriva om. Din dikt var nog vacker, men jag måste tillstå att jag inte begrep den riktigt. Vem är egentligen Nirvana? Jag är nog olärd och dum, men det får du inte fästa dig vid, för jag är sådan. Här är alltjämt mycket att göra och därför har jag inte heller haft tid att skriva till dig. Jag sitter och skriver nu i sena kvällen, medan Gladys sover. Hon är för resten ganska högfärdig och dum, för hon har pengar och får göra vad hon vill. Och jag är ju en fattig flicka, som måste arbeta för mitt bröd. Herman, du måste göra något för att bli mycket rik, när du blir student. Kan du inte bli apotekare, pappa påstår att apotekare Larsson i Borgestad förtjänar så glupskt med pengar.

Jag gäspar nu så att jag knappt ser vad jag skriver. Tjänis på dig.

M.

Herman väntade nu i tre veckor på brev och när det kom, såg det ut så här:

Herman, var inte ond på mig för att jag inte har skrivit, men jag har rent glömt bort det, kan du förlåta mig det? Vet du Gladys och jag var ute och gick en kväll på Strandvägen och då kom det en karl, d. v. s. en mycket elegant herre och tilltalade oss, jag var så rädd och ville springa, men Gladys som i alla fall är ganska snäll, jag har blivit försonad med henne, hon stannade och talade med honom. Och så fick han följa med till porten men när vi kom dit, så stängde vi den mitt för hans näsa och sprang in. Så rusade vi opp på vårt rum och kastade oss på våra sängar och skrattade så att vi höll på att dö. Tänk om tant fick reda på det eller mamma, då bleve jag olycklig.

Jaså du skriver ingenting mera, det var ju skada.

Ajö med dig, skriv snart, men tala om litet vad som händer och sker. Hur ser lektor Almers nya fru ut ?

Maja.

Herman var inte alls nöjd med detta brev. Han skulle ha velat ha något helt annat, något mera för sitt längtande hjärta, mera värme som kunde ryckt honom med. Han skrev ett nytt långt och innehållsrikt brev, men svaret dröjde även denna gång länge. När det kom, var det kort:

Herman!

Om du ändå läte bli att gräla på mig, jag kan inte hjälpa att jag har så mycket att göra att jag inte hinner skriva till dig. Vem vet, kanske passar vi inte för varandra och jag anser för min del att en förbindelse mellan man och kvinna måste vara byggd på harmoni, absolut. Du får inte bli ond på mig, jag tycker ju om dig, men skriv inte så där och var stygg. Du talar om att livet är eländigt, ja det kan ju vara, men du som är ung skall väl ha levnadsmod och det är inte bra att tänka för mycket. Man skall inte se allting i svart. Man skall leva sitt liv fullt och helt, och så där. Hoppsan, där plumpade jag. Om man bara är glad, så går allting bra! *M.*

Herman anklagade med bitterhet sin älskade för att inte förstå honom. Men han frikände henne snart. Ty, tänkte han, sådan är nu en gång kvinnan, och det är bäst att inte söka ändra henne. Det är lika ljuvt att luta sitt huvud i den älskades knä och bli smekt av hennes händer, vare sig hon är ängel eller djävul. Och när hon böjer sig intill en, vad betyder det då om hon har den ena eller andra världsåskådningen? Och vad frågar den som blir kysst efter, om dessa läppar nyss sagt den största groda i världen?

Även hem skrev Marianne ofta brev. Det första hon skrev från Stockholm var av följande lydelse:

Kära föräldrar! Tack så mycket för att ni har varit så snälla att låta mig komma hit tillStockholm, där jag får lära mig så mycket nyttigt. Vi kommo fram i rattan tid och vid tåget var tant och mötte mig och vi fick (överstruket) fingo åka hem i droska, så att jag hann icke se mycket av staden då. När vi hade kommit hem, gingo vi upp på mitt rum, som ligger åt gården men är mycket trevligt. På kvällen fingo vi te med mycket kakor, och sedan gick jag och lade mig. Följande dag fick jag kaffe på sängen med mycket kakor. Därefter promenerade jag, ty skolan börjar ju icke förrän i morgon måndag. Tant gick med och visade mig vägen till Nationalmuseum dit jag gick på pappas inrådan men hon gick inte in med för hon tyckte att det var tråkigt. Tavlorna voro mycket vackra, men jag

stannade inte så länge, eftersom tant satt och väntade på Bergs konditori. På eftermiddagen gingo vi till Skansen, som är förtjusande och även mycket lärorik, som pappa sade. Till middag fingo vi oxstek med sylt och sedan Napoleonstårta. Jag gick ensam i aftonsången, ty tant går aldrig i kyrkan på eftermiddagarna säger hon. Vad prästen hette vet jag inte. Predikan var bra, men han talade väl lågt och så läspade han.

Adjö älskade föräldrar.

Marianne.

P. S. Tant ber aldrig aftonbön tillsammans med hela familjen, men jag har Arndt med mig och så psalmboken.

FJORTONDE KAPITLET.

I denna veva hände det något mycket betydelsefullt i Borgestad. En vacker dag tillkännagavs i Allehanda, att tidningen skulle upphöra att utkomma. I stället hade affären övertagits av en arbetarförening, som skulle utge ett socialdemokratiskt blad. Man hade länge uppe i den socialistiska ledningen haft sina ögon riktade på denna efterblivna landsända, och nu hade man med hänsyn till de förestående valen startat denna tidning, som finansierades av en arbetarbank i Stockholm. Detta tillkännagivande kom som en fullständig överraskning, men redan efter en vecka utgavs det första numret, och så hade då den moderna tiden i all sin brutalitet brutit in över själva det gammaldags Borgestad. Bladet mottogs naturligtvis med sura miner av societeten, som hade hoppats att den skulle ha fått leva sitt liv ostörd av den socialistiska besmittelsen. Men det hade till redaktör en ung man, för vilken hatet till och från borgerskapet var lika nödvändigt som syret i den luft han andades.

Han blev snart ett omtyckt samtalsämne på grund av sitt originella namn: han hette nämligen Erik Hämnare. Hela hans uppenbarelse blevbekant i staden tack vare hans långa hår, som hängde ned på axlarna och hans nästan mer än flärdfria klädsel. Men han gick lugn och orubblig sin väg fram, och den som såg eller talade med honom, kunde icke vara i tvivel om att han av hjärtat trodde att han satt inne med nyckeln till den sociala frågan och den enda rätta världsförklaringen förutom en del småsaker såsom krigets avskaffande, rusdryckseländets avskrivning m. m.

Han tog genast itu med dessa saker i sina ledande artiklar så att han ännu icke hade varit i tillfälle att ta ståndpunkt till samhällets egna små frågor såsom kyrkogårdsfrågan, vars lösning nu snart närmade sig. Otto Berntsson brukade ofta disputera med Westerbom och lektor Lyckstadius om den frågan. Westerboms ständiga argument var att han borde gå in i Borgestads likbränningsförening och ge fan i hela saken, och lektor Lyckstadius var uteslutande road av frågans utveckling. Berntsson var upprörd av det egennyttiga i manipulationen och han uttalade sig ofta skarpt om kammarherren och majoren men isynnerhet om Hilarius Olsson. De två andra försökte då åtminstone inte att dölja sina förehavanden under religionens täckmantel, men Hilarius var en hycklare som inte förtjänade annat än att brännmärkas.

Men lektor Lyckstadius opponerade sig.

— Min värderade herr broder, så vitt jag kan förstå, framgår det av dina yttranden att du anklagar den förträfflige Hilarius för att av allehanda dåliga motiv hyckla religion. Men det ärtvivelsutan att alldeles misskänna Hilarius. Att han tillbringar sin lediga tid på bönhuset och över huvud iakttager ett gudeligt skick beror alldeles icke på något hyckleri utan helt visst därpå att han verkligen är en from person som av allt hjärta tror på det han säger, och det är säkert över huvud ett misstag att anklaga frireligiösa spetsbovar för hyckleri; jag kan nämligen inte tänka mig att det i längden skulle vara möjligt att stå och prata på missionshuset och för övrigt ha det så ledsamt som en dylik herre måste ha det, om man inte verkligen uppriktigt tror. Och det är nog också ganska otroligt att en hycklare i längden skulle kunna upprätthålla skenet. Nej, Hilarius är tvivelsutan en mycket from man, men det fina i kråksången är just det att fromheten aldrig har hindrat en smart man att företaga ungefär vad han behagar. Det är ett synnerligen vackert bevis på människoandens beundransvärda anpassningsförmåga och på religionens

användbarhet i alla livets skiften. Du kanske har hört talas om gamla konsul Pettersson, som dog här för några år sedan? Han var en av de mest slipade spetsbovar som någonsin har funnits här i stan, och han har många ruinerade änkors och faderlösas tårar att svara för. Men den mannen var ingen hycklare. När han var död, talade hans gamla piga om att han var en sömnlös man som nätterna igenom låg och pinades av sina synder och läste i sin bibel. Det var nätt och jämnt att han fram på morgonsidan fick en timmes slummer, så att han kunde hämta krafter till nya bovstreck. Så det!Men detta argument endast retade Berntsson ännu mera. Och en vacker dag exploderade han i en artikel i den nya socialisttidningen. Där relaterades klart och tydligt hela frågans förlopp, visades hur mycket dyrare det skulle bli att köpa tomterna därute på kammarherrns ägor och omtalades att vissa icke namngivna herrar hade satt i gång det hela för att förtjäna pengar. En särskild gliring gavs åt Hilarius, som sökte leva flott på sitt anseende som en from och absolut redbar person.

Så var det då gjort! Och det blev en oerhörd explosion, vars omfattning Otto Berntsson icke hade den ringaste aning om.

När artikeln som stod att läsa på ledareplats och var undertecknad med O. B. offentliggjordes, läste redaktör Oliver Ölén om den tre gånger innan han riktigt fattade vad det var fråga om. Så lät han tidningen sjunka och stod som slagen av åskan. Åter hade ödet placerat en av sina svåraste stötar mitt i bröstet på honom. Han tittade på den mer än spaltlånga artikeln med dess stora mellanslag och präktiga auktoritativa borgistyper. Fjällen hade fallit från hans ögon. Detta hade han gått här i flera månader och inte tänkt på. Det hade talats om att kammarherrn försökte sälja till staden några tomter och detta hade han hört tio gånger så visst som en men han hade icke fäst sig vid saken. Detta skändliga spel, detta tarvliga jobberi med det allmännas bästa av personer som hade det allmännas angelägenheter om hand det hade försiggått mitt för hans näsa, och han hade icke sett de! Humbugenshundrahövdade hydra hade stuckit upp sin vederstyggliga nacke utan att han hade svängt sitt svärd för att avhugga den. Våld, väld och orättvisa hade triumferat och han, Oliver Ölen, som i så många år endast gått och väntat på att få skifta hugg med dem, han hade sovitll Och nu hade en annan varit framme och skördat all äran, dräpt hydran och hemburit segern!!

Han böjde huvudet.

Det var förspillt. Han hade kommit för sent. Åter hade han kommit för sent.

Och ånyo genomisades han av den fasansfulla känslan av att vara en oduglig, en förkastad som skulle slungas på sopbacken av kastoskoveln. Hela sitt liv hade han väntat på detta, här hade varit just det ställe där han mer än någon annan hade bort gripa in, ingen hade bon äga sådana förutsättningar som han. Hans rätta ögonblick hade varit, och det hade gått förbi. Det hade gått förbi.

Men i alla fall, när Oliver åt frukost såg han ännu en gång på artikeln. Månne där icke ännu var en hel del ogjort? Var det inte en massa synpunkter, som artikelförfattaren hade förbisett? Visst fan! Kunde det inte sägas en hel del saker ännu? Och kunde det inte sägas bra mycket skarpare? Oliver Ölén skulle tro det! Här skulle det tas i med hårdhandskarna, och den som skulle säga sista ordet, det var i alla fall han det. Djävlar anamma! Nu skulle de få se på satan! Var det inte det han alltid hade sagt, att det bara behövdes att humbugen och skojet skulle visa sig för att Oliver Ölén skulle vara till hands och uppryckadet med dess förhatliga rot. Han skulle med detsamma gå upp på tidningen, tala vid redaktör Justesen och skriva en ledare, en ledare så att det visslade om det, en ledare så att man bleknade där i Borgestad, en ledare så att de skulle minnas det, en ledare som avtrycktes av pressen landet runt. Ta mig fan!

Det var ju alldeles klart, att när saken nu var avslöjad, skulle Borgestads-Posten ändra mening! Hittills hade frågan varit endast och allenast praktisk, nu hade den åkt upp på ett annat plan och var en diskussion om idéer, om rätt och rättfärdighet. Och då visste Oliver Ölén, var hans plats var.

Uppe på redaktionen satt redaktör Justesen lugn som vanligt och log ett litet augurleende någonstädes långt inne under näsan, medan han funderade över artikeln. Redaktör Justesen var icke det allra minsta upprörd. Det hela var som det inte angick honom. Och innerst inne var det honom i själva verket icke blott likgiltigt om

kyrkogården låg där eller där, utan t. o. m. om orättfärdigheten vann sin seger eller ej. Denne man hade redan i vaggan avsagt sig alla meningar, han fungerade i sitt yrke som en maskin, och en mycket god sådan, men den ståndpunkt han förfäktade var honom absolut likgiltig. Nu hade han en gång kommit in på den bogen att han mest försvarade bestående humbug och då gjorde han det också. Men vad han tänkte och tyckte när han hade lämnat byrån, det var det ingen som frågade och det talade han inte heller om.Lagergren Björkquist såg ofta på sin chef och undrade vad han egentligen tänkte, men han insåg att det var en onödig och dum fråga och att det var mycket viktigare att veta och förstå hans tankar, när han arbetade vid sitt redaktionsbord.

Oliver Ölén kom inrusande på redaktionen med en iver, som något dämpades när han såg det absoluta lugn som utmärkte chefen. Men han öppnade i alla fall samtalet:

— Jag förmodar att det är deras ledare redaktören läser?

— Alldeles, ja, sade Justesen och tände en cigarr.

— Det är ju högst egendomliga saker, där står.

— Mycket egendomliga, medgav redaktören. Lagergren-Björkquist, som tycktes ana, i hur hög grad Oliver Ölén missuppfattade situationen gnäggade belåtet.

— Något sådant hade jag verkligen inte föreställt mig.

— Inte jag heller, replikerade redaktör Justesen lugnt och kastade ett litet öga på Oliver.

— Skall redaktören själv skriva ledaren i dag? Annars kunde kanske jag, om inte redaktören har tid.

— Ledaren skriver jag själv.

— Jaså, ja ursäkta, jag ville bara! Nog måste man säga, att det är upprörande!

— Mycket!

— Jag får säga, att jag sällan sett en sådan egennytta, en sådan perfiditet, en sådan humbug med ett ord!

En plötslig tanke föll redaktör Justesen in:

— Hör nu herr Ölén, sade han, om jag vore i herr Öléns kläder, skulle jag skriva en dikt om humbugen.

— Hm jaa, jag skall försöka.

— Men låt oss få den om ett par timmar. Vi skall ha den redan i dag.

— Joo, det skall nog bli.

— Jag skall se den, innan den sättes upp.

— Jaha!

Och redaktör Ölén försvann för att gå ut och hämta inspiration, medan Justesen log sitt osynliga leende under näsan. Lagergren-Björkquist gjorde ett försök att efterhärma leendet. Han hade bevittnat dödsstötens utdelande, och han förstod att hans tid var kommen. Exekutionen hade haft all den tjusning, som en verklig grymhet kan ha, och det att han hade fått vara med om den, visade ju att han Lagergren-Björkquist snart skulle sitta i redaktionssekreterarens stol.

Redaktör Justesen telefonerade till kammarherrn och utbad sig ett besök på redaktionen fortast möjligt. Kammarherrn kom. Redaktör Justesen räckte honom tidningsnumret med den brännbara artikeln, lutade sig bakåt och avvaktade resultatet medan han rökte sin cigarr. Kammarherrn påtog guldpincenéen, kastade en blick på tidningen och fick genast en sådan chock, att lornjetten gled av näsan och dinglade i sin snodd på bröstet. Men den måste ju på igen och så läste kammarherrn. Han interfolierade med diverse kraftord.

— Såna förbannade slynglar! Sluskar är det!

Jojo! Murvlar! Det har jag alltid sagt! Jo, det är tider! Tatata! Såna tider vi lever i!

Han kastade tidningen och sprang i raseri fram och tillbaka så långt det trånga utrymmet tillät:

— Jag ger blanka fan i det! I kyrkogården och hela tantararan! Jo! Låt dem i Jössu namn begrava sina kadaver var fan de vill! Jag reser härifrån! Jo, det gör jag! Fy fan! Att man skall tåla sånt! Av såna där!

— Kammarherrn kan ta saken med ro, sade Justesen.

— Ta med ro! Ta med ro! Det kan herrn säga! Det är herrns yrke att bli utskälld av murvlar! Men inte mitt! Jag har aldrig stått i tidningarna! Utom när jag föddes! Och i fashionable news! Men sånt har ju de suggorna inte nu för tiden! Skall jag ta ovett av murvlar? Nej! Nej! Nej! Och misslyckas till på köpet!

— Det är inte tal om att misslyckas. Det finns bara en dunkel punkt i den här affären. Vem har skrivit artikeln?

— Någon anonym bladneger, naturligtvis! Förskona mig från hans namn! Han heter förstås Jöns Petterkvist.

— Det är osannolikt, sade redaktör Justesen, redan av den grund att artikeln är undertecknad O. B.

— Nå! Än sen då!

— Med all säkerhet är den inte författad av tidningens redaktör. Han kan inte skriva så pass lugnt och redigt och bra.

— Bra! Fy fan!

— Artikeln är bra skriven. Den är alltså inte skriven av redaktören. Men vem är det utom redaktionen, som kan ha intresse av saken? Det är sannolikt inte någon bekant Borgestadsbo, doktorn eller någon dylik, de skriver inte i tidningarna. Det skulle kunna vara lektor Lyckstadius men han är förmodligen för lat. Men det kan vara en person ur hans umgänge, med hans synpunkter, en radikal estetflabb från Uppsala t. ex., en person, som har synts sällskapa med socialistredaktören.

— Nå?

— Doktor Otto Berntsson, extralärare här vid skolan.

— Vad fan nu då? Vad är det för en karl?

— Tja, det ser vi ju nu, om jag har rätt. Och — redaktören kisade på kammarherrn — det viktigaste: Han är majorens systerson. Vad menar kammarherrn om det?

— A fan, sade kammarherrn och satte sig i sin häpnad på en tidningshög.

— Ja, så står det till. Nåå, vad säger kammarherrn?

— Vad skall jag säga! Kors i Jössu namn! Den majoren! Det är allt en räv! Större än vi bägge tillsammans!

— Mja, det återstår förstås att se!

— Det är penningutpressning! Det är vad det är! Rena rama penningutpressningen!

— Jag varnade kammarherrn för majoren! Och jag åtog mig att sköta saken endastunder den förutsättningen, att frågan med majoren var klarerad!

— Jag minns det! En sån räv! Han har anat oråd! Och nu svänger han i tid!

— Det är nu inte så säkert! Det kan hända att majoren står främmande för den där artikeln, och i detta ögonblick är lika perplex som kammarherrn.

— Är herrn tokig? Inte! En så nära släkting! Tror herrn att den där pojkvaskern skulle våga om in... Nej! Nej! Den går inte i mig!

— Kammarherrn räknar inte med motiv, som faktiskt förefinnas, nämligen ideella. Det är visserligen en missriktad idealitet. Men i alla fall!

— Ideella motiv! Visst fan! Men hos en sån där? Inte!

— Tja, jag säger ju inte bestämt att det är så men det kan hända!

— I alla fall! Saken är förkyld! Efter detta vågar de ta mig fan inte rösta riktigt i stadsfullmäktige!

Redaktör Justesen tog cigarren ur munnen och stack ut ett ögonkast åt kammarherrns håll!

— Tror kammarherrn mig, om jag säger att denna artikel långt ifrån att hindra saken tvärtom är den bästa hjälp vi kunde få?

— Hur menar herrn?

— Ser kammarherrn! Folk i stan läser nu allmänt den här artikeln och har roligt åt den!

— Jo, jag vill lova det!

— Folk har alltid litet roligt, när någon blir utskälld i tidningarna! Det är inte vackert, mendet är så! Men när de väl har haft roligt at den, tänker de: Fy tusan i alla fall, att de där socialisterna skall få skriva sådant! Nästa gång är det kanske min tur. Och så tänker de vidare: Vad skall en sån där spoling få lägga sig i det här? Tror han inte, att vi kan sköta det själv, vi som har varit borgare i stan i så många år?

För jag är nu för min del alldeles övertygad, att det inte är någon manöver av majoren utan av Berntsson ensam. Följden av allt detta blir, att folket blir förbannade på honom och på den där tidningen. De har förut varit litet förbannade på kammarherrn. Nu glömmer de det, och på det sättet blir det vi, som tar hem hela potten.

Det är mycket enkelt att sköta den saken. Det ska jag åta mig. En annan sak blir det förstås om majoren verkligen har sadlat om.

— Det var fan, sade kammarherrn. Herrn är begåvad! Vill herrn ha vasen?

— Nej tack, det är inte för mig! Isynnerhet inte då kammarherrn hedrat mig med ett så smickrande omdöme om min begåvning.

— Hahah! Herrn är rolig!

— Men skaffa den i stället åt Hilarius Olsson!

— Pro-hah! frustade kammarherrn ut i gapskratt vid denna tanke:

— Nej hör nu herrn! Nog är vasen litet löjlig! Men det får vara någon gräns! Förresten har jag den själv!

— Å, jag ber om ursäkt! Det borde jag ju haft reda på!— Betyder ingenting! Herrn är begåvad! Vad ska jag göra nu då?

— Gå till majoren och ta reda på hur landet ligger!

— Ja visst! Och sen då?

— Komma hit! På det beror, vad vi ska ta oss till.

— Men den där extraläraren?

— Den? Han är förlorad!

Kammarherrn gick. Efter en stund inträdde Oliver Ölén, han hade sin dikt färdig. Det var en ljungande dikt. I breda blodfulla strofer krossade den humbugen, tillintetgjorde orättvisan och avskaffade lögn och svek.

Redaktör Justesen läste den utan en min.

— Utmärkt! sade han. Herr Ölén kan få ledigt i dag! Jag tänker nog att Lagergren kan sköta notisavdelningen ensam.

Oliver tackade och gick ned på hotell Lindquist för att fira sitt livs stora handling sin första stora kraftmätning med humbugen och orättrådigheten.

Men redaktör Justesen satte sig ned och skrev under diktens rubrik följande rader:

Nedanstående ståtliga dikt, som vi med nöje bereda plats åt, kommer som ett apropå för dagen. Den är inspirerad av det lömska och löjligt ovederhäftiga angrepp, som vår »hedervärda» socialistkollega i sitt gårdagsnummer gjorde mot en del aktade män här i samhället.

— Lagergren! Gå ned i sätteriet och tag ut en snygg rubrik till den här dikten. Den skall för resten sättas med kursiv, det tror jag blir bäst.Lagergren mottog manuskriptet och ilade med lätta steg ned i sätteriet.

Kammarherrn begav sig sålunda till majoren. De båda herrarna möttes utanför skolan.

— Godmorgon, majoren! Tråkigt väder!

— Godmorgon, kammarherrn! Hur står det till?

— Förträffligt. Jag har varit ute och sett på mina tomter, där de vill ha kyrkogården. Gud vet, om det kan bli något av nu!

— Varför inte?

— Har inte majoren läst artikeln i socialistbladet?

— Nej, det har jag inte. Jag har inte varit ute i dag ännu, och jag prenumererar inte på sådant. Jag vill inte ta i den med en tång, än mindre ha den i mitt hus.

Nu ljuger du nog, din rackare, tänkte kammarherrn och sade:

— Nej, det förstås. Men det är en mycket intressant artikel, och den skulle majoren läsa. Kan inte majoren titta upp ett slag på Borgestads-Posten?

— Jo, gärna.

Och de två herrarna begåvo sig till redaktör Justesen.

Majoren stod alldeles handfallen, när han läst artikeln. Det var tydligt att han icke hade en aning om dess tillkomst.

— En sådan skandal, en sådan skandal! kved han.

— Å, sade redaktör Justesen, det betyder inte så mycket. Ingen människa kommer att se sakenpå detta sätt här i Borgestad. Det är ju för resten en opartisk kommitté, som har hand om frågans utredning.

— Ja, det må så vara, men att min systerson skall skriva i socialisttidningen! Min systerson i ett dylikt smutsblad! Det förstör ju hans karriär för all framtid. Och vad skall folk säga om oss, som har ett dylikt rötägg i familjen. Det hade då jag inte förtjänat! Mina herrar, hade jag förtjänat det? Har jag inte alltid varit en hederlig karl, som har kunnat se folk i synen?

Redaktör Justesen log sitt osynliga leende.

— Herr majoren är ju för välkänd för att den saken skulle behöva diskuteras.

— Vad ska vi göra? frågade majoren med en gest, som vädjade till de båda andra.

— Fråga redaktörn, sade kammarherrn, det är en begåvad karl.

Redaktör Justesen mätte en kort sekund majoren med ett genomträngande ögonkast.

— Mja, sade han, det beror på om majoren ger mig fria händer.

— Naturligtvis, i allt.

— Men det kommer att bli en mycket tråkig historia för herr Berntsson.

— Jojo!

— Det är sannolikt, att det kommer att kosta honom hans plats.

— Hm jaså, ja jag tvår mina händer.

— Majoren måste visa, att majoren inte vill ha något mera att göra med honom. Ställ till en bjudning och bjud alla lärare utom honom.— Ja hm, jag har visserligen haft en bjudning alldeles nyss, men i alla fall, gärna det! Jag ber då att först och främst få se herrarna som mina gäster.

— Tack det är inte för mig, sade redaktören.

— Han är min själ begåvad, log kammarherrn.

— Vi skall vidare ha en artikel och ett par insändare. De kan ju lämpligen sedan skickas till inspektor och till överstyrelsen. Jag är ledsen för majorens skull, men det kan inte hjälpas, att det går ut över en. Det skall ju alltid en lida för folket.

Majoren grinade ett ögonblick, men gav också detta sista förslag sin välsignelse. Rådplägningen var slut.

Följande morgon var det Borgestads-Posten, som lästes med iver och intresse i staden. Allmänheten halkade snabbt över Olivers dikt med ett svagt gillande, för det var ju i alla fall bara poesi och behövde inte tagas på allvar. Med desto större intresse kastade man sig över den ledande artikeln.

Den var synnerligen kraftig och vältalig och slutade med följande reflexioner: Detta smutsiga angrepp är antagligen endast det första ledet i en kedja av skandalskriverier som komma att riktas mot de ledande männen i vårt samhälle. Beskyllningarna för partiskhet äro i och för sig som vi ovan uppvisat fullständigt ovederhäftiga. Ty vad bättre garanti kan man begära för att angelägenheterna skola skötas utan hänsyn till enskildas bästa än tillsättandet av en kommitté, bestående av personer ur skilda läger, personer vilkas opartiskhet icke ens skribentenhar haft panna att bestrida. Det hätska angreppet kunde alltså ha lämnats fullständigt åt sitt värde. Då vi i alla fall ha ansett det bäst att med några ord uppvisa haltlösheten i angreppet, beror det därpå att det kommer från ett håll varifrån man minst haft anledning att vänta det. Den som står för nidskriveriet i fråga är nämligen en ung lärare vid härvarande läroverk, Otto Berntsson, som ansett det med sin fördel förenligt att så sprida skam över sig och den här i staden välkända och aktade familj, med vilken han är besläktad. Att en statens tjänsteman har förbindelser inom den samhällsupplösande pressen och alltså undergräver det samhälle varav han tar sin utkomst är lyckligtvis ännu här åtminstone något oerhört. Det skall helt säkert icke undgå sin välförtjänta näpst.

En förlust för samhället är det givetvis att ägarna av tomterna på vilka den nya kyrkogården enligt kommitterades nästan enhälliga förslag skulle ha lagts, numera icke lära vara villiga att ens för något pris sälja dessa jordområden för att undgå varje sken av egennytta!

I samma nummer stod en insändare vari livligt beklagades om socialistbladets artikel skulle ha en dylik påföljd. Men där stod även en annan insändare.

Herr redaktör!

Till vår stora harm erfara vi, att vi vid härvarande läroverk ha en lärare, som genom en artikel i härvarande socialisttidning visat atthan tillhör den ungsocialistiska rörelsen. Skall en statens tjänsteman ha rätt att så mycket han behagar motarbeta allt vad religion, moral och fosterland heter? Hur är det möjligt, att läroverksmyndigheterna tolerera något sådant av en ungdomens uppfostrare? Vi kunna icke tillåta det, och i nödfall komma vi att taga våra barn ur skolan.

Rättänkande föräldrar.

Denna grova salut fingo Borgestadsborna i sig, när de på morgonen öppnade sitt blad. Egentligen var den ju något för grov, men den mottogs med åsyftad verkan av de flesta. Otto Berntsson läste den en smula häpen. Han hade egentligen inte tänkt sig att behöva kämpa med sådana vapen.

Men så mycket bättre, tänkte han, vill de göra sig absolut löjliga, så gärna för mig.

Den förste han mötte när han kom till skolan den dagen var lektor Lyckstadius.

— Värderade herr broder, sade lektorn, jag finner av avisorna att du, en annan S:t Göran, ridit till storms mot humbugens drake. Jag måste säga dig att det smärtar mig i hög grad, mindre för din egen skull, ty man bör aldrig göra en person till sin ovän genom att hindra honom från att göra sig olycklig, än därför att du nu utan ringaste tvivel har spelat segern i händerna på dina motståndare. Just nu hade Borgestads-Posten berömt majoren och kammarherrn och Hilarius för deras oegennytta i så hög grad, att det började vända sigi magen på en hel del folk, som ha något att säga här i staden. Anrättningen började just att bli en liten smula för oljig. Då kommer du med din artikel och sätter krydda på det hela. Så nu slinker den nog ner. Det är klart att alla skall bli förbannade på att en person som du som inte har med saken att göra lägger sig i den; och så kommer du plumpande med sanningen på ett synnerligen förargelseväckande sätt. Följden blir den att de förträffliga herrarna i en blink återfår alla de sympatier som Borgestads-Posten hade hållit på att förverka åt dem och om några dagar går deras förslag igenom och det med pukor och trumpeter. Numera kan ingenting hindra det. Och det kan jag inte neka att det retar mig, för nu har jag till ingen nytta gått och prisat kammarherrn i flera veckor. Hur ska jag kunna göra det gott igen?

— Du pratar, sade Berntsson, jag står för vad jag sagt, och var lugn för att vår tidning inte skall bli svaret skyldig.

— Det har jag visst inte betvivlat, om du erinrar dig mina ord, värderade vän, jag är bara alldeles säker på att deras förslag får nästan alla rösterna.

— Vi skall se, sade Otto och gick in i skolan.

I lärarrummet möttes han av en iskall mur, bestyckad med stickande ögonkast. Pastor Norin ilade omkring med misstänksam brådska. Han hade lagt upp en lista med uttalande av ett misstroendevotum mot Berntsson, och han for nu omkring för att samla underskrifter. Det gickemellertid ganska trögt. Man ville först se, åt vilket håll trädet skulle falla. Och så var det i alla fall en kollega.

Under rasten kom vaktmästar Strömbom in med bud till Berntsson att infinna sig hos rektor. Berntsson iakttog att Strömbom knappast lyfte på hatten, när han i nonchalant ton framförde sitt ärende.

— Så för fan, tänkte han, då ska ni få se att rektor är trevlig!

— Hälsa hövligt Strömbom! sade lektor Lyckstadius som observerade scenen, tänk på att det är majorens systerson.

Vid denna oväntade replik tog Strömbom två steg tillbaka och hatten flög ned till knäna. Han var så generad, att han inte kunde komma sig för att göra en någorlunda värdig sorti ur rummet.

Hög och värdig reste sig rektor Mandell, när Berntsson kom in i rummet. Skjortbröstet knäppte och spände ut västen, och bonjouren som hängde omkring hans knän gav honom ett pelarlikt utseende. Han satte guldpicenéen till rätta på sin vassa näsa och sade långsamt och pustande, ty han tänkte endast med stor svårighet.

— Jag måste nu tala med licentiaten om en viktig fråga, och jag ber licentiaten betrakta mig mera som en licentiatens äldre vän och kamrat än som licentiatens förman.

Och rektorn pustade igen. Han talade stötvis och måste taga ny sats efter vart tredje ord.

— Jag förmodar, sade Berntsson, att det är Borgestads-Postens artikel det gäller.

Tonen förrådde en inre förbittring. Han började bli het.

— Ja, det är det, pustade rektorn. Licentiaten har verkligen berett mig mycket bekymmer och obehag med det där. Vad skall allmänheten, vad skola föräldrar och målsmän säga, när de få läsa att deras barns uppfostrare har sådana tendenser?

— Vilka tendenser?

— Tendenser, sådana som den visar, vilken ej blott skriver dylika artiklar utan också umgås med ungsocialister.

Berntsson flög upp!

— Jag kan väl inte tänka mig, att det är rektorns mening att det skulle vara något olämpligt i att umgås med en person, därför att han är socialist?

Rektor vred händerna i förtvivlan över denna förhärdelse:

— Men tänker då licentiaten inte det allra minsta på sin kårs, på sitt yrkes anseende?

Berntsson teg.

— Om licentiaten inte vill tänka på detta, fortsatte rektor Mandell nästan bedjande, så tänk åtminstone på sin familj, på den aktade familj som licentiaten tillhör och vars namn licentiaten måste skona!

Berntsson gjorde en åtbörd av förtvivlan inför denna logik:

— Herr rektor! Ingen människa på jorden har rätt att bestämma över mitt umgänge.— Nej, sade rektorn, därom är jag ju icke okunnig. Och nu ber jag att licentiaten inte skall tro, att jag är en sådan gammal perukstock som inte kan hysa överseende med andras åsikter. Jag är visst inte blind för att andra möjligen kunna hava en riktigare uppfattning av vissa frågor. Jag vill naturligtvis inte heller förbjuda licentiaten att umgås med personer, av vilken samhällsställning som helst. Men jag skulle ändå vilja vädja till licentiatens hederskänsla, licentiatens familjehänsyn (här darrade rektorns röst av verklig rörelse), kort sagt till det bästa inom licentiaten att åtminstone inte umgås offentligen med sådana personer som dessa. Licentiaten kan ju träffa dem enskilt på deras rum eller möjligen på sitt eget.

Och rörd över sin egen liberalitet sträckte rektorn fram sin hand och såg den unge mannen i ögonen. Som den godhjärtade hedersman rektorn var önskade han i själva verket ingenting högre än att den unge mannen skulle bli en bra och god medborgare som åtnjöt allas aktning och på vilken man kunde lita.

Berntsson bugade sig.

— Jag tackar för rektorns välvilja, sade han, men jag kan inte lova något beträffande mitt umgänge, som jag anser vara vars och ens privatsak.

— Ja, men när jag ber licentiaten som en vän att undvika att åtminstone på offentlig lokal visa sig samman med personer med dylika åsikter. Det kommer att medföra ledsamheter för licentiaten. För licentiatens egen del hoppas jag att dettaendast är en tillfällig förvillelse, som ju kan glömmas när licentiaten blivit upplyst om sitt fel och kan taga det tillbaka. Licentiaten, som ju av naturen har fått ett gott förstånd och — som jag ju har sett — kan prestera vackra betyg i sina examina, måste ju inse att ett fortsatt umgänge med personer av dylik åskådning endast kan bidraga till att framhärda i villfarelsen. Och jag gör licentiaten beredd på att jag i min egenskap av rektor måste hålla på att mina lärare iakttaga en i allo klanderfri vandel. Jag har inte det allra minsta att eljest anmärka mot licentiaten, men jag kan inte med bästa vilja i världen stå till svars inför lärjungarnas målsmän med att försvara licentiatens handlingssätt. Skadan är ju delvis redan skedd, men ett fortsatt uppträdande offentligt med de antydda personerna... ja nog sagt.

Berntsson började rodna och stamma.

— Jag vet inte... jag tror, ja, jag ska be att få betänketid.

— Nå det låter ju höra sig, sade rektor Mandell välvilligt och torkade svetten ur pannan. Och så tar vi väl tillbaka det där...?

— Det kan jag inte.

— Men vi skriver i alla fall inte flera artiklar, åtminstone inte med namn under? Ja, var inte ledsen nu licentiaten, det här skall väl så småningom gå över. Adjö, adjö!

Förvirrad, oklar på sig själv gick Berntsson ut. Han kände sig som när man plötsligt ur en människomassa träder ut ensam på en öppen plats.

Madam Ängberg hade redan tidigt på morgonen varit ute och verkat i anden. Den dagen blev det inget kaffe för

Berntsson. När gumman med brillorna på näsan hade stavat sig igenom artikeln, av vilken hon inte begrep mer än att Berntsson, hennes hyresgäst, hade gjort något galet utan att betänka det ansvar han hade i denna egenskap, störtade hon ut för att ta reda på nyheter.

Tidigt på morgonen samma dag hade prostinnan Larsson läst Borgestads-Posten som hon fick samtidigt med kaffet på sängen. Den dagen blev det inte av att ligga och dra sig. I ett huj for hon upp, tog på sig en kamkofta och ett par strumpor och ilade beslutsam till telefonen. Hon visste, att samma tanke i denna stund besjälade alla stadens fruar: *Var* skola vi ha kafferepet?

Hon beslöt att komma först. Men nu gällde det först och främst att fånga två dyrbara fiskar i nätet, så skulle de andra följa med i stimm. Till en början måste rektorskan Mandell vara med för att man skulle få veta vad som hänt. Men nästan lika viktigt var att försäkra sig om majorskan Holt. Att få veta vad hon tyckte och tänkte var oundgängligt, och hennes frånvaro skulle fördärva hela nöjets clou. Det var bäst att lägga ut nätet för henne först. Prostinnan pinglade i telefonen.

— Hallå. Är det Amelie?

— Jaha...

— Goddag, lilla du, det är Ellen.

— Goddag.

— Hur mår du, tråkigt väder i dag?

— Usch ja.

— O, vet du, Amelie, så *tråkigt!*

— Nejj! Vad då!

— Jo, jag kan inte ha sjömansvännerna om lördag.

— Nej, så synd?

— Jaa vet du, men nu undrar jag, är du ledig i dag?

— Jaa.

— Så roligt! Kom då i dag i stället, så är du snäll!

— Tack, lilla Ellen, så gärna!

— Det var snällt av dig, välkommen!

— Tack, tack. Adjö!

— Adjö.

Skönt, tänkte prostinnan, nu är det värsta undangjort. Så ringde hon på till rektorskan Mandell, och då hon lovat komma kunde hon i lugn och ro gå ut och köpa småbröd medan jungfrun sprang med bud till de andra tolv fruarna.

En stund efter det att majorskan Holt talat med prostinnan, kom majoren hem och frågade om hon hade läst tidningen.

Det hade hon inte. Men hon gjorde det och blev blek av raseri. Lockad i fällan! Utan att ana det minsta. Undra på att Ellen var så söt i mun i dag!

Majorskan beslöt att komma i god tid till kafferepet för att slippa löpa gatlopp inför en församlad menighet. Hon kom fem minuter företiden men i alla fall för sent. Tio av damerna voro redan komna i hopp att få se henne inträda. Hon klarade entrén med obesvärad elegans och hälsningarna undanstökades, utan obehag. Sensationen skulle sparas till dess kaffet var serverat.

Äntligen hade alla damerna fått socker och grädde och planterat småbröna på tefatet.

Rektorskan började förhandlingarna.

— Nå, lilla Amelie, sade hon. Så rysligt tråkigt med licentiat Berntsson.

— Ja, ifyllde prostinnan. I grund och botten är han ju en så hygglig ung man.

Det blev en paus. Vad skulle majorskan säga?

— Ja, sade hon, både min man och jag ogillar på det högsta hans beteende. Vi vet verkligen inte vad vi skall göra med honom.

Pang! Det var över. Fjorton skedar rörde om i fjorton kaffekoppar!

— Hur nära släkt är ni? fortsatte prostinnan.

— Det är min mans systerson, svarade majorskan med ett småleende, som bristfälligt dolde hennes inre ursinne.

— Är det i Uppsala han fått de där rysliga åsikterna? frågade doktorinnan.

— Jag vet inte. Men han har förstås rumlat om däruppe, svarade majorskan. Hon antog att detta var den enda förklaringen till att man kunde få så rysliga åsikter.

— Vem kunde ana, att den hyggliga unga mannen var en sådan rummelkurre, sade fru Söderlund.

— Är det fruntimmer med i spelet? frågade rektorskan.

— Nej, det tror jag visst inte, svarade fru Holt litet snävt.

— Ja, det är för ledsamt, när det går på sned, genmälde den förra. Och han ska ju ändå ha så gott huvud.

— Vet ni vad, flickor? sade plötsligt majorskan. Madam Ångberg påstår, att pastor Norin skall gifta sig med fru Atterbald.

— Nejj! Nejjjj!!!

— Joho, det är klart nu. Hon har själv sagt det, inte direkt förstås, men i alla fall!

— Kors, den gamla människan!

— Jojo! Nog är hon stadgad! Trettifem år! Hon passar kanske bra till prästfru!

— Hon har visst litet pengar.

— Det blir nog så bra, sade rektorskan. Det är riktigt roligt att en så hygglig ung man blir gift!

— Ja visst.

— Men, sade prostinnan tankfullt, om de ska gifta sig så kan han naturligtvis inte bo kvar där innan bröllopet.

— Neej, det är sannt, det kan han inte.

— För resten! sade majorskan. Madam Ångberg påstår, att det har varit någon skandal med honom och lektorskan Almer.

— Med pastor Norin? Nej, det tror jag inte.

— Faktiskt är nu, att han och lektorn inte häjsar på varandra.

— Vad säger ni?Så kommo fruarna så småningom in på Berntsson igen. De voro så djupt rörda av medlidande och talade så många beklagande ord, att vid tvåtiden var han redan en förtappad människa för vilken ingen räddning fanns om än de, fruarna ville aldrig så gärna.

Men då upptäckte de också, att det var tid att gå hem. De måste ta emot sina män och ordna med middagen, och seansen måste avbrytas. Glada och nöjda med en angenäm förmiddag togo de farväl och troppade av.

Då voro två strumpskaft virkade, tjugoåtta koppar kaffe urdruckna, sexton bakelser, fyrtitvå småbröd och fem skorpor voro förtärda, och en medmänniskas heder var förstörd.

*

Oliver Ölén dröjde den dagen med att gå upp på redaktionen. Han satt hemma på sitt rum, bedövad och kunde icke ens förmå sig att gå ut och äta frukost Men han var lugn och allvarlig. Han förstod betydelsen av vad som hade hänt. I ett kort men innehållsrikt ögonblick såg han sig själv som han var, och ryste. För alltid var han löjlig aldrig mer kunde han tänka en tanke på att bekämpa humbugen och krossa orättvisan. Han log ett litet vemodigt löje åt sig själv. Herre gud, vad det där i alla fall var långt borta! Hade han verkligen en gång varit den Oliver Ölén, som satt på krogen och söp och avgav Bragelöften och skrev sådana där dikter?Med ett kom han att tänka på att han hade mist sin plats. Visserligen var han inte uppsagd och det var väl knappt troligt att han skulle bli avskedad av styrelsen i vars tjänst han hade varit i så många år. Men han kunde ju inte återvända. Och han hade alltså mist sitt levebröd. Vad skulle han, Oliver Ölén, halvgammal och utan färdigheter, ta sig till? Inte kunde han få någon ny plats. Det skulle vara i en annan stad, men hur skulle han kunna byta om miljö, och hur skulle de kunna använda honom på något annat ställe, när han inte hade dugt där han var?

Hans käkar tuggade på ett enda ord: förbi.

Han gick ut. Vart skulle han gå? Ett ögonblick kom han att tänka på hotell Lindquist. På frukosten, som han inte ännu hade ätit. På smörgåsbordet med den härliga inlagda sillen, rädisorna och så det småljumma, den blodiga biffen och till allt detta många och klara supar. Men så klart hade detta lärt Oliver att känna sig själv, att han genast bortjagade denna tanke. Detta att gå och supa bort sitt olycksöde, nej det var ändå inte bra! Nej, det kunde han inte göra! Han drev nedåt ån. På bron bakom mekaniska verkstaden stannade han och tittade ned i det gröna skummet. Det yrde vått i luften av stänk från vattenfallet litet högre upp.

Den som hade mod att kasta sig ned! Det skulle vara det enda riktiga, den enda stora handlingen i hans förfelade och löjliga liv. Så skulle det i alla fall få en relief, en bakgrund. Inte för att det i grunden var så storartat att ta sitt liv.Men det var då åtminstone ett otvetydigt bevis på att man ägde en vilja, att man i ett enda moment förmådde, samla sig till ett beslut, förmådde överse alla de småsaker, som binda en vid det dagliga livet och resolut slunga dem över bord.

Han tittade ned i vattnet.

När det var så svårt att leva, varför var det då så svårt att dö?

Svara mig det!

Gick det månne fort att drunkna? Skulle han skriva några avskedsord, innan han gjorde det? Så att människorna äntligen skulle se i vem de stungit hade! Å, det var ju sannt! Han var ju ingenting!

Plötsligt medan han stod där, kände han en sugande hunger. Ja, frukost kunde han nog få, middag också i dag och i morgon, men hur skulle det bli sedan? Han var ju utan levebröd, det var ju så sannt. Utkastad på bar backe, utvräkt med kastoskoveln. Skulle han gå upp på redaktionen och säga eller göra något, innan han definitivt avlägsnade sig? Han kände med ens en häftig tomhet och saknad efter tidningsdammet, redaktionslukten, telefonernas pingel, pappersmassorna. Arbetet kröp i den gamle tidningsmannens nerver, näsborrarna vidgade sig för att insupa den individuella atmosfär, där han hade andats i snart tjugo år. Och varför inte låta det hela vara glömt? Varför inte ta det som ett lyckat skämt. Var det inte ganska lustigt i alla fall, att den dikt han skrev kunde användas till sitt rakt motsatta syfte? Det skulle bestämt göra sig som anekdot... ettbevis på kuriösa situationer som yrket ibland kan tillspetsa. Var det inte ganska duktigt, rent av ett bevis på habilitet att kunna vara hänförd på beställning och i vilken riktning som helst? Han var ju i alla fall användbar, det var tydligt, och aldrig hade redaktionen kostat på hans andra dikter en så prydlig stilutstyrsel. Den gamle Oliver Ölén, det var i alla fall en gammal skämtare. Han hade en räv bakom örat i alla fall, och den tog man inte där man satte honom, det skulle de djävlarna få se!

Vad hade han i själva verket gjort som tvingade honom att rymma fältet? Hade han gjort något skamligt? Nej och åter nej! Han hade skrivit sin dikt i den bästa mening, full av heligt nit, och de hade missförstått honom. Men sådana är nu en gång människorna, de är oförbätterliga, och de tyda allting till det sämsta. Oliver Ölén kände väl människorna? Jo jo, skulle tro det! Många fel har jag, men människokännare, det är jag! Jag vill se den, som kan lura mig, när jag sätter ögonen i honom.

Icke utan bultande hjärta öppnade Oliver dörren till redaktionsrummet. Där stod redaktör Justesen och riktade ett förvånat och uddvasst ögonkast på honom. Lagergren-Björkquist satt i hans stol, men vände sig om och stirrade på honom som om han hade fått se en död stå upp. Långt inne under näsan log redaktör Justesen ett leende, men Oliver såg mustaschspetsarna röra sig. Det var tydligt att han beredde sig att hålla god min.

Men då rätade Oliver på sig i hela sitt majestätoch utförde sitt livs stora handling. Han mätte redaktör Justesen med ett långt ögonkast:

— Ni—dings—då—da—re!! sade han eftertryckligt.

Spottade och gick.

Redaktör Justesen blinkade när dörren föll igen och tuggade en smula generad på cigarren. Men han sade ingenting, och Lagergren-Björkquist sade icke heller ett ord på en lång stund.

Det var en stolt och lycklig man, som slängde igen dörren bakom sig och med manliga steg gick nedåt gatan.

— Där fick de, så de teg!

— Nidingsdådare, var fick jag detta gudabenådade ord ifrån? Fullrustat som krigsgudinnan föddes det i ett ögonblick och sprang fram, dräpande, förintande. De voro inte många sillar värda, när de stodo där och stirrade efter honom. Jo titta ni! Nidingsdådare! Kunde man tänka sig något lämpligare att utslunga som sortireplik! De trodde förstås att de hade tystat munnen på den gamle brodern Oliver, men där fick de se! Rädd var han inte, han sade sitt ord, det måtte bära eller brista! Men sanningen skulle de ha i sig, och nu fick de sitta där och torka det på sig, det var rätt åt dem. Trodde de inte att han var den som sjöng ut sitt hjärtas mening? Då kände de inte den gamle kumpanen Oliver Ölén! Länge kunde han tåla skojet, men när det var moget då sade han i alla fall sitt ord.

Ja, han hade gjort en verklig handling och han kunde vara stolt. Leende och lycklig gickhan en lång promenad utåt landet, fylld av det nyss inträffade. När han äntligen vände hemåt, närmade sig klockan middagstid och han var mycket trött och hungrig. Vad skulle han säga till Karin, och hur skulle den stora nyheten mottagas på hotell Lindquist? Det var en kvistigare fråga. Och det kunde i alla fall inte bortresoneras, att han var utan plats och utan framtidsutsikter. Och Karin? Det blev allt svårt att få fruntimmer att inse saksammanhanget, att fatta synpunkten.

Vid middagen berättade han allt för Karin utan att dock särskilt påpeka att han nu stod utan plats och existensmedel.

— Jaså, sade hon och snodde fundersamt på kedjan som bar hennes väska, ja d. v. s. att nu har de satt dig på bar backe. Ja, vänta bara, jag ska nog säga den där apan sanningen, när han kommer hit och det så det visslar om det. Men nu får vi först försöka reda opp det här. Vi ska inte under några förhållanden tänka på att krypa till korset. Nej, de ska få äta det i sig, min själ ska de så. Jag har sex tusen på banken, och det är välan så gott att vi tar och hoppar dit i morgon och tar ut en bit på kovan. Jag har för resten tänkt säga dig det länge, att... ja, jag börjar ju kanske snart att bli gammal... och man är inte ung mer än en gång ... så det är inre värt att vi väntar längre. Men i alla fall inte förrän i morgon, för då är det lördag och man ska inte göra nånting på en fredag. Och så kan vi ju kanske hinna att ta ut lysning på förmiddagen efteråt. Var bara glad du, för det ska jag säga dig, att såorättvist är det inte här i världen att inte dom ska få stå där med långa näsor, och det har dom ju för resten förut.

— Karin, sade Oliver med en stämma, som var nästan kvävd av rörelse, Karin ...

Och han smekte hennes hand och letade efter något att säga, som kunde i någon mån uttrycka hans känslor. Men han kunde inte hitta något, annat än detta:

— Karin, jag skall aldrig supa mera...

— Å strunt, sade Karin, ta du dig en redig whiskygrogg, det skadar min själ inte, det blir 75 öre och så ger du mig 25 öre i dricks, en krona, det kan du kosta på dig.

Men några dagar efteråt kom kyrkogårdsfrågan upp i stadsfullmäktige, och motionen om inköp av områdena utanför norra tullen gick igenom med pukor och trumpeter.

FEMTONDE KAPITLET.

Och nu började det att lida mot jul. Det var just ingen angenäm tid för Otto Berntsson. Madam Ångberg antog en allt mera hotande hållning, som när som helst tycktes kunna övergå till öppna fientligheter. Hon kom inte in med kaffe numera, men det kunde ändå så vara. Det värsta var att hon började städa slarvigt och hon brydde sig sällan om att dammtorka. Hon tyckte att det kunde göra detsamma åt en socialist och madam Ångberg föreställde sig för resten, att en socialist måste vara en mycket dålig och oordentlig människa som inte hade något behov av att bo i ett ordentligt rum där det hölls snyggt. I början hade madam Ångberg inte velat tro att hennes, madam Ångbergs hyresgäst verkligen var socialist. Och när frun i speceriaffären där hon på senare tider handlade och som var konkurrent till Lindblom, frågade henne, om det var sannt som det påstods att han skulle bli avskedad och att han var socialist, svarade madammen:

— Nej, det kan då ingen säga. Han kommer så ordentligt hem varenda kväll och aldrig har jag då sett honom så mycket som påstruken. Snygg och ordentlig är han också.

Men så måste madammen dock till slut tro sina öron. Hon hörde av själva majorskan att det var sant, och majorskan hade särskilt tillkallat henne för att ge henne anvisningar om vad hon skulle säga i stan. Och madam Ångberg ilade omkring nu före helgen och fick mat och kaffe och pengar och överallt förkunnade hon att majoren hade portförbjudit doktor Berntsson hemma hos sig och att det var väl ingen hygglig människa mer som ville ha med honom att göra. Och själv sade madammen upp honom att flytta på nyåret. Och alla människor sade att när inte ens hans släkt ville hålla på honom, då kunde ju var och en se vad det var för sorts karl.

Men madammen och hennes angelägenheter var det som minst brydde Berntsson i dessa dagar. Han tänkte för sig själv:

— Nej, det här duger inte! Jag har kört in i en återvändsgränd, och jag ser ingen annan utväg ur den än att gå samma väg tillbaka. Hur kunde jag vara så dum att lova rektorn att betänka mig, om jag ville dagtinga med det jag uttalat som min övertygelse. Vad vann jag?]o, att med ett enda slag alldeles fördärva vinsten för min själ. Och vidare? Att bli sedd över axeln och beklagad, det kanske hårdaste öde som kan drabba en människa! Och jag som nyss hade vunnit den sköna lotten att vara orättvist förföljd, anklagad på inga grunder alls och av de lägsta och tarvligaste motiv, jag övergiver denna position som är en av de starkaste en man kan ha. Då, kunde jag lika gärna fara till Nordpolen och sånär jag kommer hem, tappa mina observationer i sjön, så att ingen människa tror att jag har varit där. Jag har låtit mina motståndare som just hade börjat glatta på den hala isen vända om till fasta land och själv åker jag med slintande sulor kana därute på glanskisen. Är det då ödets vilja, att jag alltid skall handla som en dåre?

Men om jag låter det gå? Om jag säger ingenting och bara så småningom låter mig glida in i samhällets aktning en gång igen, vilket inte kan dröja så länge eftersom botfärdiga syndare är mycket populära? Nej, det skall vi i alla fall inte tänka på. Om jag tänker på min situation, så tycker jag mig ana att jag står inför en punkt, där det inte gäller att undvika striden utan att slåss. Jag får vara ärlig mot mig själv, det hjälps inte. Jag får försöka att se mig själv i vitögat och handla utan alla hänsyn till min bekvämlighet. Och vad som är det värsta med mig, det är att det sitter mig i blodet en massa rester av litterär surdeg. Men jag skall inte låta hindra mig av att gamla Ibsen en gång på 1800-talet sökte göra allt det där löjligt med sin fatala Gregers Verle.

Så gick han och resonerade på långa promenader och ibland hände det att han skrev ned sina tankar. Han hade märkt att de blevo klarare och distinktare så, man fick liksom veta vad man tänkte när man tvingades att formulera det. Och till att börja med skrev han eftersom terminen var slut ett brev till rektor och underrättade honom om att han icke ville avgiva några löften alls för sitt handlingssätt, att han avvaktade rektorsbeslut och förblev med största högaktning etc. Det kom inget bestämt svar, men han erfor genom lektor Lyckstadius att rektorn i samråd med majoren hade insänt Borgestads-Postens artiklar och insändare till överstyrelsen.

— Farväl med min lärarbana, tänkte han, nå gott: så låt den resa då!

Ofta på sina promenader mötte Berntsson fru Almer, vanligen utanför staden. Båda tycktes ha samma vana att ta långa promenader ensam, och när de möttes, gingo de förbi varandra med en stum hälsning.

— Vad hon ser blek och sorgsen ut! tänkte han, gud vet, hur hon har det med sin man! Kan hon verkligen vara kär i den där Norin och alltså svartsjuk på fru Atterblad! Det kan man inte tro när man ser henne, men herre gud, kvinnan! Det ska man för resten inte skratta åt. Jag är böjd för att tro att en kvinna som älskar alltid har rätt! Och det är bara åskådarna som inte kan genomskåda motiven. Men de finnas där naturligtvis! Jag är böjd för att tro att hon handlar efter samma slags logik, som tvingar vinden att blåsa, och det är ingen föraktlig lag. Den har det omutligas och nödvändigas rätlinjiga logik, och det är ingenting att säga om det. Då är reflexionen över skäl och motskäl betydligt mera nyckfull, vilket inte hindrar att vi skulle önska kvinnorna litet mer av just denna sorts nyckfullhet!

Han vantrivdes numera i sitt rum. Det var otrevligare nu. Madam Ångberg måtte ha någotsätt att sprida otrevnad utan att man kunde säga vari det bestod. På skrivbordet hade dock hennes ordnande hand ingripit. Han återfann sina böcker och papper i ett snörrätt och äckligt ordentligt läge.

— Naturligtvis, tänkte han. När jag träffar en kvinna, som kan låta bli att ordna på en herres skrivbord, den dagen skall jag bli optimist. Men jag får väl aldrig se henne. Och därför får jag väl förbli pessimist, kan jag tro. En man lägger sina papper efter deras innehåll och syfte och användning, men när en kvinna ser det kliar det i hennes fingrar att lägga om dem efter linjalen. Eller efter färger.

Och han gick, ut igen. Han kom plötsligt att tänka på att han hade en mission att fylla: att visa att han menade allvar med sin oförbätterlighet. Han uppsökte redaktör Erik Hämnare och bad honom gå med sig ut på stadshotellet och äta sexa. Redaktören ville till en början inte, men Berntsson föreställde honom att det var ett utmärkt sätt att förarga det borgerliga samhället. Då övergav redaktören för aftonen världsalltets och samhällets omredigering och tillbragte kvällen på krogen.

Och så gingo dagarna och det var strax jul. Stationsskrivare Lunderberg tog gud i hågen och friade till Edelweiss Lindblom, och han hade kanske fått ja, om inte madam Ångberg hade haft reda på att han hade ett barn med en av flickorna på stadshuset och talat om det för Edelweiss. Och hon sade till stationsskrivare Lunderberg att han måste göraden andra lycklig och hon, Edelweiss, skulle alltid med sympati följa det unga paret trots att hon själv älskade stationsskrivare Lunderberg. Men den stackars stationsskrivaren förklarade att han aldrig i tiden skulle bry sig om flickan på stadshuset. Då skrev Edelweiss till Marianne och frågade henne hur hon borde göra. Och Marianne svarade:

Dear Ethel! Tack för ditt brev. Jag tycker absolut att du inte bör kasta bort dig till honom. En kvinna som du är för god till det, och det tycker Gladys också, jag har talat med henne om saken. Men jag behöver själv ditt råd. Jag är icke längre säker på mina känslor för Herman. Eller rättare, jag är blott alltför säker på att jag inte längre älskar honom, aldrig har älskat honom. Ja du har gissat rätt, det är en annan! Jag ser det på dig i andanom att du har genomskådat mig, jag borde kanske blygas men det är så. Å, kärleken är något oerhört, ofattbart, gudomligt, och jag skulle kunna göra mig alldeles olycklig för hans skull! Men därom få vi talas vid sedan. Jag kommer snart hem.

Marianne.

Darling,

svarade Edelweiss, tack för ditt brev. Jag gör nog som du säger, fast det inte är att kasta bort sig, men jag har ingen rätt att tränga mig emellan honom och henne. Kanske är det henne han innerst riktigt älskar.

O, om du visste hur stiligt jag tycker det är att du har ändrat dig beträffande H. Minns du vad jag sade? Ja, du har rätt att kärleken är underbar. När du nu har funnit den riktigt, då skall du vara i stånd att riktigt hävda din individualitet. Ett äktenskap utan den fullständigaste sympati blir endast till olycka. Slå du utan tvekan upp, det är klart. O, vad det skall bli skojigt, när du kommer tillbaka, så att vi få prata.

Sincerly Yours *Ethel L.*

Styrkt i sin föresats av detta brev skrev Marianne följande till Herman:

Herman!

Det är med stor sorg som jag nu fattar pennan för att tillskriva dig. Änskönt jag länge tvekat, måste jag nu meddela dig en sak, nämligen att det nog måste vara slut mellan oss. Du får inte vara arg på mig, jag kan inte hjälpa det, men saken är den, att jag har kommit underfund med att jag i själva verket inte älskade dig, fast jag trodde det. Du måste förlåta mig, men jag måste utveckla och hävda min individualitet och mellan oss skulle inte den fulla harmonien ha uppstått, absolut inte!

Jag slutar nu, ty jag måste gå i skolan och tecknar din tillgivna

Marianne.

P. S. Du skall inte vara ledsen, Herman, för du finner snart en annan »jänta», som är vackrare än jag. *D. S.*

Detta postskriptum hade Gladys inspirerat.

Emellertid beslöt sig Edelweiss för att uppsöka fröken Elsa på Stadshotellet för att ha en uppgörelse med henne. Hon gick flera dar i spänning och vågade sig inte på saken, men så småningom tog hon mod till sig och inväntade sin rival då hon kom ut från hotellet för att gå hem. Edelweiss följde ett stycke efter henne, men när hon hade vikit av till Kvarngatan, tog hon mod till sig, gick fram och hejdade henne:

— Ursäkta, är det fröken Elsa?

— Ja, det är det.

— Då är fröken den som älskar herr Lunderberg?

— Vad i all fridens dar... ?

— Ursäkta, men jag älskar honom också.

Vid denna allvarligt utsagda replik brast fröken Elsa i gapskratt:

— Gör fröken? Det skulle fröken inte bry sig om, han är nog snäll, men älska...

— Ja, men fröken som ... sade Edelweiss i den högsta bestörtning och rodnade.

— Jaså, ni vet att jag har ett barn med honom. Ja det är sant, men det var inte kärlek utan otur. Jag var ung och dum på den tiden, ser fröken.

— En kvinna får inte ge sig åt en man som hon inte älskar, sade Edelweiss mycket allvarligt i det hon riktade sina stora ögon på fröken Elsa.

— Tänker fröken gifta sig med honom? frågade fröken Elsa nyfiket.

— Jag vet inte, sade Edelweiss, jag kämpar med mig själv om hur jag ska göra.

— Det är bäst att smälla till då! Lycka tilllilla fröken! Och var inte rädd för vår pojke, den försörjer jag själv. Hälsa Adolf!

Och fröken Elsa nickade hjärtligt och svepte i all sin elegans åstad nedåt gatan.

Och Edelweiss beslöt sig nu för att ge stationsskrivare Lunderberg något hopp. Men hon smällde inte till med detsamma. Hon tyckte det var roligt att hålla honom i spänning åtminstone över helgen.

Man hade emellertid redan gripit sig an med att dränera för den nya kyrkogården, och det var meningen att snart inviga den med stiftets biskop och stor middag på stadshuset och allting. Kammarherrn skänkte tvåtusen kronor till bekostande av en konstnärligt utstyrd port av granit. Och i enlighet med givarens intentioner beslöt man att den skulle skulpteras. Och man beställde den hos bildhuggare Gramén, som hade stenhuggeri för gravvårdar och därtill en framstående affär i lergods. Lektor Lyckstadius kom skadeglad fram till Berntsson en afton när han satt på Lindquist och berättade hur det hade gått till med denna beställning.

— Min goda licentiat och högt värderade broder, törhända skall det intressera dig att kommittén med alla röster varibland även C. A. Lindbloms har beslutat att hos bildhuggare Gramén beställa den portal, som den förträfflige kammarherrn, nitälskande om vår stads bästa, har skänkt, av vilken omständighet man också kan draga den slutsatsen att han måste ha förtjänat minst femton tusen kronor på den lilla affären, icke minst tack vare ditt ingripande. Till kommittén hadeinlämnats en skiss av portalen, gjord av herr von Storkenfelt, en son till vår förre borgmästare och en mycket stor konstnär, men tyvärr oförmögen att föra ett fullt regelbundet levnadssätt, emedan han var så fattig. Denna skiss var, som jag kan försäkra dig, mycket vacker. Döm då om de kommitterades förvåning och bestörtning när de finna att herr von Storkenfelt är skissens upphovsman. Länge visste man inte hur man skulle bära sig åt, ty skissen var så bra, att det var nästan omöjligt att undgå att se hur vacker den var. Men då räddade Gramén situationen. Han inlämnade också en skiss, och då erinrade sig kommittén att en man som äger hus ju alltid är bättre än en som inte äger ett hus, och när han därtill är ägare av en lukrativ lergodsaffär är det ju helt naturligt att han skall vara vida förmer än en stackare som varken äger det ena eller det andra. Det var ju också fullt riktigt resonerat, ty ett hus är ju i alla fall ett hus och en pottafFär är en pottaffär, och därför fick också Gramén beställningen, varav följden dels har blivit den, att vi i alla evigheter få skåda ett par svullna änglahuvud på kammarherrns portal och dels att herr von Storkenfelt har skjutit sig, för vilken oförsynthet han erhöll en lindrig förebråelse i Borgestads-Posten.

— Å, det är oerhört! sade Berntsson, fast jag borde då inte bli förvånad. Men hur är det med Oliver Ölén egentligen?

— Å, förträffligt, han ska gifta sig med Karin. Kammarherrn som är en godhjärtad själ ville att han skulle gifta sig med en vitvaruhandel, somhan just skulle sätta upp, men det vägrade Oliver naturligtvis. I stället kommer Westerbom att gifta sig med denna vitvaruaffär, som troligen skall uppgå i hans bokhandel.

— Westerbom! Är du alldeles förbannad?

— Ja, kära du, det är väl ingenting förvånande. Jag tycker att det grasserar en oroväckande mani att stadga sig nu för tiden, och det tar sig vanligen uttryck i att folk gifter sig. Men vet du vad Westerbom svarade, när jag frågade vem han skulle gifta sig med: Med en bodhoppa, naturligtvis. Emellertid, det var det jag skulle säga, Oliver har blivit anställd i Westerboms bokhandel, så att nu behöver Westerbom aldrig vara nykter mer utan kan supa ihjäl sig med detsamma, vilket jag vet att han har haft i tankarna sedan flera år.

— Ja, men herre gud hans hustru då?

— Ja, hon blir ju änka och får det bra, kära du, så hon är ju bara att gratulera till att få en sådan man. Tänk vad hon ska bli glad på begravningen, när de väl har påtat ner urnan!

— — —

Och så vart det jul och Marianne kom hem från Stockholm och hade en promenaddräkt av huvudstadssnitt, och sade Stóckhòlm med den speciella accent som är huvudstadsborna egen. Hon såg redan allting från Stockholmssynpunkt, en svaghet som invånarna i Sveriges huvudstad ofta hemfalla åt, och så hade hon en beundrare i en sjökadett, som skulle bli utnämnd till underlöjtnant på våren ... Men Gladys var ändå ett strå

vassare, för hon hade en älskare... Och Edelweiss hördepå med strålande ögon, och hon gillade teoretiskt Gladys älskare. Men samtidigt förlovade hon sig på annandagen helt sedesamt med stationsskrivare Lunderberg.

Marianne träffade aldrig Herman. Hon såg honom ibland ute men han vek alltid av och om de någon gång möttes så hälsade de inte på varandra. Marianne kände ett litet stygn i sitt samvete, ty hon såg att han tycktes vara mycket nedslagen. Han stirrade svårmodigt framför sig, men han såg knappast dem han mötte och det var omöjligt att fånga hans blick. Men Marianne tröstade sig med sin kadett, och hon uppbar beröm av sina föräldrar för att hon hade slagit alla tankar på Herman ur hågen. Det var fullkomligt korrekt av henne att hon inte en gång besvarade hans hälsningar, och Marianne fick en gammal vacker spets av sin mamma för det. Och allt var frid och fröjd och glädje i det Mandellska hemmet.

Men Herman önskade bara att det inte skulle bli någon jul i år. Vad skulle man med den egentligen? Då var det bättre med hela det långa vardagsmässiga året. Då det var skola, slapp man åtminstone tänka, men nu måste man ju göra det, medan man var fri. Han brukade för det mesta driva omkring sysslolös och låta timmar och dygn rinna förbi sig spårlösa. Han tänkte inte på Marianne ofta, men det satt som en tagg i hjärtat och värkte. I stället undrade han om det skulle vara möjligt att få träffa Amanda som han hade sett för första gången hos Ivar Hedenblad.Men hon hade försvunnit från hans horisont och kamraten svarade undvikande när han talade om henne. Kanske behöll han juvelen för sig själv. Och någon annan Amanda var han inte i stånd att uppdriva.

Men det hjälpte inte att han önskade, det blev julafton i alla fall och det luktade jul i hela huset. Julgranen stod redan och doftade skog i salen och väntade på att bli pyntad, och lackets karaktäristiska genomträngande lukt spred sig i hela våningen från majorens rum där husfadern var sysselsatt med att lacka in julklappar. Gunnar och Aurora irrade omkring i ett obestämt rus av förväntningar och majorskan for runt och ordnade allting. Hon tog fram silver, dammade, bryggde punsch, satte grönt i vaserna och härjade med pigorna. Alla de stora voro glada och vänliga, till och med majoren hade för dagen anlagt en något blidare mask, det glimmade något fryntligt i valrossbetarna. Med barns skarpblick upptäckte Gunnar och Aurora genast den lilla glimten och de släppte sig lösa och roade sig på bästa vis. Det var ju också den enda dag på året som majoren tilltalade en människa vänligt eller hövligt. Redan på juldagen var han en nyans mera vardagsbutter, på annandagen började han svära igen, och då var det ungefär som alla andra dagar.

Nu fram på middagen kom han ut ur sitt rum och såg hemlighetsfull ut. Han sade till Herman:

— Herman, du kommer inte att få någrajulklappar i år liksom dina syskon, emedan du måste ha något straff för den där historien med Marianne. Jag har visserligen förlåtit dig, men det strider mot mina principer att lämna en förseelse obestraffad, jag har därför om ock med tungt hjärta beslutat göra så, för att se om det möjligen kan bringa dig på bättre tankar. Du har ju inte låtit rätta dig av varken stränghet eller mildhet eller hänsyn till dina stackars föräldrar.

Majoren sade detta i så sorgsen ton och majorskan såg så betryckt ut att lilla Aurora började gråta. Hon sprang fram och klev upp i sin mammas knä och klappade henne sakta på kinden. När majoren hade hållit detta lilla tal såg han på granen som nu var klädd och så satte han fast mässingsängeln i toppen, för det kunde ingen annan än han göra, och så var det middag. Det var en fin middag med smörtårta, och barnen fingo två portioner. Både Gunnar och Aurora voro i en glad spänning, och de började så småningom att skratta och prata.

Men det skulle ju alltid hända något förtretligt, och Gunnar tappade mitt under middan ett dricksglas i golvet. Det sprack naturligtvis. Det svindlade med ens för hans ögon och han väntade stel av fasa katastrofen!

— Att den välsignade ungen aldrig kan vänja sig av med att slå sönder allting! skrek majoren. Allt vad du tar i, går ju sönder! Du får själv betala glaset med dina fickpengar! Gå från bordet med detsamma!

Brännande het av blygsel steg han upp och gick ut. Han lade sig på sin säng och stirrade i taket, fast besluten att ligga så hela kvällen, medan far och mor och syskonen sutto kring granen. Han skulle icke på något sätt låta förmå sig att deltaga i julglädjen. Han skulle tillbringa en jul helt annorlunda än alla andra gossar, ensam, dyster och förbittrad. Vad hade han gjort att han nu skulle vara så gränslöst olycklig? Vad... det stack till i samvetet en

smula. Gunnar hade verkligen på sista tiden inte varit exemplarisk, det visste han med sig. Han hade ofta rökt cigarretter, han ljög och fuskade numera med en skicklighet som nästan förskräckte honom själv. Och han hade alldeles glömt Gud. Kanske detta var ett sätt av Gud att påminna Gunnar Holt om att han, Gud, existerade? Att han inte var försvunnen och inte lät sig negligeras eller bedragas som en annan lärare. Ja Gud ... Å, det var en gräslig massa saker han måste ångra och be om förlåtelse för, om han skulle börja bli god vän med Gud igen. Mot fjärde budet hade han brutit varenda dag och svurit hade han också gjort varenda dag, han hade visserligen inte ohelgat vilodagen eller gjort hor, ty det visste han inte riktigt vad det var, men han hade ljugit för sina lärare och sina föräldrar och det nästan ständigt, när det så föll sig. Och de trodde honom numera alltid. Det var inte bra det där, man kunde ju dö när som helst och då måste man komma till helvetet, det var ingen pardon. Och nu var det jul, och Jesus hade kommit till världen, julenvar bestämt passande att omvända sig på. Han hade någon oklar känsla av att Gud då skulle vara mildare stämd och låta tala med sig lättare, kanske efterskänka en smula på botgörelsen.

Men medan han låg så där mullrade det plötsligt från salen. Det var hans pappa som ropade på honom, han hade ångrat sig och ville att Gunnar skulle komma in igen och få en bit tårta till. Och det susade milt som en västanfläkt ur mustascherna:

— Du får förlåtelse, min gosse. Men låt detta vara dig en läxa! Här har du tio öre, så får du köpa ett nytt glas.

Men Gunnar var stolt och han vägrade att låta muta sig med mera tårta, fast det var sådan där god med äppelmos.

Och så gingo de i aftonsången. Den gamla stämningsfulla kyrkan stod där som en riktig julkyrka, tung och majestätisk mellan rimfrostglittrande träd. Och Gunnar trädde med högtidligt hjärta in i vapenhuset. Dörren slogs upp, och ett bländande skimmer av tusen ljus slog emot honom. Det var som att komma till himmelen och se stjärnorna på nära håll. Här inne i kyrkan rådde en stämning av frid och andakt — alla ljud tycktes dämpade och melodiska och själva vaktmästar Strömbom gled som en ande genom gångarna och satte upp numren. Så började orgeln att spela, ett sakta högtidligt brus fyllde templet, det svällde ut till en hymn, det steg till en jublande lovsång. Däruppe kom prosten Larsson stor och majestätisk inom det runda staketet och knäböjde tyst i sinmässkrud invid högaltaret. I stum vördnad lutade han sitt huvud i handen. Men änglarna på predikstolen tycktes fylla rymden med sina basuners klang. Det var en sällsam och ljuv mystik, och Gunnar förebrådde sig att han så länge och så illa hade försummat Gud. Det tänkte han på under hela psalmen.

Men nu dök farbror Norin upp i burken på väggen, och då var det genast mindre högtidligt. Farbror Norin var ganska löjlig och man fick aldrig någon andakt av att höra honom predika, han hade en stämma utan melodi och rytm. Själva prosten Larsson som nu stegade in i sakristian såg strax också löjlig ut och Gunnar erinrade sig i detta ögonblick att han vid ett föregående tillfälle hade sett hans enorma och svällande bakdel. Denna tanke störde betydligt hans andakt. Han fann det icke riktigt i sin ordning att en andans man hade sin bakdel så oerhört utvecklad. Han föll genast in i världsliga och syndiga tankar och som de sutto på den läktare som skolan använde började han skära med sin pennkniv i bänken.

Men med ens såg Gud på honom.

Det var hans öga som satt ovanför burken där farbror Norin stod och bölade, och ovanför ögat stod några fyrkantiga och konstiga bokstäver, som säkert betydde något fasansfullt för olydiga och syndiga gossar. Och Gunnar blev stilla igen. Vad var det farbror Norin sade för någonting? Han talade om nåd och synd och påminde om att man kan få förlåtelse även för de grövstasynder, men då måste man ångra sig riktigt. Ja, tänkte Gunnar, jag får ångra mig på juldagen, då är det nog fult väder, det brukar det vara, men jag kan omöjligt hinna med det nu när vi skall dela ut julklappar och jag som har så gräsligt mycket att ångra. Ja juldagen, om det nu blev vackert väder, kanske fick han också ett par skridskor, det hade han önskat sig, och då måste han ut och åka med grabbarna, och när det blev mörkt, så kunde de dra ett bloss bakom skridskopaviljongen, det gick färsigt... Paff!

Nu slutade farbror Norin att böla borta i burken och Gunnar vaknade till ur sina tankar och fann att han inte hade kunnat vara uppmärksam ända till slutet. Nå ja, han hade i alla fall fattat beslut att inte synda hädanefter och det

var ju redan det något. Han vandrade hem i en fridfull och glad stämning. Men plötsligt kände han majorens fasta och välbekanta grepp i örat, och han hörde hur det mullrade:

— Låt bli att gå i vattenpölarna, du förstör ju dina kängor.

Pang, nu var det lika förtvivlat igen; all hans stämning hade förflyktigats och Gud vet hur det skulle gå med ångern nu! Hur skulle det kunna bli någon riktig julglädje, och hur skulle han våga ge sin store och mäktige fader en liten tarvlig lackstång, som han hade köpt för aderton öre?

Barnen fingo många julklappar, utom Herman förstås, som hade fått dubbel anledning att erinra sig Marianne. De flesta paketen voro försedda med verser, och många av dem voro sedolärande och tillrättavisande. När Gunnar fick ett par kängor, stod det på dem: Låt bara bli att gå med dem i det värsta slasket.

Och det var ju inte långt ifrån att dess¾ verser förtogo det mesta av nöjet. Men majoren menade inte ont med dem, han ville bara icke försumma ett enda tillfälle att varna och förmana sina barn. Till sist kom en docka till Aurora, den var försedd med en vers av innehåll att den skulle vara som en tröst, när elaka bröder drogo henne i håret. Versen gjorde stor lycka. Men den gjorde Gunnar alldeles utom sig och han brast oförmodat i gråt. Den där historien var ju gammal, och för resten var han för längesedan försonad med Aurora. Och så var det det att behöva schavottera för pigorna!

— Att du inte kan låta bli att vara otrevlig på själva julafton, mullrade majoren och valrossbetarna höggo vredgat i luften. Gå genast och lägg dig!

Så skickades Gunnar i säng, men Aurora grät också när hon såg sin bror ledsen och hon ville inte veta av dockan. Den beredde henne ingen glädje. Och så var det det, att hon hade sin bästa vän Kurt.

Men majoren glömde det hela, och hans lilla misshumör gick snart över. Han åt en god supé och nöjd med sig själv och hela världen gick han och lade sig, knäppte händerna för att bedja ett fader vår eftersom det var julafton och somnade omedelbart.

Men Herman gick ned och kastade sig på sin säng. Han hade kommit att tänka på Marianne, och det var icke längre en tagg som långsamt värkte, det var ett stort och gapande sår som blödde. Och han förstod, att det var nästan omöjligt att leva utan henne.

Och så blev det juldag, och majoren sade redan då fy tusan, när han kom från högmässan, och på annandagen sade han fan, och då var det vardag. Och det blev verkligen skridskoväder och Gunnar glömde fullständigt Gud och hans angelägenheter, och han narrade efter bästa förmåga sina lärare och föräldrar när det behövdes och förde sålunda ett glatt och angenämt liv, och klarade sig redan förträffligt över livets små bränningar och skär.

Men i denna veva »började det så smått att synas» på fru Atterblad och det blev genast en levande vandrande skandal. En orkan av viskningar rasade över staden, och som vanligt drabbade det mest fru Atterblad. Men pastor Orvar klarade även denna lilla omständighet med glans. Han eklaterade genast sin förlovning med fru Atterblad, och paret gick på visit i alla bättre familjer med den oskyldigaste min i världen. Folk började misstänka att det hela måste vara lögn och att madam Ångberg hade misstagit sig. Det var omöjligt att folk kunde vara så fräcka som hon att de vågade visa sig öppet, om de hade gjort något sådant. Och båda voro så glada och muntra och visade sig så öppna och obesvärade att madam Ångbergs auktoritet led ensvår knäck. Och när pastor Norin efter förlovningen flyttade från fru Atterblad och bodde i ett rum ute i stan, så kunde ju ingen säga något om det. Men alldeles tystnade dock inte pratet, och när man mötte pastor Orvar log man gärna litet och kallade honom för en gammal Ravaillac. Det gick så långt att prosten Larsson i all vänlighet gav pastorn det rådet att söka ett regalt pastorat som just var ledigt och han reste själv till biskopen och talade med honom om saken. Och biskopen talade med kungen. Pastor Orvar var i hemlighet ändå ganska glad häröver, men fru Atterblad blev ursinnig på prosten. Hon resonerade fullkomligt riktigt som så att prosten inte hade den ringaste anledning att misstänka henne. Låt vara att det var sant, men hur kunde folk veta det? För det syntes nu ingenting på henne, det var omöjligt, det kunde det inte göra ännu, och det hela var bara ett utslag av madam Ångbergs skvalleraktighet. Fatalt bara att käringens intuitiva skarpblick hade anat sig till sanningen. Men som sagt, madam Ångberg hade

lika litet rätt som någon annan att veta eller tro något. Och fru Atterblad beslöt att just i tanke på det sökta pastoratet slå ett stort slag och rättfärdiga sig. Hon skulle gå upp till prosten och under harmens tårar tillbakavisa beskyllningarna. Efter en veckas tvekan fattade hon äntligen mod och beslöt att fullborda sin avsikt. Det beredde henne åtskilligt huvudbry att utfundera hur hon skulle klä sig. Hon valde länge bland blusar och kjolar. Hennes finaste klänning var gult siden, mennaturligtvis kunde man inte komma till en präst i gult siden och det till på köpet i ett sådant ärende. Hon hade också en charmant svart klänning av kläde, som hon använde när hon gick till nattvarden eller eljest vid mycket högtidliga tillfällen. Den var som sagt alldeles utmärkt vacker, men å andra sidan ville hon inte komma i en hel svart klänning, den skulle verka som botgörardräkt och kanske ingiva prosten eller vad som var viktigare prostinnan den uppfattningen att hon erkände sig skyldig. Nej, det måste vara något mitt emellan dessa båda ytterligheter. Svart kjol och en ljusare blus? Jo! Men hurdan skulle blusen vara? Hon hade en mörk lila, men lila var en allt annat än prästerlig färg, och när man var ute i religiösa ärenden! Vit blus? Nej, då såg hon ju ut som en serveringsflicka och det passade inte heller. Och för resten hade den blusen genombrutna ärmar. En svart och vitrandig blus hade hon förstås, men den hade ärmar som inte räckte ens till armbågen, och hur skulle det ta sig ut om hennes skinande hull strålade fram; det skulle bestämt förta något av allvaret och uppbyggelsen i situationen. Men — svart och vitt var inte det den allra bästa ekvivalenten till hennes sinnesförfattning och hennes ärende? Jo visst och — nu hade hon funnit det, hon kunde ju behålla koftan på. Heureka!

Sagt och gjort, fru Atterblad tog sin vita blus och en svart kjol och tågade åstad och blev mottagen av prosten med ett besynnerligt, litetbesvärat leende. Hon framförde en smula skakis sitt ärende.

— Ja, sade prosten och kastade en förstulen och forskande blick på henne, önskas det enskild skrift?

— Nä, nä! stammade den förskräckta fru Atterblad.

— Hm ja, då talar vi inte mera om den saken, det är bäst ta sin tillflykt till bönen, om det är något, som det önskas Guds hjälp till. Hör du gumman, ropade han genom dörren, fru Atterblad kommer och hälsar på oss och vill bjuda oss på bröllopet. Har du litet kaffe till henne?

Prostinnan kom leende in.

— Och så får jag be fru Atterblad ursäkta mig, men jag måste gå ner på expeditionen. Farväl, farväl!

Och prosten Larsson räddade sig ut och lämnade de båda damerna åt sig själva.

Men en kort tid därefter fick pastor Norin sitt pastorat och gifte sig med fru Atterblad.

På nyåret fick Berntsson veta genom lektor Lyckstadius, att det hade kommit svar från läroverksöverstyrelsen på rektorns och majorens anmälan. Överstyrelsen hade svarat att den absolut icke kunde ta några hänsyn till anonyma skriverier i en tämligen obskyr landsortstidning, så mycket mindre som dessa insändare voro avfattade på ett för hela lärarkåren kränkande sätt. Och för resten erinrades rektor om att det var varje svensk medborgare obetaget att hysa vilka åsikter han ville, och att det vore av stor vikt just för lärarkårenseget anseende, att intet intrång gjordes i denna rättighet, allra minst från myndigheternas sida.

Rektorn och majoren blevo högst pinsamt överraskade av denna sakens vändning. De räknade ut att Berntsson måtte ha någon för dem okänd relation i överstyrelsen, kanske en avlägsen släkting, måhända var han rent av förlovad med någon dotter i ämbetsverket?

Men Berntsson själv kände sig ändå mera fundersam:

Det här hade jag inte beräknat, absolut inte. Och jag kan inte säga att jag är så värst förtjust i utgången. När man går och väntar på en martyrkrona har man i regel ingen användning för segerkransen. Skall jag börja igen? Skall det bli alldeles som förut?

Åhå, lyckan är efterhängsen, den vill inte släppa sitt offer.

Han tog på sig och gav sig ut på en längre promenad för att få tänka bättre i fred.

Om jag nu återtager min tjänst, hur skall det då gå för mig? Ja, jag blir väl adjunkt eller kanske lektor, och i bästa fall blir jag väl som Lyckstadius och kommer att åldras, i spleen och allmän aktning och tala filosofi mellan skål och vägg. Nej, tack skall ni hal Det tror jag inte vi bryr oss om. Jag skall skicka dem min avskedsansökan i nyårspresent. Väl bekomme.

Och han var så ivrig, att han genast vände om för att verkställa sitt beslut.

SEXTONDE KAPITLET.

Och skolan började på nytt, och det kom en ny extralärare i stället för Berntsson och pastor Norin tog tjänstledighet innan han skulle tillträda sitt pastorat och reste utomlands med sin fru. Och den nya kyrkogården blev invigd med biskop och middag på stadshuset och tal och med kantat av Lagergren-Björkquist och majoren erhöll Nordstjärnan, för han hade Vasaorden förut. Det var en mycket stor högtidlighet, och det skulle ha varit ännu högtidligare om det hade dött någon i rattan tid till att bli begraven på invigningsdagen, men det dog ingen och man kan ju heller inte få allt som man vill.

Herman Holt hade ingen fröjd av den nya terminen, det gick allt sämre för honom i skolan och det var alldeles tydligt att om han inte ryckte upp sig så skulle han bli kuggad i studentexamen. Och det värsta var att han inte fäste sig det minsta vid om det gick på tok för honom. Han hörde aldrig på, och när frågan kom till honom satte han bara upp ett dumt ansikte och teg till dess frågan gick ifrån honom och han ånyo föll i slöhet. Till slut brydde han sig inte om att svara även om han kunde. Han förtärdes aven inre brand, som icke lämnade honom någon ro. Marianne hade lämnat ett tomrum efter sig som han inte kunde fylla. Hon hade blivit ett avlägset och smärtsamt minne, och hon förmådde inte att hålla hans tankar och sinnen rena. Med stigande vämjelse kände han, att Amanda, den fräcka, nakna liderliga varelsen tog honom i besittning. Än åtrådde han henne så att han tyckte sig vilja ge allt för att få trycka sig intill henne, men ibland förbannade han henne. Och han tyckte sig ha svikit den omutliga fordran på sinnets renhet han hade uppställt på sig själv.

Han såg icke heller Marianne nu, ty han gick aldrig ut förrän det var mörkt, och hon undvek de ställen där han brukade hålla till i enrum med sina egna tankar.

Men en dag när han var på väg till skolan mötte han henne. Det var på den ensliga lilla Brogatan, där det icke fanns några skvallerspeglar, efter som husen lågo inom trädgårdar på gatans ena sida och den andra sidan icke hade några hus.

Han ville vända om, men benen ville icke lyda honom. Han kände hjärtat bulta och gången blev ostadig men hur det nu gick till, de kommo mitt för varandra. Som i en dröm såg han att Marianne log ett ansträngt muntert leende och räckte fram handen. Han vacklade förbi. När han förmådde vända sig om, var hon redan ett långt stycke borta, och hon gick mycket fort. Han önskade att han kunnat ropa på henne, han ville ha givit allt bara för att ett enda ögonblick få se hennes ögon och känna den lilla handen i sin,men hans strupe var för torr och där vek hon för resten in på Kvarngatan. Slut.

Han kom upp i klassen. De skulle ha kyrkohistorien, repetition av den äldsta kristna kyrkans historia för rektor Mandell. Herman funderade om han skulle riva ut ett blad ur Cornelius och titta i under lektionen men gav fan i det, det var för besvärligt. Han kunde ju ha boken öppen och läsa innantill, om inte rektor märkte det.

Han slöt ögonen:

Marianne...

— Vad i jössu namn menas med gnosticism? frågade Ivar Hedenblad, som stod och polerade sina naglar och samtidigt kastade en blick då och då i kyrkohistorien. Hedenblad ansåg kyrkohistorien vara det största skojet av allt det nonsens han måste lära sig och gnosticismen det dummaste i kyrkohistorien; lika gärna kunde han lära sig

katekesen utantill baklänges. Men han förstod att man tills vidare måste upprätthålla skenet och låtsas intressera sig för den!

— Är det ingen djävel, som kan säga vad gnosticismen var för något?

— Läs i boken! morrade en stämma.

»Gud är ursprungligen en opersonlig livskälla», läste Hedenblad, »opersonlig livskälla eller urgrund, men vinner dock personlighet genom de ur honom till följd av en inre naturnödvändighetens lag emanerande krafter eller aeoner, vilka utgöra en i fullkomlighet gradvis avtagande uppenbarelse av det i sig förborgade gudomliga ur väsendet.»

Puh! Han stirrade häpen på denna hebreiska!Vad i helvete menades med det där? Mycket får man finna sig i, men det här är nästan ett väl fräckt sätt att vara kitslig! Ty han kunde aldrig få i sitt huvud annat än att gnosticismen liksom en mängd annat som han tvingades att läsa om var uppfunnet uteslutande för att försvåra studentexamen, som tyvärr även en gentleman nu för tiden måste genomgå för att kunna bli officer. Han tittade än en gång på punkten. Nej, dra nu förbi fan... Gud är ursprungligen en opersonlig livskälla... Kyss mig! Där är för resten rektorn.

Och rektor Mandell stegade in fet och värdig, bonjouren hängde i stela mantelveck kring hans knän och han knäppte med skjortbröstet. Han satte sig i katedern och klämde fast pincenéen, som halkade på hans svettiga näsa, där den gjort sig två röda hack.

— Pusch, sade han. I lärden förra timmen, att — pusch — på kyrkomötet i Nicaea 325 efter Kristus stadfästes den enda sanna och riktiga läran om vår Frälsares båda naturer, den gudomliga och den mänskliga. Man hade förut icke fixerat denna lära utan det fanns talrika sekter, vilka antogo att Kristus endast var en människa. De förbiságo därvidlag, att Kristus ju i så fall icke skulle ha kunnat frälsa världens synder. Ty Gud, som fordrade ett offer, kunde ju icke vara nöjd med att en blott människa dog, det vore ju inför Gud icke bättre än om du eller jag offrade vårt liv, även om Kristus var en fullkomlig människa. Men han kunde ju icke heller vara bara Gud, såsom vissa villolärare påstodo, ty det hade ju icke varit ettoffer för människorna, om han icke varit en sann människa. Vi kunna därför sluta oss till, att Kristus måste vara både sann Gud och sann människa. Det är något så självklart och nödvändigt, att man måste vara bra dum eller också bra förstockad för att inte förstå det. Kristi båda naturer äro sålunda utan sammanblandning och förvandling oupplösligt och oskiljaktigt förenade — det var detta, som fastslogs för evärdliga tider av kyrkomötet i Nicaea. Nå Hedenblad, var låg Nicaea? Peka ut denna stad på kartan.

Det var en ny kitslighet, men Hedenblad vandrade fram till kartan och sköt en snabb blick på den för att se om staden skulle sökas i öster eller väster. Det var emellertid lömskt nog en blindkarta, varför han övergav all tanke på att klara frågan.

— Hm, sade rektorn, Hedenblad är en mycket fin herre, men det här går över Hedenblads horisont. Nå, kan Hedenblad i stället nu säga, vad det var som inträffade på kyrkomötet i Nicaea? Om Hedenblad har hört på mig, som det var Hedenblads plikt att göra, så skall Hedenblad kunna säga det!

Hedenblad drog i sin manschett, letade i sitt medvetandes djup och fick upp en ljus idé:

— Gud stadfäste kyrkomötet i Nicaea, sade han frimodigt.

— Nej, sade rektorn, det gjorde han inte, Hedenblad är obotlig... Vi gå emellertid vidare. Vi skola denna timme uppehålla oss särskilt vid de många lärostrider och villfarelser, som döko upp vid denna tid just rörande Kristi båda naturer,och som det är av vikt för oss att icke själva falla offer för, om vi vilja komma till sanningens kunskap. Vi övergå nu till en av de farligaste irrläror, som uppstodo vid denna tid, nämligen gnosticismen. Kan exempelvis Holt säga mig, vad som menas med gnosticismen?

— Kristus hade ingen riktig kropp, försökte Herman, som hade en svag aning om vad saken gällde.

— Tja, det skulle man kunna säga, sade rektorn. Nå Sten, kan du reda ut det?

Sten, det var rektorns egen son, en ung man begåvad med ett oerhört minne, vars klara källa aldrig grumlades av någon reflexion.

Han reste sig och rabblade med en mild stämma upp:

»Gud är enligt gnosticismen ursprungligen en opersonlig livskälla eller urgrund, men vinner dock personlighet genom de ur honom till följd av en inre naturnödvändighets lag emanerande krafter eller aeoner, vilka utgöra en i fullkomlighet gradvis avtagande uppenbarelse av det i sig förborgade gudomsväsendet.»

— Ja, det är rätt!

— — — »För att återlösa de från pleroma härstammande andarna från materiens bojor sändes av Gud den högste aeonen Kristus, vilken, då han icke utan att besmittas av det onda kunde komma i beröring med materien, nedsteg i materien i en skenkropp.»

I detta ögonblick dansade en solkatt från Ivar Hedenblads pulpet över rektorns hjässa.— Marianne, tänkte Herman, Gud i himmelen, låt mig se dig bara en enda gång till.

— Nåå, Hedenblad, när vi nu hört bokens ord, så vilja vi se till om I förstån det och kunnen upprepa det, men med egna ord.

— Joo då, sade Hedenblad.

— Nå, vad var nu pleroma?

— Det ligger vid Adriatiska havet, sade Hedenblad och ilade fram till kartan med en djupt initierad min, som ville han låta påskina att ban nog kunde göra ett eller annat detalj misstag, men han hade i alla fall reda på saken.

— Sitt ner, sade rektor Mandell strängt, pleroma är Guds rike. Sen I, mina vänner, saken är ju i själva verket ganska enkel. Gnosticismen är just bland de irrläror, som förneka Kristi mänskliga natur! Och för att förklara att han ändock har vandrat och visat sig här på jorden, påstå de att han nedsteg i en skenkropp. Men det är ju rena rama vanvettigheten, ty om han bara hade en skenkropp skulle han ju icke ha kunnat lida, icke känna några smärtor då han hängde på korset och då hade vi ju icke heller kunnat bliva frälsta. Men just därför är detta en oerhört farlig villfarelse, ty på detta hänger hela frälsningen.

Men Herman satt under hela tiden och bara tänkte på Marianne, glömsk av de faror han löpte att fastna i gnosticismens garn.

— En annan mycket farlig villfarelse, som I bören noga akta er för, är patripassianismen. Denantog en sådan galenskap som att icke sonen utan fadren själv hade nedstigit hit för att bli människa och lida och dö på korset. Den patripassianska villfarelsen har uppkommit därav att man icke kunde inse det enkla och solklara faktum, att Kristus var på en gång Gud och människa.

Nå Holt, då vi nu ha hört om dessa villfarelser, säg oss nu vad det är som vi nu böra tro om Kristi uppenbarelse på jorden?

— Han nedsteg i världen i en skenkropp, sade Herman, som hela tiden tänkte på Marianne.

Rektor Mandell vred sina händer i förtvivlan.

— Nej, nej, ropade han, det är just det vi inte böra tro! Där ha vi ju den villfarelse, för vilken jag just varnade eder! Är det då alldeles omöjligt för Holt att fatta en så enkel sak som denna som jag till på köpet har redogjort för så noga. Över huvud måste jag säga att jag är mycket missnöjd med Holt. Det är sällan, Holt kan sina läxor, och om man inte har så lätt för att fatta så bör man ersätta denna naturliga brist med flit. Holt behövde sannerligen vara mycket flitig. Men nu är Holt mycket lat och oduglig, och jag kan för närvarande icke se annat än att Holt måste bli kuggad i sin examen. Holt har ett mycket obehagligt och opålitligt sätt, och det ser ut som om Holt i själva verket icke endast icke hyste något intresse för skolan utan till och med avskydde den. Men då

får Holt också hela sitt liv förbli en okunnig och ouppfostrad sälle.

Under hela detta tal stod Herman och såg ut genom fönstret på gården, där det just då försiggicknågot mycket intressant. Lektor Almer syntes med snabba steg skynda ned mot uthuslängan, där en lång rad av avträden prydde ena gaveln. Han gick in i ett och slog dörren igen bakom sig. Men omedelbart därefter såg Herman sin bror Gunnar som hade varit på gården komma ut ur en annan av dessa dörrar. Gunnar såg sig omkring. Därefter smög han sig hastigt fram och lade haspen på för den dörr som lektor Almer nyss hade gått in igenom. Och omedelbart satte han av i fyrsprång in i skolan, och Herman kunde föreställa sig hur han i detta nu med oskyldig min inträdde i sin klass. Herman baxnade, det var ett mycket vågat streck och det var all fara att det kunde bli upptäckt när som helst. Tänk en sån liten rackare!

— Vad står Holt och skrattar åt? Det är inte nog med att Holt är lat och dum utan Holt är också fräck och ouppmärksam. Holt får gå ut och inte visa sig här under timmen. Det skall bli dåligt flitbetyg, det skall jag vara man för. Ut!

Lugn marscherade Herman ut. Nu kunde han ju få tillfälle att iakttaga hur historien med den innestängde lektorn utvecklade sig. Han ställde sig vid hörnet och tittade nedåt uthuslängan; det var tydligt att nu började lektorn ana oråd, när dörren inte gav med sig.

— Bulta du, tänkte han, jag skall inte öppna. Det skall bli trevligt att se på rasten när alla pojkarna kommer och tittar på när du träder ut. Håhå!

Men det kom ett streck i räkningen, ty medanlektorn rasade och bultade därinne, kom pastor Norin förbi. Han blev uppmärksam, gick dit och öppnade.

Mandelmassan kom utflygande som ur en kanon, och de båda dödsfienderna stodo båda förlägna mitt emot varandra.

Slutligen sade pastor Norin:

— Jag vet att ni hatar mig, men det gläder mig att jag har kunnat löna ont med gott.

— Hm ja, sade lektorn, ursäkta mig, kanske jag får presentera mig, vi har ju varit bekanta förr, men! Almer.

— Norin. Tackar!

— Ja, förlåt pastorn, men jag har nog burit mig litet dumt åt i överilning, jag hoppas att pastorn kan ge mig en ursäkt, och jag anhåller alltså om en sådan!

— Den beviljas med nöje, kära lektorn, jag är inte den som är långsint.

— Ser pastorn, jag kan nog överila mig men i grund och botten är jag en mycket hygglig karl.

— För all del.

— Och nu har ju pastorn räddat mig ur en situation, som... Jag vill inte tänka mig, hur det skulle ha blivit, om jag inte kommit ut före rasten.

— Å, det var ingenting att tacka för, det var ju helt enkelt min plikt.

— Å, kära pastorn, ja ursäkta men jag är visst äldre student, skulle jag inte så här utan alla formaliteter få föreslå närmare bekantskap... tack skall du ha.— Tack ska du ha! Ja, det gläder mig verkligen, att inte den här fiendskapen varar längre.

— Mig också. Men vad kan det vara för en förbannad lymmel, som! Det var verkligen det fräckaste!

De båda herrarna hade kommit upp emot skolan och fingo se Herman som ju icke hade något skäl att rymma fältet.

— Vad gör Holt här? frågade Mandelmassan.

— Jag är utkörd!

— Jag kan tänka mig det! Vad har han för sig på gården då? Ingenting rätt, antar jag. Hör nu Holt, var det han som — och lektorn pekade nedåt avträdena.

Herman höll andan ett ögonblick. Han erinrade sig vad hans bror hade gjort för honom en gång och han beslöt att rädda honom från en eljest säker upptäckt.

— Ja, sade han, det var jag.

Lektorn sköt ett vasst ögonkast på honom.

— Det här kommer att kosta Holt en relegation, sade han. Följ ögonblickligen med till rektor!

När Herman kom från förhöret, hade nästa timme redan börjat men han beslöt att inte gå upp i klassen. Som det nu var ställt, kunde han lika gärna skolka. Det var ett eget behag att så där lämna skolan bakom sig, medan alla de andra sutto därinne och plågades med sina läxor. Dagen var härlig, frostig med ett lätt soldis, kunde man inte gå ut och promenera? För den här sista historien kände han ingen riktig rädsla, åtminstonehade den inte trätt i förgrunden ännu. Han stannade och tittade på några sparvar, som vältrade sig i gatsmutsen. Han fick ett plötsligt intresse för detaljerna i deras lek och hoppande, kanske var det för att glömma sig själv och sitt öde, som han fördjupade sig i deras görande och låtande.

Han drev nedåt gatan för att komma at ån till. Snart stod han nere vid slottet. Underligt. Där skummade ån vit och glad, och där lågo fiskebåtar med stora sumpar, och madammerna stodo och sålde sin fisk. Underligt med denna å som skiftade lynne så hastigt, bara den hade vikit om hörnet var den arg och butter. Tänk, att den hade runnit förbi Borgestads gamla slott i århundraden, vätt dess stenfötter och en gång mottagit i sitt sköte nyckeln till det underjordiska fängelse, där två furstesöner dömdes att svälta ihjäl. Däruppe i en av gluggarna hade den vansinnige kungen stått, där hade han vägt den tunga nyckeln i handen en stund — ett plask och den försvinner i vågorna, måntro nyckeln finns kvar? Eller är den förrostad? Ja... varför är det egentligen så märkvärdigt med allt gammalt? Byggde de märkvärdigare än nu? Kanske det, men är det inte egentligen därför att de människor som bygga och bo på ett ställe aldrig leva och dö där spårlöst. I förvittrade murar, i raserade vallar och brustna valv gå deras skuggor och murarna tala, men på ett annat sätt, det är som om molekyler och atomer ännu viskade ett sakta eko till oss. Skulle han velat leva då? Ja, det var bestämtenklare förr i världen, ett draget svärd och en lansstöt var lösningen på alla problem. Men nu, nu fanns det sannerligen ingenting att leva för!

Nej, inga såna tankar, ännu var det två timmar till det var middag, han kunde gå här och njuta solljuset i två timmar till. Undras vad madammerna har för fisk? Han gick närmare och fann de gråbruna flundrorna med deras pärlemo-vita buk, och ålen som slingrade och den breda kraftiga abborren. Kors, minns ni, när vi köpte kräftor och släppte ut i klassen för Sirius, oj oj oj! Varför var det aldrig något roligt numera?

Hur skulle det bli nu för resten? Det var inte gott att veta! Den som ändå kunde dö, snabbt och smärtfritt och utan att man anade det förut. Att själv taga sitt liv eller med leende lugn se sin död till mötes, det hade han inte förmåga till. Och ändå — han hade ju ingenting som höll honom kvar, han hade för alltid förlorat Marianne, det förstod han, och när han nu till på köpet skulle bli kuggad i studenten!

Han hade kommit fram till den lilla träbron vid mekaniska verkstaden och lutade sig över broräcket. Här var ån vred och brummande. Vad den låg djupt nere också, grön, ilsken och kall. Nej, att kasta sig ned här — omöjligt, det kan jag inte.

Han stod så en stund och lät sig dövas av bruset från fallet ovanför och kände det fina yrande dugget stå som en tät dimma omkring sig. Hur är det det står i Hamlet?Att vara eller icke vara det är frågan; månn ädlare att lida och fördraga ett bittert ödes stygn och pilar eller att ta till vapen mot ett hav av kval och göra slut på dem med ens. — Att dö — att sova — intet vidare — och veta, att uti döden domna hjärtekvalen och alla dessa tusental av marter som äro köttets arvedel — det vore en nåd att stilla bedja om. — Att dö, att sova sova! kanske också drömma? Se, däri ligger knuten! — Ty i döden, vad drömmar i den sömnen månde komma, när stoftets tunga skrud vi kastat av, det tål att tänka på! Den tanken skapar vårt hela långa levernes elände...

Han upprepade än en gång dessa hundra gånger lästa och beundrade ord. Men det var nu, som om han läste dem med mera eftertanke. Är det inte egentligen bra ytligt? Är det verkligen endast en feg rädsla för helvetet, som gör oss betänksamma inför döden. Är det ingenting annat, en dunkel och svårförstådd stämma som viskar? Gåtor, gåtor! Alltid gåtor 1 Vad veta vi om oss själva! Kanske är det själva livet inom oss, som spjärnar mot döden? En sekund i år-millionerna blossar livet upp inom oss, vad under då att det inte längtar tillbaka till mörkret, därifrån det kommer och dit det åter skall i en tidlös dvalal

— Nej, tänkte han, det är väl därför det är så svårt att taga sitt liv. Man måste ha levat mycket först...

Han såg på akvedukten som löpte tillmekaniska verkstaden. Den såg mer än vanligt förbjuden ut i dag, det låg en tunn isskorpa på den, men undertill droppade det som alltid från den mossgröna och gistna bottnen. Det var en sorts njutning att stå därute och känna en kittling i ryggraden av ett hisnande, isynnerhet när man såg ner i det susande rinnande gröna därnere.

Men han hisnade inte i dag, det kändes bara som en svag sugning nedåt bråddjupet. Han tittade uppåt himlen, och solen höll på att gå ned; som en blekröd halvmåne lyste den över horisonten, det var alltså snart middag, han måste gå hem och träffa valrossen. En kvart till kunde han väl dröja. Han skulle bara stå och blunda och lyssna till bruset och tänka på ingenting.

Å, Marianne... Sakta började han snyfta...

Då skedde det.

Hur det gick till fick man aldrig veta, men en timme efteråt hittade man hans döda kropp, som av virvlarna ryckts nedåt fiskbron till. Och strax efter middag kommo de bärande hem med honom till majorens.

*

På Borgestads-Posten satt Lagergren-Björkquist och arbetade tillsammans med en elev, när en pojke kom upp med underrättelsen. Då tog eleven som inte kände till förhållandena i Borgestad och skrev en notis med rubriken: ilandflutet lik. Men Lagergren-Björkquist sade: — Vi skriver aldrig ilandflutet lik här, utan vi skriver: sjön ger igen.

Och han tog en penna och förfärdigade följande artikel.

Ett sorgligt dödsfall, som kommer att väcka förstämning i vida kretsar långt utom den familj, som direkt drabbas därav, har inträffat, i det skolynglingen Herman Holt i går på obekant sätt har råkat falla i vattnet och drunknat. Han hittades nere vid fiskbron och man antager att Holt, som på förmiddagen varit nere och promenerat där, har råkat komma för nära brokanten och fallit i. Trots att han var simkunnig har han dragits ned av det kalla vattnet och omkommit.

Den vid så unga år avlidne var en sällsynt lovande och begåvad ung man, som i vår skulle ha avlagt sin studentexamen. Bland kamrater och lärare var han i hög grad avhållen på grund av sitt flärdfria, gladlynta och vänsälla sätt, och han efterlämnar ett saknat minne.

— — —

Hemma hos majorens hade de två första timmarnas smärtsamma överraskning lagt sig. Majorskan irrade omkring förgråten, och majorens drag hade något hopknipet och förvridet över sig, som verkade ohyggligt och beklämmande; det var som om hans ansikte hade stelnat i en grimas av obehag i samma ögonblick, som han hade fått underrättelsen. I själva verket var han också ganska upprörd; inte så att han sörjde eller saknade sitt barn, ty man kan ju icke sörja över det man aldrig har älskat eller ens tolererat, men det som hänt var ju i alla fall uppskakande, döden hade visat tänderna, och han frös till i en obestridligkänsla av illabefinnande. Det var denna känsla han förväxlade med sorg. Majorskan var mera skakad, hon hade aldrig tänkt sig att något sådant skulle kunna hända henne, det var ju alldeles orimligt och naturvidrigt och ofattligt, och hon kände det som om det var en hel massa ömhet som hon icke hade fått tillfälle att visa och i all synnerhet vid sista julen hade de inte varit

som de borde mot honom. Hon kände det som en förebråelse mot sig, och hon vågade inte se på den döde. Men i det stora hela var hon övertygad om att hon varit en god mor, och majoren kände icke ens en skymt av dylika känslor. Han hade givit sin son en sträng, men rättvis uppfostran, han hade varit en god far och han hade bara inte fått den tack han skulle ha haft men det fick vi skriva upp i den stora boken. De mortuis nil nisi bene! tänkte han. Herman var kanske i alla fall bättre än jag trodde, små fel skall man inte hänga upp sig på, och som sagt var, nu skall vi inte vara småaktiga! Det dök upp förgätna minnen från barndomen, lustiga näpna smådrag, humoristiska yttranden av barnsligt allvar och förnumstighet som hade varit roande då och majoren blev värmd och rörd i hjärtat vid tanken på hur snäll han hade varit mot sina barn då och hur glada de hade varit. Och hur besvärligt hade det inte varit under det första året när Herman kom, han hade varit skrikig och bråkig som barn, och vad allt hade inte föräldrarna fått utstå av nattvak och besvärligheter. Nästan halva natten hade modern fått ha barnet själv,för de kunde inte lita på att inte barnjungfrun somnade fram på morgonsidan, och det hände nästan alltid att majoren vaknade då också. Ja, barn är besvärliga, men de är ju också trevliga, och tänk vad han hade kostat på dem allt med skodon och kläder och nöjen, det tog ju aldrig slut när man hade tre stycken som slet! Men vad gör det i alla fall strängt taget? Det skall ju så vara. Det var visst inte värt att tänka på annat än de ljusa minnena! Gott att man inte har det allra minsta att förebrå sig! Herman hade fått en god uppfostran. Man kunde kanske varit ändå snällare mot honom. Han borde ha fått ut i förskott all den godhet, som han ju nu icke kunde få eftersom han gått bort i förtid. Ack ja, han hade haft ett gott hem, det är minsann inte alla barn som ha det så bra, tänk på de stackarna, som ha fattiga och dåliga hem där mannen super.

Så blev majoren så småningom riktigt vek om hjärtat vid tanken på sin egen förträfflighet. Majorskan kom in och sjönk ned i soffan:

— När skulle begravningen bli?

— Om fyra dar, det är ju ingen idé att vänta med den.

— Du får gå till gamla kyrkogården redan i morgon och försöka få någon vacker plats, nedåt ån till, är det inte plats där under lönnarna?

— På gamla kyrkogården? Neej, det går inte för sig!

— Herman får inte ligga i det otäcka kärret därute på den nya platsen!— Det är inget otäckt kärr, sade majoren litet skarpt.

— Usch jo! Det kan inte komma i fråga att han får ligga där! Där som det är så fult, inte ett träd, ingenting, bara ett vattensjukt träsk! Neej!

— Men min snälla vän, det kan väl hända att det inte är så poetiskt, men hur skulle det se ut, om jag som själv yrkat på den platsen inte ville begrava min son där... I min ställning går det verkligen inte an!

— Det gör detsamma, men aldrig skall han ligga därute alldeles ensam, det är ju precis som att ligga på öppna landsvägen eller i skogen.

— Jag påminner dig bara om, kära vän, att platsen är vederbörligen invigd av biskopen. Det är alltså vigd jord precis som den andra, och var lugn kära du, nog kommer det flera.

— Men det är så långt dit ut, och så otrevligt.

— Ja, men när vi har försummat att köpa förut på det andra stället, så kan vi verkligen inte! Och nog går vi gärna den biten ut till vår sons grav.

— Jaa, sade majorskan och smälte plötsligt i tårar igen.

Hon hämtade sig snart och sade:

— Jag har tänkt jag skulle sy om min gamla svarta till Aurora! Men Gunnar får vi väl sy nytt åt, det kan inte hjälpas!

— Ja, sade majoren, vi får ju se efter i morgon, om inte jag har något vi kunde ta. Men du själv då!

— Jag har ju en svart klänning, som jag fickför ett halvt år sen. Jag behöver bara låta sömmerskan sätta krusflor på den.

— Ja ja, det låter väl ordna sig.

Begravningsdagen rann upp och det var en stor dag i Borgestad, men särskilt för madam Ångberg. Redan klockan halv sju steg hon upp, tog på sig underkjolen och vred upp sitt lilla hår i en tova högst på skulten och började stöka. Ur klädkistan tog hon fram den bästa svarta klänningen som låg inlindad i ett lakan och hängde den försiktigt över stolen. Det var inte ofta den var framme, vanliga söndagar eller vid mera indifferenta lik hade hon en gammal och litet sliten, men på en dag som denna var det klart att det inte kunde komma i fråga annat än att vara riktigt fin. Alla människor skulle naturligtvis vara på benen i sina bästa kläder. När hon hade gjort i ordning tog hon dagen till ära fram en alldeles ren brickduk fast det var mitt i veckan och de bästa kopparna och så malde hon kaffe. Den dagen knusslades det inte på bönorna, det var bara rena javan, inte det allra minsta surrogat, och det var med inre frid och tillfredsställelse madam Ångberg den dagen vred om sin gamla kaffekvarn. Hon nästan tänkte att i alla fall ge licentiaten Berntsson en tår nu när han skulle resa, för han hade i alla fall betalt hyran ordentligt och det ena med det andra, men han hade å andra sidan inte visat henne någon tacksamhet, så det fick välan va så! Så satte hon på vattnet och bad Ångberg titta till det, medan hon gick till speceributiken

och köpte färska bullar och en tår ordentlig kaffegrädde.

Frun i speceributiken hälsade med glädje madam Ångbergs inträde, för hon var i alla fall den bäst underrättade i hela stan, och det hon inte kunde få reda på det var inte värt att veta eller också var det fördolt för alla utom gud.

— Ja tänk, herre gud! sade specerifrun, tänk i alla fall!

Och hon ruskade på huvudet till tecken av missnöje med denna usla värld i allmänhet och den nyss inträffade olyckan isynnerhet.

— Ja tänk, sade madam Ångberg och ruskade till svar på huvudet. Och han var inte mer än sjutton år, på det adertonde.

— Ja, det är märkvärdigt att han skulle drunkna, han som var så ung.

— Det är det sannerligen. Men det var vår Herres vilja, se, och då så.

— Ja det förstås, sade specerifrun som inte var särskilt religiös, det förstås, men det var besynnerligt i alla fall! Majorens äldste son!

Det var som om specerifrun omedvetet hade funnit det naturligare om det hade drunknat någon för en av de fattigare än just för stans största pamp.

— Ska di ha körkan klädd? sporde specerifrun vidare.

— Tror ja det, aspedistror och palmer och litet av varje.

— Men mest brända mandlar, sade C. A.Lindblom som själv hade infunnit sig i sin affär. Nå, hurdan kista skall de ha?

— Gul, av ek, svarade madam Ångberg, fast det är imiterad, men vad gör det när den ändå skall ned i jorden?

— Nä som sagt, lilla madammen, vad gör det om hundrade år! Då är vi min själ bara dynga allihop, som går här och spankulerar.

— Jo jo!

— Hela tantararan! Då smäller vi inte så högt som ett kilo kaffe allihop! Men själen si! Den kölar inte, för den är odödlig!

— Men i alla fall, sade specerifrun, nog kunde di ha tagit äkta ek, när det är äldsta pojken.

— Å, vad spelar det för trumpet antingen den är det ena eller det andra! Det ser ut som ek och då är det ek!

— Nej, det är det inte! När det inte är det, så är det det inte!

— Joho! Det är just vad det är. Men det begriper du inte, för det är mycket svårt! Ser du, om jag tar litet hopskrap av kaffesmulor här och var ur säckarna och säljer det till en kund — fast det var lögn i helvete, att jag gör det! — men om, och uti fall att han tror att det är blå java, så är det blå java för honom, ser du! Det där kallas filosofi! Jo jo! Och precis med den här kistan! När den ser ut som ek, så tro alla människor att det är ek, och de tänker: det är ek, och då är det ek. Det är så mycket som beror på tanken här i världen!— Ja men när det inte är ek, så är det det väl inte! Björk kan väl aldrig i tiden bli ek!

— Nåja, det kvittar väl, sade madam Ångberg, det kvittar väl på domsens dag.

Men vet frun, de är i alla fall snåla, för hon har låtit sy om sin gamla svarta sidenklänning till flickan.

— Den där gamla, som hon sydde för sjutton år sen!

— Den ja!

— Ja, men det är då synd om flickan, när äldsta bror är död, hade det väl varit roligt för henne att få litet nytt! Ska dom ha middag?

— Nä då, bara portvin och konfekt till stadsfullmäktige och lärarna.

Madam Ångberg hade fått sina färska bron och hade glaset med den tjocka kaffegrädden i handen och skulle finna en passande avslutning på samtalet.

— Ja ja, vi ska ju alla den vägen, sade hon.

— Vi ska det ja, de ska vi!

— Vet frun, sade madam Ångberg livad av en plötslig tanke, frun kunde gärna ta och titta över gatan och ta en liten tarvlig kopp kaffe med mig. Det står på.

— Å, nej men ska jag verkligen det!

— Aja gör det, frun!

— Då tar jag fyra hekto socker med mig, om madam Ångberg vill vara så vänlig och hålla till godo!

— Nej men frun, det var då rakt inte meningen!— Åjo, låt mig ta med mig det, snälla madam Ångberg! Agust, väg av fyra hekto bitsocker, medan jag tar på mig schalen!

Och de båda damerna vandrade tvärs över gatan till Ångbergs, där kaffet befanns vara färdigt och upphällt på den finaste silverkannan, en gåva av tacksamma välgörenhetsfruar.

— Frun går väl med i processionen? sade madam Ångberg och borrade löständerna i en tvåöresbulle.

— Ja, se det skulle jag ju egentligen gärna göra, men Agust skall ju med, för han är i stadsfullmäktige, och då blir det bara Klara kvar att sköta affären! Och det kommer ju inte så många och köper då förstås, men man kan ju inte stänga affären helt och hållet, och man kan aldrig lita på tjänare nu för tiden.

— Nenej, annat var det på vår tid, lilla fru Lindblom, då fick dom lära sig att veta hut!

— Är det prosten Larsson själv, som skall begrava?

— Jaa, det är det!

— Nej så roligt, jag trodde det var den där Norin!

— Nää då! Han är för resten rest till utlandet med den där... det var visst inte så helt med henne...

— Nänä.

— Men var så god och doppa litet!

— Nä tack, inte mer!

— Det var tråkigt att det inte smakar!

— Jo tack för allan del!

— Nu tar vi en påtår!

Klockan ett var hela Borgestad samlat vid sorgehuset. Begravningsgästerna kommo just ut därifrån efter att ha druckit portvin och ätit konfekt. Madam Ångberg och speceributiken höllo sig i teten bland åskådarna. Från kökshållet kommo de sex bärarna. De svarta handskarna pöste på deras händer och ölet pärlade i stora droppar på deras pannor och på deras hjässor tronade hattar, representerande moder från långt framfarna decennier.

Det gick ett sätt genom madam Ångberg, när hon såg vaktmästar Strömbom.

— Strömbom är full, sade hon! Kors i herrans namn! Jo jo, vad var det jag alltid har sagt! Den kan man inte lita på! Och på en begravning!

— Å, sade speceributiken, inte är han fullare än vanligt. Öl ska di alltid ha!

Och madam Ångbergs hopp sjönk ned i kjolsäcken igen, när hon såg att Strömbom visst inte var värre än att han kunde både gå och stå och bära kistan på vagnen.

— Titta, sade speceributiken, titta så mycket blommor, så roligt för majorens.

— Ja, tänk vad det kostar allt det här!

— Jojo, titta på den där från stadsfullmäktiges!

Nu syntes familjen Holt komma ut ur porten. Det blev tyst. Alla herrarna togo av sig hattarna och damerna tittade på majorskan för att se vad hon hade på sig.

Familjen Holt stuvade in sig i vagnen, det vill säga, Gunnar fick inte rum utan han måste

gå med sina kamrater i klassen, ty vad skulle det tjäna till att ta ännu en droska, det blev nog dyrt i alla fall med en begravning. Det retade honom obeskrivligt att han inte kunde få åka i droska. Han hade aldrig åkt i droska förr, och så var det ju det att han på sätt och vis nu var hänvisad till samma roll som vilken som helst i hela stan, nämligen den på avstånd hållne åskådarens.

Och han ansåg sig ha en oomtvistlig rätt att vara med, att intaga en särskild plats, när det var hans enda bror som var död. Varför skulle alltid alla högtidliga ögonblick, sådana som aldrig vände åter och som man ville minnas, förplumpas och fördärvas? Hela ceremonien var förstörd för honom, han gick hela tiden och skämdes och kände att folk undrade, hur det kom sig att han inte fick åka i droska som de andra.

Han såg hur vagnen där hans pappa och mamma och Aurora satt rullade i väg. Aurora satt förskrämd och tårögd mitt emot sin pappa och mamma. Hon hade håret hårt flätat som en pisksnodd, och i ändan på flätan satt en krusflorsrosett. Hon avskydde denna kamning och denna krusflorsrosett. Men hon hade icke velat opponera sig i dag på begravningen. Hon hade med sig dockan Kurt, sin bästa vän; hon höll den innanför sin lilla jacka och den var henne till stor tröst. Ty den var pålitlig och from och lydig, och den bråkade aldrig.

Majorskan torkade sig i ögonen med en spetsnäsduk och kastade en blick ut genom vagnen. Då fick hon se adjunkt Söderlund halta förbi, ochi hennes hjärna drog blixtsnabbt förbi denna tanke:

— Att han kan klara sig med träben i det här slasket!

Men denna banala tanke försvann strax ur hennes medvetande och det fylldes på nytt av sorgen.

Processionen satte sig i rörelse, och med detsamma började klockorna i Nicolai kyrka att dåna med sina tunga melankoliska klämtslag. Det var en dag av obestämd karaktär, varken strålande klar eller mörk och kulen. Men det låg granris på gatorna och hela vägen ett gott stycke bortåt norra tullen var svart av folk, och alla sågo

sorgliga och besvärade ut i sina svarta kläder. Madam Ångberg frös till av en inre tillfredsställelse. Det skulle bli en stämningsfull begravning, som man minsann inte fick uppleva varenda dag. Hon kilade så långt fram i processionen hon kunde utan att bryta rangordningen, och speceributiken som var mera ovig följde flämtande efter i hennes kölvatten. Främst gick rektor Mandell och prestaverade, men madam Ångberg var inte nöjd med honom. När man kom till en vattenpuss eller ett särskilt slaskigt ställe med snösörja, klev han över det med försiktiga steg som visade att han tänkte mera på sina byxor än på det högtidliga tillfället. Och det störde i någon mån nöjet för madam Ångberg.

— Isch, sade rektorskan plötsligt när hon klev i en vattensamling, att de jnte kan ha tuktad sten, så slapp man kliva i smörjan på det här sättet.

— Ja, och nu skall man hålla sig med galoscher året om!

— Vet ni vad, sade fru Söderlund, det var bestämt gamla kakor, hon hade köpt för billigt pris. Min smakte då margarin, och det gör Kluges kakor, när de är två dar gamla!

Adjunkt Söderlund haltade ett stycke framför alldeles bredvid lektor Lyckstadius.

— Att hon kan ha barn med en sån som har träben, for det genom rektorskans hjärna. Men i detsamma blygdes hon för denna profana tanke och beslöt att genast koncentrera sina tankar på något allvarligt.

— Lyckstadius, sade Sirius plötsligt, tror du på det eviga livet?

— Tja, svarade lektorn, jag inser inte varför man inte skulle kunna tro på det lika väl som på en hel del andra saker! Jag har för min del i mitt liv varit fullt och fast övertygad om en mängd saker, som inte är hälften så sannolika som det eviga livet. Så detl Emellertid säger jag som så, att det får vi se då, och skulle en allsmäktig gud komma på den löjliga nycken att vilja att lektor Lyckstadius fortfar att leva i aeoners aeoner, så är jag inte den som sätter mig på tvären, ty jag är en vän av det faktiska. Och när något har skett, beundrar jag det och ägnar det en trogen hyllning, under det att jag avskyr illusionen och det som endast kunde ha hänt.

Värderade Sirius, du skulle taga exempelav mig, så skulle du vara mycket nöjdare och gladare.

— Nöjdare, när man sitter med hustru och fem barn på en adjunktslön!

— O Sirius, försök att lära dig i huru mycket högre grad det inträffade i kraft av sin existens står över allt vad man kan önska och hoppas, och du skall upphöra att knota och i stället njuta de befintliga fröjderna med vishet och förnöjsamhet. Tag lärdom av Horatius:

... Sapias! Vina liques et spatio brevi spem longam reseces. Dum loquimur fugerit invida aetas, carpe diem, quam minimum credula postero.

Betrakta världshistorien och du skall inse fakticitetens poesi. Ofta har jag betänkt det enormt, groteskt vanvettiga i vad som hände den 6 november 1632, då några dumma knektar nedsköt den tidens största människa och statsman just i början av hans bana. Men jämför man det med de bleka spekulationerna om det som *icke* skett, men som möjligen kunde ha skett, då står det verkligen inträffade fram i existensens fullblodiga strålglans och blir med ens beundransvärt. Och hur mycket överträffar icke den store Perikles tragiska död de segrar han skulle ha vunnit om han levat, men som han aldrig vann.

— Sak samma, sade Sirius, men om du dog skulle jag tycka det var förbannat tråkigt. Skulle du tycka det var tråkigt om jag drattade av pinn en vacker dag?

— Tja, sade lektor Lyckstadius, det skullejag nog, men jag skulle söka en tröst i den tanken att även Hektor och den snabbfotade Akilles, än vilken ingen var en större hjälte, ha måst sällas till de underjordiske, och att du då tillsammans med dem irrar, en blek och blodfattig skugga, vid Akerons strand. Visserligen är ju denna existensform föga lockande, men det är en betydande tröst för människohjärtat att det finns flera som ha det lika djävligt och att icke döden är en särskilt för dig uppfunnen nedrighet.

— Om du doge, skulle jag supa mig full på kvällen, sade Sirius.

Man hade nu kommit utom norra tullen och närmade sig den nya kyrkogården. Ett provisoriskt spjälstaket omgärdade den, men portalen med Graméns idiotiskt leende änglar var färdig. Icke ett träd bröt den enformiga brungröna ängsmarken, det var sankt och otrevligt, och klockorna hördes inte mer. Men långsamt och högtidligt skred processionen med rektor Mandell i spetsen, in genom portalen och närmade sig den lilla uppkastade kulle, som ensam avbröt den jämna ytan. I detta ögonblick skilde sig madam Ångberg och speceributiken från processionen och kilade in på kyrkogården genom en bakre grind. Strax i närheten av graven fattade de två posto, vissa om att både få se och höra allt vad som skulle komma att försiggå. Madam Ångberg liknade i detta ögonblick Mac Mahon, då han sade: J'y suis et j'y reste!

Man skockades vid graven, fruarna togo fram näsdukarna och pojkarna stodo tysta och spändamed klappande hjärtan. Mer än en av dem beslöt att för framtiden beflita sig om ett mera klanderfritt uppförande. Nu togs det upp en psalm och medan en kall och snål vind drog fram över fältet, stego tonerna, litet tunna utan orgelmusik, och ibland slet blåsten bort ett stycke av en vers och förde det med sig långt bort. Det blev en underligt tom och ledsam, icke sorglig men ledsam stämning.

Sänd Herre dina änglar ut, att själen må vid livets slut av dem till himlen föras! Och låt min trötta kropp i ro sig vila i sitt tysta bo tills där din röst skall höras...

Nu framsteg prosten Larsson själv, stor och bred och läste ritualen. Blundande hänryckt stod madam Ångberg och vaggade och lät sig helt ryckas med av den saliga rysningen.

— Så kom Fader vår...

Herrarna togo av hattarna, och det blev dödstyst.

Imported by C. Hilarius Olsson, läste adjunkt Söderlund i sitt hattfoder.

Men när ritualen var läst, framsteg rektor Mandell till graven och talade:

— Med sorg och smärta haven I alle erfarit, vände han sig till pojkarna, underrättelsen om att eder kamrat, eleven i översta ringens latinlinje, Herman Abraham Holt har avlidit! Detta dödsfall ger oss alla en påminnelse om att vi aldrig kunna vara säkra om att icke liemannen väntaross, när som helst, medan I vandren på gatan medan I leken eller på annat sätt roen eder, medan I äten eller dricken, eller under det I sysselsätten eder med edra läxor eller annat arbete. Tanken icke att det är omöjligt att I kunnen drabbas av döden, då I sitten vid edert bord eller då I under munter lek springen bland blommorna eller tumlen om i snödrivorna. Hur lätt kan icke Gud på sommaren sända en blixt från sin himmel eller på vintern låta eder falla offer för en sjukdom, som lägger den friskaste ned på sitt sista läger. Betänken därför att I alltid masten vara beredda på att kallas hädan. Men för den skull boren I alltid bemöda eder att vara snälla och goda barn, flitigt läsa edra läxor och på allt sätt söka vara edra lärare till behag.

Men samtidigt med att vi vid denna för tidigt öppnade grav betänka de lärdomar Gud vill ge oss att draga därav, vilja vi också med glädje minnas den hädangångne. Han var, det veta vi, en särdeles begåvad och välartad yngling. Stor och djup är därför saknaden icke blott hos hans närmaste utan också hos hans kamrater och lärare i skolan. Ljusa äro alla våra minnen av honom, och må vi därför säga med skalden:

Ej med klagan skall hans minne firas.

Vile han i frid!

Alla satte på hattarna, kransarna föllo på kistan, och graven skottades igen. Så småningom skingrades alla, och det blev tomt och stilla därute.

Men blåsten for visslande fram över fältetoch ryckte i band och blommor på den sandiga gravkullen.

Men för madam Ängberg blev detta en den oblandade glädjens dag. Senare på kvällen söp sig Strömbom plakat och blev tagen av gamla polis Pettersson.

Men det blev vardag också efter en så stor dag, och lyckan varar ej beständigt; det dröjde inte så många dagar

förrän Ångberg sjuknade i lunginflammation och dog, i tron på sin frälsare förstås. Han blev begraven med mycken högtidlighet. Men regementsmusik fick han inte vid graven, och inte fick han heller sabeln spänd på kistan.

Man kan ju inte få allt vad man vill heller.

*

Brev från Otto Bemtsson till lektor Lyckstadius:

Broder Lyckstadius,

mindre för att jag tror att det skall intressera dig än för att klara mina egna begrepp skriver jag dig några rader från min tillflyktsort. Jag har märkt att man ofta när man skriver får veta vad man tänker, och jag har flytt hit ut bland kobbarna och skären för att tänka. Jag vill komma till klarhet om vem jag är och vad livet är ... Du skall inte le åt detta, ty jag tror, att det har någon mening, som skall avslöjas, när allt vad konvenansen lägger på oss är bortkastat.

Och nu tycker jag, att jag har liksom kommit verkligheten närmre in på livet. Jag bor ensam i en liten grå stuga ytterst på skären. Jag hugger min ved, lagar min mat och reder min bädd. Liksom fornålderns folk dyrkar jag som gudar sol och hav och måne och min härd, där den heliga elden glöder; tidsåldrar susa i min gamla spis, och flamman får aldrig slockna. Ute på isarna vandrar jag om kvällen, när stjärnorna gnistra fram i kaskader, och under mig dåna djupen och ropa — men vad, det förstår ej ännu mitt lyssnande öra. Mycket har jag att få veta, och ödmjuk vill jag ta emot vad det Stora Livet lär mig. Men ett känner jag redan: det är den erbarmliga lyckan, som förpestar livet for oss och gör det okärt att leva. Aldrig ger den sig fullt åt någon, som en sköka säljer den sig till en stund för priset av mycken sorg och möda. Aldrig mer vill jag löpa på vädjobanan efter ämbeten och löner, hus och hem och vänskap och mera sådant. Aldrig blir det fullständigt, alltid är det trasigt på något håll. Jag har vägt det på en våg och befunnit det för lätt. Jag har lämnat för alltid framtid jag hoppades på, vänskap jag trodde på och kvinna jag älskade. Jag äger intet nu och så är jag fri. Fri är endast den som är envåldshärskare i ett rike utan undersåtar. Det är detta, som är livets beska komik. Endast genom att förlora allt kan man vinna allt. Och jag är kejsare av Ingenting, storfurste över Tomheten. Men jag är stark. tag är den starkaste i världen.Må nu komma, vad komma vill.

Låt se, vad du mera har i din arsenal, o Öde! En garde!

Ja, nu vet jag vad jag tänker. Farväl.

O. B.

*